

ПЛАН РАЗВОЈА АП ВОЈВОДИНЕ 2022-2030.

ПЛАН РАЗВОЈА АП ВОЈВОДИНЕ 2022-2030. ГОДИНА

АНАЛИЗА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА

ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ

Анализа стања, поред економског развоја, укључује и тему **регионалног развоја**.

САДРЖАЈ:

1. ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ.....	3
1.1. Глобални и регионални контекст.....	3
1.1.1. Привредни раст и животни стандард.....	3
1.1.2. Економске последице глобалне пандемије CV-19 у 2020.....	5
1.1.3. Примарни глобални ризици у наредној деценији.....	6
1.2. Реформски напредак.....	8
1.2.1. Структурне реформе: EBRD – транзициони индикатори.....	8
1.2.2. Индекс глобалне конкурентности.....	9
1.2.3. Индекс хуманог развоја – еколошки притисци.....	10
1.2.4. Институционалне реформе.....	11
1.3. Транзициони биланс Републике Србије и АП Војводине 2015-2020.....	12
1.4. Прогноза привредног раста АП Војводине 2021-2027.....	13
1.5. Развојна позиција АП Војводине у Републици Србији.....	15
1.5.1. Привредни раст у Републици Србији и у АП Војводини.....	15
1.5.2. Макроекономски биланс.....	19
1.5.3. Привредни биланс.....	22
1.5.4. Структурне промене у привреди.....	24
1.5.5. Структурне промене у Прерађивачкој индустрији.....	29
1.5.6. Промене својинске структуре привреде АП Војводине.....	34
1.5.7. Промене у технолошкој структури.....	35
1.6. Запосленост и незапосленост.....	37
1.7. Животни стандард.....	49
1.8. Инвестиције.....	52
1.9. Спољна трговина.....	59
1.10. Предузетништво (сектор ММСПП).....	65
1.11. Социјално предузетништво.....	79
1.12. Пољопривреда и рурални развој.....	93
1.12.1. Значај пољопривреде за економију АП Војводине.....	94

1.12.2.	Анализа ресурса и производних резулата	96
1.12.3.	Цене и паритети.....	115
1.12.4.	Компаративна анализа пољопривреде	116
1.12.5.	Рурални развој.....	120
1.13.	Туризам	122
2.	РЕГИОНАЛНИ РАЗВОЈ	134
2.1.	Институционални оквир политике регионалног развоја	135
2.2.	Регионална политика у контексту европских интеграција.....	138
2.3.	Степен развијености подручја – региони, области, градови и општине	142
2.3.1.	Ниво развијености – Регион Војводина.....	142
2.3.2.	Ниво развијености – регионалне области.....	144
2.3.3.	Ниво развијености – општине	146
2.4.	Унутаррегионалне асиметрије – градови vs. општине	150
2.5.	Степен неравномерности – неразвијени vs. остало подручје	151
2.6.	Регионална индустријска специјализација	152
2.7.	Подстицање привредног и регионалног развоја.....	155

1. ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ

1.1. Глобални и регионални контекст

У периоду између глобалне економске и финансијске криза 2008-2009. и глобалне кризе 2020. узроковане пандемијом COVID-19, **просечна стопа привредног раста** износила је 1,9%. Санација последица глобалне рецесије 2008-2009. у транзиционим државама трајала је пет година. Међутим, и поред динамичног привредног раста 2015-2019. процес смањивања јаза у животном стандарду транзиционих држава ЈИЕ у односу на развијеније државе ЕУ одвија се веома споро. **Привредни раст** у Србији у периоду снажне глобалне коњунктуре 2015-2019. растао је по просечној годишњој стопи од 3,2%, али је животни стандард, и поред минималног пада БДП у 2020, двоструко нижи него у Мађарској и Хрватској и троструко нижи него у Словенији. Компаративна транзициона анализа јасно показује да је раст животног стандарда имао динамичнији раст у транзиционим државама чланицама ЕУ, него у транзиционим државама кандидатима за чланство ЕУ.

1.1.1. Привредни раст и животни стандард

Комплетна транзициона привреда Југоисточне Европе (ЈИЕ) се споро прилагођава процесу глобализације, све снажнијој тржишној утакмици, високим захтевима конкуренције. Успешне транзиционе економије су, у другој половини деведесетих година прошлог века, имале динамичан привредни раст, пре свега, услед раста инвестиција, личне потрошње и већег извоза роба и услуга. Генератор њиховог привредног раста биле су спроведене структурне реформе на основу којих је дошло до значајних промена у структури привреде. Структурне промене вођене постулатом веће међународне конкурентности узроковале су изузетно динамичан раст индустријских грана заснованих на коришћењу савремене технологије и економије обима (у првом реду електроиндустрија, индустрија прецизних уређаја, производња моторних возила), док се, са друге стране, највећи пад се одиграо у радно-интензивним гранама (прехрамбена, текстилна, дрвна индустрија).

И поред закаснелог транзиционог старта, привредни раст у транзиционим државама ЈИЕ у периоду 2001-2008 је био динамичан, пре свега, захваљујући структурним променама које су спроведене кроз прилив СДИ, раст индустријске производње и извоз. Индустријска предност транзиционих економија ЈИЕ се огледала у оним гранама индустрије које захтевају квалификован, али јефтинији и продуктивнији рад.

Табела 1: Тренд БДП у транзиционим државама 2009-2020.

	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Државе чланице ЕУ	мил. ЕУР											
Румунија	125,2	125,5	131,8	132,7	143,7	150,7	160,1	170,1	187,8	204,5	223,0	217,8
Чешка Република	149,6	157,9	165,2	162,6	159,5	157,8	169,6	177,4	194,1	210,9	224,0	213,6
Мађарска	94,4	99,6	102,0	100,0	102,0	106,1	112,7	116,1	126,9	135,9	146,1	135,5
Словачка	64,1	68,2	71,3	73,6	74,4	76,3	79,8	81,1	84,5	89,5	93,9	91,1
Бугарска	37,4	38,1	41,3	42,0	41,9	42,9	45,7	48,6	52,3	56,1	61,2	60,6
Хрватска	45,1	45,2	44,9	44,0	43,8	43,4	44,6	46,6	49,2	52,0	54,2	49,1
Словенија	36,3	36,4	37,1	36,3	36,5	37,6	38,9	40,4	43,0	45,9	48,4	46,3
Државе кандидати ЕУ												
Србија	32,5	31,5	35,4	33,7	36,4	35,5	35,7	36,8	39,2	42,9	46,0	46,5
Босна и Херцеговина	12,7	13,0	13,4	13,4	13,7	14,0	14,6	15,3	16,0	17,1	18,0	-
Албанија	8,7	9,0	9,3	9,6	9,6	10,0	10,3	10,7	11,6	12,8	13,6	-

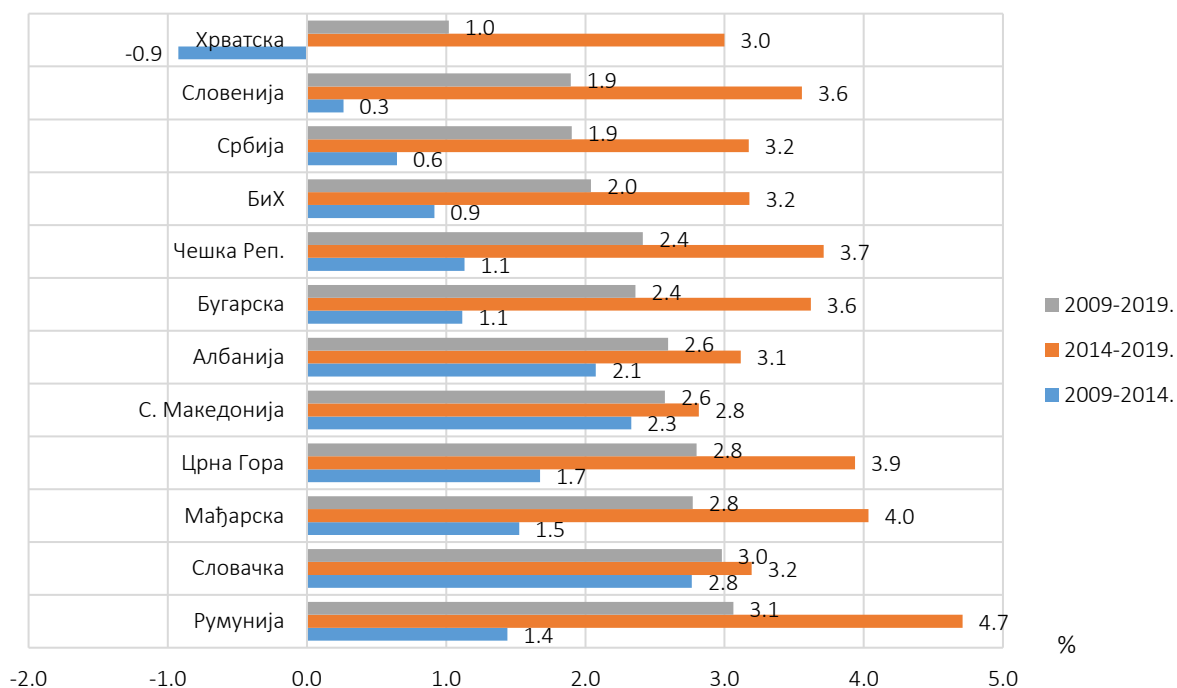
Северна Македонија	6,8	7,1	7,5	7,6	8,1	8,6	9,1	9,7	10,0	10,7	11,2	-
Црна Гора	3,0	3,1	3,3	3,2	3,4	3,5	3,7	4,0	4,3	4,7	5,0	-

Извор: Еуростат (ажурирано 16/3/2021).

Глобална економска и финансијска рецесија, настала спекулативним растом цена (у комбинацији са промашајима економске политике и неадекватним институционалним оквиром) и пуцањем `балона` 2008-2009., снажно је погодила све привреде транзиционих држава ЈИЕ и отворила бројне теоријске и практичне дилеме, почев од извора кризе, улоге државе, тржишним деформацијама, системским појавним облицима кризе, мобилности ресурса, алтернативним решењима и моделима раста¹.

Анализа привредног раста у транзиционим државама између две глобалне рецесије у периоду 2009-2019. показује да су најснажнији привредни раст имале централноевропске државе чланице ЕУ: Румунија (кумулативан раст од 35,2%, просечна годишња стопа 3,1%), Словачка (34,1% кумулативна стопа, 3,0% просечна годишња) и Мађарска (31,4% кумулативна стопа, односно 2,8% просечно годишње). Србија је за протеклих 10 година остварила кумулативан раст од 20,7%, односно 1,9% просечно годишње. Санација директних последица глобалне рецесије 2008-2009 трајала је пет година у свим транзиционим државама, завршно са 2014. Рецесиони таласи су најснажније погодили Хрватску (стопа пада у подпериоду 2009-2014. износила је -4,5% кумулативно, односно -0,9% просечно годишње), Словенију (просечан годишњи раст 0,3%) и Србију (0,6% просечно годишње). Снажна коњунтура привредног раста у подпериоду 2014-2019. карактерише све транзиционе економије, скоро све економије (осим Северне Македоније) имале су просечан годишњи раст изнад 3%, и то у распону од 4,7% у Румунији и 4% у Мађарској, па до 3% у Хрватској и 3,2% у Србији, Словачкој и Босни и Херцеговини. БДП у Србији је, захваљујући високој стопи раста у 2018. (4,4%) и 2019 (4,2%) достигао 2020. износ од 46,5 млрд. ЕУР. БДП у државама са нешто већим бројем становника од Србије, као то су Чешка Република (10,7 мил.) износио је 213,6 млрд. ЕУР, у Мађарској (9,8 мил. становника) је достигао 135,5 млрд. ЕУР, док је у Бугарској (7 мил. становника) износио 60,6 млрд. ЕУР.

Графикон 1: Просечна стопа раста БДП по подпериодима 2009-2019.

Извор: Еуростат (ажурирано 16/3/2021).

¹ Маџар, Љ. (2009). *Криза, тржиште и економска политика*, Економски факултет Београд, 157-214.

Од транзиционих држава највиши животни стандард је у државама чланицама ЕУ: Словенији (БДП/ст је 2020. био 22 хиљ. ЕУР) и Чешкој Републици (скоро 20 хиљ. ЕУР). Услед ефеката глобалне рецесије узроковане пандемијом у 2020. животни стандард је незнатно опао у Словачкој (16,7 хиљ. ЕУР) и Мађарској (13,9 хиљ. ЕУР). Најнижи животни стандард од држава чланица ЕУ је у Бугарској (8,8 хиљ. ЕУР). Од држава кандидата за чланство у ЕУ глобална рецесија 2020. је најмање погодила Србију (-1%), али је БДП/ст (6,7 хиљ. ЕУР) више од 3 пута нижи од истог у Словенији.

Табела 2: Тренд БДП/ст у транзиционим државама 2009-2020.

	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Државе чланице ЕУ	ЕУР											
Словенија	17.760	17.750	18.050	17.630	17.700	18.250	18.830	19.590	20.820	22.130	23.170	22.010
Чешка Република	14.260	15.020	15.740	15.470	15.170	15.000	16.080	16.790	18.330	19.850	20.990	19.960
Словачка	11.830	12.560	13.210	13.610	13.750	14.080	14.710	14.920	15.540	16.440	17.210	16.680
Мађарска	9.420	9.960	10.230	10.080	10.310	10.750	11.450	11.830	12.960	13.910	14.950	13.900
Хрватска	10.460	10.520	10.490	10.310	10.300	10.250	10.600	11.170	11.920	12.700	13.340	12.130
Румунија	6.150	6.200	6.540	6.620	7.190	7.570	8.080	8.630	9.580	10.500	11.510	11.270
Бугарска	4.930	5.050	5.620	5.760	5.770	5.940	6.370	6.820	7.400	7.990	8.780	8.750
Државе кандидати ЕУ												
Црна Гора	4.840	5.050	5.270	5.130	5.410	5.560	5.870	6.350	6.910	7.490	7.960	8.063*
Србија	4.440	4.330	4.900	4.680	5.080	4.970	5.040	5.210	5.590	6.140	6.620	6.710
Северна Македонија	3.300	3.460	3.660	3.680	3.950	4.140	4.380	4.660	4.840	5.170	5.578	5.447*
Албанија	2.960	3.090	3.190	3.300	3.320	3.450	3.560	3.730	4.020	4.470	4.780	4.433

Извор: Еуростат (ажурирано 16/3/2021); * Светска банка.

1.1.2. Економске последице глобалне пандемије CV-19 у 2020.

Глобална рецесија 2020. проузроковала је **бројне економске последице**: раст незапослености, рад од куће оставиће трајне последице на бројне аспекте дехуманизације социјалне димензије производног процеса, дигитализација је постала широко заступљена у свим сферама живота, редукција глобалних вредносних ланаца, јавни дуг је рапидно порастао, услужни сектор је доживео јаку контракцију, док се производња показала резистентност.

Непредвидивост кретања глобалне рецесије узроковане COVID-19 утиче на континуиране ревизије пројекција глобалних економских кретања, тако да су најновије процене IMF-а ревидиране наниже², глобални пад у 2020. је процењен на -3,5%, у 2021. се очекује глобални раст 5,5%, а у 2022. години 4,2%. Глобална пандемија највише економски утиче на жене, младе, сиромашне, неформално запослене и оне који раде у секторима са интензивним контактима. Генерално, највећи опоравак крајем 2020. забележен је у приватној потрошњи, док се инвестиције још увек споро опорављују (осим у Кини). У индустрији је дошло до побољшања, али услужни сектор и даље је у контракцији. Државе и даље спроводе опсежне пакети фискалне подршке, очекује се да се финансијски услови неће мењати, велики производни јаз неће бити затворен до краја 2022., инфлација ће остати ниска.

Трајне последице ће се највише манифестовати на тржишту рада и у неким макроекономским сегментима (висина дуга, обим штедње, и др.). Специфичност тржишта рада се огледа у расту трошкова по запосленом (због рада од куће и смањеног пласмана и поруцбина), тако да ће ераст новозапослених бити веома рестриктиван. Повећана је, не само незапосленост, већ и масовна подзапосленост (запослени је упослен са мање радног времена), повећана је посебно угроженост радника са нижим степеном образовања, младих, жена,

² <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2021/01/26/2021-world-economic-outlook-update>

запослених у услужном сектору. Квалитет понуде радне снаге ће, због мањкавости образовног процеса (*online* настава и затворене школе), бити смањен и неадекватан.

Друга велика последица глобалне рецесије 2020. је пад експанзије глобалних ланаца вредности. Глобална специјализација се налазила на врхунцу 2008. (до појаве економске и финансијске кризе), када је завршена реалокација производње у земље где су цена рада и трошкови производње ниски (глобални вредносни ланци су чинили чак 60% светске трговине). Рецесиони таласи су повећали ризике у погледу пласмана производа на тржиште, тако да се очекује да ће раст глобалне неизвесности 2020. утицати на редукцију глобалних вредносних ланаца.

Глобална рецесија утиче на прилагођавања на страни тражње кроз повећану штедњу и смањену потрошње домаћинства и фирми, док на страни понуде утиче кроз редукцију радне снаге, пад продуктивности и обим производње. Сасвим су реална очекивања да ће у наредним годинама доћи до јачања протекционизма и раста царинских баријера, што организацију производње у више земаља чини још компликованијим и скупљим. Поред тога, роботизација и аутоматизација, чији трошкови увођења имају опадајући тренд још од деведесетих година прошлог века, у будућности ће бити још јефтиније због пада каматних стопа (посебно у аутомобилској индустрији).

Повећан рад од куће (процењује се да је 40-70% запослених у САД и Европи за време епидемије радило од куће) *оставиће трајне последице на бројне аспекте дехуманизације социјалне димензије производног процеса* (поверење, невербална комуникација, социјални обрасци, посебна социјална култура, синергија која рађа идеје, иновације и иницијативе). Последице „хибридног“ модела рада (комбинација рада у канцеларији и од куће) се односе на питање родне равноправности (жене су, због кућних обавеза, мање у могућности да прихвате понуђене солуције) и социјалне неједнакости (неки запослени код куће немају услове за рад).

Генерално, *највећи губитници ће бити оне слабо развијене економије из којих ће се производња дислоцирати у развијене економије.* Глобална реорганизација економије започета 2008. наставиће се 2020., убрзаће се контракција глобалних вредносних ланаца³. Раст продуктивности зависиће од тога да ли ће се работи у производњи користити за креирање нових послова, или ће само служити као супститут за људску радну снагу.⁴ Сасвим је извесно да ће у наредном периоду, због повећане неизвесности, расти штедња и падати инвестиције. За транзиционе економије највећи ризик је раст цена задуживања, односно, тежа доступност финансијског капитала.

Важно је напоменути, да су, и поред очекивања да ће се спровођење структурних реформи одложити док не прође криза, *многе земље наставиле да спроводе суштинске структурне реформе током 2020.,* од модалитета управљања државним предузећима, јачања антикорупцијске политике, дигитализације државних служби, па до проширења програма техничког и стручног образовања и обуке и број ефикасних јавно-приватних партнерстава.

1.1.3. Примарни глобални ризици у наредној деценији

Примарни ризици у наредној деценији су заразне болести и еколошки ризици, пад животног стандарда, дужничка криза и распад ИТ инфраструктуре, једном речју, раст сиромаштва и неједнакости, даље слабљење социјалне кохезије и глобалне сарадње.

³ Kilić & Marin, How COVID-19 is transforming the world economy (2020); <https://voxeu.org/article/how-covid-19-transforming-world-economy>

⁴ <https://voxeu.org/article/economic-consequences-covid-19-multi-country-analysis>

Док се сумирају размере непосредних људских и економских трошкова које је узроковао COVID-19, на површину избијају бројни ризици: *тренд раста сиромаштва и неједнакости, даље слабљење социјалне кохезије и глобалне сарадње*. Привредна контракција узроковаће раст незапослености, све већу дигиталну поделу, поремећене социјалне односе, нагле промене на тржиштима узроковаће велике последице и пропуштене прилике за велики део глобалне популације. Међу највишим ризицима од утицаја у наредној деценији, заразне болести су на првом месту и еколошки ризици; затим оружје за масовно уништавање, пад животног стандарда, дужничка криза и распад ИТ инфраструктуре⁵. Најнепосредније претње (у наредне две године) су кризе запошљавања и егзистенције, раширено разочарање младих, дигитална неједнакост, економска стагнација, штета коју је човек створио, ерозија друштвене кохезије и терористички напади.

Друштвене поделе и неједнакости су се повећале услед основних разлика у здравству, образовању, финансијској стабилности и технологији. Процене показују да је COVID-19 проузроковао више од два милиона смртних случајева, док ће економски и дугорочни утицаји на здравље имати разарајуће последице. Економски ударни талас пандемије - радно време еквивалентно 495 милиона радних места изгубљено је само у Q2 2020. – директно повећава неједнакост и неравномерни опоравак и повећава ризик од „*ерозије социјалне кохезије*“.

Растуће дигиталне поделе и усвајање технологије изазивају забринутост. Криза је убрзала Четврту индустријску револуцију, проширивши дигитализацију људске интеракције, е-трговине, on-line образовања и рада на даљину. Ова померања трансформисаће друштво дуго након пандемије. „*Дигитална неједнакост*“ и *повећавање дигиталног јаза смањује изгледе за инклузивни опоравак*. Напредак ка дигиталној инклузивности угрожен је растућом дигиталном зависношћу, убрзавањем аутоматизације, потискивањем и манипулацијом информацијама, празнинама у регулацији технологије и недостацима у технолошким вештинама.

У постпандемијској економији предузећа се суочавају са различитим облицима пословних ризика. Криза је дала нови замах постојећим трендовима: национални програми усмерени на заустављање економских губитака, технолошка трансформација и промене у друштвеној структури - укључујући понашање потрошача, природу посла и улогу технологије на послу и код куће. Пословни ризици укључују стагнацију у напредним економијама и губитак потенцијала на тржиштима у настајању и развоју, колапс малих предузећа, повећање јаза између главних и мањих компанија и смањење динамике на тржишту.

Управљање кризом, мада је још увек рано давати коначне процене, је потенцирало четири кључна подручја одговора на COVID-19: *институционални ауторитет, финансирање ризика, прикупљање и размена информација и могућност здравственог система (опрема и вакцине)*. Рационалан одговор на COVID-19 понудио је четири могућности управљања за јачање свеукупне отпорности земаља, предузећа и међународне заједнице: (1) формулисање аналитичких оквира који узимају холистички и системски став о утицајима ризика; (2) улагање у истакнуте „*шампионе ризика*“ ради подстицања националног лидерства и међународне сарадње, који би могли окупити различите заинтересоване стране да подстакну иновације у анализи ризика, могућностима финансирања и реаговања и побољшају односе између научних стручњака и политичких лидера⁶. Њихов задатак је да побољшају културу одлучивања; (3) побољшање комуникације у вези са ризиком и борба против дезинформација; и (4) истраживање нових облика јавно-приватног партнерства из угла спремности на ризик.

⁵ WEF, *Global Risks Reports*, 2021

⁶ Smith-Bingham, et al, 2020. Building national resilience: Aligning mindsets, capabilities and investments. Marsh & McLennan Advantage.
https://www.mmc.com/content/dam/mmc-web/insights/publications/2020/april/Building-National--Resilience-Report_web.pdf

1.2. Реформски напредак

Република Србија је у области **Економских критеријума** Европске комисије (ЕС)⁷, направила изванредан напредак и, како је констатовано, на добром је нивоу припремљености у развијању функционалне тржишне економије, умерено јеприпремљена да се носи са притиском конкуренције и тржишним силама унутар ЕУ, структура привреде је додатно побољшана, као и да је привредна интеграција са ЕУ остала на високом нивоу. Пре избијања кризе COVID-19 динамика привредног раста је била убрзана јер је ојачала домаћа тражња. Мада су се спољни дисбаланси проширили, њихово финансирање је остало здраво, пре свега услед великог прилива СДИ. Смањењем буџетског дефицита и задржавањем опрезног фискалног става, Србија је значајно побољшала одрживост дуга. Учинак тржишта рада је побољшан, са најнижим стопама незапослености у последњој деценији; међутим, разлог за то лежи и у емиграцији већих размера. Међутим, констатовано је да су *структурне реформе јавне управе и државних предузећа споро напредовале*, држава је и даље значајно присутна у привреди а приватан сектор спутан слабостима у владавини права. Квалитет и релевантност образовања и обука не испуњавају потребе тржишта рада у потпуности. *Инвестиције су наставиле да расту, али након низа година недовољних улагања, и даље су недовољне да би испуниле озбиљне инфраструктурне потребе.*

1.2.1. Структурне реформе: EBRD – транзициони индикатори

Компаративна анализа сагледавања процене пролазног реформског времена помоћу транзиционих EBRD индикатора показала је низ позитивних померања током 2020. у већини транзиционих економија. Од шест реформских области (EBRD) (конкурентност, добро управљање, „зелена“ економија, инклузивност, отпорност, и интегрисаност са суседним тржиштима и са глобалном привредом) **Србија у 2020. највише заостаје за просеком транзиционих држава чланица ЕУ у области конкурентности (5,64 према 6,40), доброг управљања (5,84 насупрот 6,31) и заштите животне средине (5,78 према 6,34). У свим реформским областима Србија је напредовала у 2020., осим у области „зелене економије“.**

Табела 3: Реформски напредак - вредност EBRD индикатора 2019-2020.

	Конкурентност		Добро управљање		Зелена економија		Инклузивност		Отпорност		Интегрисаност		Просек	
	2019.	2020.	2019.	2020.	2019.	2020.	2019.	2020.	2019.	2020.	2019.	2020.	2019.	2020.
Чланице ЕУ	6,34	6,40	6,26	6,31	6,47	6,34	6,47	6,48	7,38	6,10	7,08	7,06	6,67	6,45
Хрватска	5,85	5,91	6,04	6,1	6,4	6,27	6,36	6,41	7,49	7,6	6,59	6,67	6,46	6,49
Бугарска	5,82	5,9	5,97	6,19	6,06	5,93	6,27	6,32	6,82	6,89	7,02	7,01	6,33	6,37
Мађарска	6,58	6,64	5,96	5,98	6,27	6,14	6,54	6,53	7,14	7,06	7,18	7,08	6,61	6,57
Румунија	6,29	6,32	6,17	6,1	6,13	5,99	5,71	5,7	7,19	7,17	7	7,01	6,42	6,38
Словачка	6,61	6,67	6,34	6,31	6,87	6,74	6,5	6,51	7,92	7,9	7,31	7,32	6,93	6,91
Словенија	6,91	6,97	7,09	7,2	7,11	6,97	7,42	7,43	7,69	7,73	7,38	7,28	7,27	7,26
ЕУ кандидати	4,55	4,62	4,59	4,57	4,49	4,48	4,70	4,73	5,23	5,36	4,95	5,01	4,75	4,81
Албанија	5,18	5,25	5,16	4,5	4,43	4,43	5,26	5,25	5,44	5,65	5,85	5,76	5,22	5,14
Црна Гора	5,56	5,6	6,11	6,27	5,45	5,44	6,06	6,07	6,45	6,83	6,18	6,29	5,97	6,08
С.Македонија	5,94	5,98	5,43	5,4	5,27	5,27	5,74	5,76	5,96	6,21	6,07	6,13	5,73	5,89
Турска	5,51	5,71	6,08	5,92	5,25	5,24	4,95	4,99	7,04	7,09	5,87	5,98	5,78	5,82
<i>Србија</i>	<i>5,54</i>	<i>5,64</i>	<i>5,77</i>	<i>5,84</i>	<i>5,79</i>	<i>5,78</i>	<i>6,06</i>	<i>6,13</i>	<i>5,85</i>	<i>5,94</i>	<i>6,24</i>	<i>6,25</i>	<i>5,88</i>	<i>5,93</i>
БиХ	4,72	4,8	4,12	3,98	5,15	5,14	5,41	5,43	6,08	6,09	5,35	5,41	5,14	5,14

Извор: EBRD Transition report 2020-21

⁷ Годишњи Извештај о напретку Србије ЕС, 2020. *Serbia 2020 Report*.

Компаративна транзициона искуства показују да, *док је неспоран консензус о позитивном утицају структурних реформи на економију на дужи рок, краткорочне ефекте структурних реформи теже је проценити. Одређене реформе доносе додатне користи у кризним временима.* Инфраструктурна потрошња посебно производи краткорочни добитак у продуктивности у периодима контракције.

1.2.2. Индекс глобалне конкурентности

Окружење које подстиче конкурентан, инклузив и одржив привредни раст обухвата и формалне и неформалне институције; комуналне услуге и инфраструктуру (саобраћај, енергија, вода и телекомуникације), као и оквирне услове које поставља монетарна и фискална политика, и шире, јавне финансије. Уз погоршање социјалне и економске поларизације и претећу претњу последица климатских промена, економски темељи сваке државе створени од добро функционишућих институција, стабилног макроокружења и висококвалитетне инфраструктуре су од кључне важности. Имајући у виду да се комплетно подручје ЈИЕ, по свим репрезентативним економским показатељима, налази на економској периферији Европе, брзина, посвећеност и капацитет државе у спровођењу инфраструктурних реформи представљају примарни предуслов економског сустизања и јачања привредне конкурентности.

Због реформског заостатка у појединим областима привреда Србије према Индексу глобалне конкурентности (GCI) у 2019. је рангирана на 72. месту у свету (од 141 државе). Од транзиционих држава региона испред Србије се налазе привреде Словеније (35), Мађарске (47), Бугарске (49), Румуније (51) и Хрватске (65). Највећи проблеми од 12 стубова конкурентности су код стубова који мере развијеност и квалитет Институција, Инфраструктуре, Усвајање ИКТ, Финансијског система, Здравства и Величине тржишта.

Табела 4: Индекс глобалне конкурентности (GCI) 2019. за државе региона

Показатељи	АЛБ	БУГ	МАЂ	РУМ	СЛО	ХРВ	СРБИЈА		
							Ранг	Вредност	Удаљеност
GCI	81	49	47	51	35	63	72	60,9	24
Подиндекс: ПОДРЖАВАЈУЋЕ ОКРУЖЕЊЕ									
1. стуб: Институције (20 индикатора)	76	57	63	52	33	77	75	52,5	29
2. стуб: Инфраструктура (12)	98	56	27	55	33	32	51	73,8	22
3. стуб: Усвајање ИКТ (5)	75	30	54	32	40	60	77	52,6	40
4. стуб: Макроекономска стабилност (2)	104	43	43	56	1	43	64	75,0	25
<i>Подиндекс: ЉУДСКИ КАПИТАЛ</i>									
5. стуб: Здравство (1)	46	81	70	83	36	47	76	79,0	21
<i>Подиндекс : ТРЖИШТЕ</i>									
7. стуб: Тржиште добара (8)	75	63	91	64	30	86	73	54,6	27
9. стуб: Финансијски систем (9)	102	73	66	86	61	63	82	57,4	34
10. стуб: Величина тржишта (2)	111	64	48	41	82	78	74	51,8	48

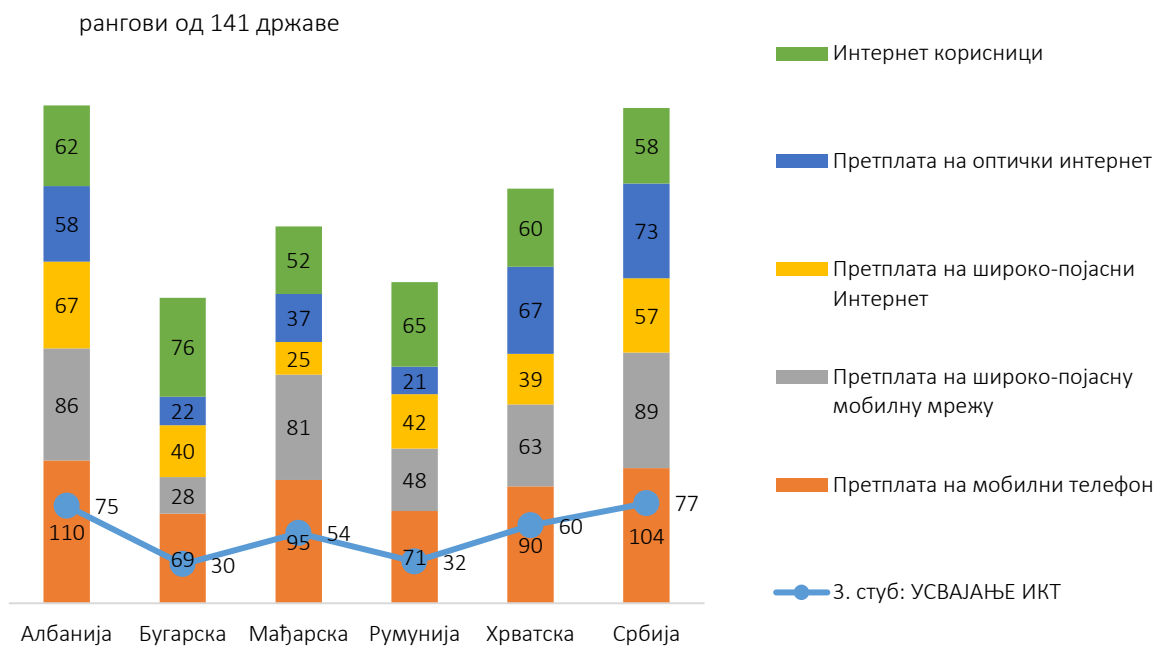
Извор: WEF - The Global Competitiveness Report 2019.

Један од приоритета структурних реформи у ИКТ сектору је **укидање дигиталног јаза унутар и између земаља како за предузећа, тако и за домаћинства**. Утицај пандемијске кризе требало би да послужи као позив на узбуну за земље које треба да прихвате процес дигитализације, подстакну компаније да пређу на дигиталне пословне моделе и уложе у развој ИКТ и дигиталне вештине. Технолошка граница ће се кретати брже него раније, потрошња приватног сектора на технологију само се тренутно смањила 2020., очекује се снажан раст 2021., *компаније ће у наредне три године удвостручити улагања за дигиталну трансформацију*⁸. **Инфраструктурна надоградња је неопходност како би се убрзала енергетска транзиција и проширио приступ електричној енергији и ИКТ.** Развој инфраструктуре у будућности мораће да угради критеријуме

⁸ WEF, 2019.

одрживости и широког приступа. Шири приступ свих чланова друштва инфраструктури ће у неким случајевима захтевати дугорочне промене како би се побољшала инклузија, укључујући промене у структури тржишта како би се проширила конкуренција. Нпр, *просечна цена корпе фиксног широкопојасног приступа (5 Гб) је најмање 20 пута виша у економијама у развоју него у напредним економијама, а цена коју купци плаћају за корпу фиксног широкопојасног приступа више је од једне шестине њихове плате.* За транзиционе државе ЈИЕ потребно је више напора на побољшању приступачности свих облика инфраструктуре, ширећи укључивање предузећа и домаћинстава у дигиталну економију. *Прелазак на зеленију и инклузивнију економију мораће бити поткрепљен значајним улагањима у инфраструктуру, укључујући проширење дигиталних мрежа.*

Графикон 2: Конкурентност ИКТ инфраструктуре 2019. држава региона

Извор: WEF – The Global Competitiveness Report 2020.

1.2.3. Индекс хуманог развоја – еколошки притисци

Индекс хуманог развоја за 2019. од 0,806 сврстава Србију у групу држава са *врло високим нивоом хуманог развоја* (изнад 0,800) и рангира је на 64. позицију у свету (од 189 земаља и територија). Од држава региона најбоље је позиционирана Словенија (22.), Мађарска (40.) и Хрватска (43.). У већини транзиционих држава економска димензија (БНД/ст) HDI је развијенија и боље рангирана од социјалне (очекивано трајање живота и просечно и очекивано време образовања), осим у случају Румуније и Северне Македоније. **Очекивани животни век у Србији је 76 година. Грађани Србије завршили су у просеку 11,2 година школовања, док млађе генерације очекује просечно 14,7 година школовања.** У Србији се у последњих 30 година животни век у просеку продужио за 4,5 године, број завршених година школе у групацији од 25+ се увећао за 3,2 године, односно за 2,3 године када је у питању очекивани број година који ће деца која тек треба да крену у школу провести у систему образовања. У истом периоду БНД је опао за 0,6%. Услед економске девастације, санкција и НАТО бомбардовања просечан годишњи пад HDI 1990-2000 износио је -0,2%, што је узоковало да је просечна годишња стопа раста за целокупан 30-годишњи период износила свега 0,38%.

Табела 5: Индекс хуманог развоја (HDI) и његове компоненте 2019.

	HDI	Очекивано трајање живота	Очекиване године образовања	Просечно време образовања	БНД/ст	Разлика ранга БДП/ст и HDI ранга
	вредност	година	година	година	2017 PPP \$	2019
Норвешка	0,957	82,4	18,1	12,9	66.494	7
Словенија	0,917	81,3	17,6	12,7	38.080	15
Чешка Реп.	0,900	79,4	16,8	12,7	38.109	9
Словачка	0,860	77,5	14,5	12,7	32.113	3
Мађарска	0,854	76,9	15,2	12,0	31.329	4
Хрватска	0,851	78,5	15,2	11,5	28.070	6
Црна Гора	0,829	76,9	15,0	11,6	21.399	13
Румунија	0,828	76,1	14,3	11,1	29.497	-1
Бугарска	0,816	75,1	14,4	11,4	23.325	2
Србија	0,806	76,0	14,7	11,2	17.192	8
Албанија	0,795	78,6	14,7	10,1	13.998	18
БиХ	0,780	77,4	13,8	9,8	14.872	7
Сев.Македонија	0,774	75,8	13,6	9,8	15.865	-7

Извор: HDR 2020.

Због огромног притиска који људи врше на планету, UNDP је 2020. увео нови индикатор-HDI коригован еколошким притисцима (PHDI), који мери колико угљен диоксида (CO₂) земље емитују, као и њихов материјални отисак, односно укупну количину природних ресурса искоришћених за потрошњу. Применом модификованог HDI више од 50 земаља не би се налазило у групи са веома високом индексом хуманог развоја, што указује на огромну зависност њихових економија од фосилних горива и природних ресурса. Све већи јаз неједнакости како унутар, тако и између земаља, указује да богатије економије израбљују природне ресурсе много више за себе, док планетарне последице сnose све државе.

Табела 6: Индекс хуманог развоја (HDI) коригован еколошким притисцима 2019.

	HDI		PHDI*		
	ранг	вредност	вредност	разлика HDI од PHDI (%)	разлика PHDI и HDI ранга
Норвешка	1	0,957	0,781	18,4	-15
Словенија	22	0,917	0,800	12,8	11
Чешка Реп.	27	0,900	0,768	14,7	-5
Словачка	39	0,860	0,720	16,3	-21
Мађарска	40	0,854	0,781	8,5	21
Хрватска	43	0,851	0,779	8,5	19
Црна Гора	48	0,829	0,738	11,0	-1
Румунија	49	0,828	0,760	8,2	11
Бугарска	56	0,816	0,745	8,7	9
Србија	64	0,806	0,732	9,2	10
Албанија	69	0,795	0,756	4,9	28
БиХ	73	0,780	0,718	7,9	8
Сев.Македонија	82	0,774	0,720	7,0	19

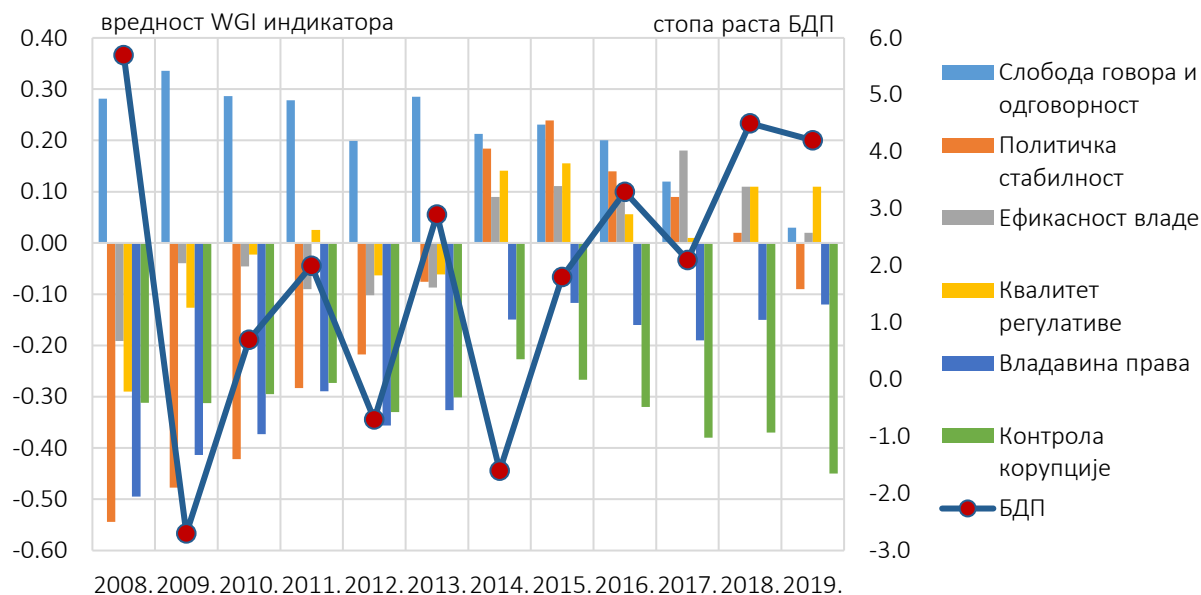
Извор: HDR 2020. *PHDI (Planetary pressures-adjusted HDI)-модификован HDI еколошким притисцима.

1.2.4. Институционалне реформе

Реформски напредак у свим инфраструктурним областима примарно зависи од институционалних реформи. Најрелеватнији глобални индикатор који мери пролазно време институционалних реформи у шест кључних области је композитни *Индикатор ефикасног институционалног управљања* (енгл. *Worldwide Governance Indicators, WGI*): (1) Слобода говора и одговорност (изборна партиципација, слобода изражавања и медија); (2) Политичка стабилност и одсуство тероризма; (3) Ефикасност владе (квалитет јавних услуга, државне службе и степен њихове независности од политичких притисака, и сл); (4) Квалитет регулативе

(промоција и развој приватног сектора), (5) Владавина права; и (6) Контрола курупције (колико се јавна власт користи за приватну корист, степен злоупотребе државних институција од елита и приватних интереса). **Посткризни процес спровођења институционалних реформи у Србији испољио је највише проблема у две реформске области: владавина права и контрола курупције (индикатори се још увек налазе у негативној зони).** Институционалне реформе и у остале четири области праћења стагнирају у периоду 2015-2019, што указује да је утицај институција на транзициони привредни раст у Србији занемарљив.

Графикон 3: Институционалне реформе и привредни раст 2008-2019.

Извор: World Bank, Worldwide Governance Indicators 2019.

1.3. Транзициони биланс Републике Србије и АП Војводине 2015-2020.

Табела 7: Транзициони биланс Републике Србије и АП Војводине 2015-2020.

Показатељи	Србија			АП Војводина		
	2015.	2020.	Стопа (%)	2015.	2020.	Стопа (%)
ДЕМОГРАФСКИ РАЗВОЈ						
■ Становништво*	7.095.383	6.945.235	-2,1	1.891.701	1.852.093	-2,1
■ Просечна старост (године) *	42,7	43,3	1,4	42,4	43,0	1,4
■ Очекивано трајање живота (године) *						
○ мушкарци	72,6	73,1	0,7	71,4	72	0,9
○ жене	77,7	78,3	0,8	77,1	77,9	1,1
ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ						
■ БДП (мил. ЕУР)	35.740	46.467	13,6	9.503	12.300	13,3
■ БДП/ст (ЕУР)	5.037	6.755	34	5.023	6.617	32
■ Продуктивност по запосленом (ЕУР)	17.963	20.974	0,3	18.758	21.056	0,2
■ Индустрија (просечан раст, 2000=100)			2,2			3,9
■ Инвестиције* (мил ЕУР)	4.631	8.508	64,8	1.136	2.738	116,1
■ Извоз робе (мил. ЕУР)	12.039	17.055	41,7	3.874	6.084	57
■ Извоз робе у БДП (%)	33,7	36,7	-	40,8	49,5	-
■ Увоз робе (мил. ЕУР)	16.087	22.958	42,7	4.557	6.363	39,6
■ Увоз робе у БДП (%)	45,0	49,4	-	48,0	51,7	-
СОЦИЈАЛНА КОХЕЗИЈА						
■ Стопа запослености 15-64 (%)	52,0	61,3	9,3 п.п.	51,7	61,2	9,5 п.п.
○ мушкарци	59,1	67,7	8,6 п.п.	59	68,1	9,1 п.п.
○ жене	44,9	54,8	9,9 п.п.	44,4	54,1	9,7 п.п.

■ Стопа запослености старијих радника (%)	37,3	52,2	14,9 п.п.	33,3	47,4	14,1 п.п.
○ мушкарци	48,5	62	13,6 п.п.	45,7	-	-
○ жене	26,5	43,2	16,7 п.п.	21,9	-	-
■ Стопа незапослености 16-64 (%)	18,2	9,5	-8,7 п.п.	16,9	7,8	-9,1 п.п.
○ мушкарци	17,4	9,2	-8,2 п.п.	17,1	8,2	-8,9 п.п.
○ жене	18,8	9,4	-9,3 п.п.	16,5	7,2	-9,3 п.п.
■ Дугорочна стопа незапослености (%)	11,5	4,9	-6,6 п.п.	10,1	3,6	-6,5 п.п.
○ мушкарци	10,9	4,7	-6,1 п.п.	9,9	4	-5,9 п.п.
○ жене	19,3	9,9	-9,4 п.п.	16,7	7,4	-9,3
■ Стопа неформалне запослености	19,5	16,4	-3,1 п.п.	17,0	15,2	-1,8 п.п.
■ Нето зараде (ЕУР)	368	511	26,2	357	486	26,1
ИНФРАСТРУКТУРНИ РАЗВОЈ						
■ густина путне мреже, км/мил.ст	6341,5	6312,2	-0,5	3147,4	3201,7	1,7
■ густина путне мреже, км/хиљ. км ²	508,4	495,4	-2,6	275,5	274,4	-0,4
УНУТАРРЕГИОНАЛНЕ РАЗЛИКЕ (регионалне области)						
■ Стопа незапослености*	2,9:1	3,4:1		1,5:1	1,8:1	
■ Нето зараде*	1,7:1	1,6:1		1,3:1	1,2:1	
ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ						
● Пречишћене отпадне воде (000 м ³)	45.126	47.607	5,5	14.493	15.241	5,2
● Број канализационих прикључака	1.481.513	1.572.314	6,1	331.160	368.538	11,3

Извор: прорачун на основу података РЗР, НБС, Еуростата. Напомена: *2019.

1.4. Прогноза привредног раста АП Војводине 2021-2027.

Пројекција привредног раста АП Војводина 2022-2030. базирана је на усвојеним стратешким документима Владе Републике Србије у кључним развојним областима (запосленост, индустрија, и др.), документима који су у процесу усвајања (Просторни план Републике Србије 2021-2035.), релевантним међународним пројекцијама (ММФ и Светска банка) и проценама ефеката глобалне рецесије узроковане COVID-19. Пројекције привредног раста АП Војводине усаглашене су са пројекцијама раста на нивоу Републике (полазишта су дата у Фискалној стратегији и у интерним документима РЗС). Циљеви и претпоставке динамичког привредног раста АП Војводине до 2030. заснивају се на наставку проинвестиционог и извозног модела привредног раста до 2019., који је глобална рецесија прекинула 2020.

Табела 8: Пројекција привредног раста АП Војводине 2022-2030.

Циљане варијабле	Просечна стопа раста
БДП	4,3
Инвестиције	6,0
Робни извоз	8,0
Робни увоз	7,3

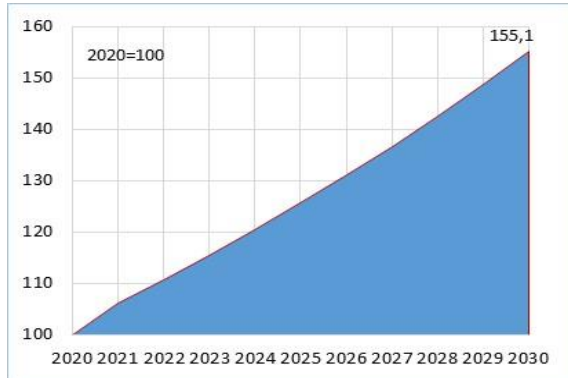
Извор: Прорачун на бази података РЗС.

Циљане варијабле у сценарију привредног раста АП Војводине до 2030. су:

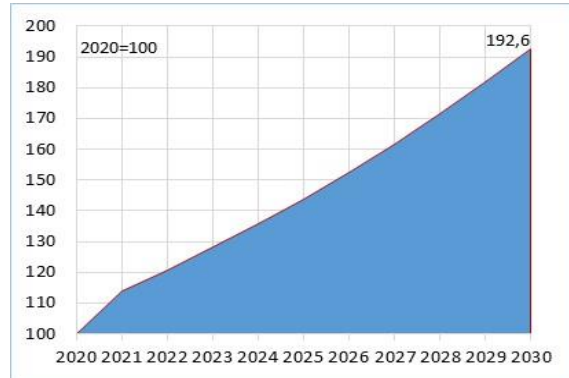
- Просечан годишњи реалан раст БДП 2022-2030. од 4,3%. БДП би у 2030. достигао 24,4 млрд. ЕУР;
- Раст животног стандарда у периоду 2020-2030. био би удвостручен (113%), раст БДП/ст од 6.617 ЕУР у 2020. на 14.100 ЕУР у 2030. Треба рећи, да је пројектовани раст БДП/ст резултанта не само привредног раста, него и тренда депопулационог пада (-116.098 становника мање до 2030. на подручју АП Војводине);
- Раст БДП се убрзава кроз време, што је условљено динамиком инвестиција, просечна пројектована стопа раста инвестиција 2022-2030. је 6,0% (кумулативни раст од 44,2 млрд. ЕУР);

- Уравнотежен робни биланс до 2030. (робни увоз је покривен робним извозом). Просечна стопа раста извоза (у ЕУР) од 8%, уз просечну стопу раста увоза од 7,3% нивелисала би робни дефицит већ 2027.

Графикон 4: Пројекција раста БДП 2020-2030.

Графикон 5: Пројекција раста инвестиција

Извор: Прорачун на бази података РЗС.

Табела 9: Пројекција спољнотрговинског робног биланса 2021-2030. (мил. ЕУР)

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Извоз роба	6.084	6.571	7.096	7.664	8.277	8.939	9.655	10.427	11.261	12.162	13.135
Увоз роба	6.363	6.828	7.326	7.861	8.435	9.051	9.712	10.421	11.254	12.154	13.127
Робни салдо	-279	-257	-230	-197	-158	-112	-57,1	6,4	6,9	7,4	8,0

Извор: Прорачун на бази података РЗС.

1.5. Развојна позиција АП Војводине у Републици Србији

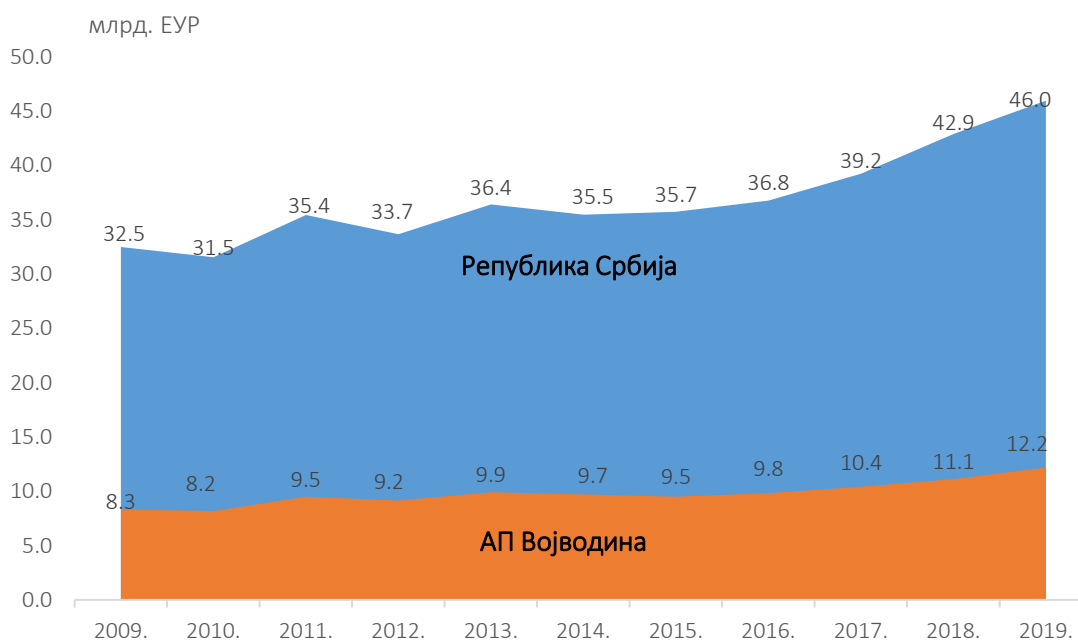
1.5.1. Привредни раст у Републици Србији и у АП Војводини

Привредни раст АП Војводина у периоду између две глобалне рецесије (1,7% просечно годишње), као и периоду 2014-2019. (2,8%) растао је нешто спорије од привредног раста у Републици Србији.

Животни стандард је у АП Војводини у рецесионом периоду 2011-2014. био виши од просечног у Републици Србији, да би у подпериоду 2014-2019. био приближан просеку Републике Србије (6.585 ЕУР по становнику). Компаративна анализа животног стандарда макро региона ниво НСТЈ-2 показује изразиту диференцираност између европских региона и значајан заостатак региона у државама кандидатима. Регион Војводина се константно у периоду 2012-2019. налази на 41% просека ЕУ-27 (као и просек Републике Србије). Контактни региони у суседним државама се налазе на вишем нивоу и са узлазном динамиком раста животног стандарда.

Након глобалне финансијске и економске рецесије 2008-2009. опоравак привредног раста Републике Србије и АП Војводине текао је споро и одвијао се у две фазе: (а) подпериод 2009-2014. у коме фактички и није било раста, услед рецесионих таласа раст се одвијао циклично и стагнатно; и (б) период 2014-2019. који карактерише процес спровођења и завршетка фискалне консолидације и динамичан узлазни тренд привредног раста.

Графикон 6: Тренд раста БДП Републике Србије и АП Војводине 2009-2019.

Извор: РЗС; за Србију - база података (ажурирано: 02.10.2020); за АПВ - период 2009-2014 годишња Саопштења о прелиминарним резултатима обрачуна регионалног БДП, за период 2015-2019. Саопштење РР20 Регионални БДП (31.03.2021).

Највише захваљујући динамичним стопама раста 2018. (У Републици Србији 4,5% и у АП Војводини 2,8%) и 2019. (4,2% и 5,8%) БДП је у Републици Србији достигао 46 млрд. ЕУР, а у АП Војводини 12,2 млрд. ЕУР.

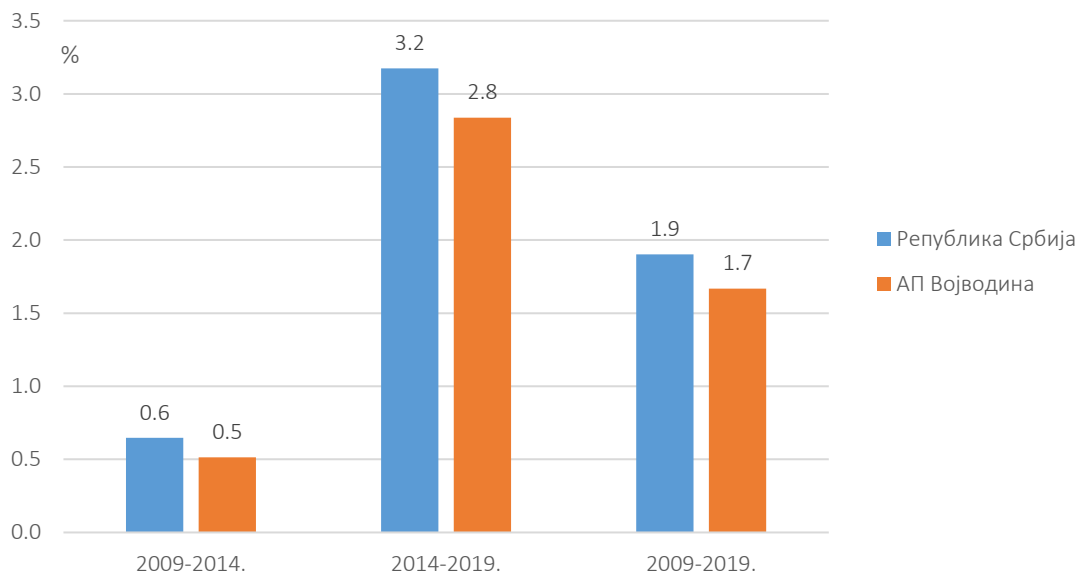
Табела 10: Стопе раста БДП Републике Србије и АП Војводине 2009-2019.

	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Република Србија	0,7	2,0	-0,7	2,9	-1,6	1,8	3,3	2,1	4,5	4,2
АП Војводина	0,8	2,7	-0,9	2,9	-2,8	0,3	3,6	1,8	2,8	5,8

Извор: РЗС - Саопштење о прелиминарним резултатима обрачуна регионалног БДП (2009-2014) и Саопштење РР20 Регионални БДП (30.11.2020).

Просечна годишња стопа раста у АП Војводини током читавог периода између две глобалне рецесије (2009-2019.) од 1,7% била нешто нижа од просечне стопе раста БДП у Републици Србији (1,9%). То се посебно односи на период коњунктуре 2014-2019., када је укупан кумулативан раст БДП у АП Војводини износио 15% (2,8% просечно годишње), а у Републици Србији 16,9% (3,2% годишње).

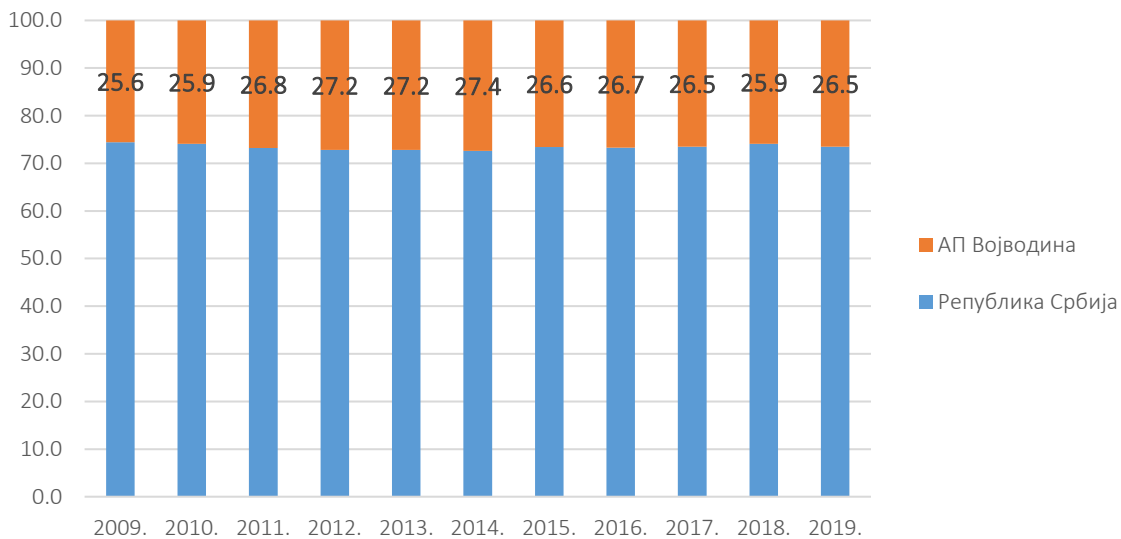
Графикон 7: Просечна стопа раста БДП Реп. Србије и АП Војводине по подпериодима

Извор: Прорачун на основу података РЗС- Саопштење РР20 Регионални БДП (30.11.2020).

Учешће привредног раста АП Војводине између две глобалне рецесије било је осцилаторног карактера, и кретало се од најнижег у рецесионој 2009. од 25,6%, па до релативно највишег 27,4% у 2014. У 2017. и 2019. учешће привредног раста АП Војводине у укупном привредном расту Републике Србије износило је 26,5%.

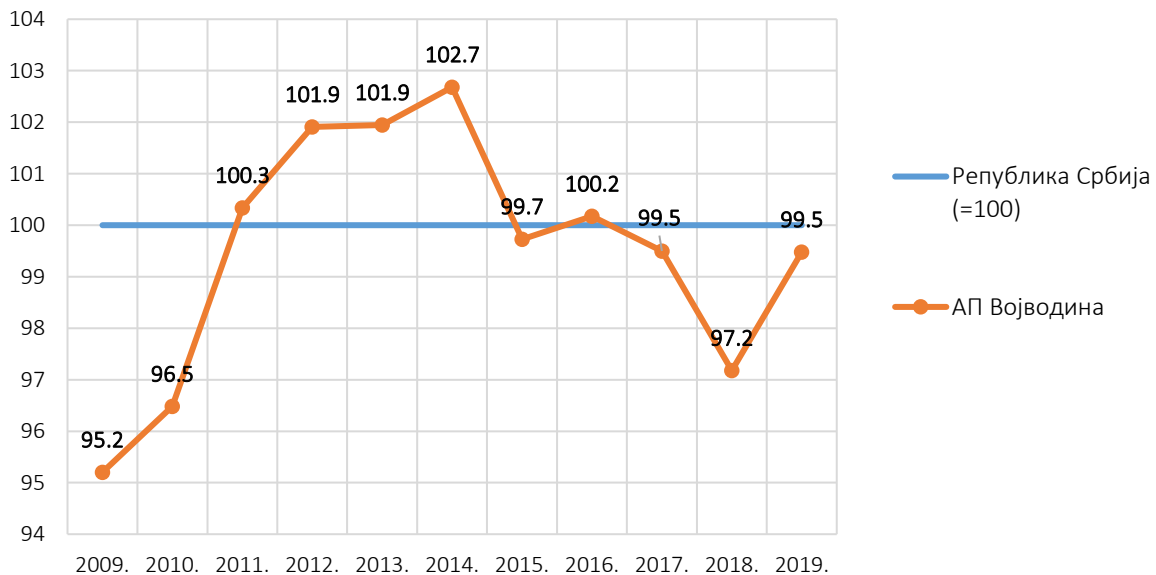
Графикон 8: Учесће БДП АП Војводине у БДП Републике Србије 2009-2019.

Извор: Прорачун на основу података РЗС- Саопштење РР20 Регионални БДП (30.11.2020).

Компаративна анализа животног стандарда у Републици Србији и АП Војводини показује да је у рецесионом периоду 2011-2014. БДП по становнику био виши од просечног у Републици Србији (у 2014. за 2,7%), да би током процеса спровођења фискалне консолидације био на просеку Републике Србије, да би се, осим у 2018. (испод просека за 2,8%) у 2019. позиционирао приближно просеку Републике Србије (индекс 99,5). Посматрано БДП/ст у ЕУР, током периода 2015-2019. у АП Војводини је забележен константан тренд раста: са 5.023 ЕУР по становнику у 2015., на 5.220 ЕУР у 2016., 5.560 ЕУР у 2017., 5.969 ЕУР у 2018. и 6.585 ЕУР у 2019.

Графикон 9: Однос БДП/ст Републике Србије и АП Војводине 2009-2020.

Извор: Прорачун на основу база података РЗС (ажурирано: 02.10.2020), Саопштење о прелиминарним резултатима обрачуна регионалног БДП (2009-2014) и Саопштење РР20 Регионални БДП (30.11.2020).

Регионална анализа животног стандарда макро региона (БДП PPS⁹/ст на нивоу НСТЈ-2) показује: (а) изразиту диференцираност између европских макро региона, (б) значајан заостатак неразвијених региона у односу на просек ЕУ-27, као и (в) регионалне диспропорције унутар самих транзиционих држава. Република Србија се константно у периоду 2012-2019. налази на 40-41% просека ЕУ-27 по животном стандарду по куповној моћи. Код свих осталих транзиционих држава је приметан ефекат сустизања (осим у Словачкој, пад са 77% просека ЕУ-27 на 70%): У Бугарској раст са 47% на 53% просека ЕУ-27; у Чешкој Републици са 84% на 93%; у Мађарској са 67% на 73%; у Румунији је регистрован најбржи ефекат сустизања животног стандарда ка просечном у ЕУ-27, са 54% у 2012. на 70% у 2019., тако да Румунија заостаје данас свега 30% за просечним животним стандардом у ЕУ; у Словенији са 83% на 89%, Словенија заостаје свега 11% за просеком ЕУ-27; приметан је раст животног стандарда и у Црној Гори са 40% на 50% и у Северној Македонији, са 34% на 38%. Регион АП Војводине се константно налази на 41% просека ЕУ-27, што указује на стагнацију и заостајање за животним стандардом у осталим транзиционим регионима ЕУ.

Контактни макро региони у суседним државама се налазе на вишем нивоу и са узлазном динамиком раста животног стандарда: контактни макро регион НСТЈ-2 ниво у Мађарској - *Dél-Alföld* се налази на 53% просека ЕУ-27 у 2019. (раст са 46% у 2012.), контактни макро регион НСТЈ-2 ниво у Румунији - *Vest* са 70% просека ЕУ-27 се налази чак изнад просека Румуније (раст са 58% у 2012.), регион ниво НСТЈ-2 у Хрватској - *Континентална Хрватска*, раст са 62% у 2012. на 66% у 2019. (налази се изнад просека Хрватске зато што је укључен главни град Загреб). Највећи екстремни распони између најразвијенијих и најнеразвијенијих макро региона су у Румунији (3,6:1), у Чешкој Републици, Мађарској и Словачкој су 3,2:1, у Бугарској и Србији су 2,7:1. На зачељу листе степена развијености животног стандарда налазе се макро регион у Албанији - *Veri* (Север), који се налази на 25% просека ЕУ-27 у 2019. и макро регион *Јужне и Источне Србије* са 26% просека ЕУ-27.

Табела 11: Тренд БДП PPS/ст (ЕУ-27=100) по макро регионима (НСТЈ-2)

	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
БУГАРСКА	47	46	47	48	49	50	51	53
Severozapaden	29	29	30	29	30	31	34	32
Severen tsentralen	32	32	34	33	34	34	35	35
Severoiztochen	39	38	40	40	40	40	41	41
Yugoiztochen	39	39	41	40	43	44	42	40
Yugozapaden	76	75	76	78	80	81	83	89
Yuzhen tsentralen	33	32	32	34	34	35	36	37
ЧЕШКА РЕПУБЛИКА	84	86	88	89	89	91	92	93
Praha	185	190	194	197	198	200	206	205
Strední Cechy	76	76	79	79	81	83	82	83
Jihozápad	72	74	76	76	76	78	78	78
Severozápad	62	63	63	64	62	63	63	64
Severovýchod	67	68	71	71	72	75	76	76
Jihovýchod	76	79	80	80	80	81	83	83
Strední Morava	66	68	71	71	72	74	74	75
Moravskoslezsko	71	69	72	73	73	74	75	74
ХРВАТСКА	61	61	60	60	61	63	64	65
Јадранска Хрватска	58	58	58	58	60	62	63	64
Континентална Хрватска	62	62	60	61	62	63	65	66
МАЂАРСКА	67	68	69	70	69	69	71	73
Budapest	145	143	144	140	138	141	145	151
Pest	55	58	58	58	56	55	56	58

⁹ PPS (Purchasing Power Standard) - обрачунска валута БДП чија јединица има једнаку куповну моћ у свим земљама.

Közép-Dunántúl	58	61	63	66	66	65	67	67
Nyugat-Dunántúl	68	70	73	76	75	72	73	71
Dél-Dunántúl	45	47	46	47	46	47	49	50
Észak-Magyarország	39	42	43	47	46	48	49	49
Észak-Alföld	43	43	44	45	43	44	46	47
Dél-Alföld	46	48	49	51	49	49	52	53
РУМУНИЈА	54	55	56	57	60	64	66	70
Nord-Vest	47	47	49	50	54	59	60	64
Centru	52	51	52	53	57	60	63	66
Nord-Est	34	34	34	35	37	40	41	44
Sud-Est	47	49	50	48	50	52	54	58
Sud - Muntenia	41	43	47	45	48	49	51	54
Bucuresti - Ilfov	127	129	129	136	140	148	149	160
Sud-Vest Oltenia	41	41	40	41	43	47	51	54
Vest	58	57	56	59	64	66	67	71
СЛОВЕНИЈА	83	83	83	83	84	86	87	89
Vzhodna Slovenija	69	69	69	69	69	71	72	73
Zahodna Slovenija	100	99	99	99	100	102	105	106
СЛОВАЧКА	77	78	78	78	73	71	71	70
Bratislavský kraj	190	196	192	193	180	170	169	162
Západné Slovensko	73	72	73	71	67	64	64	65
Stredné Slovensko	61	61	62	63	58	56	56	57
Východné Slovensko	53	53	54	55	51	50	51	50
ЦРНА ГОРА	40	41	41	43	45	46	48	50
СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА	34	35	36	36	37	37	38	-
СРБИЈА	40	41	40	39	39	39	40	41
Београдски регион	69	70	65	66	66	66	68	70
Регион Војводине	41	41	41	39	39	39	39	41
Регион Шумадије и Западне Србије	27	27	28	28	27	27	27	27
Регион Јужне и Источне Србије	25	26	25	24	24	25	26	26

Извор: Еуростат (ажурирано 16/3/2021).

1.5.2. Макроекономски биланс

Кључни макроекономски агрегати Републике Србије и АП Војводине имали су позитиван тренд у периоду 2015-2019. године. Модел привредног раста базирао се на расту инвестиција и личне потрошње. Фискална консолидација допринела је макроекономској стабилности и оздрављењу јавних финансија. Привредном расту АП Војводине од 2,5% просечно годишње у периоду 2015-2020. првенствено је допринео динамичан раст укупне и Прерађивачке индустрије (изнад 20%). Ефекти глобалне пандемије у 2020. години утицали су на раст фискалног дефицита, јавног и спољњег дуга.

Табела 12: Макроекономски биланс Републике Србије и АП Војводине 2015-2020.

		2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
БДП (млрд. ЕУР)	Реп.Србија	35,7	36,8	39,2	42,9	46,0	46,5*
	АП Војводина	9,5	9,8	10,4	11,1	12,2	12,3
БДП стопе (%)	Реп.Србија	1,8	3,3	2,1	4,5	4,2	-1,1*
	АП Војводина	-1,2	3,7	1,4	2,1	6,7	-1,1
БДП/становнику (ЕУР)	Реп.Србија	5.037	5.211	5.588	6.143	6.619	6.755*
	АП Војводина	5.023	5.220	5.560	5.968	6.581	6.617
Индустрија (мг. стопа)	Реп.Србија	7,3	5,2	3,9	1,3	0,3	0,4

	АП Војводина	1,3	5,4	7,7	2,5	0,9	3,0
Прерађивачка индустрија (мг. стопа)	Реп.Србија	5,7	6,0	6,3	1,9	0,2	0,1
	АП Војводина	1,6	5,1	7,7	2,6	0,4	3,3
Регистрована запосленост, годишњи просек (хиљ.)	Реп.Србија	1.896	1921	1977	2053	2101	2.149
	АП Војводина	481	486	501	524	530	544
Незапосленост (хиљ.)	Реп.Србија	703,0	679,1	618,8	552,5	485,4	469,0
	АП Војводина	174,8	160,6	134,2	114,9	102,0	99,5
Нето зараде** (ЕУР)	Реп.Србија	368	374	395	420	466	511
	АП Војводина	357	363	381	398	441	486
Нето зараде**, реалан раст (%)	Реп.Србија	-2,1	2,5	0,9	4,4	8,5	7,7
	АП Војводина	-1,9	2,2	0,5	4,7	8,3	8,3
Бруто инвестиције (% БДП)	Реп.Србија	17,0	17,1	17,7	20,0	22,5	21,5
Инвестиције у основна средства (млрд. ЕУР)	Реп.Србија	4,63	4,87	5,78	7,05	8,51	-
	АП Војводина	1,14	1,23	1,55	1,86	2,74	-
Извоз робе (млрд. евра)	Реп.Србија	12,0	13,4	15,1	16,3	17,5	17,1
	АП Војводина	3,9	4,3	4,9	5,7	6,1	6,1
Увоз робе (млн. евра)	Реп.Србија	16,1	17,1	19,4	21,9	23,9	23,0
	АП Војводина	4,6	4,5	5,3	6,5	6,8	6,4
Дефицит робне размене (млн. ЕУР)	Реп.Србија	-4.347	-3.636	-4.345	-5.637	-6.339	-5.903
	АП Војводина	-739,7	-147,5	-337,1	-854,5	-685,3	-291,9
Дефицит робне размене (% БДП)	Реп.Србија	-12,2	-9,9	-11,1	-13,1	-13,8	-12,7
	АП Војводина	-7,8	-1,5	-3,2	-7,7	-5,6	-2,4
Текући рачун платног биланса (млн. ЕУР)	Реп.Србија	-1.234	-1.075	-2.051	-2.076	-3.161	-1.981
Текући рачун платног биланса (% БДП)	Реп.Србија	-3,5	-2,9	-5,2	-4,8	-6,9	-4,3
Фискални дефицит/суфицит (% БДП)	Реп.Србија	-3,5	-1,2	1,1	0,6	-0,2	-8,1
Јавни дуг (млн. ЕУР)***	Реп.Србија	24.818,	24.820,	23.221,	23.014,	23.944,	26.669,
		6	2	5	6	0	3
Јавни дуг (% БДП)	Реп.Србија	70	67,7	57,8	53,6	52,0	57,4
Спољни дуг (млн. ЕУР)	Реп.Србија	26.234,	26.494,	25.526,	26.662,	28.253,	30.812,
		4	4	4	2	8	8
Спољни дуг (% БДП)	Реп.Србија	73,4	72,0	65,1	62,2	61,4	62,8
Инфлација (крај периода)	Реп.Србија	1,5	1,6	3	2	1,9	1,3

Извор: РЗС, НБС, МФИН;

Напомена: *обрачун БДП за 2020. на основу кварталних података; **Обрачун зарада од 2018. на основу промењене методологије; ***обрачун у ЕУР на основу курса на крају периода.

Највећи допринос привредном расту Републике Србије и АП Војводине у периоду 2015-2019. дали су инвестиције и лична потрошња. Инвестиције у основна средства у АП Војводини су повећаване просечно годишње за 21,2%, кумулативно 116,1% (у Републици Србији 13,3% годишње, кумулативно 64,8%).

Реални кумулативни раст **нето зарада** у Републици Србији и АП Војводини у периоду 2015-2020. износио је 26,2% (4,8% просечно годишње). Просечне нето зараде у 2020. у АП Војводини износиле су 484 ЕУР, и биле су нешто ниже од просечних нето зарада у Републици Србији (511 ЕУР).

Реални раст **Индустрије укупно (3,9% просечно годишње, односно кумулативно 20,9%)** и **Прерађивачке индустрије (3,8% годишње и 20,4% кумулатив)** у АП Војводини је био динамичнији од раста Индустрије укупно (2,9% годишње, 15,2% кумулатив) и Прерађивачке индустрије (2,2% и 11,4% кумулатив) на нивоу Републике Србије.

Најважнији ефекат спроведене фискалне консолидације у периоду 2015-2019. је смањење унутрашњих и спољних макроекономских неравнотежа. На нивоу Републике Србије, **по први пут од 2005. године забележен је фискални суфицит у 2017. (1,1% БДП) и 2018. (0,6% БДП), а 2019.**

скоро нулти фискални резултат (-0,2% БДП). Услед ванредних околности и негативних ефеката глобалне пандемије 2020. на привреду и становништво, тежина подстицајних пакета помоћи привреди и домаћинствима утицала је на раст фискалног дефицита **од -8,1% БДП.**

Дефицит робне размене у АП Војводини је константно нижи од робног дефицита на нивоу Републике. Због пада робног увоза у 2020. са 23,9 млрд. ЕУР у 2019. на 22,6 млрд. ЕУР у 2020. робни дефицит на нивоу Републике је смањен са 6,3 млрд. ЕУР у 2019. на 5,9 млрд. ЕУР у 2020. Дефицит робне размене у АП Војводини је у 2019. од 685,3 мил. ЕУР више него преполовљен у 2020. (291,9 мил. ЕУР). Док се робни дефицит на нивоу Републике константно креће око 12% БДП у периоду 2015-2020. (12,7% у 2020.), **робни дефицит АП Војводине у 2020. је троструко нижи него у 2015.** (-7,8% БДП у 2015. у односу на -2,4% БДП у 2020.). Пад спољнотрговинског дефицита у 2020. утицао је на пад дефицита текућег рачуна платног биланса на нивоу Републике (са 6,9% БДП у 2019. на 4,3% БДП у 2020.). **Макроекономској стабилности значајно су допринеле СДИ од 15,7 млрд. ЕУР у периоду 2015-2020.,** просечан нето прилив СДИ у периоду 2015-2020. износио је 2,6 млрд. ЕУР (прилив СДИ у 2019. износио је 3,6 млрд. ЕУР, у 2020. 2,9 млрд. ЕУР), што је обезбеђивало покривеност дефицита текућег рачуна платног биланса. **Посебно је значајан структурни аспект СДИ, јер је прилив, углавном, био усмерен у извозну прерађивачку индустрију.**

Фискална дисциплина и избалансиране јавне финансије допринеле су смањењу јавног дуга (са 70% учешћа јавног дуга у БДП у 2015. години на 52% крајем 2019. године) и спољњег дуга (са 73,4% БДП у 2015. на 61,4% БДП) у периоду 2015-2019. Глобална рецесија 2020. је утицала на раст јавног дуга у 2020. на 57,4% БДП (26,7 млрд. ЕУР) и спољњег дуга на 62,8% (30,8 млрд. ЕУР).

Динамичан привредни раст и позитивни макроекономски резултати у периоду 2015-2019. највише су се одразили на тржиште рада. У Републици Србији повећан је број запослених за 11,4% (са 1.969.617 радника у 2015. на 2.215.475 радника у 2020.). **У АП Војводини број запослених је повећан за 11,1% (са 506.313 радника у 2015. на 562.927 радника у 2019.).** Посебно је из економског и социјалног угла битно смањење броја незапослених. У Републици Србији је смањен број незапослених за 33,3% (са 703 хиљаде у 2015. на 469 хиљада незапослених у 2020.). **У АП Војводини број незапослених је смањен за 43,1% (са 174,8 хиљада у 2015. на 99,5 хиљада незапослених у 2019.).**

Макроекономској стабилности 2015-2020. константан допринос је пружала монетарна политика, циљана **стопа инфлације** је константно била у границама зацртаног коридора, **у 2019. је била 1,3%,** што је рекордни транзициони минимум.

1.5.3. Привредни биланс

У привреди АП Војводине је у 2019. пословало 25.827 предузећа у којима је било запослено 292.728 радника. **Кључне перформансе пословања** су позитивне: раст броја предузећа, запослености, БДВ, прихода, добити и капитала, а са друге стране, пад нето губитка, кумулираног губитка и укупних обавеза. Структурно, велика предузећа су у односу на предузетнички сектор (ММСПП) значајније повећала број запослених, укупан приход, капитал и смањила кумулирани губитак и укупне обавезе, док је сектор ММСПП значајније повећао позитиван финансијски резултат и новостворену вредност (БДВ). У односу на перформансе пословања привреде Републике Србије, привреда АП Војводине је имала већу стопу запослености, капитала и већу стопу смањења кумулираних губитака и укупних обавеза.

Позитивне перформансе пословања привреде Републике Србије и АП Војводине у периоду 2015-2019. илустративно потврђују следеће чињенице:

- Бруто додата вредност привреде Републике Србије у 2019. (20,6 млрд. ЕУР) је реално порасла за 35,3%, а БДВ АП Војводине (3,5 млрд. ЕУР) је имала раст од 30,2%;
- Број предузећа у привреди АП Војводине (25.827) је порастао за 21,6% (раст на нивоу Републике је био 10,4%); Број запослених у привреди АП Војводине (292.728) је порастао за 6,8% (раст на нивоу Републике је био 18,3%);
- Позитиван нето финансијски резултат привреде АП Војводине (956 мил. ЕУР) је двоструко увећан (на нивоу Републике је увећан за 435%);
- Укупан приход привреде АП Војводине је забележио кумулативан раст од 17,3% (у Републици Србији 20,9%);
- Реалан раст капитала привреде АП Војводине од 39,4% је био троструко већи од стопе раста капитала на нивоу Републике (13,6%);
- Реални пад кумулираног губитка у привреди АП Војводине од -23,6% (5,3 млрд. ЕУР) је био 3 пута већи од истог пада на нивоу Републике (-8,6%);
- Укупне обавезе су на нивоу Републике порасле за 6,9% (82 млрд. ЕУР), док су у привреди АП Војводине пале за -1,4% (18,7 млрд. ЕУР). Укупне обавезе привреде АП Војводине представљају 22,8% укупних обавеза привреде Републике Србије;
- Велика предузећа у привреди АП Војводине исказала су изузетно позитивне билансе петогодишњег пословања: раст броја предузећа за 1/5, запослености за 1/3, финансијски резултат увећан за 23%, новостворена вредност за 1/5, капитал скоро удвостручен, кумулирани губици смањени за скоро 2/3, а обавезе за 1/5;
- Предузетнички сектор (ММСПП) је увећао број запослених за 15%, нето резултат 345%, БДВ 40% и капитал 34,5%, али је увећао и кумулирани губитак за 7,8% и обавезе за 11,9%.

Табела 13: Основни резултати пословања привреде Републике Србије 2015. и 2019.

	Број предузећа	Број запослених	2015. (мил. ЕУР)							
			Укупан приход	Нето добит	Нето губитак	Нето резултат	БДВ	Капитал	Кумулирани губитак	Укупне обавезе
Привреда РС	94.656	990.900	75.650	3.738	3.185	553	13.540	49.884	28.893	68.267
ММСПП	94.161	569.726	47.104	2.258	2.399	-141	6.872	23.451	17.949	44.140
Велика	495	421.174	28.546	1.481	787	694	6.667	26.432	10.944	24.127
			2019. (мил. ЕУР)							
Привреда РС	104.487	1.171.890	102.931	5.805	2.478	3.327	20.602	63.770	29.697	82.073
ММСПП	103.917	668.632	63.067	3.834	1.734	2.100	10.926	32.088	20.958	55.262
Велика	570	503.258	39.863	1.971	744	1.227	9.676	31.682	8.738	26.811
			2019/2015 (стопе у %)							
Привреда РС	10,4	18,3	20,9	38,0	-30,9	435,0	35,3	13,6	-8,6	6,9
ММСПП	10,4	17,4	19,0	50,9	-35,7	-1.422,9	41,3	21,6	3,8	11,3
Велика	15,2	19,5	24,1	18,4	-15,9	57,2	29,0	6,5	-29,0	-1,2

Извор: Прорачун на основу података АПР.

Табела 14: Основни резултати пословања привреде АП Војводине 2015. и 2019.

	Број предузећа	Број запослених	2015. (мил. ЕУР)							
			Укупан приход	Нето добит	Нето губитак	Нето резултат	БДВ	Капитал	Кумулирани губитак	Укупне обавезе
Привреда АПВ	24.180	240.682	20.988	974	556	418	3.462	10.668	6.186	16.852
ММСПП	24.048	153.691	12.633	543	439	104	1.743	6.000	3.487	9.992
Велика	132	86.991	8.355	431	117	314	1.719	4.667	2.698	6.860
			2019. (мил. ЕУР)							
Привреда АПВ	25.827	292.728	27.691	1.489	534	956	5.072	16.731	5.317	18.696
ММСПП	25.669	177.084	16.488	939	419	521	2.748	9.078	4.230	12.575
Велика	158	115.644	11.203	550	115	435	2.324	7.653	1.088	6.122
			2019/2015 (стопе у %)							
Привреда АПВ	6,8	21,6	17,3	35,9	-14,7	103,1	30,2	39,4	-23,6	-1,4
ММСПП	6,7	15,2	16,0	53,7	-15,3	345,0	40,1	34,5	7,8	11,9
Велика	19,7	32,9	19,2	13,4	-12,4	23,0	20,2	45,7	-64,2	-20,7

Извор: Прорачун на основу података АПР.

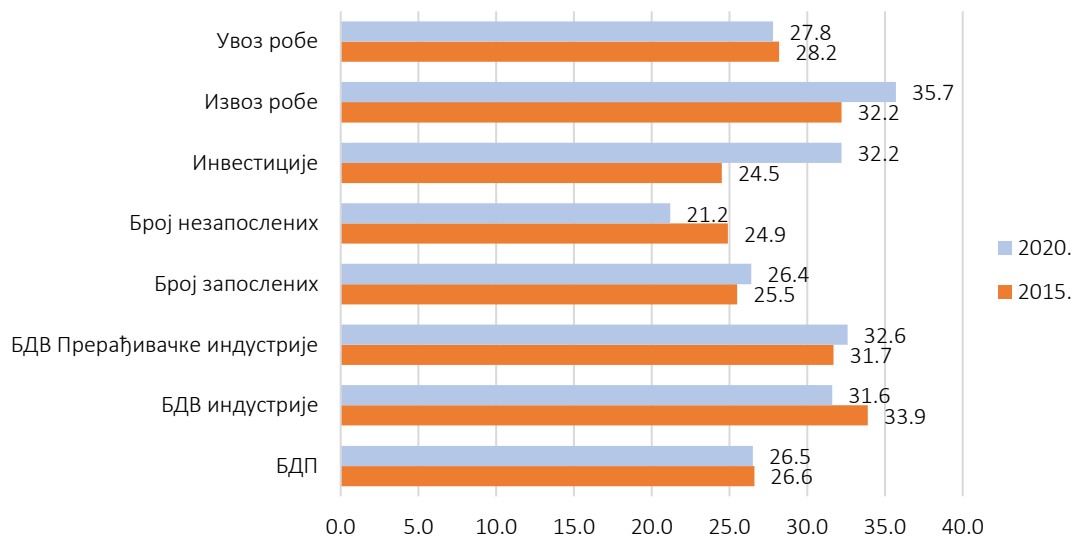
- У периоду привредне коњунктуре 2015-2019. **привреда Републике Србије и АП Војводине је нето добиташ**, што је резултат континуираног привредног раста и побољшања макро и микро перформанси пословања;
- Око 60% предузећа у 2019. је остваривало добит која је у Републици Србији 2,4 пута већа од нето губитка, а у АП Војводини 2,8 пута;
- На јачање привреде указује и податак о повећању броја великих предузећа: у Републици Србији за 75, а у АП Војводини за 26. У овим предузећима је остварен раст од око 82.000 запослених на нивоу Републике, односно око 29.000 у АП Војводини;**
- Позитивна кретања остварена у предузетничком сектору (ММСПП), посебно су видљива у подсектору **средњих предузећа** који је оснажио у свим сегментима: у броју предузећа и запослених, у БДВ-у, капиталу, позитивном финансијском резултату и смањењу обавеза;
- Сумарно, АП Војводина са 26,7% становника Србије остварује 24,6% укупног БДВ-а реалног сектора Србије.**

Табела 15: Тренд економске позиционираниости АП Војводине у Реп. Србији 2015-2020.

	Република Србија		АП Војводина		Учешће АПВ у РС (%)	
	2015.	2020.	2015.	2020.	2015.	2020.
БДП (млрд. ЕУР)	35,7	46,5	9,5	12,3	26,6	26,5
БДВ индустрије (млрд. ЕУР)	5,6	8,1*	1,9	2,6*	33,9	31,6*
БДВ Прерађивачке индустрије (млрд. ЕУР)	3,9	5,7*	1,2	1,9*	31,7	32,6*
Број запослених (хиљ.)	1.989,6	2.215,5	506,6	562,9	25,5	26,4
Број незапослених (хиљ.)	703,0	469,0	174,8	99,5	24,9	21,2
Инвестиције (мил ЕУР)	4.666	8.490	1.144	2.732	24,5	32,2*
Извоз робе (мил ЕУР)	12.040	17.055	3.873	6.086	32,2	35,7
Увоз робе (мил ЕУР)	16.387	22.958	4.613	6.378	28,2	27,8

Извор: РЗС; *податак се односи на 2019.

Графикон 10: Промена учешћа АП Војводине у Републици Србији 2015-2020.

Извор:Обрачун на основу података РЗС.

1.5.4. Структурне промене у привреди

Структурне промене у привреди АП Војводине у периоду 2015-2019. имале су динамичан тренд, који је првенствено узрокован растом БДВ од 30% и растом запослености за 22%. Структурне промене највише су се одразиле на секторске промене у структури БДВ, нешто мање на секторске промене броја запослених. Традиционално највећи сектори *Индустрија* и *Трговина* имали су динамичан раст запослености и БДВ, али се њихово релативно учешће у привреди АП Војводине изменило.

У структури БДВ привреде АП Војводине доминантно учешће сектора *Индустрије* и даље је надполовично, али је смањено са 58% на 53%. Сектор *Трговине* је повећао своје учешће са 16% на 17%. Учешће БДВ сектора *Прерађивачке индустрије* је повећано са 35% на 37%. Динамичне промене у структури БДВ забележене су у секторима: *Информационо-комуникационих технологија* (раст учешћа у привреди АП Војводине са 2,5% на 3,8%), *Грађевинарства* (са 4,6% на 6,6%) и *Стручним, научним, иновационим и услужним делатностима* (са 2,2% на 3,1%). У структури запослених повећано је учешће запослених у *Индустрији* (са 44% на 46%) и *Прерађивачкој индустрији* (са 37% на 40%), док је смањено учешће запослених у *Пољопривреди* (9% на 7%) и *Трговини* (22% на 20%).

У структури броја предузећа није било значајнијих структурних промена, осим релативног пада броја предузећа у *Трговини* (са 35% на 32%). Компаративна структурна анализа показала је да је на нивоу АП Војводине веће учешће сектора *Пољопривреде* и *Индустрије*, док је на нивоу Републике Србије веће учешће сектора *Услуга* и *Грађевинарства*.

Период динамичног привредног раста 2015-2019. рефлектовао се на значајне секторске структурне промене у привреди АП Војводине. Број предузећа у привреди АП Војводине је повећан за 6,8% (са 24.827 у 2015. на 25.827 у 2019.), број запослених је порастао за 21,6% (са 240,7 хиљ. у 2015. запослених на 292,7 хиљ. запоселних у 2019.), док је бруто додата вредност повећана за 30% (са 3,5 млрд. ЕУР у 2015. на 5,1 млрд. ЕУР у 2019.). Највише предузећа у 2019. је регистровано у *Трговини* (8.213) и *Индустрији* (5.003), од чега у *Прерађивачкој индустрији* скоро 90% (4.444). Највише радника је запослено у *Индустрији* (135,7 хиљ.), од чега у *Прерађивачкој индустрији* 87% (117,7 хиљ.). Скоро 60% БДВ привреде АП Војводине ствара

Индустрија (2,7 млрд. ЕУР), од чега 70% (1,9 млрд. ЕУР) ствара *Прерађивачка индустрија* АП Војводине.

Табела 16: Секторске структурне промене у привреди АП Војводине 2015-2019.

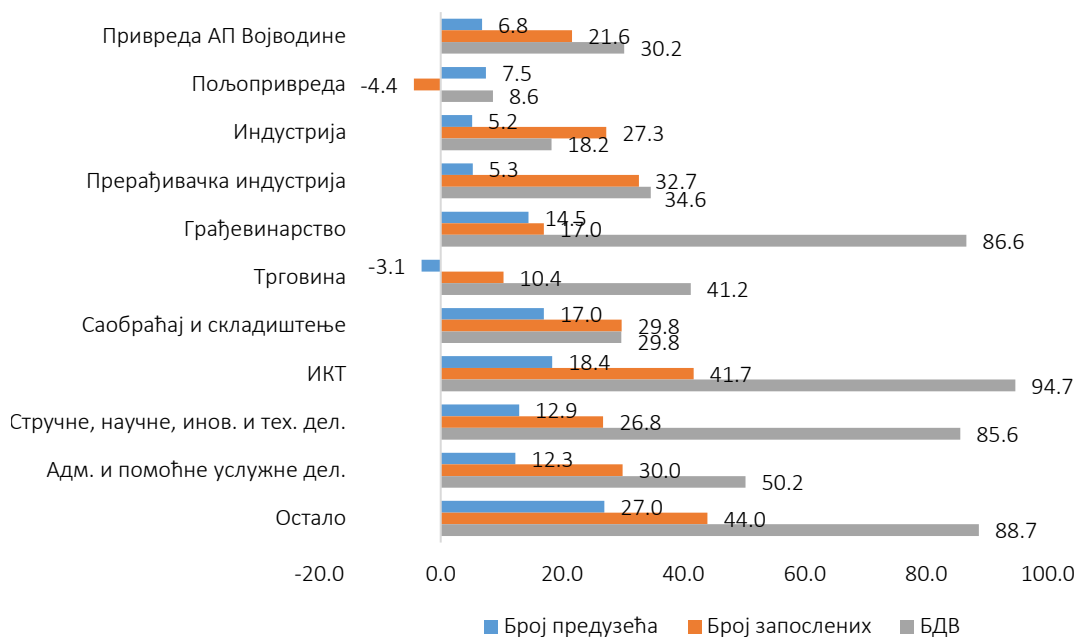
	Број предузећа		Број запослених		БДВ (мил.ЕУР)	
	2015.	2019.	2015.	2019.	2015.	2019.
Привреда АП Војводине	24.180	25.827	240.682	292.728	3.462	5.072
Пољопривреда	1.836	1.973	20.484	19.580	273	334
Индустрија	4.757	5.003	106.592	135.673	2.007	2.669
Прерађивачка индустрија	4.222	4.444	88.736	117.714	1.222	1.851
Грађевинарство	1.755	2.009	13.456	15.742	159	335
Трговина	8.480	8.213	51.767	57.125	536	851
Саобраћај и складиштење	1.617	1.892	13.853	17.983	190	277
Информисање и комуникације	936	1.108	6.298	8.923	88	193
Стручне, научне, иновационе и тех. Дел.	2.492	2.814	10.037	12.724	76	158
Административне и помоћне услужне дел.	780	876	8.698	11.306	63	106
Остало	1.527	1.939	9.497	13.672	70	148

Извор:Обрачун на основу података АПР.

Секторске амплитуде 2015-2019. највише су се одразиле на секторске промене у структури БДВ, нешто мање на секторске промене броја запослених:

- Највеће промене у структури БДВ забележене су у секторима: *Информационо-комуникационих технологија (ИКТ)* у коме је удвостручен раст (95%), *Грађевинарства* (87%) и *Стручним, научним, иновационим и услужним делатностима* (86%);
- Због мултисекторског утицаја изузетно је битан динамичан раст БДВ 2015-2019. у највећим секторима: у Трговини 41% и Прерађивачкој индустрији 35%;
- Раст запослености је био динамичан у свим секторима, осим у *Пољопривреди* (-4,4%). Најдинамичнији раст био у секторима: *ИКТ* (42%), *Прерађивачка индустрија* (33%), *Административне и помоћне услужне делатности* (30%) и *Саобраћај и складиштење* (30%);
- Изнадпросечан раст предузећа 2015-2019. регистрован је у секторима: *ИКТ* (18%), *Саобраћај и складиштење* (17%) и *Грађевинарство* (15%).

Графикон 11: Секторска стопа раста/пада у АП Војводини 2015-2019.

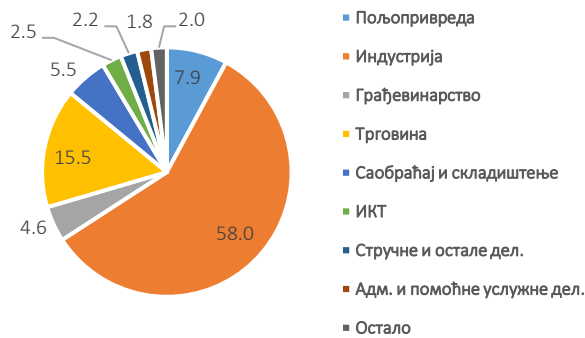
Извор:Обрачун на основу података АПР.

Привредна структура реалног сектора АП Војводине разликује се од структуре привреде Републике Србије. **На нивоу АП Војводине веће је учешће сектора Пољопривреде и Индустрије, док је на нивоу Републике Србије веће учешће сектора Услуга и Грађевинарства:**

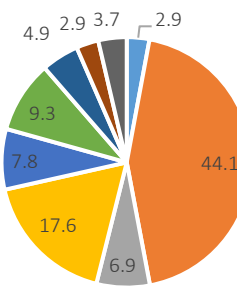
- Сектор *Пољопривреде* у привреди АП Војводине у 2019. има три пута веће учешће БДВ (6,6%) него сектор *Пољопривреде* у привреди Републике Србије (2,2%). Учешће броја запослених је у *Пољопривреди* АП Војводине (6,7%) је два и по пута веће него учешће запослених у *Пољопривреди* Републике Србије (2,7%) Учешће укупног броја предузећа у *Пољопривреди* АП Војводине (7,6%) је двоструко веће од броја предузећа у *Пољопривреди* Републике Србије (3,7%);
- Сектор *Индустрије* је развијенији на подручју АП Војводине него на нивоу Републике Србије. Учешће БДВ *Индустрије* у АП Војводини од 52,6% је за 11 п.п. веће од учешћа БДВ *Индустрије* у Републици Србији (41,3%) Док је учешће броја индустријских у привреди на нивоу АП Војводине и Републике Србије приближно исто (19%), учешће броја индустријских радника у привреди АП Војводине (46,3%) је веће него на нивоу Републике (40,9%);
- Сектор *Грађевинарства* у привреди АП Војводине има мање учешће код сва три показатеља од *Грађевинарства* на нивоу Републике: у броју предузећа (7,8% у АП Војводини, насупрот 8,5% на нивоу Републике); у броју запослених (5,4% насупрот 6,6%) и БДВ (6,6% насупрот 8,2%);
- Нижа учешће БДВ у привреди АП Војводине од истих на нивоу Републике имају сви услужни сектори: *Услуге* укупно (34,2% насупрот 48,3%), појединачни сектори: *Трговине* (16,8% насупрот 17,9%), *Саобраћаја и складиштења* (5,5% насупрот 7%), ИКТ (3,8% насупрот 9,4%), *Стручних и научних услуга* (3,1% насупрот 5,3%), и др.

Графикони 12-15: Секторске промене БДВ АП Војводине и Републике Србије 2015-2019.

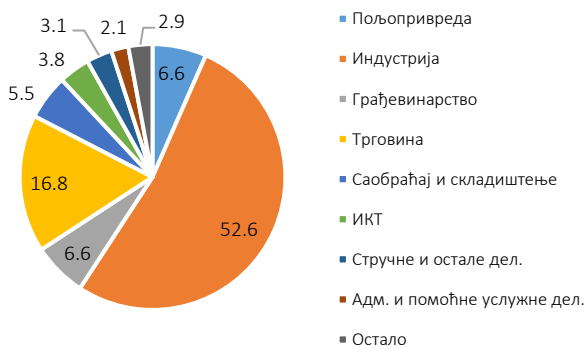
БДВ АП Војводине 2015.

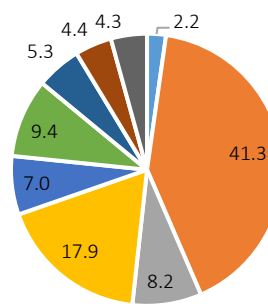
БДВ Републике Србије 2015.

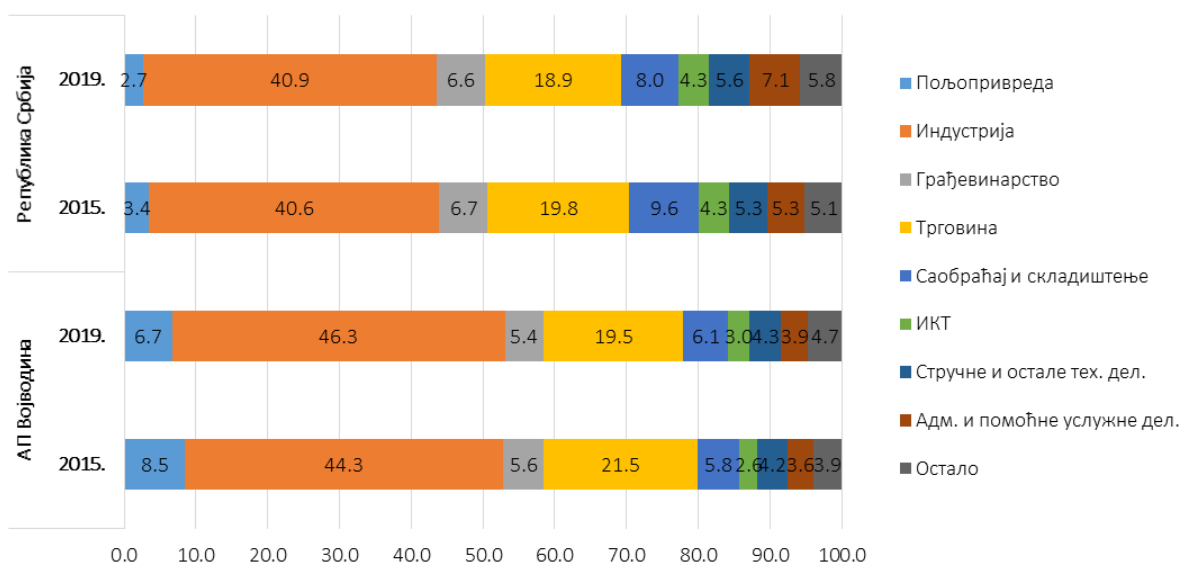
БДВ АП Војводине 2019.

БДВ Републике Србије 2019.

Графикон 16: Секторске промене запослености 2015-2019.

Извор:Обрачун на основу података АПР.

Секторска анализа учешћа сектора привреде АП Војводине у формирању реалног БДВ Републике Србије у периоду 2015-2019. показује:

- Раст сектора *Пољопривреде* (без индивидуалног сектора) на 72,1% у 2019. години (са 68,9% у 2015);
- Благ пад учешћа сектора *Индустрије* са 33,6% у 2015. на 31,4% у 2019.;
- Сектори *Грађевинарство* и *Услуге* повећавају своје учешће и у привредној структури Србије и Војводине: расте учешће *Грађевинарства* АП Војводине у Републици Србији са 17,1% на 19,7%, као и сектора *Услуга* са 16,4% (у 2015.) на 17,4% (у 2019);
- У структури *Услуга* повећава се учешће БДВ сектора *ИКТ* (са 7% у 2015. на 10% у 2019.) и сектора *Стручних, научних, иновационих и техничких делатности* (са 11,5% у 2015. на 14,4% у 2019.).

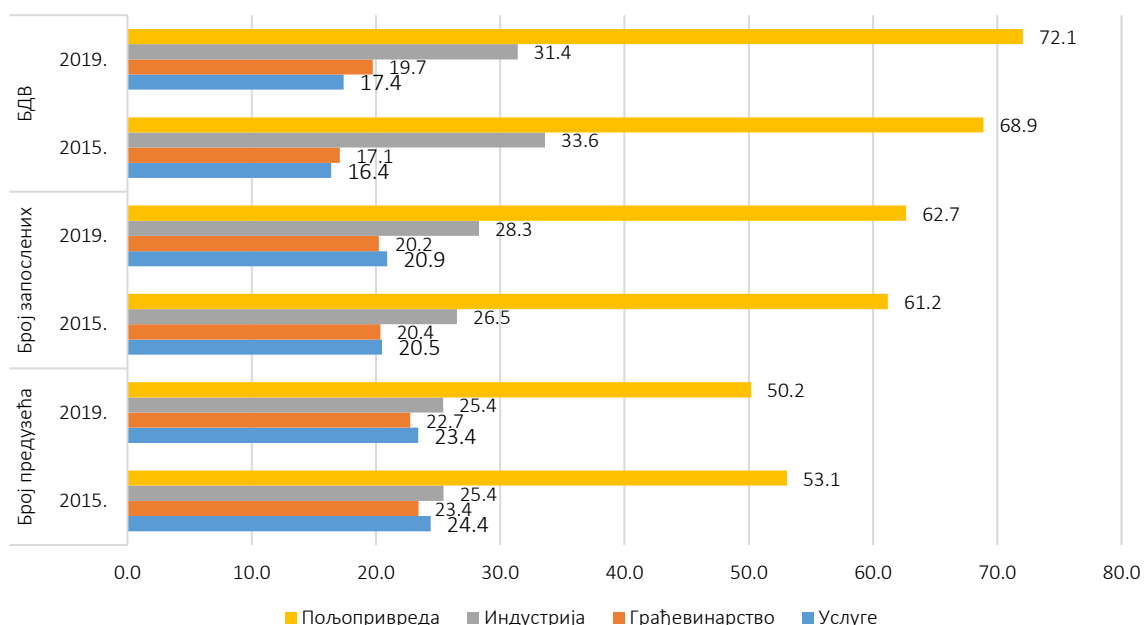
Табела 17: Тренд секторских учешћа АП Војводине у привреди Републике Србије (%)

	Број предузећа		Број запослених		БДВ	
	2015.	2019.	2015.	2019.	2015.	2019.
Пољопривреда	53,1	50,2	61,2	62,7	68,9	72,1
Индустрија	25,4	25,4	26,5	28,3	33,6	31,4
Грађевинарство	23,4	22,7	20,4	20,2	17,1	19,7
Трговина	26,0	25,2	26,4	25,7	22,5	23,0
Саобраћај и складиштење	30,2	28,3	14,5	19,1	17,9	19,3
ИКТ	21,1	19,8	14,8	17,5	7,0	10,0
Стручне и остале дел.	21,4	21,2	19,3	19,3	11,5	14,4
Адм. и помоћне услужне дел.	24,2	21,5	16,6	13,6	16,1	11,8
Остало	19,7	19,6	18,6	20,3	14,1	16,8

Извор:Обрачун на основу података АПР.

Секторска анализа тренда учешћа броја предузећа и броја запослених привреде АП Војводине у привреди Републике Србије показује да је константно једино учешће броја предузећа из сектора *Индустрије* (24,1%) у 2015. и 2019., код осталих сектора је смањено учешће у броју предузећа, док се учешће броја запослених повећало у секторима *Пољопривреде* (са 61,25 на 68,9%), *Индустрије* (са 26,5% на 28,3%), *Саобраћаја* и *складиштења* (са 14,5% на 19,1%) и *ИКТ* (са 14,8% у 2015. на 17,5% у 2019.).

Графикон 17: Учешће сектора АП Војводине у формирању БДВ привреде Републике Србије

Извор:Обрачун на основу података АПР.

1.5.5. Структурне промене у Прерађивачкој индустрији

У формирању БДВ прерађивачке индустрије Републике Србије АП Војводина учествује са око 33%, највећи број области Прерађивачке индустрије чине нешто више од трећине БДВ-а у истим областима на нивоу Републике. Динамичан раст БДВ (18%) и запослености (33%) Прерађивачке индустрије АП Војводине у периоду 2015-2019. узроковао је интензивне структурне промене по областима Прерађивачке индустрије АП Војводине. **Најдинамичнији раст БДВ имале су области:** *Производња електричне опреме (138%), Дрвна индустрија и намештај (141%), Металска индустрија (80%), Саобраћајна средства (74%) и Гума и пластика (66%).* **Структура Прерађивачке индустрије** АП Војводине разликује се од структуре на републичком нивоу. У Прерађивачкој индустрији АП Војводине веће је учешће области *Прехрамбена, пиће и дуван, Текстил, кожа и одећа, Гума и пластика, Производња електричне опреме и Производња непоменутих машина и непоменуте опреме. Прехрамбена индустрија, пиће и дуван* је по свим показатељима релативно развијенија прерађивачка област у АП Војводини него на нивоу Републике. **Структурна анализа** области Прерађивачке индустрије АП Војводине у формирању БДВ Прерађивачке индустрије Републике Србије 2015-2019. показује раст релативног учешћа скоро свих области.

Прерађивачка индустрија АП Војводине у периоду 2015-2019. имала је изузетно динамичан раст, БДВ је порасла за 18%, запосленост за 33% и број предузећа за 5%. У 4.444 предузећа у Прерађивачкој индустрији АП Војводине у 2019. било је запослено око 118.000 радника, укупна новостворена вредност је износила 1,85 млрд. ЕУР. Највише предузећа у 2019. је регистровано у областима: *Прехрамбена, пиће и дуван (496), Гуме и пластике (192), Текстил, кожа и одећа (172), Саобраћајна средства (166), Металска индустрија (147), Електрична опрема (126), Хемија и фармација (121), Машине и опрема (116) и Индустрија неметалних минерала (101).* Највише је у 2019. било запослено у областима: *Прехрамбена индустрија, пиће и дуван 20% (24,5 хиљ.), Саобраћајна средства 15% (17 хиљ.) и Текстил, кожа и одећа 13% (15 хиљ.).* Највећу вредност БДВ стварају области: *Прехрамбена индустрија, пиће и дуван 27% (500 мил. ЕУР), Гума и пластика 10% (192 мил. ЕУР), Саобраћајна средства 9% (166 мил. ЕУР) и Текстил, кожа и одећа 9% (172 мил. ЕУР).*

Табела 18: Структурне промене у Прерађивачкој индустрији АП Војводине 2015-2019.

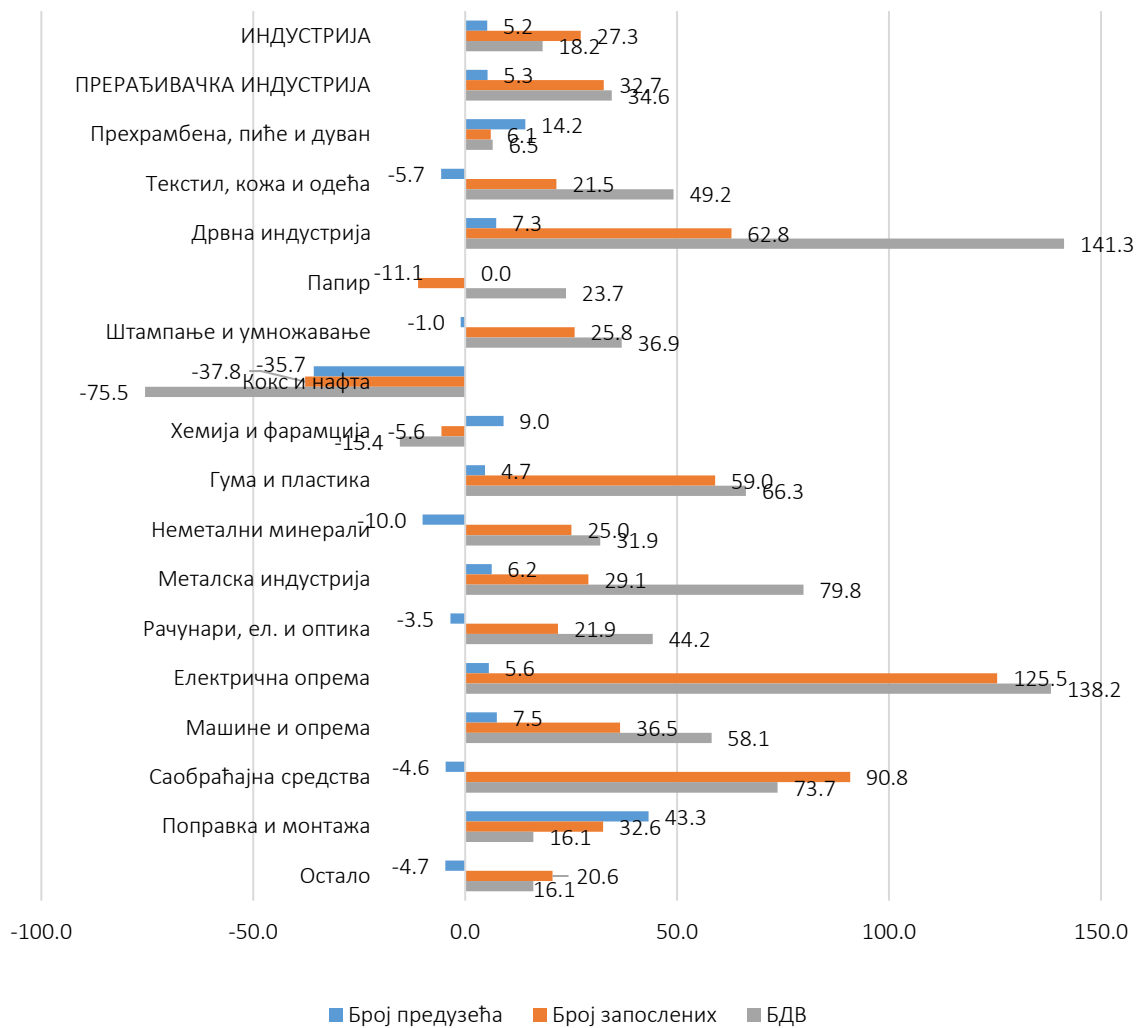
	Број предузећа		Број запослених		БДВ (мил. ЕУР)	
	2015.	2019.	2015.	2019.	2015.	2019.
ИНДУСТРИЈА	4.757	5.003	106.592	135.673	2.007	2.669
ПРЕРАЂИВАЧКА ИНДУСТРИЈА	4.222	4.444	88.736	117.714	1.222	1.851
Прехрамбена, пиће и дуван	911	1.040	23.123	24.522	414	496
Текстил, кожа и одећа	334	315	12.361	15.024	102	172
Дрвна индустрија и намештај	464	498	3.639	5.925	24	65
Производња папира и производа од папира	137	137	1.117	993	7	10
Штампање и умножавање аудио и видео записа	192	190	1.662	2.091	21	32
Производња кокса и деривата нафте	14	9	347	216	9	3
Хемијски и фармацевтски производи	166	181	7.139	6.737	127	121
Гума и пластика	341	357	6.625	10.531	103	192
Остали неметални минерали	209	188	3.702	4.629	68	101
Металска индустрија	594	631	7.842	10.122	73	147
Производња рачунара, ел. и оптичких производа	199	192	862	1.051	14	22
Производња електричне опреме	125	132	4.001	9.024	47	126
Производња непоменутих машина и опреме	254	273	4.154	5.672	65	116
Саобраћајна средства	108	103	9.080	17.327	85	166
Поправка и монтажа машина и опреме	67	96	1.112	1.474	18	23
Остале прерађивачке делатности	107	102	1.970	2.376	46	60

Извор: Обрачун на основу података АПР.

Структурне промене у Прерађивачкој индустрији АП Војводина 2015-2019. биле су интензивне и у структури БДВ и у структури запослених по областима Прерађивачке индустрије:

- Највеће стопе раста БДВ забележене су у следећим областима Прерађивачке индустрије: *Производња електричне опреме (138%), Дрвна индустрија и намештај (141%), Гума и пластика (66%), Саобраћајна средства (74%), Производња непоменутих машина и непоменуте опреме (58%), Металска индустрија (80%),* итд;
- У традиционално најзначајнијој области *Прехрамбена индустрија, пиће и дуван* раст БДВ је износио 6,5%;
- Најдинамичнији раст запослености је био областима: *Производња електричне опреме (126%), Саобраћајна средства (91%), Дрвна индустрија и намештај (63%)* и *Гума и пластика (59%)*;
- Раст броја предузећа у области *Прехрамбена индустрија, пиће и дуван* је био изузетно динамичан (14%).

Графикон 18: Стопа раста/пада у областима Прерађивачке индустрије АПВ 2015-2019.

Извор: Обрачун на основу података АПР.

Структура Прерађивачке индустрије АП Војводине разликује се од структуре Прерађивачке индустрије Републике Србије. **На нивоу Прерађивачке индустрије АП Војводине веће је учешће области Прехрамбена, пиће и дуван, Текстил, кожа и одећа, Гума и пластика, Производња електричне опреме и Производња непоменутих машина и непоменуте опреме, док је на нивоу Републике Србије веће учешће области: Металска индустрија, Дрвна индустрија и намештај, Производња папира и производа од папира:**

- *Прехрамбена индустрија, пиће и дуван* је по сва три показатеља развијенија прерађивачка област у АП Војводини (23,4%, 20,8% и 26,8%) него на нивоу Републике (22,4%, 22,9% и 24,3%);
- Учешће БДВ у АП Војводини је нешто веће него на републичком нивоу у областима: *Текстил, кожа и одећа* (9,3%, насупрот 7,8% на републичком нивоу), *Гума и пластика* (10,4%, насупрот 9,6%), *Производња електричне опреме* (6,8%, насупрот 4,6%), *Производња непоменутих машина и непоменуте опреме* (6,3%, насупрот 4,3%);
- Број запослених је релативно већи у областима: *Хемијски и фармацеутски производи* (5,7%, насупрот 4,4%), *Гума и пластика* (8,9%, насупрот 6,7%) и *Саобраћајна средства* (14,7% насупрот 11,6%);

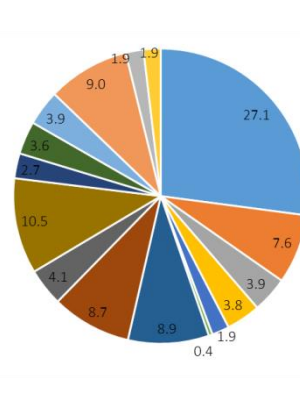
- Релативно веће учешће броја предузећа је, осим у области *Прехрамбена индустрија, пиће и дуван*, у следећим областима Прерађивачке индустрије: *Гума и пластика* (8% насупрот 6,3%), *Металска индустрија* (14,2% насупрот 13,5%) и *Производња непоменутих машина и непоменуте опреме* (6,1% насупрот 5,1%).

Графикони 19-22: Структурне промене БДВ у Прерађивачкој индустрији АП Војводине и Републике Србије 2015-2019.

БДВ АП Војводине 2015.

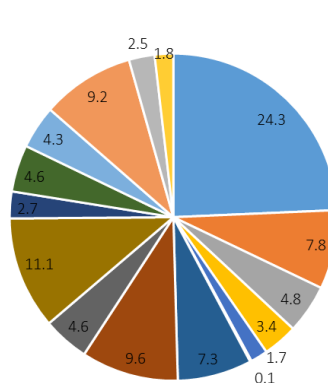
БДВ Републике Србије 2015.

БДВ АП Војводине 2019.

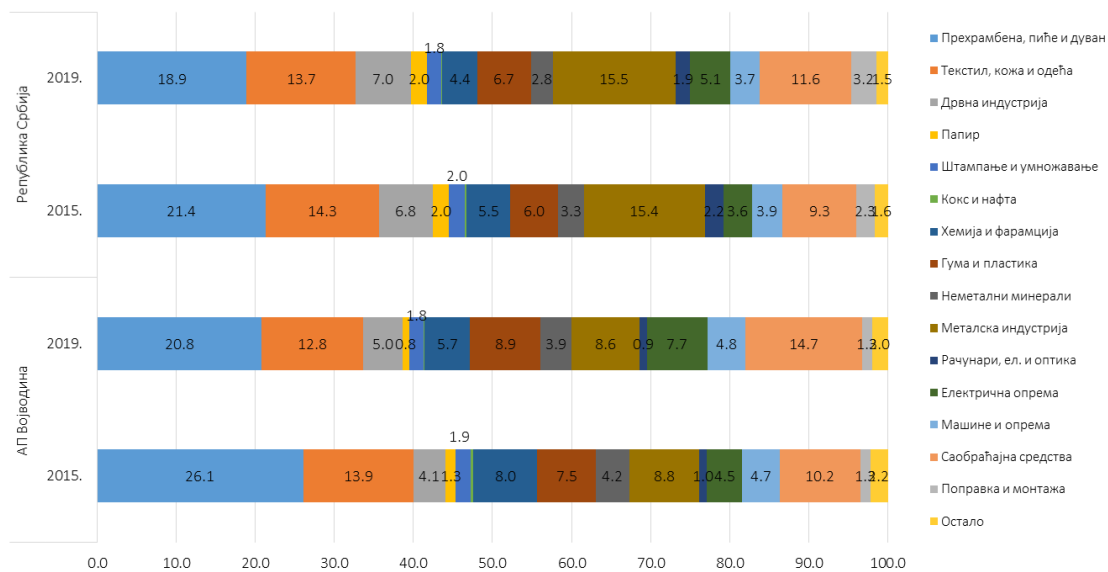

БДВ Републике Србије 2019.

Извор: Обрачун на основу података АПР.

Графикон 23: Секторске промене запослености у Прерађивачкој индустрији 2015-2019.

Извор: Обрачун на основу података АПР.

Структурна анализа учешћа области Прерађивачке индустрије АП Војводине у формирању БДВ Прерађивачке индустрије Републике Србије 2015-2019. показује раст скоро свих области:

- Раст области: *Текстил, кожа и обућа* (са 34,8% на 38,7%), *Дрвне индустрије* (са 15,7% на 23,6%), *Штампање и умножавање аудио и видео записа* (са 28,2% на 32,8%), *Гуме и пластике* (са 30,5% на 35,2%), *Металске индустрије* (са 17,9% на 23,2%), *Електрична опрема* (са 33,7% на 47,7%), *Машине и опрема* (са 43,6% на 48%) и *Саобраћајна средства* (са 24,5% на 31,8%);
- Прехрамбена индустрија, пиће и дуван* је смањила своје учешће (са 40% на 36%);
- Област *Хемијски и фармацевтски производи* је смањила своје учешћеу БДВ своје области на републичком нивоу за 8 п.п. (релативан пад са 37,2% на 29,1%);
- У свим областима је регистрован релативан раст учешћа запослености у односу на републички просек, осим у области *Хемијски и фармацевтски производи*.

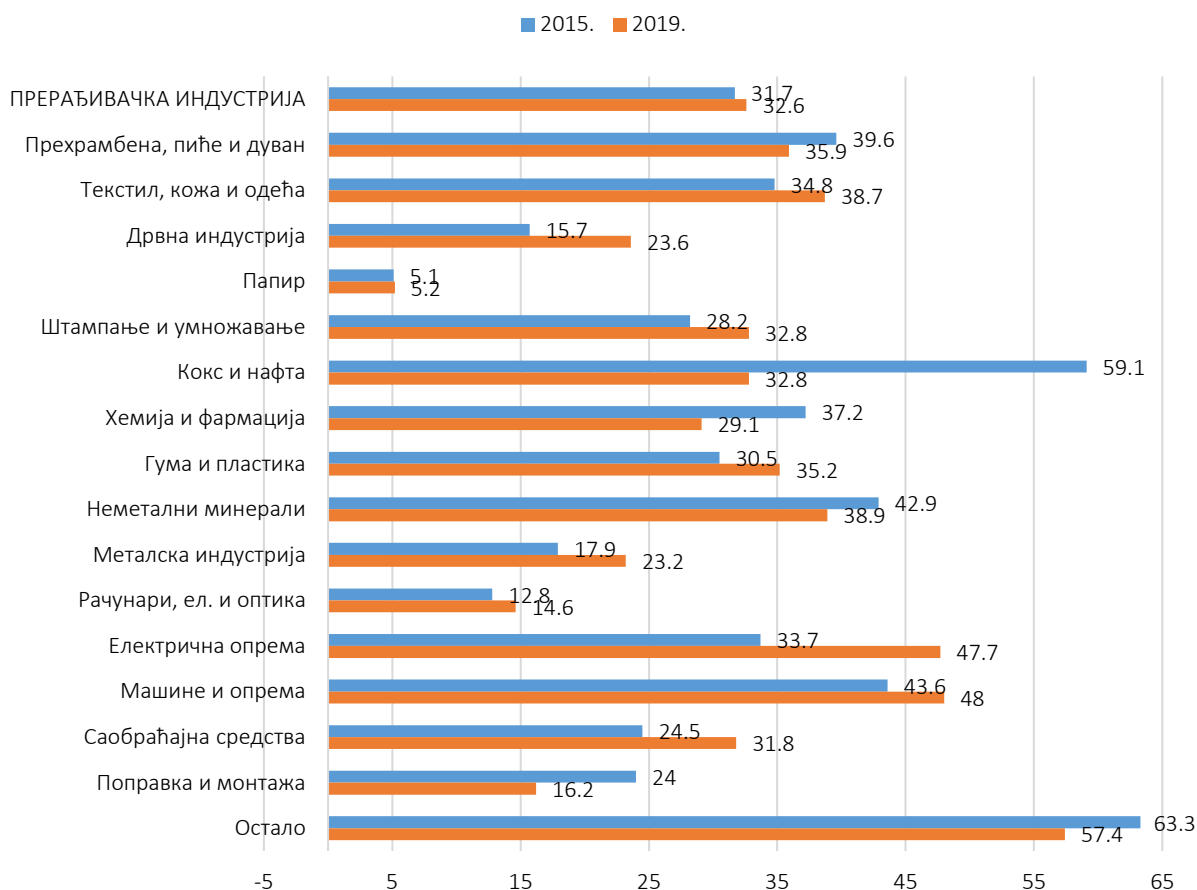
Табела 19: Учешће области Прерађивачке индустрије АП Војводине у областима Прерађивачке индустрије Републике Србије (%)

	Број предузећа		Број запослених		БДВ	
	2015.	2019.	2015.	2019.	2015.	2019.
ПРЕРАЂИВАЧКА ИНДУСТРИЈА	25,3	25,3	29,0	30,9	31,7	32,6
Прехрамбена, пиће и дуван	26,5	26,4	35,4	34,0	39,6	35,9
Текстил, кожа и одећа	20,0	18,7	28,3	28,7	34,8	38,7
Дрвна индустрија	22,9	23,1	17,5	22,1	15,7	23,6
Папир	22,6	22,1	18,4	12,8	5,1	5,2
Штампање и умножавање	21,5	22,0	26,8	30,9	28,2	32,8
Кокс и нафта	33,3	25,7	42,1	34,7	59,1	32,8
Хемија и фармација	25,0	26,2	42,4	39,7	37,2	29,1
Гума и пластика	31,5	32,4	36,1	41,2	30,5	35,2
Неметални минерали	31,5	28,8	36,9	43,6	42,9	38,9
Металска индустрија	26,3	26,7	16,7	17,1	17,9	23,2
Рачунари, ел. и оптика	21,9	22,8	12,6	14,8	12,8	14,6
Електрична опрема	25,3	26,3	36,1	46,4	33,7	47,7
Машине и опрема	29,8	30,5	34,7	40,5	43,6	48,0
Саобраћајна средства	29,3	27,0	31,9	39,4	24,5	31,8

Поправка и монтажа	27,0	28,1	15,6	12,1	24,0	16,2
Остало	22,2	21,4	39,2	42,2	63,3	57,4

Извор: Обрачун на основу података АПР.

Графикон 24: Учешће области Прерађивачке индустрије АП Војводине у формирање БДВ Прерађивачке индустрије Републике Србије (%)

Извор: Обрачун на основу података АПР.

1.5.6. Промене својинске структуре привреде АП Војводине

Процес приватизације, реформски процеси и значајно побољшање услова пословања у претходном периоду, условили су растући утицај приватних предузећа на остваривање позитивних привредних резултата, односно, на укупан привредни развој Србије/Војводине.

Број приватних предузећа у периоду привредног раста (2015-2019) порастао је за 6,8% у АП Војводини (10,4% у Републици Србији), док је запосленост у приватним предузећима брже расла и то 27,2% у АП Војводини, а 18,3% у Републици Србији. Бруто додата вредност – основни показатељ привредног раста, порасла је за 30% у АП Војводини, а у Републици Србији за 35%.

Позитивна подстицајна политика и услови пословања привлачили су стране инвеститоре. Страна предузећа у АП Војводини су имала бржи раст од домаћих – раст БДВ-а од око 41% (раст домаћих предузећа 36,5%), док је број запослених за 50% порастао код страних, а 18% код домаћих предузећа у периоду 2015-2019.

Својинска трансформација и реструктурирање државних предузећа резултирали су падом броја запослених за 16% (Србија за 20%) и падом БДВ-а од 31% (у Србији раст од 1,5%).

Табела 20: Својинска структура привреде АП Војводине, %

Предузећа	Број предузећа		Број запослених		БДВ		Капитал		Обавезе	
	2015.	2019.	2015.	2019.	2015.	2019.	2015.	2019.	2015.	2019.
Привреда	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Приватна	96,1	96,2	87,0	91,0	87,7	93,2	86,0	81,8	78,1	87,0
-домаћа	93,7	93,5	62,1	60,3	47,8	50,1	51,0	44,5	53,5	57,7
-страна	2,4	2,7	24,9	30,7	39,9	43,1	35,0	37,3	24,6	29,3
Државна	1,6	1,6	11,7	8,1	11,5	6,1	12,1	16,8	20,7	11,7
Остала	2,2	2,2	1,3	0,9	0,8	0,7	1,9	1,4	1,2	1,3

Извор: Прорачун на основу података АПР.

Графикони 25-26: Промене у својинској структури БДВ Војводине 2015. и 2019.

Извор: Прорачун на основу података АПР.

Табела 21: Учешће приватних и државних предузећа АП Војводине у Србији (Србија=100)

	Број предузећа		Број запослених		БДВ		Капитал		Обавезе	
	2015.	2019.	2015.	2019.	2015.	2019.	2015.	2019.	2015.	2019.
Привреда	25,5	24,7	24,3	25,0	25,6	24,6	21,4	26,2	24,7	22,8
Приватна	25,2	24,4	27,6	27,0	28,7	27,5	31,7	32,9	27,9	26,2
-домаћа	25,3	24,4	26,5	25,7	26,7	25,8	27,4	28,9	27,1	26,0
-страна	21,9	23,6	30,6	30,0	31,7	29,8	41,0	39,3	29,7	26,5
Државна	25,8	25,2	12,5	13,1	13,5	9,2	6,2	12,9	16,8	11,2

Извор: АПР

Страна предузећа која послују у Војводини остварују већа учешћа у Србији од домаћих приватних предузећа. Страна предузећа учествују са 30% у укупном броју запослених у овим предузећима у Србији у 2019. години, а домаћа са 25,7%, са БДВ-ом учествују са 29,8%, домаћа 25,8%, док са капиталом 39,3%, а домаћа предузећа са 28,9% у укупним домаћим приватним предузећима у Републици Србији.

1.5.7. Промене у технолошкој структури

Индустријска структура привреде АП Војводине заснована је на радно интензивним подсекторима. У технолошкој структури прерађивачке индустрије, нискотехнолошке гране имају опредељујући утицај на финансијске перформансе, са око 50% у 2019. години. У формирању БДВ-а ниске и средње ниске технолошке гране учествују са 70%, у броју запослених са око 66% и броју предузећа са око 80%.

Структурне реформе привреде и приватизација, у последњих десет година, утицали су на позитивне помаке у структури прерађивачке индустрије. Учешће БДВ-а средњевисоко и

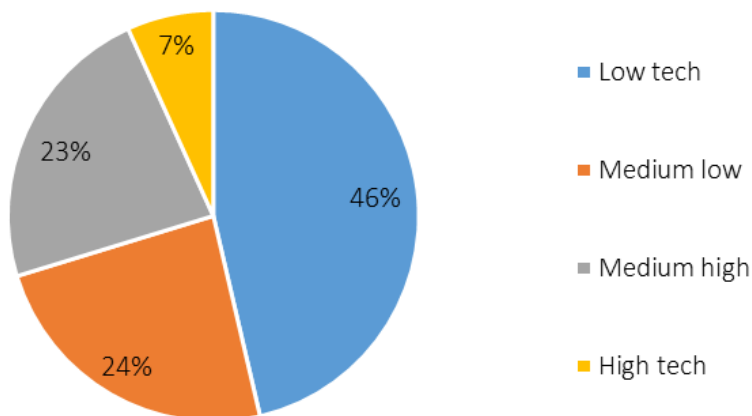
високотехнолошких грана повећало се за осам структурних поена у односу на 2009. а за два структурна поена у односу на 2015. годину.

Табела 22: Технолошка структура привреде АП Војводине у 2019. (%)

	Предузећа	Запослени	Приход	Добит	БДВ	Губитак	Кум. г	Капитал	Обавезе
Прерађивачка	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Low tech	53,5	44,5	48,4	50,4	46,3	37,2	28,3	47,9	48,7
Medium low	26,7	21,7	21,9	25,9	23,9	9,2	10,1	24,0	19,4
Medium high	15,2	30,3	24,0	15,4	22,9	52,1	59,7	19,9	28,0
High tech	4,6	3,5	5,7	8,3	6,8	1,5	1,9	8,2	3,9

Извор: Прорачун на основу података АПР.

Графикон 27: Технолошка структура БДВ Прерађивачке индустрије 2019.

Извор: Прорачун на основу података АПР.

Табела 23: Технолошка структура БДВ-а прерађивачке индустрије по областима (%)

Области	Прерађивачка	Low tech	Medium low	Medium high	High tech
Севернобачка	100,0	39,5	41,1	17,6	1,7
Средњебанатска	100,0	42,2	19,6	38,2	0,0
Севернобанатска	100,0	33,9	35,0	30,9	0,3
Јужнобанатска	100,0	30,2	19,2	2,1	48,6
Западнобачка	100,0	90,4	7,9	1,5	0,1
Јужнобачка	100,0	54,9	19,5	22,2	3,4
Сремска	100,0	37,3	27,1	35,1	0,5

Извор: Прорачун на основу података АПР.

Индустријски подсектори који су остварили највеће учешће у БДВ-у у областима АП Војводине:

- Севернобачка: прехранбена (21,5%), гума и пластике (25,1%), одевни предмети (10,7%);
- Средњебанатска: прехранбена (23,1%), моторна возила (36,5%), неметални минерали (18,8%);
- Севернобанатска: прехранбена (23,3%), моторна возила (15,2%), основни метали (15,1%);
- Јужнобанатска: фармацеутски пр. (48%), метални производи (8,4%), прехранбена (7,8%);
- Западнобачка: прехранбена (28,4%), пића (23,4%), текстил (11,9%), одевни предмети (11,9%);
- Јужнобачка: прехранбена (28,7%), електрична опрема (9,2%), производи од осталих неметалних минерала (6,7%), моторна возила и приколице (6,2%);
- Сремска: прехранбена (22,1%), гума и пластика (15,0%), непоменуће машине и опрема (14,2%).

1.6. Запосленост и незапосленост

Запосленост у АП Војводини је у периоду 2015-2020. укупно порасла за 14,6%, што је имајући у виду цео транзициони период 2000-2020. једини период раста запослености. Анализа три подпериода: (1) приватизациони 2000-2008, (2) рецесиони 2008-2014. и (3) период опоравка и раста 2014-2020. показује да је пад запослености у АП Војводини у периоду рецесије (-13,2%) био већи него у периоду интензивне приватизације (-8%). Највећи раст запослености био је у Сремској области (38%) 2014-2020., док је највећи пад 2000-2008. био у Севернобанатској и Средњобанатској (-25%), а у периоду рецесије 2008-2014. у Јужнобанатској и Западнобачкој (-20%). На подручју АП Војводине је у 2020. регистровано мање од 100 хиљ. незапослених, што је 22% укупног броја незапослених у Републици Србији. Највиша стопа анкетне незапослености је у Западнобачкој (-10,3%), а женског становништва у Сремској (12,55) и Западнобачкој области (10,3%). Структурне анализе незапослености у периоду 2015-2020. показују да се у образовној структури повећало учешће незапослених без завршене ОШ и СШ за 4% и незапослених са БШС за 1,2%. У старосној структури се смањило учешће незапослених у категоријама младих (15-29) и средњих година (30-49), али се значајно повећало учешће старих (50+). Секторске промене у структури запослених показују да је сектор *Прерађивачке индустрије*, као најзначајнији и највећи, имао је кумулативну стопу раста од 30% (са 115 хиљ. на 149 хиљ.). Компаративна анализа показује да је стопа запослености у АП Војводини и поред динамичног раста (61,2%) знатно нижа од просека ЕУ-28 (69,2%), да је стопа запослености старијих радника (55-64) од 47,4% једна од најнижих у ЕУ, стопа незапослености младих иако је скоро преполовљена (са 39% на 23,7%), и даље је висока, као и да је веома висока стопа неактивности (33,6%), односно поред тога што велики број лица тражи посао, вилики број њих то не покушава. Такође, у поређењу са просеком ЕУ-28 еластичност запослености у АП Војводини је скоро двоструко нижа (0,4%).

Глобална рецесија 2009. снажно је погодила тржиште рада Републике Србије и АП Војводине, запосленост је у периоду 2008-2014. на подручју АП Војводине кумулативно пала за 13,2% (у Републици Србији -11,4%). Период привредне коњунктуре 2015-2020. резултирао је у кумулативном расту запослености у АП Војводини од 14,6% (16,5% у Републици Србији).

На подручју АП Војводине у 2020. било је запослено 563 хиљ. радника (према општини рада), од чега је скоро 80% (447 хиљ.) запослено у правним лицима, у сектору предузетника и лица која самостално обављају делатност 17%, док су око 3% запослени у категорији индивидуалних пољопривредника. Учешће прве две три категорије запослених у АП Војводини у Републици Србији током 2015-2019. периода је било константно 1/4, једино је број индивидуалних пољопривредника незнатно повећао своје учешће (са 27,6% на 28,6%).

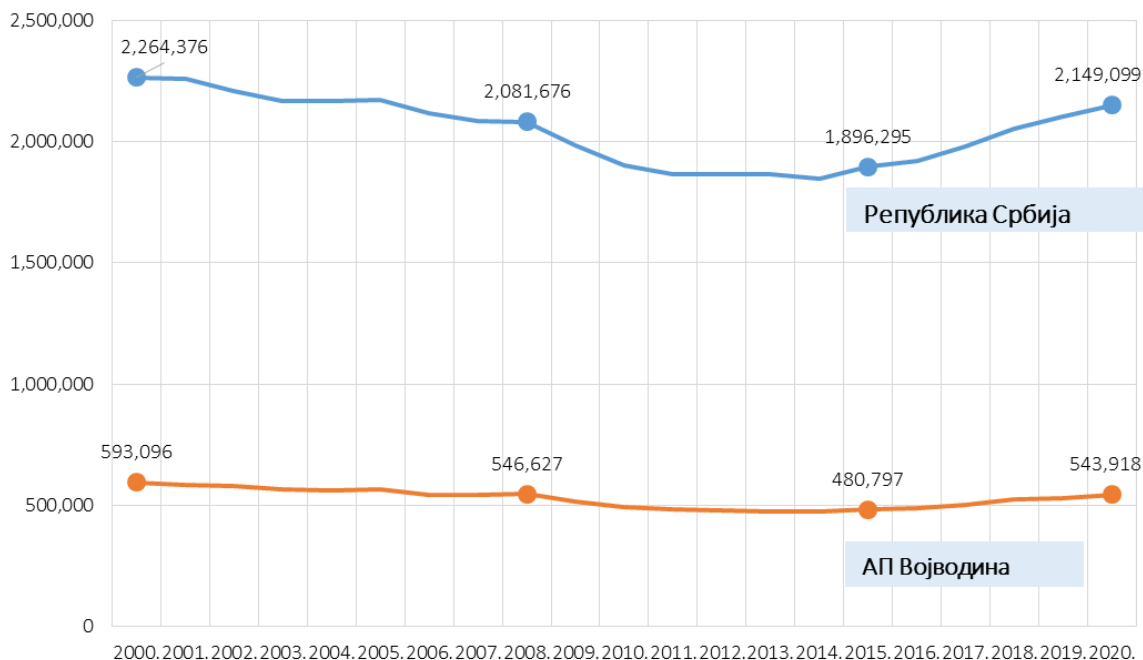
Табела 24: Регистрована запосленост према општини рада 2015-2020.

	Укупно		Запослени у правним лицима		Предузетници, запослени код њих, и лица која самостално обављају дел.		Индивидуални пољопривредници	
	Република Србија	АП Војводина	Република Србија	АП Војводина	Република Србија	АП Војводина	Република Србија	АП Војводина
2015.	1.989.620	506.598	1.587.437	400.678	308.863	80.119	93.320	25.801
2016.	2.009.785	511.313	1.597.366	403.652	323.313	82.749	89.106	24.912
2017.	2.062.588	524.591	1.634.901	413.740	342.457	87.135	85.230	23.716
2018.	2.131.079	545.851	1.688.241	431.288	364.305	92.550	78.533	22.013
2019.	2.173.135	550.807	1.723.828	434.848	377.439	95.529	71.868	20.430
2020.	2.215.475	562.927	1.764.127	446.604	384.972	97.314	66.376	19.009

Извор: РЗС-Истраживање ЦРОСО и СПР (Статистички пословни регистар).

Анализа запослености у транзиционом периоду од две деценије показује да је број запослених 2020. у АП Војводини приближно исти као и 2008. Доња тачка (минимум) на трајекторији запослених била је 2014. (475 хиљ. запослених). Узлазни тренд раста равномерно је текао у читавом периоду 2015-2020.

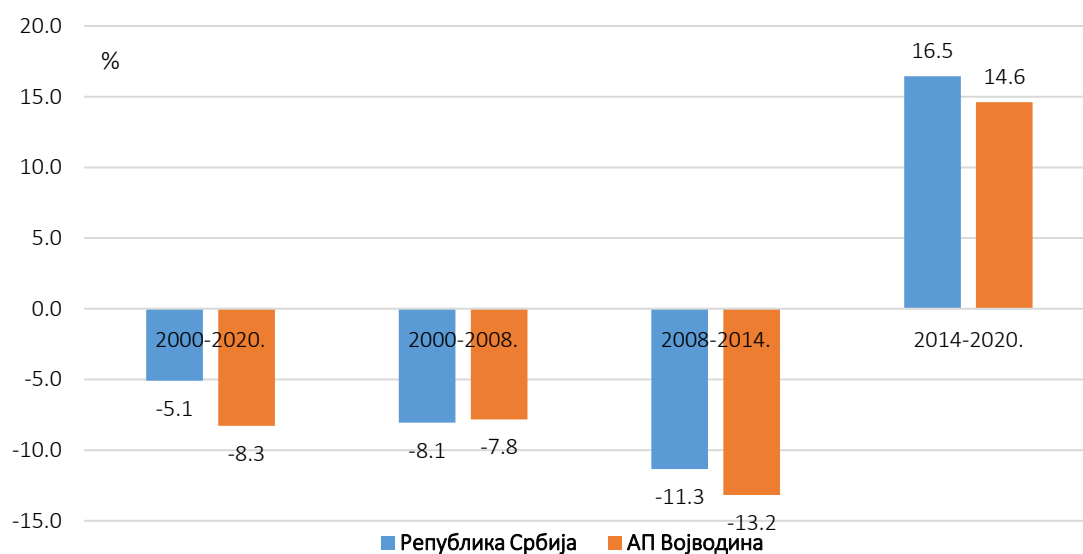
Графикон 28: Тренд кретања запослености у Републици Србији и АП Војводини 2000-2020.

Извор: РЗС; Напомена: без индивидуалних пољопривредника.

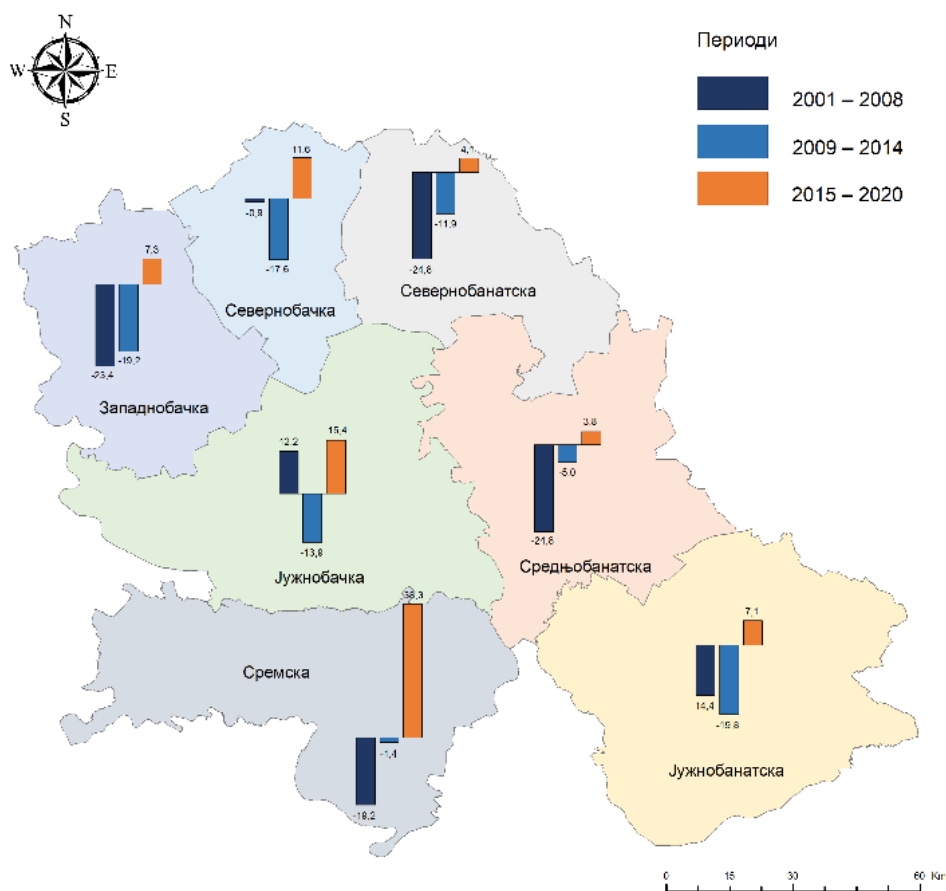
Анализа три транзициона подпериода: (1) приватизациони 2000-2008, (2) рецесиони 2008-2014. и (3) период опоравка и раста 2014-2020. јасно показује да је пад запослености у АП Војводини у периоду рецесије (-13,2%) био већи него у периоду интензивне приватизације (-7,8%).

Графикон 29: Тренд раста/пада запослености 2000-2020. по подпериодима

Извор: РЗС; Напомена: без индивидуалних пољопривредника.

Карта 1: Тренд раста/пада регионалне запослености 2000-2020. по подпериодима

Извор: РЗС.

Највећи раст запослености био је у Сремској области (38,3%) у периоду 2014-2020., док је највећи пад у периоду интензивне приватизације 2000-2008. био у Западнобачкој (-23,4%), Севернобанатској и Средњобанатској (-24,8%). У периоду рецесије 2008-2014. највећи пад запослености био је у Јужнобанатској (-19,82%) и Западнобачкој (-19,2%).

На подручју АП Војводине је у 2020. регистровано мање од 100 хиљ. незапослених, што је 22% укупног броја незапослених у Републици Србији. Поређења ради, у 2015. је било регистровано око 175 хиљ. незапослених, што је био удео од 1/4 републичке незапослености. Бржи пад незапослених у АП Војводини (-46%) од републичке незапослености (-35%), посебно се одразио на бржи структурни пад незапосленог женског становништва (-43%), од истог пада на нивоу Републике (-30%).

Табела 25: Пад незапослености 2015-2020.

	2015.			2020.			стопа пада 2015-2020.		
	укупно	мушкарци	жене	укупно	мушкарци	жене	укупно	мушкарци	жене
Република Србија	703.020	342.979	360.041	468.967	208.843	260.124	-35,2	-41,1	-29,5
АП Војводина	174.854	87.348	87.506	99.510	46.259	53.251	-46,0	-49,6	-42,5

Извор: РЗС.

Унутаррегионална анализа пада незапослености показује да је највећи пад незапослености регистрован у Севернобачкој (-53,8%) и Сремској области (-52,7%). Најнижи пад незапослености је био у Средњобанатској области (-33,7%). Највећи пад незапослености женског становништва је регистрован у Севернобачкој (-51,8%), Сремској (-48,4%) и Јужнобачкој области (-45,5%).

Табела 26: Пад незапослености по регионалним областима АП Војводине 2020-2015.

	укупно	мушкарци	жене
Република Србија	-35,2	-41,1	-29,5
АП Војводина	-46,0	-49,6	-42,5
Западнобачка	-38,4	-43,6	-31,8
Јужнобанатска	-42,5	-44,7	-40,5
Јужнобачка	-49,9	-54,9	-45,5
Севернобанатска	-42,0	-44,0	-39,7
Севернобачка	-53,8	-55,8	-51,8
Средњобанатска	-33,7	-36,9	-30,2
Сремска	-52,7	-57,0	-48,4

Извор: Прорачун на основу података НЗС.

Позитивне перформансе на тржишту рада у периоду 2015-2020. показује и анализа анкетних стопа запослености и незапослености. Док су стопе активности и неактивности показале исту стопу промене у АП Војводини и Републици Србији (-4,1%), анкетне стопе запослености и незапослености у АП Војводини су имале позитивнији тренд од истих на нивоу Републике (стопа запослености у АП Војводини је имала 0,2 п.п. бржи раст, а стопа незапослености 0,4 п.п. бржи пад од републичких стопа). Стопа анкетне незапослености у АП Војводини од 7,8% у 2020. је на рекордном минимуму у транзиционом периоду.

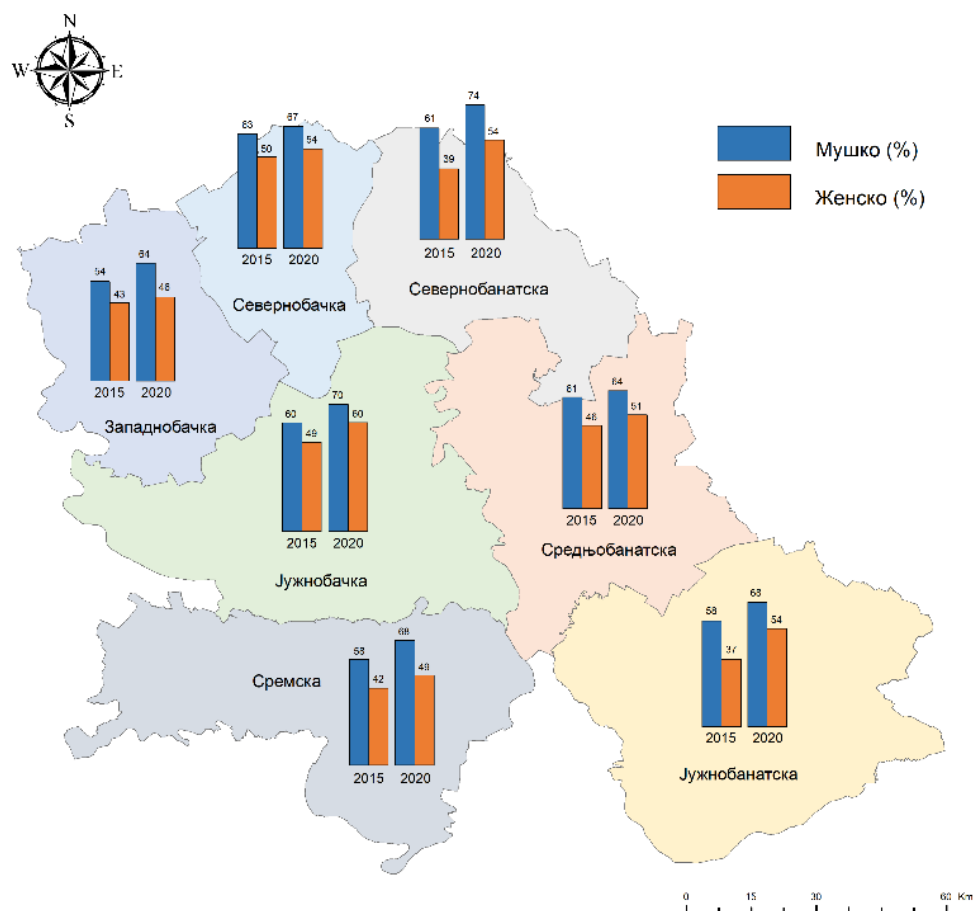
Табела 27: Анкетне стопе запослености и незапослености

		2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2020/2015
Стопа активности	Република Србија	63,6	65,6	66,7	67,8	68,1	67,7	4,1
	АП Војводина	62,3	64,3	65,3	66,2	66,9	66,4	4,1
Стопа запослености	Република Србија	52	55,2	57,3	58,8	60,7	61,3	9,3
	АП Војводина	51,7	54,4	57,2	59,1	60,7	61,2	9,5
Стопа незапослености	Република Србија	18,2	15,9	14,1	13,3	10,9	9,5	-8,7
	АП Војводина	16,9	15,5	12,4	10,7	9,2	7,8	-9,1
Стопа неактивности	Република Србија	36,4	34,4	33,3	32,2	31,9	32,3	-4,1
	АП Војводина	37,7	35,7	34,7	33,8	33,1	33,6	-4,1

Извор: РЗС, прорачун на основу АРС.

Унутаррегионална анализа стопе запослености показује да је највиша стопа анкетне запослености у Севернобанатској и Јужнобачкој (64%), а најнижа у Западнобачкој области (55,3%). Стоа запослености женског становништва је најнижа у Западнобачкој (46%) и Сремској области (49%).

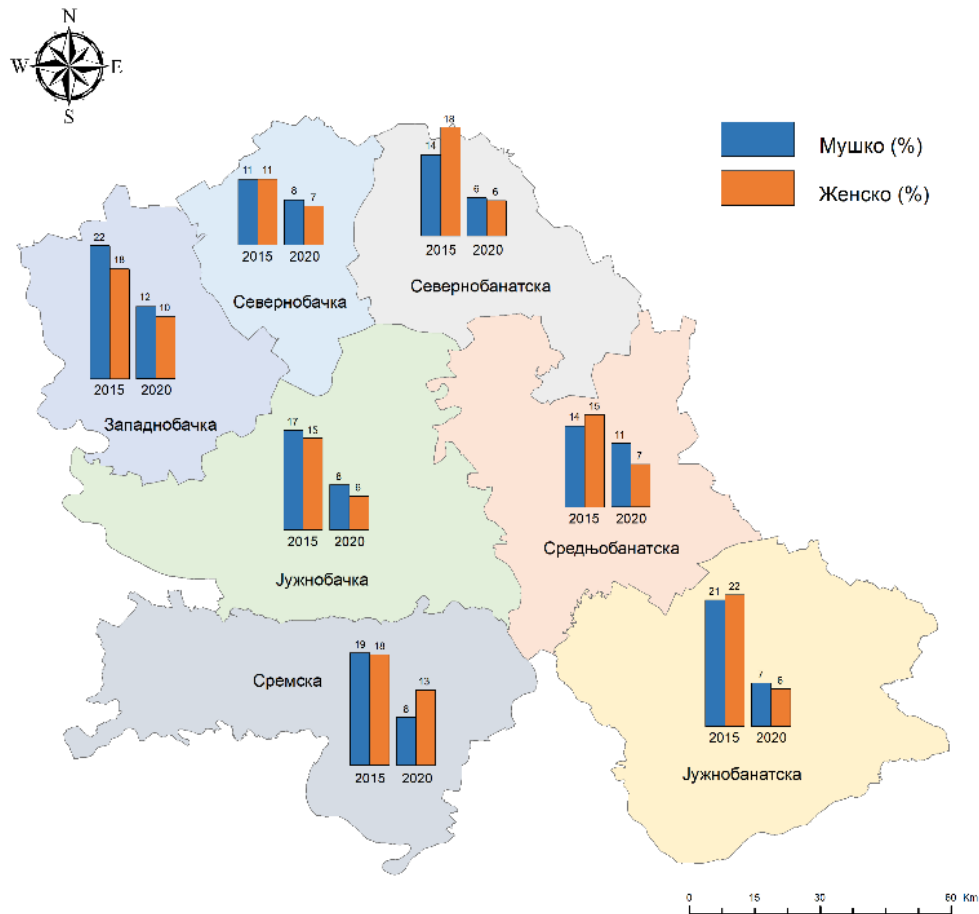
Карта 2: Регионална стопа анкетне запослености

Извор: РЗС.

Највиша стопа анкетне незапослености је у Западнобачкој области (11,3%), а женског становништва у Сремској (12,55) и Западнобачкој области (10,3%).

Карта 3: Регионална стопа анкетне незапослености

Извор: РЗС.

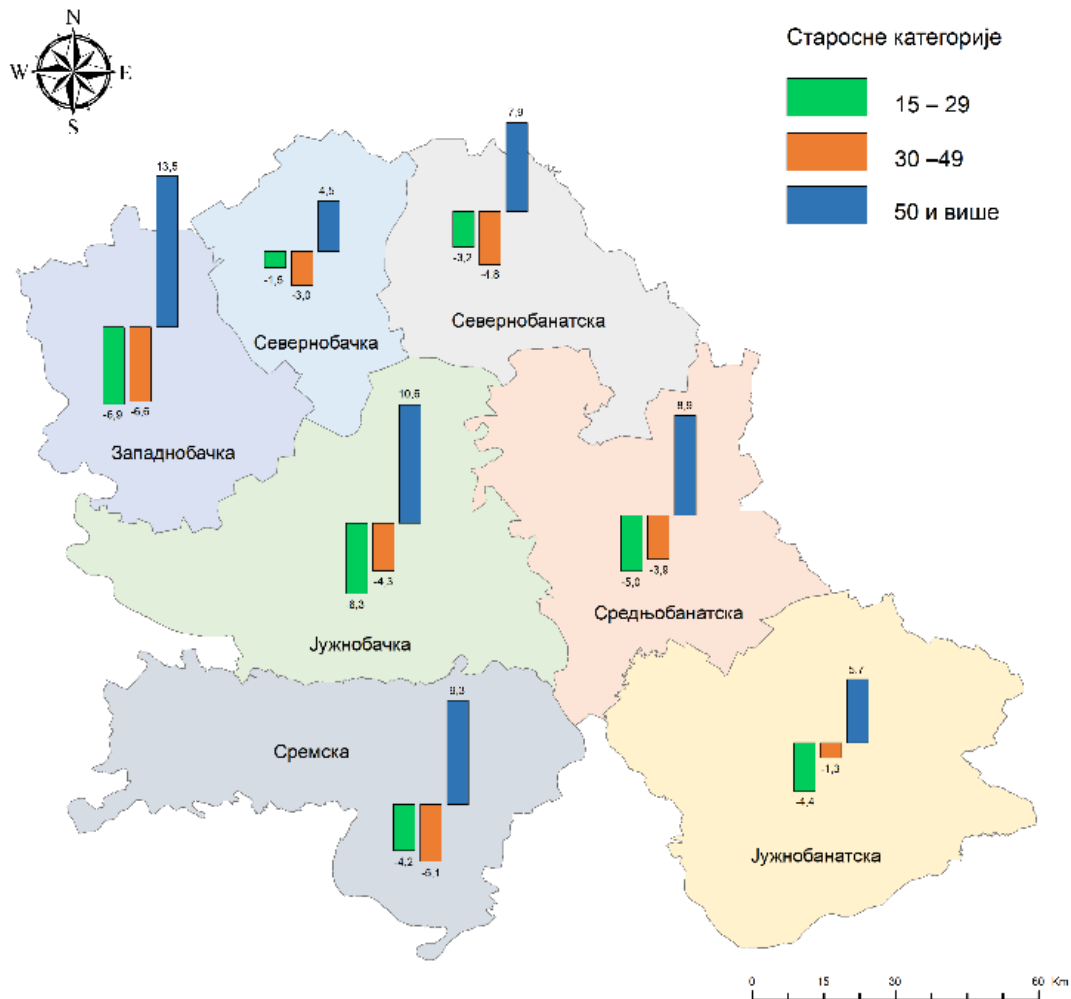
Структурне анализе незапослености у АП Војводини у периоду 2015-2020. показују да се у образовној структури повећало учешће незапослених без завршене основне и средње школе за 4%, као учешће незапослених са високом школском спремом за 1,2%. У старосној структури се смањило учешће незапослених у категоријама младих (15-29 година) за 4,9%, као и незапослених средњих година (30-49) за 4,1%, али се значајно повећало учешће незапослених у категорији 50 и више година, за 9%.

Табела 28: Промене у структури незапослених АП Војводине 2020/2015.

	2015.	2020.	Промена 2020/2015
Број незапослених	174.854	99.510	-75.344
Образовна структура (%)			
Без завршеног СШС	37,3	41,3	4,0
СШС	50,3	45,1	-5,2
ВСС	12,4	13,6	1,2
Старосна структура (%)			
15-29 година	25,2	20,3	-4,9
30-49 година	47,1	43,1	-4,1
50+ година	27,6	36,6	9,0

Извор: РЗС, прорачун на основу АРС.

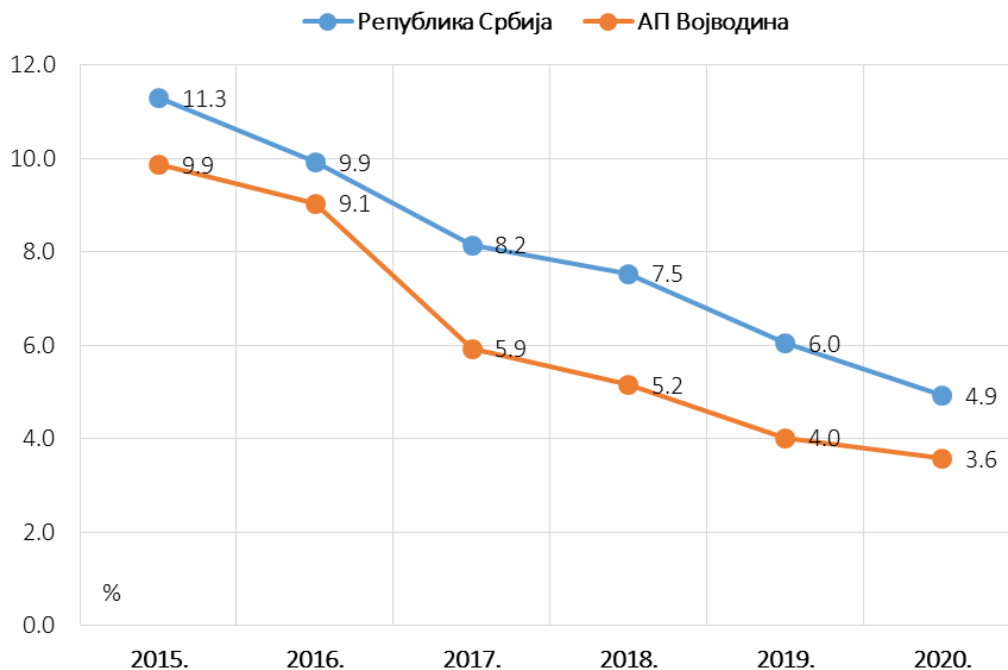
Карта 4: Промене у регионалној старосној структури незапослених АП Војводине 2020/2015.

Извор: РЗС.

С обзиром да посебан социјални проблем представља учешће дугорочне незапослености у структури незапослених (незапослени који чекају на посао дуже од годину дана), важно је истаћи да је у периоду 2015-2020. стопа дугорочне незапослености у АП Војводини скоро три пута нижа (пад са 9,9% на 3,6%), а док је на нивоу Републике смањење износило 2,3 пута (са 11,3% на 4,9%).

Графикон 30: Пад стопе дугорочне незапослености 2015-2020.

Извор: РЗС, прорачун на основу АРС.

Секторске промене у структури запослених у АП Војводини 2015-2020. кристалишу неколико основних закључака:

- Сектор *Прерађивачке индустрије*, као најзначајнији и највећи, имао је кумулативну стопу раста од 30% (са 115 хиљ. на 149 хиљ.);
- У сектору *Пољопривреде* настављен је тренд пада (-17%);
- Раст запослености у *Трговини* за 11% (са 81 хиљ. на 90 хиљ.);
- Сектор *Грађевинарства* је повећао број запослених за 35% (са 19 хиљ. на 26. хиљ.);
- Сектор *Саобраћаја* је повећао број запослених за 10% (са 29 хиљ. на 32 хиљ.);
- Значајан раст запослених регистрован је у секторима: *Рударство* (више него двоструко, са 2 хиљ на 4,2 хиљ.), *Услуге смештаја и исхране* 44% (са 14 хиљ. на 20 хиљ.), *ИКТ* 36% (са 11 хиљ на 15 хиљ.), *Некретнине* (24%), *Стручне, научне и техничке делатности* (33%) и *Образовање* 11% (са 36 хиљ. на 40 хиљ.);
- Највећа стагнација запослених регистрована је, поред *Пољопривреде*, у сектору *Здравствене и социјалне заштите* (-10%, са 43 хиљ. на 39 хиљ.).

Табела 29: Промене у секторској структури запослености 2015-2020.

Запослени у правним лицима и предузетници	Република Србија			АП Војводина		
	2015.	2020.	Стопа раста/пада	2015.	2020.	Стопа раста/пада
Укупно	1.896.300	2.149.099	13,3	480.797	543.918	13,1
A-Пољопривреда, шумарство и рибарство	36.617	30.345	-17,1	21.476	17.742	-17,4
B-Рударство	24.607	28.969	17,7	1.898	4.203	121,4
C- Прерађивачка индустрија	377.488	476.040	26,1	114.580	148.714	29,8
D-Снабдевање ел. енергијом и гасом	28.323	24.643	-13,0	5.094	4.768	-6,4
E-Снабдевање водом; отпадне воде, и сл.	38.402	35.518	-7,5	10.329	9.028	-12,6
F-Грађевинарство	88.096	115.291	30,9	19.311	26.045	34,9
G-Трговина	313.356	348.027	11,1	81.435	90.217	10,8
H-Саобраћај и складиштење	117.446	122.868	4,6	29.336	32.166	9,6
I-Услуге смештаја и исхране	63.830	85.840	34,5	13.845	19.956	44,1
J- Информисање и комуникације	53.308	73.882	38,6	10.982	14.978	36,4

К- Финансијске дел. осигурање	45.928	43.736	-4,8	9.683	9.005	-7,0
Л- Пословање некретнинама	4.807	7.249	50,8	1.223	1.518	24,1
М-Стручне, научне и техничке делатности	84.216	108.902	29,3	17.738	23.629	33,2
Н-Адм. и помоћне услужне дел.	78.608	101.644	29,3	15.398	16.614	7,9
О-Државна управа и одбрана; соц. осигурање	160.788	157.733	-1,9	27.670	27.808	0,5
Р-Образовање	132.963	151.217	13,7	35.794	39.715	11,0
Q-Здравствена и социјална заштита	164.755	155.240	-5,8	42.741	38.649	-9,6
Р-Уметност; забава и рекреација	31.913	37.892	18,7	8.004	8.527	6,5
С-Остале услужне делатности	50.849	44.063	-13,3	14.260	10.635	-25,4

Извор: РЗС

Компаративна анализа Републике Србије и АП Војводине са просеком ЕУ-28 показује динамично приближавање параметара запослености и незапослености просечним у ЕУ. Највећи заостатак је родног карактера, односно ниска стопа запослености и висока стопа незапослености женског становништва (9,6% наспрам 6,7% у ЕУ).

Табела 30: Поређење стопе запослености и стопе незапослености са просеком ЕУ-28

	Стопа запослености					
	2015.			2019.		
	Укупно	Мушкарци	Жене	Укупно	Мушкарци	Жене
ЕУ-28	65,6	70,8	60,4	69,3	74,4	64,1
Република Србија	52,0	59,1	44,9	60,7	67,1	54,3
АП Војводина	51,7	59,0	44,4	60,7	68,1	53,1
	Стопа незапослености					
ЕУ-28	9,6	9,5	9,6	6,4	6,2	6,7
Република Србија	18,2	17,4	19,3	10,9	10,4	11,5
АП Војводина	16,9	17,1	16,7	9,3	9	9,6

Извор: Еуростат.

Компаративна стопа активности показује да су стопе активности приближне у свим државама региона, али и да су у заостатку за успешним транзиционим економијама (Чешка Република, Словенија), као и да је стопа активности женског становништва у АП Војводини најнижа у региону.

Табела 31: Поређење стопе активности са просеком ЕУ-28

	Укупно		Мушкарци		Жене	
	2015.	2019.	2015.	2019.	2015.	2019.
АП Војводина	62,3	66,9	71,1	74,8	53,3	58,8
Реп. Србија	63,6	68,1	71,6	74,9	55,6	61,3
Хрватска	66,9	66,5	71,6	71,5	62,3	61,6
Словачка	70,9	72,7	77,5	78,8	64,3	66,4
Словенија	71,8	75,2	75,4	78,0	67,9	72,2
Румунија	66,1	68,6	75,3	78,0	56,7	58,9
Пољска	68,1	70,6	74,8	77,7	61,4	63,4
Мађарска	68,6	72,6	75,3	80,0	62,2	65,3
Чешка Реп.	74,0	76,7	81,4	83,4	66,5	69,8
Бугарска	69,3	73,2	73,2	77,6	65,4	68,7
Црна Гора	62,6	66,2	68,3	73,3	56,9	59,1
С. Македонија	64,9	66,3	77,5	77,3	52,0	54,8
ЕУ-28	72,5	74,0	78,3	79,4	66,8	68,6

Извор: Еуростат.

Квалитативна анализа запослености указује да је у АП Војводини присутна ниска стопа партиципације (15-64), ниска стопа запослености старијих радника (55-64), висока стопа неактивности радног континента и висока стопа незапослености младих:

- Неповољна демографска кретања у Србији последње две деценије одразила су се на померање активног у неактивно становништво. Стопа партиципације представља

процентуално учешће активног становништва (15-64) у укупном становништву радног узраста. Мада је у протеклих пет година забележен раст стопе партиципације Република Србија (са 63,6% на 67,7%) и АП Војводина (са 62,3% на 66,4%) имају најниже стопе партиципације у поређењу са земљама ЕУ;

- Стопа запослености у АП Војводина и поред динамичног раста (са 51,7% на 61,2%) је знатно нижа од просека ЕУ-28 (69,2%);
- Старење становништва је тренд присутан у већини европских држава. Поред неравнотеже на тржишту рада, овај процес значајно мења потражњу социјалних услуга и угрожава функционисање пензионог система. Грађани Републике Србије су међу најстаријим у свету (просечна старост је 43,3 године, односно 43 године у АП Војводини). Незапосленост, нерегистрован рад и све несигурни услови рада, кршење законских одредби о раду, о безбедности и оздрављу на раду не погађа само младо радно-способно становништво. Изразито угрожена група су старији радници, старости 50-65 година, који су изгубили запослење или су у великом ризику од губљења запослења. Стопа запослености старијих радника (55-64) у АП Војводини од 47,4% је једна од најнижих у поређењу са државама ЕУ;
- У структури запослених према статусу у АП Војводини у односу на просек ЕУ-28 је веће учешће samozапослених (17,3%) и помажућих чланова (2,5%);
- У структури запослених по секторима, услед структуре привреде, у АП Војводини је високо учешће у Индустрији (26,9%), а ниско у сектору Услуга (53,7%);
- Учешће запослених са непуним радним временом (% сати проведених на раду, који су мањи од пуног радног времена) у АП Војводини је двоструко ниже од просека ЕУ-28 (8,3% наспрам 19,1%);
- Стопа незапослености (15-64) од 7,8% у 2020. је више него двоструко смањена у односу на 2015. (16,9%), просек у ЕУ-28 у 2019. је био 6,8%;
- Стопа незапослености младих је скоро преполовљена (са 39% на 23,7%), али је и даље висока;
- Стопа дугорочне (46,9%) и веома дуге незапослености (28,9%) је знатно изнад просека ЕУ-28 (40,7% и 24,4%);

Табела 32: Кључни показатељи тржишта рада

	Република Србија			АП Војводина			ЕУ-28	
	2015.	2019.	2020.	2015.	2019.	2020.	2015.	2019.
1. Стопа партиципације (15-64)	63,6	68,1	67,7	62,3	66,9	66,4	72,5	74,0
2. Стопа запослености (15-64)	52,0	60,7	61,3	51,7	60,7	61,2	65,6	69,2
3. Стопа запослености старијих радника (55-64)	37,3	50,2	52,2	33,3	46,8	47,4	53,3	60
4. Запосленост према статусу (15-64)								
▪ Запослени	72,6	76,1	77,0	69,8	79,8	80,2	84,8	85,7
▪ Самозапослени	20,1	19,9	19,2	22,0	17,6	17,3	14,1	13,5
▪ Помажући чланови	7,3	4,0	3,9	8,1	2,6	2,5	1,1	0,8
5. Запосленост по секторима (15-64)								
▪ Пољопривреда	17,3	13,4	12,3	17,6	14,0	13,4	4,2	3,6
▪ Индустрија (В, С, D, Е)	20,8	23,8	23,8	23,0	28,9	26,9	16,6	16,5
▪ Грађевинарство	4,6	5,0	5,6	4,9	5,0	5,9	6,8	6,8
▪ Услуге	57,3	57,8	58,3	54,5	52,1	53,7	72,4	73,1
6. Запослени непуно радно време (15-64)	10,5	9,7	8,9	9,6	9,2	8,3	19,6	19,1
7. Стопа незапослености (15-64)	18,2	10,9	9,5	16,9	9,2	7,8	9,6	6,4
8. Стопа незапослености младих (15-24)	43,2	27,5	26,7	39,0	22,3	22,7	20,4	14,4
9. Учешће дугорочне незапослености (дужина чекања на посао већа од 1 године)	64,0	58,3	54,7	59,3	44,6	46,9	48,5	40,7
10. Учешће веома дуге незапослености (дужина чекања на посао већа од две године)	42,1	41,8	36,4	37,3	28,4	28,9	30,1	24,4
11. Стопа неактивности (15-64)	36,4	31,9	32,3	37,7	33,1	33,6	27,5	26,0

12. Еластичност запослености	0,3	0,6	0,2	0,5	0,3	0,4	0,6	0,7
-------------------------------------	-----	-----	------------	-----	-----	------------	-----	------------

Извор: РЗС, Еуростат.

- У Републици Србији и АП Војводини је веома висока стопа неактивности (32,3% и 33,6%), односно поред тога што велики број лица тражи посао, велики број њих то не покушава;
- Тржиште рада у Србији веома брзо реагује на привредне контракције и на негативне тенденције у међународном окружењу. Искуство земаља у транзицији показало је да се БДП брже од запослености враћа расту после рецесионих периода. Еластичност запослености у АП Војводини у 2020. је двоструко више од просечне еластичности запослености у Републици (0,4% и 0,2%), што показује да се раст БДП у АП Војводини значајније одражава у расту запослености него на нивоу републичког просека. У поређењу са просеком ЕУ-28 (0,7%) еластичност запослености у АП Војводини је скоро двоструко нижа.

Идентификација проблема

- Спора динамика отварања квалитетних радних места;
- Неefикасна координација политике запошљавања са другим секторским политикама;
- Неусклађености знања, вештина и компетенција радне снаге са потребама привреде;
- Фискално оптерећење зарада доводи до неисплативости рада;
- Запосленост у ИКТ сектору недовољно заступљена;
- Спори раст запослености у сектору МСП;
- Непостојање целовитог концепта јачања рањивих и маргинализованих друштвених група. То за последицу има да корисници услуга социјалне заштите нису интегрисани на тржиште рада;
- Општински капацитети су недовољни за израду квалитетних анализа тржишта рада;
- Селекција и укључивање незапослених лица у мере активне политике запошљавања често није адекватна, што за последицу има мању ефикасност и исплативост мера. Креиране мере не кореспондирају у довољној мери са потребама незапослених лица и тржишта рада;
- Неefикасно праћење и вредновање исхода и утицаја мера активне политике запошљавања
- Родни јаз у запошљавању, недовољна доступност и обухват жена активним мерама запошљавања, као и неусклађености износа зарада мушкараца и жена исти посао;
- Низак ниво партиципације жена са малом децом (предшколски узраст) на тржишту рада;
- Положај младих на тржишту рада је неповољан, висока стопе неактивности, незапослености;
- Низак ниво партиципације особа са инвалидитетом на тржишту рада;
- Институционални оквир политике тржишта рада се споро прилагођава променама на тржишту рада.

SWOT запослености АП Војводине

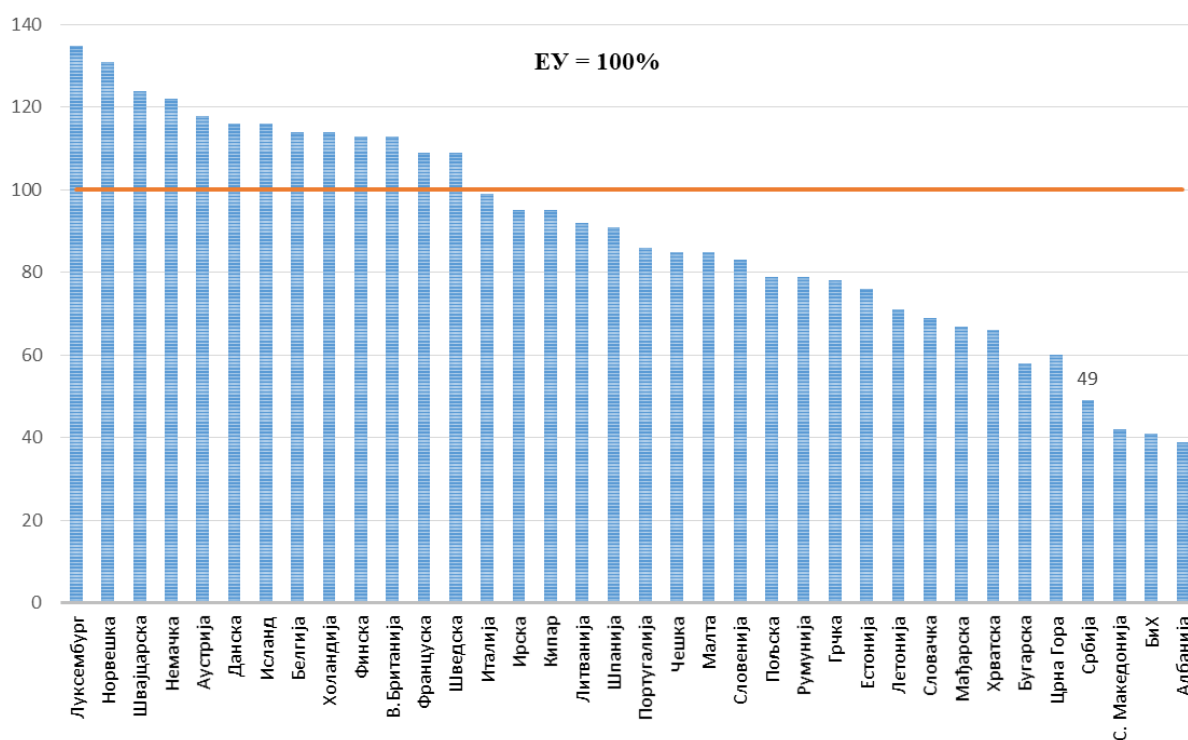
Снаге	Слабости
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Континуиран раст запослености и пад незапослености; ▪ Побољшане структурне перформансе запослености; ▪ Високо учешће запослених у Прерађивачкој индустрији; ▪ Инфраструктурна унутаррегионална опремљености умреженост; ▪ Образовна структура становништва. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Спора динамике отварања квалитетних радних места; ▪ Неусклађености знања, вештина и компетенција радне снаге са потребама привреде; ▪ Непостојање целовитог концепта јачања рањивих и маргинализованих друштвених група; ▪ Неефикасно праћење и вредновање исхода и утицаја мера активне политике запошљавања; ▪ Родни јаз у запошљавању, недовољна доступност и обухват жена активним мерама запошљавања, као и неусклађености износа зарада мушкараца и жена; ▪ Положај младих на тржишту рада је неповољан, висока стопе неактивности, незапослености, неповерење послодаваца; ▪ Низак ниво партиципације особа са инвалидитетом на тржишту рада.
Шансе	Претње
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Убрзана реализација капиталних инвестиција; ▪ Раст СДИ; ▪ Раст учешћа сектора ИКТ; ▪ Мрежа високошколских установа и института; ▪ Динамичнији процес прикључења у ЕУ. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Демографска девастација и миграције; ▪ Наставак и продубљивање економске кризе изазаване пандемијом COVID-19. ▪ Спорост спровођења структурних реформи.

1.7. Животни стандард

Животни стандард у Републици Србији и АП Војводини се у 2019. налазио на 50% просека ЕУ. Значајан заостатак у висини животног стандарда генерише и структуру потрошње свих држава у региону, тако да је потрошња више усмерена на основне животне потребе, као што су храна, пиће, одећа и становање, а знатно мање на луксузна добра. Више од половине укупне потрошње домаћинстава у Војводини у 2019. години, чине издаци за храну и безалкохолна пића (34,9%), као и трошкови за становање, воду, струју и гас (16,8%). Домаћинства АП Војводине 81% расположивиха средстава су генерисала из редовних прихода из радног односа (50%) и из пензија (31%).

Компаративна анализа животног стандарда у оквиру ЕУ показује да су најнижи животни стандард, мерено стварном личном потрошњом по становнику, имале Бугарска (58% просека ЕУ), Хрватска (66%) и Мађарска (67%), док су на врху лествице Луксембург (135%) и Немачка (122) које имају највиши животни стандард. Становници ЕУ троше више на луксузна добра, за разлику од потрошње у Србији, и државе региона, код којих је потрошња више усмерена на основне животне потребе, као што су храна, пиће, одећа и становање. Иако изнад вредности појединих земаља региона, лична потрошња по становнику у Србији у 2019., двоструко је нижа у односу на просечну потрошњу земаља ЕУ (49% просека ЕУ у 2019., 48% у 2017. и 2018.).

Графикон 31: Лична потрошња домаћинстава по становнику у Европи 2019.

Извор: Еуростат.

Кључна мера животног стандарда становништва је потрошња домаћинстава. Према Анкети о потрошњи домаћинстава, издаци за личну потрошњу у Србији 2019. године износили су 67.099 РСД, а у АП Војводини 64.714 РСД.

Табела 33: Структура личне потрошње домаћинстава АП Војводине (%)

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Храна и безалкохолна пића	36,3	35,4	35,2	34,9	34,9
Алкохолна пића и дуван	4,4	4,2	4,6	4,7	4,8
Одећа и обућа	5,1	5,2	5,4	5,7	5,7
Становање, вода, струја, гас	16,5	17,1	17	16,7	16,8
Опрема за стан	4,7	4,4	4,4	4,3	4,2
Здравство	3,8	3,9	4,2	4,5	4,4
Транспорт	9,3	9,1	8,3	8,2	8,0
Комуникације	5,5	5,4	5,4	5,2	5,4
Рекреација и култура	4,9	5,4	5,3	5,2	5,2
Образовање	1,4	1,4	1,3	1,4	1,3
Ресторани и хотели	2,5	2,4	2,8	3,1	3,1
Остали лични предмети и остале личне услуге	5,6	6,1	6,1	6,1	6,2

Извор: РЗС, Анкета о потрошњи домаћинстава.

Структура потрошње домаћинстава у АП Војводини слична је структури потрошње на нивоу Републике. Више од половине укупне потрошње домаћинстава у Војводини у 2019., чине издаци за храну и безалкохолна пића (34,9%), као и трошкови за становање, воду, струју и гас (16,8%). У поређењу са 2015. годином, приметан је пад учешћа поменутих категорија личне потрошње (у 2015. учешће издатака за храну је било 36,3%, а за становање, воду, струју и гас 16,5%), док остале категорије бележе раст учешћа.

Графикон 32: Лична потрошња у АП Војводини у 2019. (%)

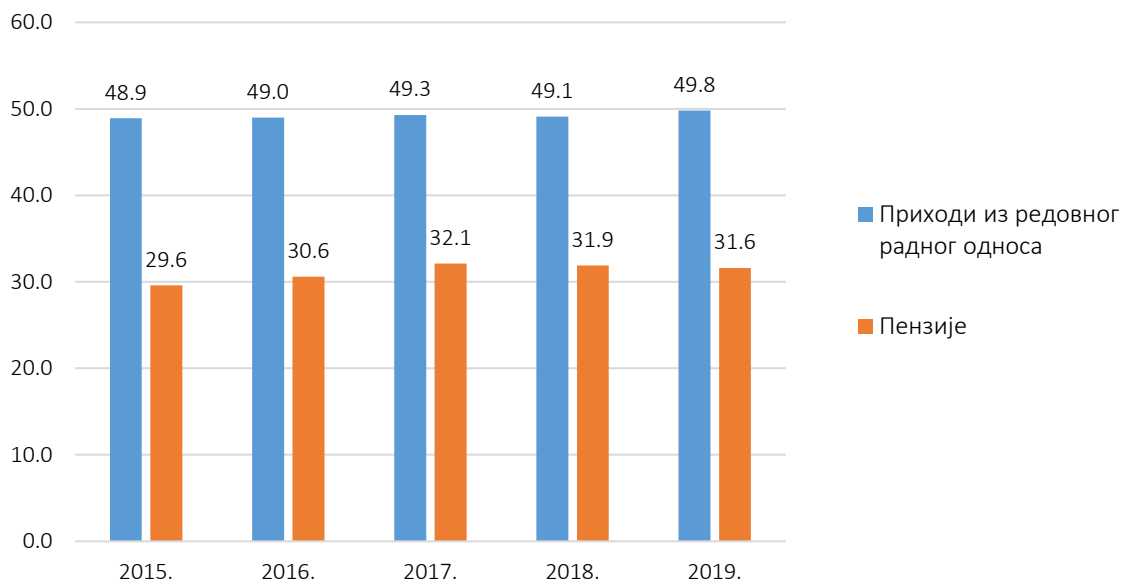

Извор: РЗС.

Расположива средства домаћинстава свде се на приходе домаћинстава у новцу и приходе домаћинстава у природи. У структури расположивих средстава домаћинстава на нивоу Републике Србије приходи у новцу учествују са 96,6%, док је 3,4% прихода у природи (који обухватају приходе у природи у име зарада и натуралну потрошњу). Идентична је структура и на покрајинском нивоу - 97,8% расположивих средстава остварује се из прихода у новцу, док се 2,2% средстава остварује у природи.

Домаћинства АП Војводине расположива средства у новцу генеришу у највећем проценту из редовног радног односа (49,8%) и из пензија (31,6%) што чини 81,4% укупно расположивих средстава. У 2019. је приметан раст прихода из редовног радног односа, док је код прихода од пензија, након максимума у 2017. (32,1%), приметан благи тренд пада.

Графикон 33: Однос прихода из радног односа и пензија 2015-2019.

Извор: РЗС.

1.8. Инвестиције

Привредној коњунктури 2015-2019., поред фискалне консолидације 2015-2017., највише је допринео **нови модел привредног раста** базиран на расту инвестиција. Инвестиције су у АП Војводини реално порасле у том периоду за 2/3, са просечном стопом од 21%. Инвестиције у основна средства су у 2019. у АП Војводини износиле 2,7 млрд. ЕУР. Инвестиције нису равномерно распоређене по регионалним областима АП Војводине, највећа инвестициона улагања Јужнобачкој области (инвестиције по становнику су биле више од просека АПВ за 60,8%, а инвестиције по запосленом 47,6%), екстремни регионалне диспропорције биле су у распону 7:1 у инвестицијама по становнику (однос Јужнобачке и Западнобачке области), и 6:1 у инвестицијама по запосленом (однос Јужнобачке и Средњобанатске области). Посебно је позитивна чињеница да су улагања у размењиви сектор привреде (пољопривреда, индустрија и грађевинарство) била константно око 50%. Значајан развојни допринос дају и континуирано високе **СДИ** (око 3 млрд. ЕУР), у чијој структури је највеће учешће *Прерађивачке индустрије, Грађевинарства и Саобраћаја*.

Реална стопа раста инвестиција у основна средства у Републици Србији у периоду 2015-2019. су порасле за 65%, а на територији АП Војводине више него удвостручене (кумулативна стопа раста 116%). Просечна годишња реална стопа раста у Републици Србији 2015-2019. била је 13,3%, а у АП Војводини 21,2%.

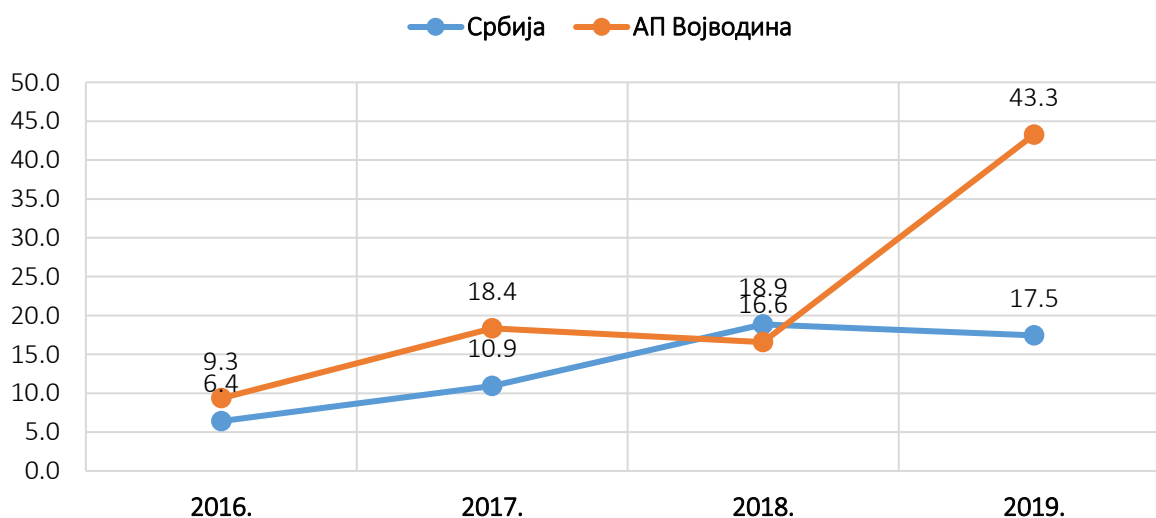
Табела 34: Укупне инвестиције у основна средства 2015-2019.

	2015.		2016.		2017.		2018.		2019.	
Република Србија (мил. ЕУР)	4.631,3	100,0	4.872,5	100,0	5.775,9	100,0	7.051,1	100,0	8.508,3	100,0
АП Војводина (мил. ЕУР)	1.136,1	24,5	1.228,3	25,2	1.553,5	26,9	1.859,9	22,7	2.737,6	32,2

Извор: РЗС.

Анализа инвестиција кроз призму промена девизног курса показује да су инвестиције у основна средства на нивоу Републике 2015-2019. порасле са 4,6 млрд. ЕУР на 8,5 млрд. ЕУР, а на територији АП Војводине са 1,1 млрд. ЕУР у 2015. на 2,7 млрд. ЕУР у 2019. Највиша стопа раста инвестиција у АП Војводини била је 2019/2018, чак 43% (17,5% у Републици Србији).

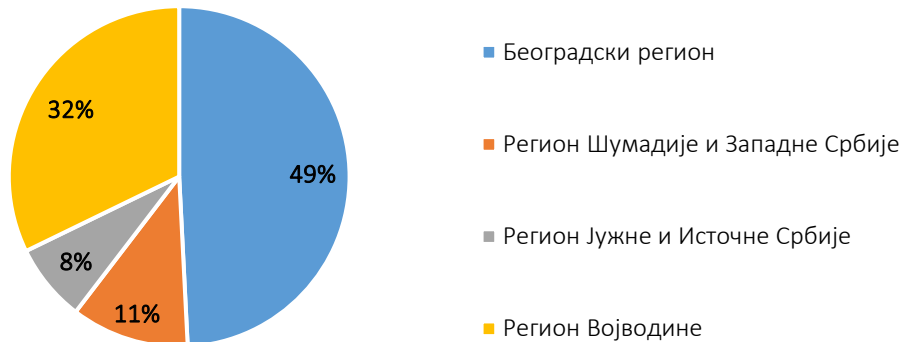
Графикон 34: Стопа раста инвестиција 2016-2019.

Извор: РЗС.

Регионална анализа инвестиција у основна средства 2019. показује изразиту неравномерност. Скоро половину инвестиција привукао је регион Београда (49%), а скоро 1/3 регион Војводине (32%). Остала два макро региона су имала изузетно ниску стопу инвестиција, успели су да привуку зај и Западне Србије 11%).

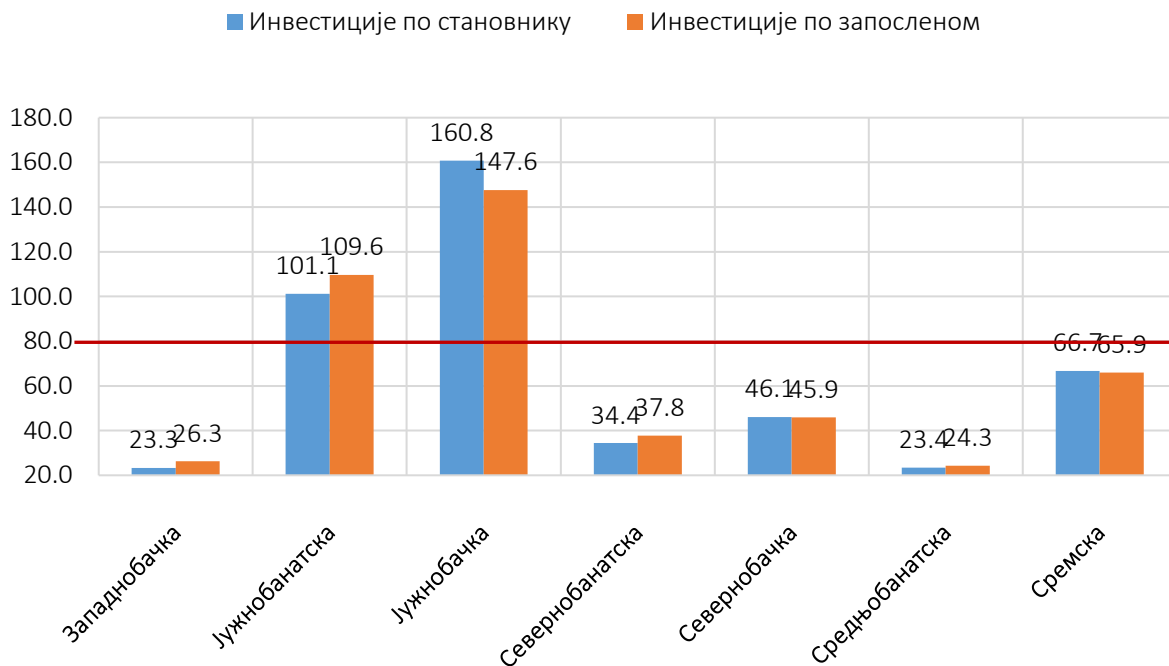
Графикон 35: Регионална структура инвестиција, 2019. година

Извор: РЗС.

Високи степен инвестираности на подручју АП Војводине 2019. замагљује унутаррегионалне дискрепанце у инвестиционим улагањима. Анализа инвестиција по становнику и инвестиција по запосленом на нивоу регионалних области у АП Војводини показује да су највећа инвестициона улагања и по становнику и по запосленом била у Јужнобачкој (инвестиције по становнику су биле више од просека АПВ за 60,8%, а инвестиције по запосленом 47,6%) и Јужнобанатској области (по запосленом 9,6% изнад, а по становнику 1,1% изнад просека АПВ). Најниже инвестиције биле су у Западнoбачкој (свега 23,3% и 26,3%, респективно) и Средњобанатској области (23,4% и 24,3%, респективно). Екстремни регионалне диспропорције у инвестиционим улагањима у АП Војводини у 2019. између регионалних области биле су у сразмери 7:1 у инвестицијама по становнику (однос Јужнобачке и Западнoбачке области), и 6:1 у инвестицијама по запосленом (однос Јужнобачке и Средњобанатске области).

Графикон 36: Регионални тренд инвестиција по становнику и по запосленом 2019.

Извор: РЗС.

Анализа инвестиција по областима и гранама привреде АП Војводине у периоду 2015-2019. показује варијације по годинама, али једну изузетно позитивну константу: улагања у размењиви сектор привреде (пољопривреда, индустрија и грађевинарство) су била константно на високом нивоу, скоро сваке године у коњунктурном периоду 2015-2019. била су близу 50% (2015. 49%; 2018. 48%), да би у 2019. била чак 52,3%. Оно што је посебно позитивно су инвестициона улагања у *Прерађивачки индустрију* контурирано су изнад 20% укупних инвестија у АП Војводини (28% у 2015, 22% у 2018. и 23% у 2019.). Снажну динамику раста има имају капиталне инвестиције сектор *Саобраћаја*, раст са 7,55 у 2015. на 28,9% у 2019. Високе стопе инвестиција у основна средства бележе и сектори *Грађевинарства*, *Рударства* и *Снабдевања електричном енергијом, гасом и паром*.

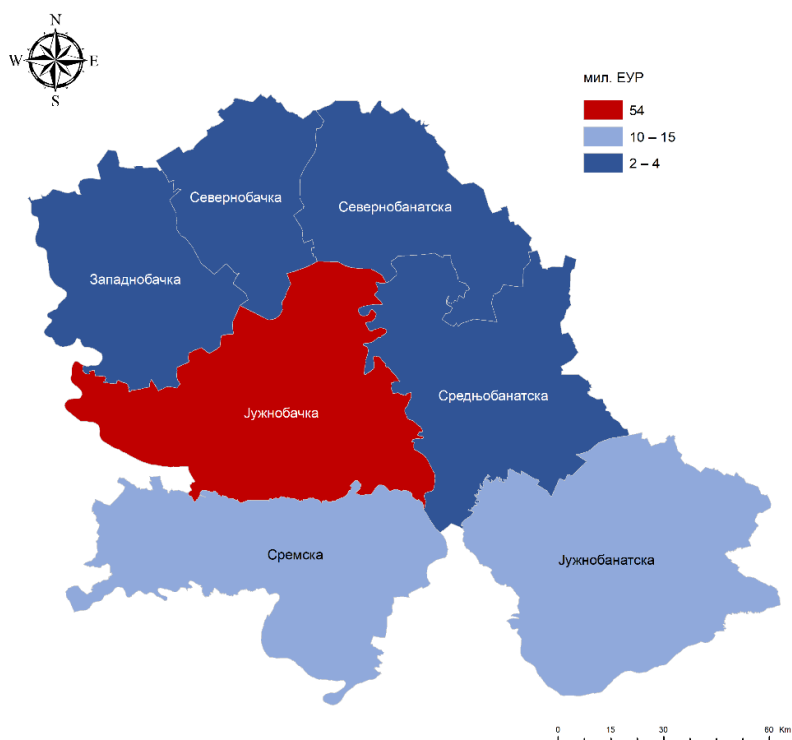
Графикони 37-38: Структура инвестиција у АП Војводини 2015. и 2019.

Извор: РЗС.

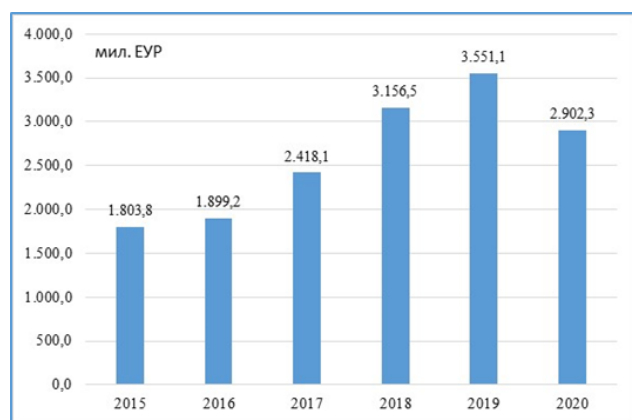
Регионална анализа инвестиција у основна средства показује велике регионалне диспропорције у инвестиционој активности. У Јужнобачку регионалну област у 2019. инвестирано је 54 мил. ЕУР, у Западнoбачку, Севернoбачку, Севернoбанатску и Средњoбанатску од 2-4 мил. ЕУР, док је у Сремску и Јужнобанатску инвестирано у основна средства у распону од 10-15 мил. ЕУР.

Карта 5: Инвестиције у основна средства по регионалним областима у 2019.

Динамичан привредни раст 2015-2019. умногоме је постигнут захваљујући константно високим износима СДИ, које су на републичком нивоу у 2019. износиле рекордних 3,6 млрд. ЕУР, а у 2020. и поред ефеката глобалне рецесије близу 3 млрд. ЕУР.

Графикон 39: СДИ нето у Реп. Србију 2015-2020.

Извор: НБС.

Табела 35. Гранска структура СДИ

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Пољопривреда	3,0	2,0	2,8	4,4	1,3
Рударство	1,0	-1,6	4,0	12,0	3,2
Прерађивачка	34,1	35,2	24,9	26,8	28,9
Снабдевање ел. ен.	0,6	0,7	2,0	0,3	2,2
Снабдевање водом	0,8	0,6	0,4	0,6	1,6
Грађевинарство	12,5	12,8	16,0	13,6	22,2
Трговина	9,9	6,5	12,3	9,3	6,8
Саобраћај	3,2	3,2	0,9	18,9	15,7
ИКТ	5,1	5,7	7,8	-5,9	6,5
Финансије	22,9	21,0	14,4	12,3	2,0
Некретнине	2,7	5,9	8,7	4,7	5,1
Остале услуге	4,0	7,8	5,8	3,1	4,4

У структури СДИ доминирају СДИ у *Прерађивачкој индустрији* (35% у 2018.; 29% у 2019.), *Грађевинарству* (22% у 2019.) и *Саобраћају* (16% у 2019.).

Стране директне инвестиције у АП Војводини¹⁰

У периоду од 2001-2021. године, у АП Војводини 443 стране компаније (укључујући и страна физичка лица) су кроз оснивање, аквизију или приватизацију уложиле 10,8 милијарди евра у 517 привредних субјеката. Тренутно је активно 394 компанија које запошљавају 97.756 радника. Највећи број инвестиција релизован је кроз гринфилд пројекте.

Табела 36: Приказ најзначајнијих података у погледу СДИ у АП Војводини

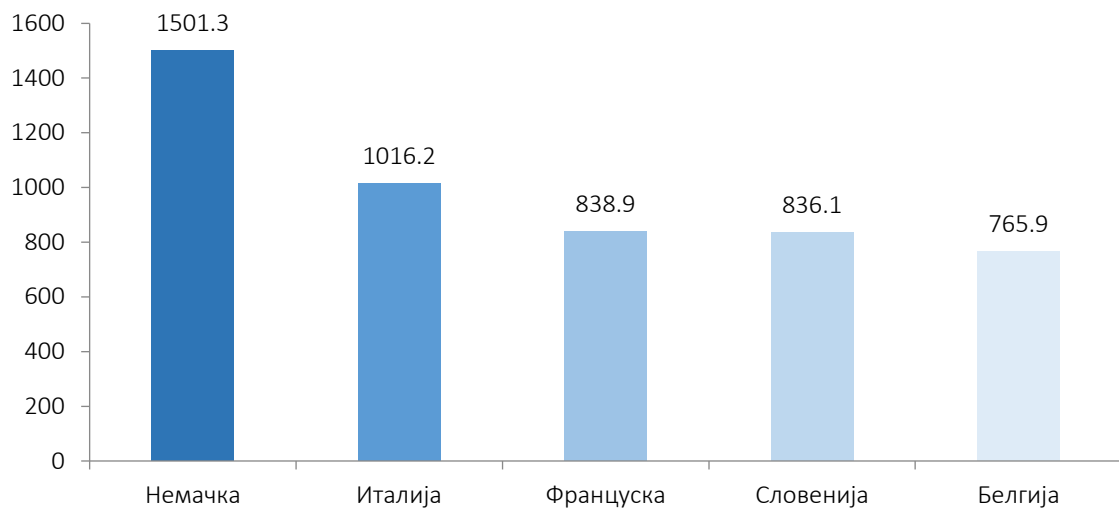
Сектор	Висина инвестиције (мил. Евра)	Процент у укупном СДИ	Број запослених	Укупан број компанија	Број активних компанија
Агробизнис	3159,3	29,3	11.164	111	80
Финансијски сектор	1.361,7	12,6	7.635	9	9
Нафтна индустрија	826,9	7,7	5.040	5	5
Зелена индустрија	812,4	7,5	973	28	24
Пратећа аутомобилска индустрија	715	6,6	28.048	34	29
Фармацеутска индустрија	689,2	6,4	2.920	8	6
Грађевинска индустрија	652,4	6,1	5.852	55	40
Металска индустрија	583,72	5,4	4.545	62	47
Текстилна индустрија	392,2	3,6	10.827	47	32
Сектор некретнина	324,3	3	731	9	8
Остали сектори	1.267,5	11,8	20.021	149	114
Укупно	10.784,62	100	97756	517	394

Извор: Развојна агенција Војводине, интерна евиденција

Према висини улагања, на првом месту се налазе компаније пореклом из Немачке, које су уложиле 1,5 милијарди евра. У првих пет инвеститора, према висини инвестиције спадају, поред Немачке, Италија са више од 1 милијаде евра инвестиција, Француска, Словенија и Белгија.

¹⁰ Подаци о СДИ у Војводини су део интерне евиденције Развојне агенције Војводине и нису упоредиви са подацима који су приказани за Републику Србију а које објављује Народна банка Србије.

Графикон 40: Висина улагања према земљи порекла, АП Војводина, 2001-2021. година, мил. ЕУР

Према броју запослених, након немачких компанија које запошљавају 22.433 лица, највише лица је запослено у компанијама са италијанском власничком структуром (13.701). Потом следе САД на трећем месту са 8.226 запослених, Француска са 7.281 и Мађарска са 4.910 запослених.

Стране компаније су највише улагале у агробизнис сектор (3,2 милијарде евра), и он укључује како примарну пољопривредну производњу, тако и производњу хране и пића и дувана.

Графикон 41: Стране директне инвестиције у АП Војводини, према сектору улагања, %, 2001-2021. година

У последње 4 године највише је инвестирано у зелену индустрију (681 мил. евра), кроз отварање четири ветропарка у Банату (Долово, Ковачица, Избиште и Алибунар), а затим у сектор пратеће аутомобилске индустрије (367 мил. евра), где је креирано највише нових радних места (7.902).

Неке од битнијих инвестиција које су поставиле сектор пратеће аутомобилне индустрије на друго место, у односу на висину улагања су:

- Немачка компанија, ZF FRIEDRICHSHAFEN, која је у Панчеву отворила производни погон и истраживачки центар у вредности од 160 милиона евра;
- Јапански TOYO TIRE, који у Инђији гради фабрику преуматика, укупне вредности од 382 милиона евра;
- Немачки BOYSEN ABGASSYSTEME, који је у Суботици овог лета завршио изградњу погона за производњу издувних система за аутомобилску индустрију, у вредности од 60 милиона евра.

Сектор који је по традицији најперспективнији за инвестирање је агробизнис, у њега је у последње три и по године уложено 175 милиона евра и отворено је 1.360 нових радних места.

1.9. Спољна трговина

Спољнотрговински робни дефицит се 2020. нашао на рекордном минимуму од -2,3% БДП, што је примарно резултанта глобалне рецесије изазване COVID-19 и контракције привредног раста, која је, због структуре привреде, мање погодила привреде АП Војводине и Републике Србије. Робни дефицит од 280 мил. ЕУР у 2020. три пута је нижи него у 2018. када је износио рекордних 850 мил. ЕУР. Позитивне перформансе привреде АП Војводине илуструје и спољнотрговинско робно позиционирање привреде АП Војводине у Републици Србији, које се контуирано повећава у робном извозу (са 32,2 у 2015. на 35,7% у 2020.), док се учешће робног увоза креће око 28%. **Степен отворености привреде** АП Војводине је константно виши од степена отворености Републике Србије. Такође, **степен покривености увоза извозом** у АП Војводини је константно виши од републичке покривености за 15-20 п.п.. У 2020. је износио 96%, што је скоро на нивоу максимума из 2016. Највеће земље робни извозни партнери привреде АП Војводине су Немачка (13%), Румунија (11%), Италија (8%), док су робни увозни партнери, поред Немачке (16%), Руска Федерација (11%), Италија (9%), и Кина (8%). **Унутаррегионална анализа** спољнотрговинског робног биланса показује да је највећи степен отворености привреде Сремске и Јужнобачке области. **Учешће 20 производа са највећим извозом и увозом** у укупној извозу и увозу АП Војводине је 40%.

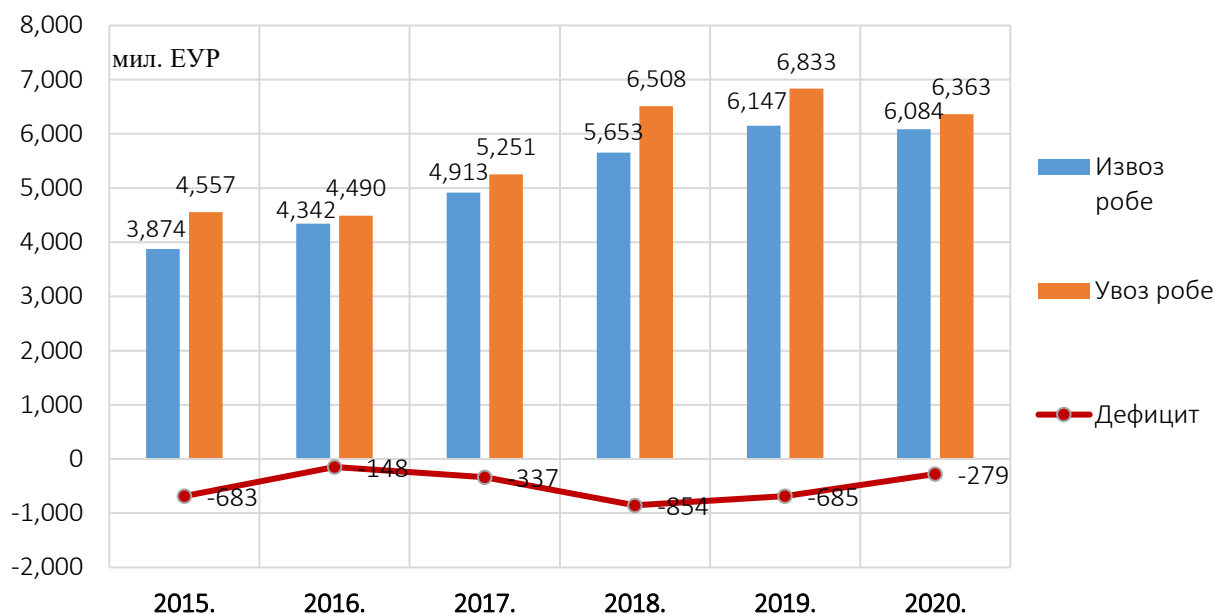
Спољнотрговински дефицит карактерише целокупан транзициони период Републике Србије и АП Војводине и представља перманенти макроекономски ризик. Високе стопе дефицита платног биланса константно отварају проблем његовог финансирања. Периодичне осцилације дефицита текућег дела платног биланса последица су глобалних рецесија (2008. и 2020.), односно смањења увоза услед поремећености на глобалном тржишту и домино ефеката на слабе транзиционе привреде. Спољнотрговински дебаланси присутни су у свим транзиционим привредама које нису завршиле структурне реформе, али са значајним разликама у висини и структури дефицита. Са друге стране, успешне транзиционе привреде континуирано бележе суфиците спољнотрговинског биланса у БДП (Чешка Република 6-7%, Словенија 10% у 2020., Пољска 7% у 2020., суфиците константно бележе Словачка и Бугарска). Спољнотрговински дефицит Републике Србије у 2019. износио је -10%, а 2020. нешто нижи (-9%), због смањења производње и пада увоза узроковано глобалном рецесијом. Учешће робног дефицита Републике Србије је константно у периоду 2018-2020. око 13%. АП Војводина је након рекордног учешћа робног дрфицита у БДП у 2018. од -8,7%, успела да робни дефицит у БДП у 2019. смањи на -5,6% и у 2020. додатно преполови на -2,3%.

Табела 37: Учешће спољнотрговинског биланса у БДП (%) 2015-2020.

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
ЕУ-28	3,4	3,4	3,3	3,1	3,0	-
Бугарска	1,0	4,9	4,4	2,5	3,2	1,7
Чешка Реп.	6,0	7,6	7,5	6,0	6,0	6,9
Хрватска	0,2	1,1	0,6	-0,8	-0,2	-7,2
Мађарска	8,0	8,7	6,8	4,4	2,8	2,2
Пољска	2,8	3,7	3,8	3,0	4,7	6,7
Румунија	-0,8	-1,0	-2,5	-3,4	-4,2	-4,4
Словенија	8,0	8,5	8,9	8,5	8,4	9,9
Словачка	3,1	2,9	2,3	1,9	0,4	1,2
Црна Гора	-18,5	-22,4	-23,4	-23,8	-21,1	-34,7
С. Македонија	-16,3	-14,8	-13,9	-12,4	-14,2	-12,8
Албанија	-17,2	-16,8	-15,0	-13,7	-13,7	-
Република Србија	-7,0	-4,8	-6,6	-8,7	-10,0	-8,9
БиХ	-18,3	-16,7	-16,2	-14,8	-14,7	-
АП Војводина*	-7,2	-1,5	-3,2	-7,7	-5,6	-2,3
Република Србија*	-11,3	-9,9	-11,1	-13,1	-13,8	-12,7

Извор: Еуростат, РЗС. Напомена: *робни дефицит.

Графикон 42: Тренд робног извоза и увоза АП Војводине 2015-2020.

Извор: РЗС.

Робни извоз привреде АП Војводине износио је у 2020. више од 6 млрд. ЕУР, робни увоз 6,3 млрд. ЕУР, а дефицит 280 мил. ЕУР. Робни дефицит АП Војводине у 2020. је три пута нижи него у 2018. када је износио рекордних 850 мил. ЕУР.

Табела 38: Учешће извоза и увоза роба АП Војводине у Републици Србији (%)

Учешће АПВ у РС	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Извоз	32,2	32,3	32,6	34,7	35,1	35,7
Увоз	28,3	26,3	27,1	29,7	28,6	27,7

Извор: РЗС.

Учешће робног извоза АП Војводине у Републици Србији бележи константан раст (са 32,2 у 2015. на 35,7% у 2020.), док је учешће робног увоза осцилаторног карактера (око 28%).

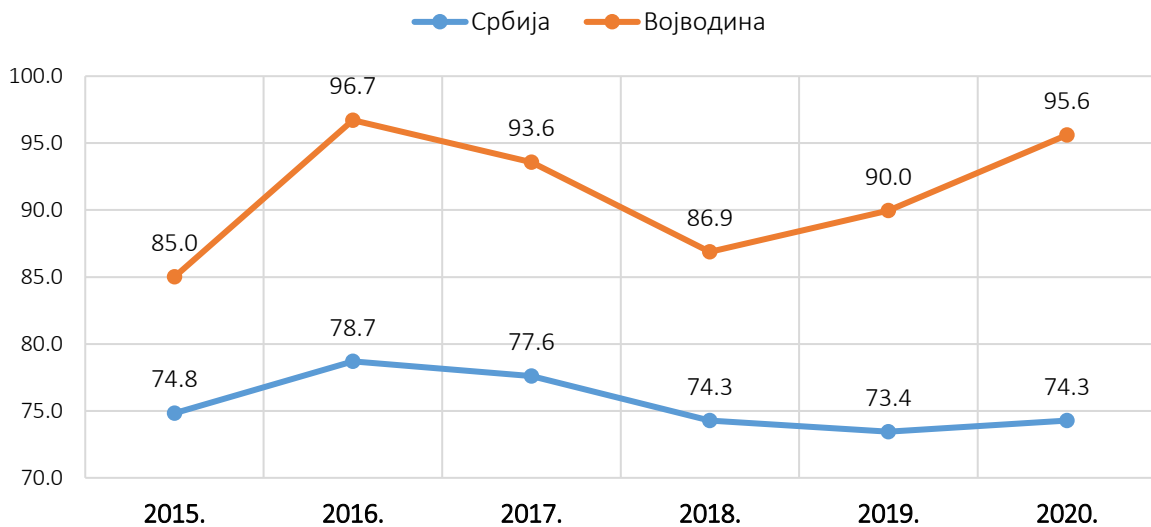
Табела 39: Степен отворености привреда Републике Србије и АП Војводине 2015-2020.

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Република Србија	78,7	82,9	87,8	89,1	90,0	86,1
АП Војводина	88,7	89,9	97,7	109,5	106,5	101,2

Извор: РЗС.

Степен отворености привреде АП Војводине је константно виши од степена отворености Републике Србије, у 2020. је износио 101% (на нивоу Републике је 86%), што је повећање у односу на 2015. за 13 п.п.

Графикон 43: Покривеност робног увоза извозом (%)

Извор: РЗС.

Степен покривености увоза извозом у АП Војводини константно је виши од републичке покривености за 15-20 п.п.. У 2020. је износио 96%, што је скоро на нивоу максимума из 2016. Са друге стране, степен покривености увоза извозом на нивоу Републике од 2016. бележи константан пад. Регионалне разлике у степену покривености увоза извозом су углавном резултанта извозних производних структура.

Табела 40: Најзначајније извозно-увозне земље АП Војводине 2020.

Извоз роба			Увоз роба		
10 највећих земаља	мил. ЕУР	% учешће	10 највећих земаља	мил.ЕУР	% учешће
АП Војводина укупно	6.084	100,0	АП Војводина укупно	6.363	100,0
Немачка	788	12,9	Немачка	988	15,5
Румунија	648	10,7	Руска Федерација	683	10,7
Италија	496	8,1	Италија	557	8,8
БиХ	467	7,7	Кина	498	7,8
Мађарска	431	7,1	Ирак	373	5,9
Руска Федерација	311	5,1	Мађарска	364	5,7
Хрватска	227	3,7	Аустрија	219	3,4
Словенија	225	3,7	Турска	202	3,2
Холандија	213	3,5	Француска	198	3,1
Чеш. Реп.	205	3,4	Румунија	180	2,8

Извор: РЗС.

Највеће земље робни извозни партнери привреде АП Војводине су Немачка (13%), Румунија (11%), Италија (8%) и државе региона, док су робни увозни партнери, поред Немачке (16%), Руска Федерација (11%), Италија (9%), и Кина (8%).

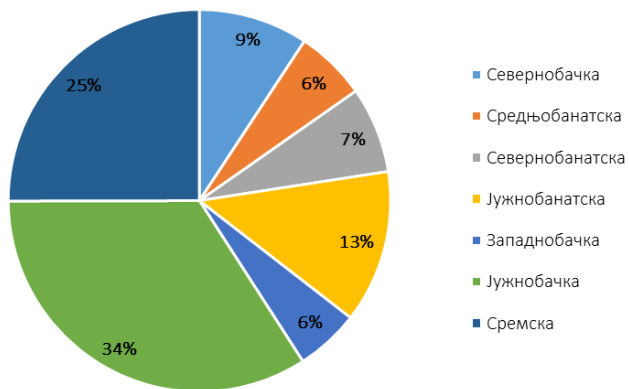
Унутаррегионална анализа спољнотрговинског робног биланса показује да је највећи робни дефицит у 2020. у Сремској области (-275 мил. ЕУР), а највећи суфицит остварују привреде Јужнобанатске (227 мил. ЕУР), Севернобанатске (135 мил. ЕУР) и Западнобачке области (105 мил. ЕУР). Најјаче регионалне области извозници и увозници су Јужнобачка (34% и 41%) и Сремска (25% 28%).

Табела 41: Регионални робни биланс

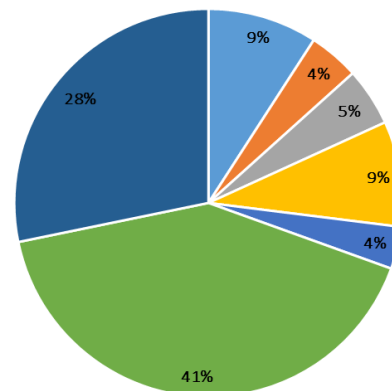
	Извоз (мил. ЕУР)	Увоз (мил. ЕУР)	Робни биланс
Севернобачка	564	582	-18
Средњобанатска	365	268	98
Севернобанатска	443	309	135
Јужнобанатска	787	560	227
Западнобачка	329	224	105
Јужнобачка	2.073	2.623	-2
Сремска	1.523	1.798	-275

Извор: РЗС.

Графикон 44: Регионална структура извоза 2020.

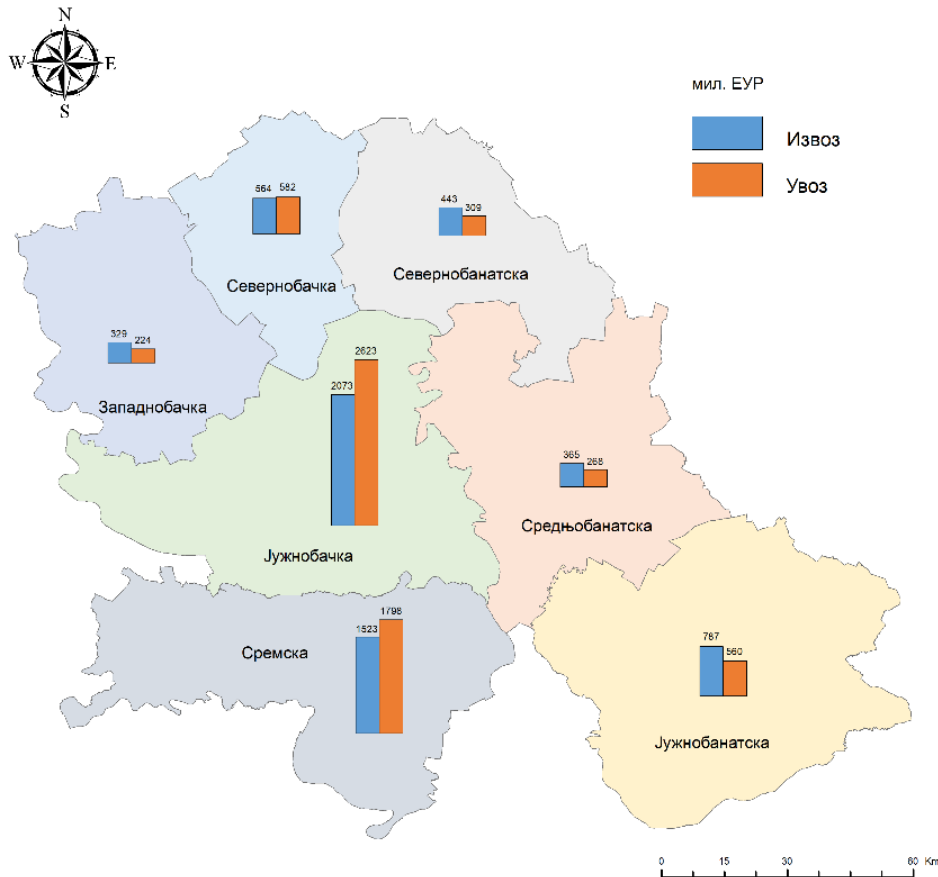

Графикон 45: Регионална структура увоза

Извор: РЗС.

Карта 6: Регионална структура извоза и увоза

Извор: РЗС.

Структура извоза и увоза се променила услед раста СДИ, посебно у Сремској области. Учешће 20 производа са највећим извозом и увозом у укупној извозу и увозу АП Војводине је 40%.

Табела 42: 20 производа са највећим извозом и увозом у АП Војводини 2020.

	Извоз роба			Увоз роба		
	20 највећих производа	мил. ЕУР	% у извозу	20 највећих производа	мил. ЕУР	% у увозу
АП Војводина		6.084	100,0	АП Војводина	6.363	100,0
1	Сетови проводника за авионе, возила, бродове	440	7,2	Нафта и уља од битуминозних минерала	733	11,5
2	Кукуруз	413	6,8	Неразврстана роба	513	8,1
3	Центрифугалне пумпе	217	3,6	Природни гас у гасовитом стању	407	6,4
4	Лекови	175	2,9	Жица од рафинисаног бакра	113	1,8
5	Делови седишта	97	1,6	Остали ел. проводници	101	1,6
6	Гасна уља	94	1,5	Делови пумпи	72	1,1
7	Делови и прибор за моторна возила	91	1,5	Трактори точкаши, пољ. и шумски	61	1,0
8	Пластичне цеви и црева, крути	90	1,5	Остали производи, од пластичних маса	61	1,0
9	Храна за псе и мачке	87	1,4	Машине са посебним функцијама	57	0,9
10	Соја у зрну	87	1,4	Аутомобили, дизел, преко 1500цм3	54	0,8
11	Битумен од нафте и остали остаци	78	1,3	Изолациони делови од пластичне масе	52	0,8
12	Мадраци од целуларне гуме или пластике	76	1,2	Делови за машине (из групе 716)	51	0,8
13	Медицински и сл. инст. и апарати	76	1,2	Ђубрива (азот, фосфор, калијум)	35	0,6
14	Остали електрични проводници	72	1,2	Делови и прибор за моторна возила	33	0,5
15	Пшеница	68	1,1	Лекови, нн, за малопродају	33	0,5

16	Остали производи за исхрану	67	1,1	Друмски тегљачи за полуприколице	30	0,5
17	Производи за исхрану животиња	66	1,1	монијум нитрат, у воденом раствору	29	0,5
18	Електрични грејни отпорници	65	1,1	Прибор за цеви од гвожђа или челика	27	0,4
19	Полиетилен специфичне густине	64	1,1	Мерни и контролни инструменти	27	0,4
20	Вештачка црева за кобасичарске пр.	60	1,0	Легуре алуминијума	27	0,4

Извор: РЗС.

1.10. Предузетништво (сектор ММСПП)

У периоду 2015–2019. предузетнички сектор у АП Војводини имао је **континуирани раст**, растао је по просечној стопи од 3,8%. Услед нешто бржег раста на нивоу Републике смањено је учешће ММСПП АП Војводине у Републици са 25,9% у 2015. на 24,9% у 2019. Структурно, надпросечно учешће имају војвођанска средња предузећа, мала предузећа и предузетници, док је учешће микро предузећа испод просека Републике. Компаративно, учешће ММСПП у укупном броју предузећа у АП Војводини од 99,8% одговара уобичајеном учешћу у ЕУ и другим земљама са развијеном тржишном привредом. Број запослених у предузетничком сектору АП Војводине у 2019. износио је 251.084, са већим учешћем у укупном броју запослених него на нивоу Републике Србије. Може се уочити благи тренд опадања учешћа броја запослених у ММСПП АП Војводине у броју запослених сектора ММСПП у Републици Србији, од 27% у 2015. на 26,6% у 2019., што је резултат пада учешћа броја запослених у средњим предузећима АП Војводине у односу на број запослених у средњим предузећима на нивоу Републике. **Просечан број запослених** по једном ММСПП АП Војводине (2,6) је знатно испод просека ЕУ (5,85 у 2015.). **Промет у сектору ММСПП** у АП Војводини кретао се у интервалу 27,1% у 2015. до 26,3% у 2019. промета у предузетничком сектору на нивоу Републике. Веће учешће у односу на Републику остварила су војвођанска микро и средња предузећа, док је учешће предузетника и малих предузећа у формирању прихода исподпросечно. Промет по једном ММСПП у Републици Србији у 2019. био је око 180 хиљада ЕУР, док је у АП Војводини био око 190 хиљада ЕУР, што је више од 6 пута мање од просека ЕУ (1,16 мил. ЕУР у 2015.). **Бруто додата вредност (БДВ)** сектора ММСПП у АП Војводини константно је расла, да би 2019. достигла 3,7 млрд. ЕУР, што је 1/4 БДВ ММСПП Републике. Поређење учешћа БДВ војвођанских ММСПП у БДВ сектора на нивоу Републике са одговарајућим учешћем у промету указује да су ММСПП из АП Војводине имала веће трошкове пословања. Веће учешће у БДВ упоредивих предузетника и предузећа од просека учешћа војвођанских ММСПП у БДВ сектора ММСПП Србије имала су војвођанска средња предузећа и предузетници. Предузетнички сектор у Републици Србији и АП Војводини 2015–2019. остварио је **дефицит спољнотрговинске размене са иностранством**, али је степен покривености извоза увозом већи у сектору ММСПП АП Војводине него у сектору ММСПП Републике, и кретао се у распону од 88,6% у 2016. до 87,7% у 2019. Степен покрића извоза увозом ММСПП Војводине не заостаје много у односу на овај индикатор за предузетнике и сва предузећа АП Војводине. Учешће средњих предузећа из АП Војводине у извозу средњих предузећа Републике је надпропорционално веће у односу на просек учешћа сектора ММСПП АП Војводине у републичком извозу. Предузетници и средња предузећа остварили су већи извоз од увоза. **Структуру ММСПП АП Војводине** карактерише велика концентрација на неколико привредних сектора по свим индикаторима величине тако да три-четири привредна сектора по неком од индикатору величине учествују са више од 50% у сектору ММСПП АП Војводине. Тако је, највећи број ММСПП у 2019. у сектору *Трговина на велико и мало и поправка моторних возила* (24.329), *Прерађивачка индустрија* (14.708), и сектору *Стручне, научне, иновационе и техничке делатности* (12.048). Највећи број запослених је у секторима: *Прерађивачка индустрија* (72.088) и *Трговина на велико и мало и поправка моторних возила* (61.182). Највећи промет остварили су: *Трговина на велико и мало и поправка моторних возила* (7,8 млрд. ЕУР) и *Прерађивачка индустрија* (4,4 млрд. ЕУР). Највећу БДВ остварили су *Прерађивачка индустрија* (974 мил. ЕУР) и *Трговина на велико и мало и поправка моторних возила* (829,6 мил. ЕУР).

Регионална анализа предузетништва у АП Војводини 2019. наглашава велике разлике:

- Број ММСПП - 8,8 : 1, Јужнобачка област : Севернобанатска област,
- Број запослених - 6,6 : 1, Јужнобачка област : Севернобанатска област,
- Промет – 10,4 : 1, Јужнобачка област : Севернобанатска област,
- БДВ – 8 : 1, Јужнобачка област : Севернобанатска област,

У периоду привредне коњунктуре 2015-2019. број микро, малих и средњих предузећа и предузетника (ММСПП) у АП Војводини се стално повећавао са 84.004 у 2015. на 97.652 у 2019., по просечној реалној годишњој стопи од 3,8%, односно кумулативно за 16,2%. У истом периоду константно је растао број ММСПП у Србији, са 324.600 у 2015. на 391.691 у 2019, по просечној реалној стопи од 4,8% (кумулативно 20,7%). Усред споријег раста броја ММСПП у АП Војводини у односу на раст ММСПП у Републици Србији, дошло је до пада учешћа војвођанских ММСПП у броју ММСПП у Републици Србији са 25,9% у 2015. на 24,9% у 2019.

Табела 43: Број ММСПП у Републици Србији и АП Војводини 2015-2019.

	2015.		2016.		2017.		2018.		2019.	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Република Србија										
Предузетници	232.765	100	243.590	100	257.267	100	272.969	100	288.308	100
Микро	80.122	100	84.105	100	87.012	100	89.137	100	89.190	100
Мала	9.531	100	10.154	100	10.583	100	11.219	100	11.537	100
Средња	2.182	100	2.263	100	2.372	100	2.517	100	2.646	100
ММСПП	324.600	100	340.112	100	357.234	100	375.842	100	391.681	100
АП Војводина										
Предузетници	60.405	26,0	62.514	25,7	65.369	25,41	68.760	25,2	71.988	25,0
Микро	20.463	25,5	21.281	25,3	21.812	25,07	22.134	24,8	21.901	24,6
Мала	2.529	26,5	2.696	26,6	2.795	26,41	2.934	26,2	3.038	26,3
Средња	607	27,8	619	27,4	642	27,07	698	27,7	725	27,4
МСПП	84.004	25,9	87.110	25,6	90.618	25,37	94.526	25,2	97.652	24,9

Извор: Обрачун на основу података АПР.

Учешће сектора ММСПП у целини у укупном броју ММСПП у Србији је релативно константно са благим падом, и креће се од 25,9% у 2015. до 24,9% у 2019. Надпросечно учешће у укупном броју предузећа одговарајуће величине у односу на просек учећа војвођанских ММСПП у укупном броју ММСПП у Србији имају средња предузећа, мала предузећа и предузетници, док је учеће микро предузећа испод просека. Највеће одступање од просека сектора ММСПП је код средњих предузећа из АП Војводина, чије се учешће у укупном броју средњих предузећа Србије креће од 27,8% у 2015. до 27,4% 2019., а затим следе мала предузећа из АП Војводина, чије се учешће у укупном броју у Србији креће од 26,6% у 2016. до 26,2% у 2018. и предузетници са учешћем од 26% у 2015. до 25% у 2019. Учешће микропредузећа из АП Војводине у укупном броју микро предузећа из Србије креће се од 25,5% у 2015. до 25% у 2019. Надпросечна заступљеност средњих предузећа у структури сектора ММСПП у Војводини је посебно значајно јер се тиме избегава тз. *no brigade* проблем често карактеристичан за земље у таанзицији код којих се среће тз. структура "пешчаног сата", са широком базом микро и малих предузећа, малим бројем, економски слабих средњих предузећа, и релативно великим бројем већих предузећа. Са оваквом структуром предузећа по величини нема интензивнијих веза између малих и великих предузећа, која се природно остварује преко средњих предузећа, тако да сектори малих и великих више коегзистирају него што се истински прожимају, међусобно сарађујући.

Табела 44: Реалне стопе промене броја ММСПП у Србији у периоду 2015-2019.

РС	Предузетници	Микро	Мала	Средња	ММСПП
2016.	4,7	5	6,5	3,7	4,8
2017.	5,6	3,5	4,2	4,8	5
2018.	6,1	2,4	6	6,1	5,2
2019.	5,6	0,1	2,8	5,1	4,2
Просечна	5,5	2,7	4,9	4,9	4,8
Кумулативна	23,9	11,3	21	21,3	20,7

Извор: Обрачун на основу података АПР.

Табела 45: Реалне стопе промене броја ММСПП у АП Војводини 2015-2019.

АПВ	Предузетници	Микро	Мала	Средња	ММСПП
2016.	3,5	4,0	6,6	2,0	3,7
2017.	4,6	2,5	3,7	3,7	4,0
2018.	5,2	1,5	5,0	8,7	4,3
2019.	4,7	-1,1	3,5	3,9	3,3
Просечна	4,5	1,7	4,7	4,5	3,8
Кумулативна	19,2	7,0	20,1	19,4	16,2

Извор: Обрачун на основу података АПР.

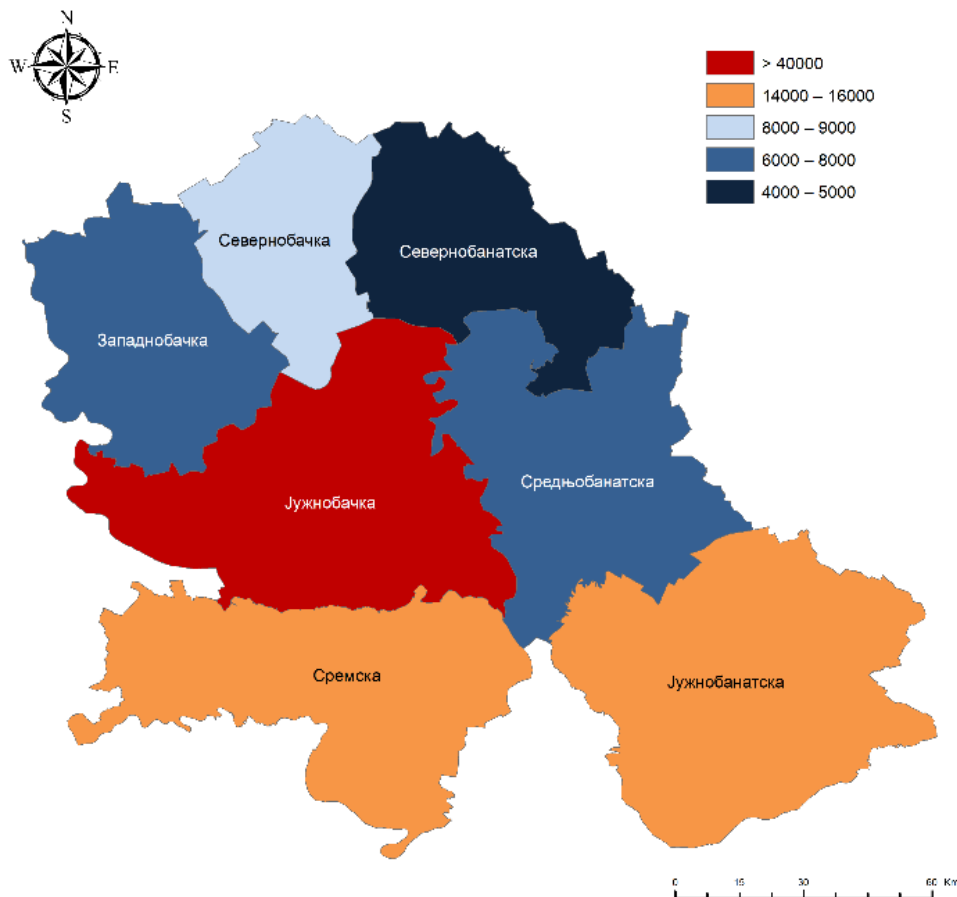
Највише реалне просечне и реалне кумулативне стопе раста броја предузећа у сектору ММСПП АП Војводине у периоду 2015-2019. остварила су мала предузећа (4,7 просечна и 20,1 кумулативна) и тај раст најмање заостаје за реалном просечном стопом раста малих предузећа у Србији, док је кумулативни раст незнатно већи у односу на раст малих предузећа у Србији. Средња предузећа и предузетници оставрили су приближно исте реалне стопе раста (просечна 4,5 и кумулативна, 19,4, односно 4,5 и 19,2, респективно), али је заостајање реалне просечне стопе раста броја предузетника у односу на реалну просечну стопу раста броја предузетника у Србији веће од заостајања одговарајуће стопе за средња предузећа, а посебно је велико када се посматра реална кумулативна стопа раста. **Реалне просечна стопа раста броја микропредузећа у АП Војводини је најнижа и износи 1,7 и ова стопа највише заостаје за реалном просечном стопом раста броја микропредузећа у Србији.** Учешће броја ММСПП у укупном броју предузећа у АП Војводину од 99,8% одговара уобичајеном учешћу ових привредних јединица у ЕУ и другим развијеним земљама.

Табела 46: Регионална диспозиција предузетништва 2019.

	Број МСПП	РС=100	АПВ=100	ММСПП =100
Република Србија	391.681	100,0		99,9
АП Војводина	97.652	24,9	100,0	99,8
Западнобачка	7.429	1,9	7,6	99,9
Јужнобанатска	14.070	3,6	14,4	99,9
Јужнобачка	41.119	10,5	42,1	99,8
Севернобанатска	4.682	1,2	4,8	99,8
Севернобачка	8.536	2,2	8,7	99,8
Средњобанатска	6.466	1,7	6,6	99,8
Сремска	15.350	3,9	15,7	99,8

Извор: Обрачун на основу података АПР.

Карта 7: Регионална структура броја ММСПП

Извор: Обрачун на основу података АПР.

Регионална анализа предузетништва показује да се према регионалним областима могу се уочити велике разлике у броју ММСПП. Област са највећим бројем ММСПП је Јужнобачка област са 41.119 ММСПП, што представља 42,1% од укупног броја ММСПП у АП Војводини. Значајан број ММСПП, али скоро три пута мањи од броја ММСПП у Јужнобачкој области, је у Сремској области (15.350, 15,7%) и Јужнобанатској области (14.070, 14,4%). Области са најмањим бројем ММСПП су Севернобанатска област (4.682, 4,8%) и Седњобанатска области (6.466, 6,6%). У односу на Севернобанатску област Јужнобачка област има 8,8 пута већи број ММСПП (што представља повећање у односу на 2011. 2010. када је овај однос био 8,1 и 7,9, респективно).

Предузетништво, односно сектор ММСПП, представљају најважније креаторе нових радних места доприносећи решавању проблема незапослености, као једног од највећих економских и социјалних проблема Србије и АП Војводине. У периоду 2015-2019. број запослених у сектору ММСПП у Србији и АП Војводини, као и свим предузетничким јединицама и предузећима свих величина овог сектора, константно се повећавао, пратећи општи тренд повећања запослености. У Србији у посматраном периоду број запослених у сектору ММСПП кретао се од 801.719 до 944.062, учествујући у укупном броју запослених у свим привредним субјектима од 66% (2017.) до 65,5% (2019.), а у АП Војводини тај број се кретао од 216.143 до 251.084, са већим учешћем него у Србији у укупном броју запослених у свим привредним субјектима од 71,4% (2015.) до 68,5% (2019.).

Табела 47: Број запослених у сектору ММСПП у Србији и АП Војводини 2015-2019.

	2015.		2016.		2017.		2018.		2019.	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Република Србија										
Предузетници	236.359	100	247.775	100	257.872	100	271.721	100	276.529	100
Микро	150.919	100	154.073	100	157.890	100	161.247	100	163.385	100
Мала	190.936	100	203.681	100	213.380	100	225.030	100	232.681	100
Средња	223.505	100	232.003	100	244.320	100	259.118	100	271.467	100
МСПП	801.719	100	837.532	100	873.462	100	917.116	100	944.062	100
АП Војводина										
Предузетници	63.440	26,8	65.820	26,6	69.983	27,1	73.389	27,0	73.980	26,8
Микро	38.575	25,6	39.156	25,4	39.628	25,1	40.512	25,1	40.962	25,1
Мала	51.851	27,2	55.325	27,2	57.351	26,9	60.239	26,8	62.289	26,8
Средња	62.277	27,9	63.862	27,5	65.516	26,8	70.837	27,3	73.853	27,2
ММСПП	216.143	27,0	224.163	26,8	232.478	26,6	244.977	26,7	251.084	26,6

Извор: Обрачун на основу података АПР.

И поред тога што сектор ММСПП у АП Војводина учествује надпросечно у укупном запошљавању у привреди Србије, може се уочити благи тренд опадања учешћа броја запослених у сектору ММСПП АП Војводине у броју запослених сектора ММСПП Србије, од 27% у 2015. на 26,6% у 2019., том тренду највише је допринео пад учешћа броја запослених у средњим предузећима АП Војводине у броју запослених у средњим предузећима Србије, и нешто мањи пад учешћа броја запослених у малим и микро предузећима АП Војводине у броју запослених упоредивих предузећа Србије, док је учешће броја запослених у предузетничким јединицама (уз мање веријације током посматраног периода) остао непромењен.

Просечан број запослених по једном ММСПП је Србији је релативно непромењен у посматраном периоду и износи 2,5 (2015. и 2016.) и 2,6 (2017-2019.), док је у АП Војводини овај показатељ нешто виши и износи 2,6 у свим годинама посматраног периода, али је знатно испод просека ЕУ (5,85 у 2015.).

Регионална анализа предузетничке запослености, као и погледу броја предузећа, показује значајну дискрепанцу у броју запослених у сектору ММСПП између регионалних области АП Војводине.

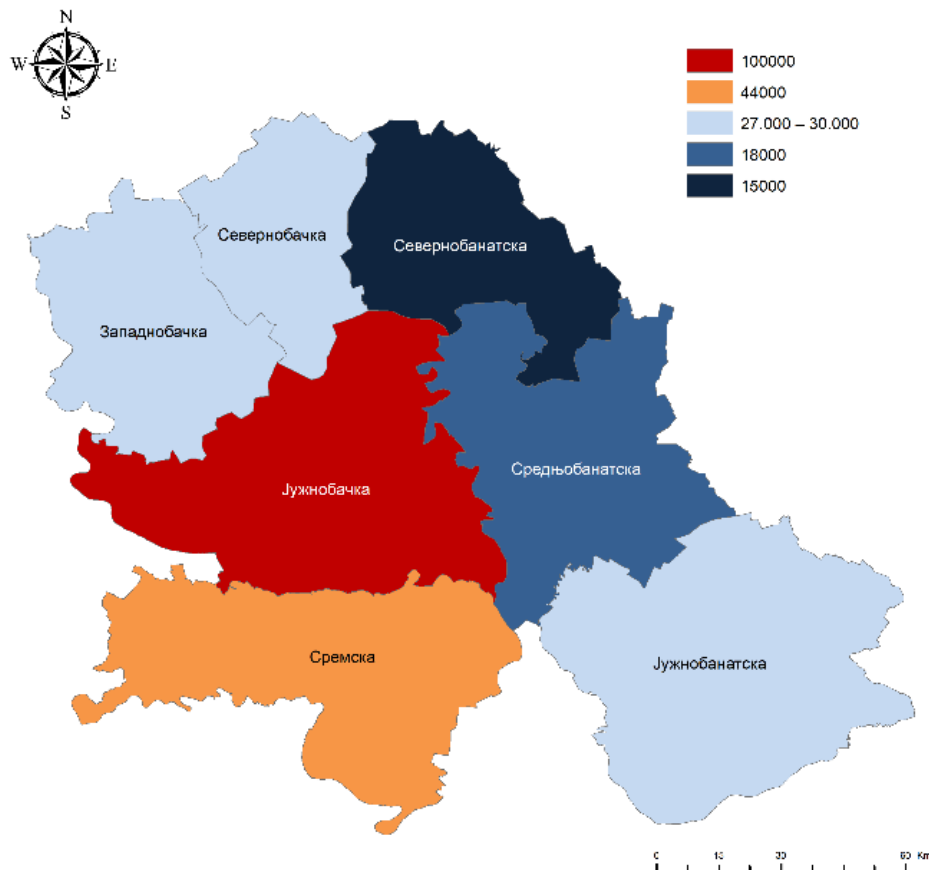
Табела 48: Број запослених у ММСПП у АП Војводина по регионалним областима 2019.

	Број запослених	РС=100	АПВ=100	ММСПП=100
Република Србија	944.062	100,0		65,5
Регион Војводине	251.084	26,6	100,0	68,5
Западнобачка	18.319	1,9	7,3	75,6
Јужнобанатска	29.627	3,1	11,8	78,9
Јужнобачка	99.968	10,6	39,8	64,3
Севернобанатска	14.798	1,6	5,9	68,8
Севернобачка	26.822	2,8	10,7	72,1
Средњобанатска	17.919	1,9	7,1	58,1
Сремска	43.632	4,6	17,4	72,8

Извор: Обрачун на основу података АПР.

Највећи број запослених у сектору ММСПП у 2019. је у Јужнобачкој области (99.968, односно 39,8% од укупног броја запослених у сектору ММСПП АП Војводине), а затим следе Сремска област, са 43.632 запослена (17,4%) и Јужнобанатска област са 29.627 запослених (11,8%), док је најмањи број запослених у сектору ММСПП у Севернобанатској области (14.789; 5,9%). У односу на Севернобанатску број запослених у Јужнобачкој области у 2019. је 6,6 пута већи.

Карта 8: Регионална структура запослених у ММСПП у АП Војводини 2019.

Извор: Обрачун на основу података АПР. Напомена: Курс РСД/ЕУР званични НБС крај периода.

Промет у предузетничком сектору у АП Војводини кретао се у интервалу од 27,3% у 2016. до 26,3% у 2019. промета у сектору ММСПП у Србији.

Табела 49: Промет у сектору ММСПП у Републици Србији и АП Војводини 2015-2019.

	2015.		2016.		2017.		2018.		2019.	
	Износ	%	Износ	%	Износ	%	Износ	%	Износ	%
Република Србија										
Предузетници	8.553	100	9.039	100	10.258	100	11.803	100	13.228	100
Микро	11.167	100	11.957	100	12.793	100	13.269	100	14.610	100
Мала	14.685	100	15.813	100	18.008	100	19.566	100	21.147	100
Средња	17.417	100	16.724	100	19.411	100	20.946	100	23.306	100
ММСПП	51.822	100	53.533	100	60.470	100	65.584	100	72.291	100
АП Војводина										
Предузетници	2.254	26,4	2.369	26,2	2.694	26,3	2.987	25,3	3.407	25,8
Микро	3.207	28,7	3.471	29,0	3.554	27,8	3.753	28,3	4.320	29,6
Мала	3.628	24,7	3.947	25,0	4.316	24,0	4.806	24,6	5.245	24,8
Средња	4.939	28,4	4.842	28,9	5.538	28,5	5.959	28,4	6.034	25,9
ММСПП	14.028	27,1	14.628	27,3	16.102	26,6	17.504	26,7	19.006	26,3

Извор: Обрачун на основу података АПР. Напомена: Курс РСД/ЕУР званични НБС крај периода.

Веће учешће у приходу одговарајуће врсте ММСПП од просека учешћа ММСПП Војводине у приходу ММСПП Србије остварила су војвођанска микро и средња предузећа, док учешће предузетника и малих предузећа у формирању прихода исподпросечно.

Промет по једном ММСПП у Србији у 2015. и 2016. био је око 160 хиљ. ЕУР, а у истом периоду по једном ММСПП у Војводини око 170 хиљ. ЕУР. У 2017. и 2018. промет по једном ММСПП у

Србији порастао је на око 170 хиљ., а у 2019. на око 180 хиљ. ЕУР, док је по једном ММСПП у Војводини промет по једном ММСПП порастао на око 180 хиљ. ЕУР (2017.), односно на око 190 хиљ. ЕУР у 2018. и 2019. Поређење са ЕУ показује да је просечан промет по једном ММСПП у Србији и Војводини више од 6 пута мањи него у ЕУ (1,16 мил. ЕУР у 2015.).

Велике разлике између регионалних области АП Војводине уочене у броју ММСПП и броју запослених у ММСПП још су веће када се анализира на нивоу регионалних области.

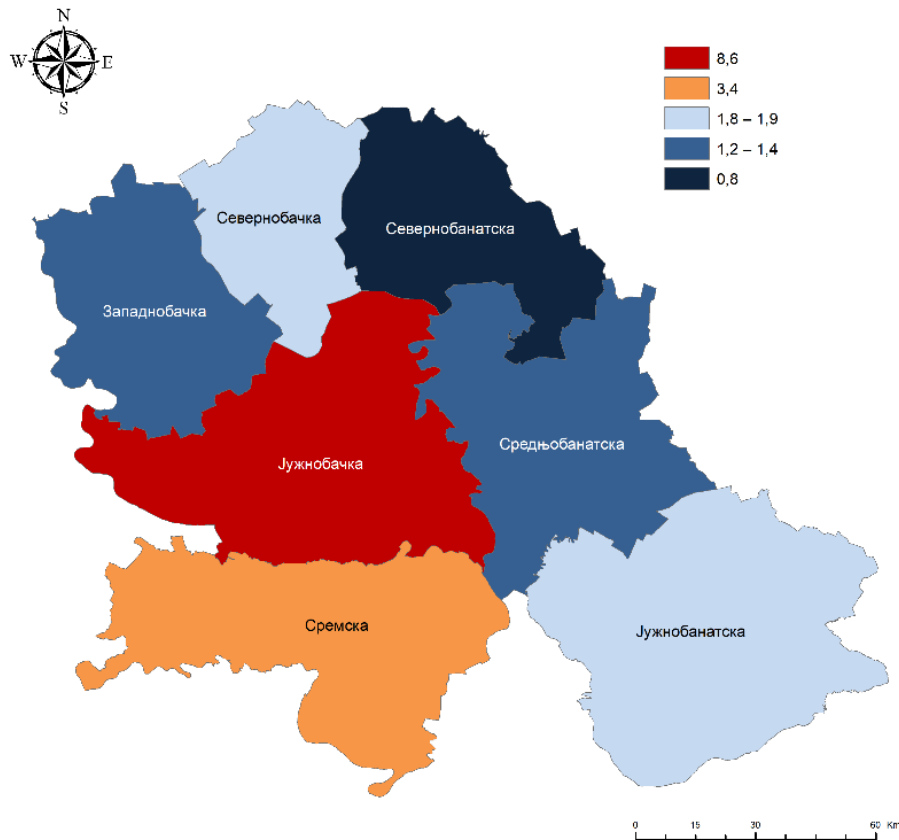
Табела 50: Промет ММСПП у АП Војводина по регионалним областима 2019.

	Промет (мил. ЕУР)	РС=100	АПВ=100	ММСПП=100
Република Србија	72.291	100,0		65,9
Регион Војводине	19.006	26,3	100,0	64,0
Западнобачка	1.352	1,9	7,1	79,4
Јужнобанатска	1.922	2,7	10,1	70,5
Јужнобачка	8.603	11,9	45,3	57,2
Севернобанатска	827	1,1	4,3	65,0
Севернобачка	1.777	2,5	9,4	73,7
Средњобанатска	1.167	1,6	6,1	70,3
Сремска	3.359	4,6	17,7	69,0

Извор: Обрачун на основу података АПР. Напомена: Курс РСД/ЕУР званични НБС крај периода.

Регионална област чији је сектор ММСПП у 2019. остварио највећи промет (8,6 млрд. ЕУР) и која учествује са 45,3% у промету сектора ММСПП АП Војводине је Јужнобачка област, затим следе Сремска област (3,4 млрд. ЕУР, 17,7%) и Јужнобанатска област (1,9 млрд. ЕУР, 10,1%), док су ММСПП из Севернобанатске области остарила најмањи промет (827 мил. ЕУР) учествујући са 4,3% у промету сектора ММСПП АП Војводине. Однос промета сектора ММСПП Јужнобачке области и Севернобанатске области је 10,4 : 1, што је знатно неповољнији однос од односа броја ММСПП (8,8:1) и броја запослених у сектору ММСПП (6,6:1) ове две регионалне области.

Карта 9: Регионална структура промета у ММСПП у АП Војводини 2019.

Извор: Обрачун на основу података АПР. Напомена: Курс РСД/ЕУР званични НБС крај периода.

Бруто додата вредност (БДВ) сектора ММСПП у АП Војводини у посматраном периоду константно је расла од 2.314 мил. ЕУР у 2015. до 3.651 мил. ЕУР у 2019., учествујући у БДВ свих предузећа АП Војводине од 57,4% (2015.) до 61,2% (2019.) и сектора ММСПП Србије од 26,5% (2016.) до 25,1% (2018.). Поређењем учећа БДВ војвођанских ММСПП у БДВ сектора ММСПП Србије са одговарајућим учешем у промету по годинама посматраног периода (од 27,1% у 2015. до 26,3% у 2019.) може се закључити да су ММСПП из Војводине имала веће трошкове пословања од ММСПП Србије.

Табела 51: БДВ у ММСПП у Србији и АП Војводини 2015-2019.

	2015.		2016.		2017.		2018.		2019.	
	БДВ (мил. ЕУР)	%	БДВ (мил. ЕУР)	%	БДВ (мил. ЕУР)	%	БДВ (мил. ЕУР)	%	БДВ (мил. ЕУР)	%
Република Србија										
Предузетници	2.149	100	2.301	100	2.654	100	3.108	100	3.556	100
Микро	1.407	100	1.527	100	1.689	100	1.904	100	2.179	100
Мала	2.415	100	2.740	100	3.034	100	3.338	100	3.817	100
Средња	3.047	100	3.333	100	3.813	100	4.225	100	4.853	100
МСПП	9.017	100	9.901	100	11.190	100	12.574	100	14.406	100
АП Војводина										
Предузетници	571	26,6	609	26,5	702	26,4	791	25,4	919	25,8
Микро	329	23,4	358	23,5	394	23,3	451	23,7	517	23,7
Мала	606	25,1	690	25,2	754	24,8	806	24,2	935	24,5
Средња	808	26,5	967	29,0	1.019	26,7	1.112	26,3	1.280	26,4
МСПП	2.314	25,7	2.624	26,5	2.869	25,6	3.160	25,1	3.651	25,3

Извор: Обрачун на основу података АПР. Напомена: Курс РСД/ЕУР званични НБС крај периода.

Посматрано по појединим ММСПП, веће учешће у БДВ упоредивих предузетника и предузећа од просека учећа војвођанских ММСПП у БДВ сектора ММСПП Србије имала су средња предузећа и предузетници.

Велике регионалне неједнакости могу се уочити и када се анализира БДВ сектора ММСПП по регионалним областима АП Војводине у 2019., при чему су те разлике нешто мање од разлика које постоје у висини промета који су остварила ММСПП по регионалним областима.

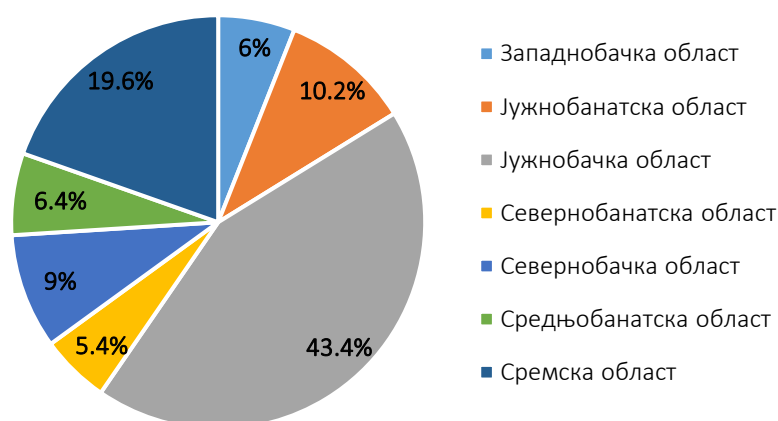
Табела 52: Регионална структура предузетничког БДВ у АП Војводина 2019.

	БДВ (мил. ЕУР)	РС=100	АПВ=100	ММСПП=100
Република Србија	14.406	100,0		60,0
Регион Војводине	3.651	25,3	100,0	61,2
Западнобачка	218	1,5	6,0	69,3
Јужнобанатска	372	2,6	10,2	69,1
Јужнобачка	1.585	11,0	43,4	52,9
Севернобанатска	197	1,4	5,4	68,9
Севернобачка	330	2,3	9,0	66,7
Средњобанатска	235	1,6	6,4	63,1
Сремска	714	5,0	19,6	74,2

Извор: Обрачун на основу података АПР. Напомена: Курс РСД/ЕУР званични НБС крај периода.

Највећу БДВ у 2019. остварила је Јужнобачка област, у висини од 1.585 мил ЕУР (43,4%), Сремска област (714 мил. ЕУР, 19,6%) и Јужнобанатска област (372 мил. ЕУР, 10,2%), док је најнижу БДВ остварила Севернобанатска области (197 мил. ЕУР, 5,4%), што је 8 пута мање од БДВ Јужнобачке области.

Графикон 46: Регионална структура БДВ ММСПП у АП Војводини 2019.

Извор: Обрачун на основу података АПР. Напомена: Курс РСД/ЕУР званични НБС крај периода.

Током посматраног периода сектор ММСПП у Републици Србији, а посебно у АП Војводини остварио је знатно више стопе раста БДВ по запосленом у односу на стопа раста БДВ по запосленом у свим предузећима и предузетницима. Стопа раста БДВ по запосленом 2019/2015. у сектору ММСПП у Војводини је 20,7% (у Републици Србији 20,6%), док је стопа раста БДВ по запосленом у АП Војводини за сва предузећа и предузетнике 8,6% (у Републици Србији 15,5%).

Регионална анализа БДВ по запосленом у сектору ММСПП АП Војводине током посматраног периода је нешто уједначенија, али је динамика раста показала велике осцилације.

Табела 53: Регионални БДВ/запосленом у ММСПП у АП Војводини у 2015. и 2019.

ММСПП сектор	БДВ по запосленом (хиљ. ЕУР)		Стопа раста (%)
	2015.	2019.	2019/2015
Република Србија	11,2	15,3	20,6
Регион Војводине	10,7	14,5	20,7
Западнобачка	9,9	11,9	7,2
Јужнобанатска	9,9	12,5	12,3
Јужнобачка	11,5	15,9	22,2
Севернобанатска	9,7	13,3	22,0
Севернобачка	9,8	12,3	11,0
Средњобанатска	10,4	13,1	11,7
Сремска	10,8	16,4	34,9

Извор: Обрачун на основу података АПР. Напомена: Курс РСД/ЕУР званични НБС крај периода; Реалне стопе - потрошачке цене крај периода РЗС.

Сремска област имала је највећу стопу раста 2019/2015. (34,9%) што је допринело да ова регионална област у 2019. има највећи БДВ по запосленом у сектору ММСПП међу областима АП Војводине. Истовремено је и најнеразвијенија област, Севернобанатска област, у посматраном периоду остварила високу стопу раста БДВ по запосленом у сектору ММСПП (22%), тако да је по висини БДВ по запосленом у 2019. испред Севернобанатске области, Јужнобанатске области, Севернобачке области и Западнобачке области, која је у 2019. имала најнижу БДВ по запосленом у сектору ММСПП. БДВ по запосленом у сектору ММСПП у овој области представља 70% од БДВ по запосленом у сектору ММСПП Сремске области.

У посматраном периоду предузећа (ММСПП и велика предузећа) у Србији и АП Војводини остварила су дефицит спољнотрговинске размене са иностранством, при чему је степен покривености увоза извозом у АП Војводини био већи и кретао се од 95,1% у 2016. до 89,9% у 2019., док је у Србији степен покривености извоза увозом кретао од 74,9% у 2015. (78,2 у 2016. и 78,8% у 2017.) до 75,5%. Изнете разлике предузетничког сектора АП Војводине у односу на предузетнички сектор Републике Србије још су веће ако се посматра степен покривености увоза извозом сектора ММСПП АП Војводине, у којој се овај показатељ кретао у распону од 88,6% у 2016. до 87,7% у 2019. (са нешто већим падом у 2016-2018 у односу на 2019.), док се вредност овог показатеља за Србију кретала у интервалу од 58,4% у 2015. до 54,5% у 2019. Посебно значајно је то што је степен покривености извоза увозом ММСПП Војводине не заостаје много у односу на овај индикатор за предузетнике и сва предузећа Војводине (у 2019. 87,7% у односу на 89,9%, у 2016. је био и већи – 88,6% у односу на 83,9%, респективно), док је заостајање на нивоу Републике Србије далеко веће (54,5% у односу на 75,5% у 2019., респективно).

Табела 54: Извоз сектора ММСПП у Србији и АП Војводини 2015-2019.

	2015.		2016.		2017.		2018.		2019.	
	Извоз (мил. ЕУР)	%	Извоз (мил. ЕУР)	%	Извоз (мил. ЕУР)	%	Извоз (мил. ЕУР)	%	Извоз (мил. ЕУР)	%
Република Србија										
Предузетници	113	100	133	100	151	100	159	100	176	100
Микро	1.091	100	1.113	100	1.188	100	1.210	100	1.202	100
Мала	1.291	100	1.490	100	1.649	100	1.643	100	1.745	100
Средња	2.729	100	2.684	100	3.061	100	3.170	100	3.369	100
МСПП	5.223	100	5.420	100	6.049	100	6.182	100	6.493	100
АП Војводина										
Предузетници	37	32,4	44	33,0	50	33,1	50	31,7	52	29,5

Микро	256	23,5	307	27,6	322	27,1	339	28,1	410	34,1
Мала	401	31,1	464	31,2	463	28,1	454	27,7	500	28,7
Средња	1.104	40,5	1.097	40,9	1.128	36,9	1.288	40,6	1.266	37,6
МСПП	1.798	34,4	1.913	35,3	1.964	32,5	2.132	34,5	2.227	34,3

Извор: Обрачун на основу података АПР. Напомена: Курс РСД/ЕУР званични НБС крај периода.

Природно је да што су већа предузећа да је вредност њиховог извоза већа, али је притом учешће средњих предузећа из АП Војводине у извозу средњих предузећа Србије надпропорционално веће у односу на просек учешћа сектора ММСПП Војводине у извозу овог сектора Србије. Истовремено учешће осталих ММСПП Војводине је испод просека учешћа целог сектора ММСПП Војводине у извозу овог сектора Србије.

Број извозника у посматраном периоду прилично је уједначен уз благи тренд повећања, од 14.269 у 2015. до 15.599 у 2019. у Србији и од 3.595 у 2015. до 3.887 у 2019. у АП Војводини. Највећи број извозника у АП Војводина у 2019. су из групе микро предузећа (44,4%), а затим следе мала предузећа (25,7%), предузетници (20%) и средња предузећа (9,9%).

Табела 55: Увоз сектора ММСПП у Србији и АП Војводини 2015-2019.

	2015.		2016.		2017.		2018.		2019.	
	Увоз (мил. ЕУР)	%	Увоз (мил. ЕУР)	%	Увоз (мил. ЕУР)	%	Увоз (мил. ЕУР)	%	Увоз (мил. ЕУР)	%
Република Србија										
Предузетници	101	100	122	100	141	100	152	100	169	100
Микро	1.963	100	2.017	100	2.157	100	2.410	100	2.281	100
Мала	2.900	100	3.317	100	3.799	100	4.212	100	4.307	100
Средња	3.974	100	4.102	100	4.508	100	4.817	100	5.164	100
МСПП	8.938	100	9.559	100	10.605	100	11.590	100	11.920	100
АП Војводина										
Предузетници	29	28,5	32	26,6	36	25,7	43	28,4	44	25,9
Микро	440	22,4	461	22,9	487	22,6	488	20,2	489	21,4
Мала	542	18,7	606	18,3	746	19,6	818	19,4	873	20,3
Средња	1.020	25,7	1.062	25,9	1.110	24,6	1.171	24,3	1.135	22
МСПП	2.030	22,7	2.162	22,6	2.380	22,4	2.521	21,7	2.540	21,3

Извор: Обрачун на основу података АПР. Напомена: Курс РСД/ЕУР званични НБС крај периода.

Предузетници и средња предузећа у периоду 2015-2019. остварили су надпросечни увоз у односу на просек учешћа сектор ММСПП Војводине у увозу овог сектора Републике Србије, али су ови привредни субјекти истовремено и нето извозници обзиром на то да су у посматраном периоду остварили већи извоз од увоза. Извоз предузетника из АП Војводине био је већи од њиховог увоза за 27,5% у 2015., 34,8% у 2016., 37,5% у 2017. и 2018. и 11,6% у 2019., а средњих предузећа за 8,3% (2015.), 3,3% (2016.), 1,6% (2017. и 2018.) и 11,5% (2019.).

Важно је напоменути, да је у свим годинама посматраног периода, за све привредне субјекте сектора ММСПП у АП Војводини и Републици Србији број увозника био већи од броја извозника. У сектору ММСПП у АП Војводини број увозника се повећао са 5.225 у 2015. на 5.880 у 2019. Највећи број увозника у АП Војводини у 2019. су била микро предузећа (50%), па мала предузећа (23,7%), предузетници (18,1%) и средња предузећа (8%).

Табела 56: Секторски распоред ММСПП АП Војводине 2019.

	Број ММСПП	ММСПП РС=100	%	сектор=100
УКУПНО ММСПП	97.652	24,9	100,0	99,8
ПОЉОПРИВРЕДА, ШУМАРСТВО И РИБАРСТВО	2.783	40,7	2,9	99,7
РУДАРСТВО	64	12,7	0,1	97,0
ПРЕРАЂИВАЧКА ИНДУСТРИЈА	14.708	24,6	15,1	99,4
Прехрамбени производи, пиће и дуван	3.365	26,6	3,4	99,3
Текстил, кожа и одећа	1.761	20,4	1,8	99,1
Дрвна индустрија, папир, штампарство	2.334	22,2	2,4	99,9
Кокс и деривати нафте	10	27,8	0,0	90,9
Хемијска индустрија	282	24,1	0,3	99,3
Фармацеутска индустрија	10	16,7	0,0	90,9
Гума и пластика и неметални минерали	1.693	28,6	1,7	99,3
Основни метали и метални производи	2.700	27,3	2,8	99,9
Производња рачунара, електронских и оптичких произв	342	26,1	0,3	100,0
Електрична опрема	211	27,8	0,2	95,5
Непоменуће машине и опрема	382	30,7	0,4	99,0
Саобраћајна средстава	124	20,8	0,1	89,9
Поправка и монтажа машина и опреме и остало	1.495	21,2	1,5	99,9
СНАБДЕВАЊЕ ЕЛ. ЕНЕРГИЈОМ, ГАСОМ И ПАРОМ	213	22,5	0,2	99,1
СНАБДЕВАЊЕ ВОДОМ И ОТПАДНЕ ВОДЕ	443	27,4	0,5	98,2
ГРАЂЕВИНАРСТВО	7.250	23,7	7,4	99,9
ТРГОВИНА НА ВЕЛИКО И МАЛО	24.329	25,2	24,9	99,9
САОБРАЋАЈ И СКЛАДИШТЕЊЕ	9.546	24,6	9,8	99,9
УСЛУГЕ СМЕШТАЈА И ИСХРАНЕ	7.852	27,3	8,0	100,0
ИКТ	5.083	23,6	5,2	99,9
ФИНАНСИЈЕ И ОСИГУРАЊЕ	603	24,4	0,6	100,0
НЕКРЕТНИНЕ	641	22,1	0,7	99,8
СТРУЧНЕ, НАУЧНЕ, ИНОВАЦИОНЕ И ТЕХ. ДЕЛ.	12.048	23,6	12,3	100,0
АДМИНИСТРАТИВНЕ И ПОМОЋНЕ УСЛУЖНЕ ДЕЛ.	2.992	24,7	3,1	99,8
ДРЖАВНА УПРАВА И СОЦИЈАЛНО ОСИГУРАЊЕ	2	16,7	0,0	100,0
ОБРАЗОВАЊЕ	879	24,9	0,9	100,0
ЗДРАВСТВЕНА И СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА	1.210	19,6	1,2	100,0
УМЕТНОСТ, ЗАБАВА И РЕКРЕАЦИЈА	804	20,5	0,8	99,9
ОСТАЛЕ УСЛУЖНЕ ДЕЛАТНОСТИ	6.202	26,3	6,4	100,0

Извор: Обрачун на основу података АПР.

Секторску анализу ММСПП АП Војводине карактерише велика концентрација на неколико привредних сектора по свим индикаторима величине (број ММСПП, запосленост, промет, БДВ), тако да три-четири привредна сектора по неком од ових индикатора учествују са више од 50% у сектору ММСПП АП Војводине.

Секторска анализа показује да је највећи број ММСПП у 2019. у сектору *Трговина на велико и мало и поправка моторних возила* 24.329 (15.944 предузетника, 7.511 микро предузећа, 759 малих предузећа и 115 средњих предузећа), што чини 24,9% од укупног броја ММСПП у АП Војводина (25,2% ММСПП Србије) и 99% од укупног броја предузећа у овом сектору. Следе сектор *Прерађивачка индустрија* са 14.708 ММСПП (10.390 предузетника, 3.284 микро предузећа, 760 малих предузећа и 274 средњих предузећа; 5,1% од ММСПП Војводине, 99,4% од броја предузећа у сектору) и сектор *Стручне, научне, иновационе и техничке делатности* са 12.048 ММСПП (9.272 предузетника, 2.517 микро предузећа, 240 малих предузећа и 19 средњих предузећа; 12,3% од ММСПП Војводине, 100% од броја предузећа у сектору).

Сектори са више од десет хиљада **запослених** у ММСПП у Војводини у 2019. су: *Прерађивачка индустрија* са 72.088 запослених (28,7% од броја запослених у ММСПП Војводине, 51,3% од укупног броја запослених у сектору Војводине), сектор *Трговина на велико и мало и поправка*

моторних возила са 61.182 запослена (24,4% од броја запослених, 73,7% сектора), *Саобраћај и складиштење* са 17.048 запослених (6,8% од броја запослених, 87,55% сектора), *Стручне, научне, иновационе и техничке делатности* са 16.787 запослених (6,7% од броја запослених, 95,5% сектора), *Грађевинарство* са 16.614 запослених (6,6% од броја запослених, 86,3% сектора), *Пољопривреда, рибарство и шумарство* са 15.074 запослених (6% од броја запослених, 80,8% сектора) и *Услуге смештаја и исхране* са 14.057 запослених (5,6% од броја запослених, 95,7% сектора).

Највећи **промет** у сектору ММСПП АП Војводине у 2019. остварили су следећи сектори: *Трговина на велико и мало и поправка моторних возила* (7.845,7 мил. ЕУР; 41,3% од промета у сектору ММСПП, 79,9% од укупног промета у сектору), *Прерађивачка индустрија* (4.363,5 мил. ЕУР, 23% од укупног промета, 39,7% од промета сектора), *Пољопривреда, рибарство и шумарство* (1.767 мил. ЕУР, 9,3% од укупног промета, 89,6% од промета сектора), *Грађевинарство* (1.281,3 мил. ЕУР, 6,7% од укупног промета, 82,9% од промета сектора) и *Саобраћај и ускладиштење* (1.135,5 мил. ЕУР, 6% од укупног промета, 95,6% од промета сектора. Ових шест сектора учествују у укупном промету сектора ММСПП са 86,3%.

Слично претходним индикаторима, секторска дистрибуција **БДВ** је неравномерна, тако да су у 2019. само два сектора, и то: *Прерађивачка индустрија* (974 мил. ЕУР; 26,7% учешћа у БДВ сектора МСП Војводине, 38,1% од БДВ сектора) и сектор *Трговина на велико и мало и поправка моторних возила* (829,6 мил. ЕУР; 22,7% учешћа у БДВ сектора МСП Војводине, 76,1% од БДВ сектора) створило скоро 50% БДВ целог сектора ММСПП Војводине.

Пословна демографија

Анализа пословне демографије у АП Војводини у периоду 2017-2020 (I-VI) показује незнатан пад активних привредних субјеката у 2019. у односу на 2018. (93.558 у односу на 94.648.), али и враћање на приближно исти ниво у 2020., упркос ефектима глобалне рецесије. Забрињавајући је пад броја новооснованих привредних друштава у 2020. (пад од 40%), као и рст броја угашених привредних друштава у 2019. за 6 пута већи него у 2018. У сектору предузетника није било већих осцилација, чак је у 2020. регистрован раст броја активних предузетника.

Табела 57: Пословна демографија 2017-2020 (I-VI)

		2017.	2018.	2019.	2020-I-VI
Привредна друштва	Активна	31.440	32.315	28.736	28.615
	Новооснована	1.839	1.910	1.913	1.138
	Брисана/угашена	799	1.088	6.351	475
Предузетници	Активни	58.890	62.333	64.822	65.392
	Новоосновани	7.991	8.781	8.255	3.098
	Брисани/угашени	5.360	5.366	5.819	2.588
Укупно	Активна	90.330	94.648	93.558	94.007
	Новооснована	9.830	10.691	10.168	4.236
	Брисана/угашена	6.159	6.454	12.170	3.063

Извор: АПР.

SWOT сектора ММСПП АП Војводине

Снаге	Слабости
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Стални раст броја ММСПП 2015-2019; ▪ Учешће броја ММСПП у укупном броју предузећа у АП Војводину у складу са учешћем ових привредних субјеката у ЕУ; ▪ Релативно развијен сектор ММСПП; ▪ Значајан и растући допринос запошљавању, релативно већи него у Србији. ▪ Промет по једном ММСПП већи од промета по ММСПП Србије, степен покривености извоза увозом већи него у Србији. ▪ Предузетници и средња предузећа нето извозници (извоз већи од увоза). ▪ Високо учешће у делатостима вишег степена прераде. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Заостајање раста броја ММСПП у АП Војводини у односу на Србију 2015-2019; ▪ Број запослених и приход по једном ММСПП знатно испод просека ЕУ; ▪ Веће трошкове пословања од трошкова пословања ММСПП Србије; ▪ У целини сектор ММСПП остварује дефицит спољнотрговинске размене са иностранством; ▪ Мала диверификација привредних делатности. ▪ Огромне разлике између области у броју ММСПП, запошљавању, промету и БДВ.
Шансе	Претње
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Допринос сектора ММСПП развоју привреде и решавању социјалних проблема друштва (креирање нових радних места, иноватност; диверсификацији привредне структуре и сл.). ▪ Допринос сектора ММСПП равномернијем регионалном развоју. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Наставак и продубљивање економске кризе изазаване пандемијом COVID-19. ▪ Спорост спровођења структурних реформи.

1.11. Социјално предузетништво

У Србији не постоји јасан правни и методолошки оквир социјалног предузетништва, што отежава статички обухват, као и вођење адекватне политике подстицања развоја овог сектора. **Задруге** представљају далеко најзначајнији форму социјалног предузетништва у АП Војводини и Србији, како по броју, тако и по другим индикаторима величине и резултата пословања, а тиме и по доприносу привреди и друштву. Остали актери социјалног предузетништва, као што су предузећа из области социјалне заштите, пословна и професионална удружења, фондације и задужбине знатно мање су заступљени у броју, доприносу запошљавању, приходу и другим индикаторима величине.

Број задруга повећао се у АП Војводини у 2019. у односу на 2018., са 794 на 817, повећавајући тако учеће у укупном броју МСП и великих предузећа АП Војводине са 3,1% на 3,2%.

Највећи број задруга су МСП (99,9%), 8% задруга су мала предузећа, 0,9% су средња и 0,1% су велика предузећа. Учешће броја задруга из АП Војводина у броју задруга у Републици Србији у 2019. је 40%. Задруге у АП Војводини пословале су у десет **сектора**, при чему је далеко највећи број задруга 3/4 пословало у сектору *Пољопривреда, шумарство и рибарство*.

Број запослених у задругама АП Војводине је мали, свега 1% запослених у привреди у 2019. (3 хиљ. запослених), али на нивоу Републике учешће је 56%. Највећи број запослених у 2019. је у сектору МСП (89,3%), од чега је учешће малих 44,1%, микро 27% и средњих предузећа 18,2%. Велика предузећа учествују у запослености задружног сектора у 2019. са 10,7%. У погледу учешћа запослених у задружном сектору АП Војводина у броју запослених у овом сектору Србије истичу се средња предузећа (88,4% у 2019.).

Промет у задружном сектору АП Војводине је око 370 мил. ЕУР у 2019, што је око 70% промета задружног сектора Републике Србије. БДВ у задружном сектору АП Војводина износила је 37,3 мил. ЕУР у 2019., што је око 70% БДВ задружног сектора Републике Србије.

Структуру задруга АП Војводине карактерише велика концентрација на неколико привредних сектора по свим индикаторима величине тако да један или два привредна сектора по свим индикаторима величине учествују више од 90% у задружном сектору АП Војводине. У два сектора (*Пољопривреда, шумарство и рибарство* и *Административне и помоћне услужне делатности*) концентрисано скоро 90% од укупног броја задруга АП Војводине, у три сектора (*Пољопривреда, шумарство и рибарство, Административне и помоћне услужне делатности и Трговина*) заједно било је запослено 96% од укупног броја запослених у задружном сектору АП Војводина, у сектору *Пољопривреда, шумарство и рибарство* остварено 96% укупног промета и 93% укупног БДВ задружног сектора АП Војводина.

Регионална анализа показала је велике разлике између регионалних области, у:

- Броју задруга – Јужнобачка: Севернобачка област - 5,3:1 (2018.); Јужнобачка: Севернобанатска област - 5,1:1 (2019.),
- Броју запослених у задругама – Средњобанатске : Севернобачке -7,9:1 (2018.) и 8,2:1 (2019.),
- Промету у задругама - Јужнобачка област : Севернобанатска област - 17,5:1 (2018.) и 16,5:1 (2019.),
- Бруто додатој вредности у задругама - Средњобанатска : Севернобанатска - 36,5 : 1 (2018.); Јужнобачка област : Севернобанатска област - 9,9 : 1 (2019.).
- Броју предузећа из области социјалне заштите – Севернобачка : Сремска - 13:0 (2019.).
- Броју пословних и професионалних удружења - Јужнобачка : Средњобанатска - 11,8:1 (2019.).
- Броју активних фондација и задужбина - Јужнобачка : Јужнобанатска - 18:1 (2019.).

Највећи број предузећа из области **социјалне заштите** у 2019., укупно 21, регистровано је за обављање делатности "остала непоменућа социјална заштита без смештаја", 10 предузећа

регистровано је за делатност старања о старим лицима и лицима са посебним потребама, 3 предузећа регистровано је за делатност смештајних установа са медицинском негом и 1 предузеће за делатност дневне бриге о деци.

У предузећима из области социјалне заштите у 2019. било је запослено само 772 лица, што представља повећање од свега 23 запослена у односу на 2015.

Укупан број пословних и професионалних удружења у АП Војводини у 2019. био је 263, а број активних фондација и задужбина 233.

Поред задруга, предузећа социјалне заштите, удружења и других организација врло важну мисију од ширег друштвеног и привредног интереса у АП Војводини имају и регионалне развојне агенције, као и пословни инкубатори.

Социјално предузетништво представља облик предузетништва чији је циљ допринос решавању социјалних проблема на предузетнички начин. У том смислу социјално предузетништво представља једну, али све значајнију манифестацију, предузетништва као економске активности, која као и свако предузетништво, подразумева уочавање идеја за пословни подухват, њихову евалуацију (изводљивост, тржиште, исплативост и сл.), прибављање ресурса, оснивање организације која треба пословну прилику да претвори у исплатив посао и вођење организације кроз различите фазе развоја, али се социјално предузетништво разликује од економског предузетништва по томе што резултате пословања користи за остваривање јасних социјалних циљева. Европска комисија је дефинисала неколико критеријума за „*social economy*“ (*Social Business Initiative, 2011*) и то су: економска делатност, експлицитан примарни друштвени циљ, постојање ограничења у расподели добити и/или имовине, независност и инклузивно управљање. У ЕУ социјално предузетништво (*social economy*) представља значајан сегмент привреде, доприносећи БДП са 10% и запошљавајући више 11 милиона људи, односно око 4,4% радно активне популације. У ЕУ социјално предузетништво врши снажан утицај на друштво, окружење и локалну заједницу, доприносећи решавању бројних друштвених проблема, као што су искљученост, сиромаштво и незапосленост, тако што са другим друштвеним организацијама доприноси запошљавању теже запошљивих слојева становништва, пружа социјалне, здравствене, културне и др. услуге, и доприноси заштити животне средине.

У Републици Србији не постоји јасан правни и методолошки оквир социјалног предузетништва.

Иако није лако одредити све актере у сфери социјалног предузетништва може се рећи да они обухватају задруге, удружења грађана, фондације, предузећа за професионалну рехабилитацију и запошљавање особа са инвалидитетом, пословне инкубаторе, развојне агенције и сл. организације.

Задруге (кооперативе) представљају самосталне организације које настају слободним удруживањем њених чланова по принципу заједништва и узајамне помоћи који својим радом, активностима и коришћењем услуга остварују своје економске, социјалне или друге интересе и којом управљају њени оснивачи по принципима равноправности и солидарности. У зависности од врсте инпута који обезбеђују њени оснивачи као и циљева ради којих се оснивају задруге могу бити: пољопривредне (земљорадничке), стамбене, потрошачке, занатске, студентске, омладинске и ученичке, социјалне, здравствене, еколошке, енергетске и сл. Задруге и задружни покрет имају дугу историју на простору Србије и нераскидиво су повезане са социјалистичком теоријом и праксом.

Задруге представљају далеко најзначајнији форму социјалног предузетништва у АП Војводини и Републици Србији, како по броју, тако и по другим индикаторима величине и резултата пословања, а тиме и по доприносу привреди и друштву.

Табела 58: Број задруга у АП Војводини у 2018. и 2019.

	Број задруга		Привреда* АПВ =100		% учешће задруга АП Војводине у РС (Србија=100)	
	2018.	2019.	2018.	2019.	2018.	2019.
Микро	724	744	3,3	3,4	40,8	38,4
Мала	63	65	2,1	2,1	67,0	69,1
Средња	6	7	0,9	1,0	85,7	87,5
МСП	793	816	3,1	3,2	42,3	40,0
Велика	1	1	0,7	0,6	50,0	50,0
Укупно	794	817	3,1	3,2	42,3	40,0

Извор: обрачун на основу података АПР; Напомена: привреда* обухвата МСП сектор и велика предузећа.

Број задруга повећао се АП Војводини у 2019. у односу на 2018. са 794 на 817, повећавајући тако учешће у укупном броју МСП и великих предузећа АП Војводине са 3,1% на 3,2%. Највећи број задруга су МСП (99,9%), док је учешће малих предузећа 8%, средњих предузећа 0,9% и великих предузећа 0,1% у 2019. Учешће броја задруга из АП Војводина у броју задруга Србије смањило се у 2019. у односу на 2018. са 42,3% на 40%, и до тог смањења првенствено је дошло услед релативно мањег раста броја микро предузећа у односу на остале врсте предузећа.

Регионална анализа показује значајне диспропорције у броју задруга у АП Војводини.

Табела 59: Регионални распоред задруга у АП Војводина у 2018. и 2019.

	Број задруга			
	Укупно		МСП	
	2018.		2019.	
Република Србија	1.878	1.876	2.041	2.039
Регион Војводина	794	793	817	816
Западнобачка	110	110	107	107
Јужнобанатска	126	126	132	132
Јужнобачка	253	253	252	252
Севернобанатска	52	52	49	49
Севернобачка	47	47	52	52
Средњобанатска	81	80	92	91
Сремска	125	125	133	133

Извор: обрачун на основу података АПР.

Највећи број задруга у 2019. је у Јужнобачкој области (252, или 30,8% од броја задруга у АП Војводини), Јужнобанатској (132, или 16,2%) и Сремској области (133, или 16,3%), а најмањи у Севернобанатској области (52, или 6%). У 2018. најмањи број задруга био је у Севернобачкој области (47 или 5,9% од укупног броја задруга). У свим областима све задруге су МСП, осим у Средњобанатској области у којој је једна задруга велико предузеће. Однос броја задруга у Јужнобачкој и Севернобачкој области у 2018. био је 5,3:1, док је у 2019. однос броја задруга у Јужнобачкој и Севернобанатској области био 5,1:1.

Табела 60: Секторска структура задруга у Републици Србији и АП Војводини у 2019.

		Број задруга					
		Република Србија		АП Војводина		Учешћа АПВ у РС по секторима, %	
Сектор		Укупно	МСП	Укупно	МСП	Укупно	МСП
РС	Укупно задруге	2.041	2.039	817	816	40,0	40,0
A	ПОЉОПРИВРЕДА, ШУМ. И РИБАРСТВО	1.268	1.267	618	617	48,7	48,7
B	РУДАРСТВО	2	2	1	1	50,0	50,0
C	ПРЕРАЂИВАЧКА ИНДУСТРИЈА	165	164	24	24	14,5	14,6
D	СНАБДЕВАЊЕ ЕЛ. ЕНЕРГИЈОМ	2	2	0	0	0,0	0,0

E	СНАБДЕВАЊЕ ВОДОМ	7	7	0	0	0,0	0,0
F	ГРАЂЕВИНАРСТВО	81	81	25	25	30,9	30,9
G	ТРГОВИНА	87	87	16	16	18,4	18,4
H	САОБРАЋАЈ И СКЛАДИШТЕЊЕ	11	11	3	3	27,3	27,3
I	УСЛУГЕ СМЕШТАЈА И ИСХРАНЕ	3	3	0	0	0,0	0,0
J	ИНФОРМИСАЊЕ И КОМУНИКАЦИЈЕ	12	12	4	4	33,3	33,3
L	ПОСЛОВАЊЕ НЕКРЕТНИНАМА	1	1	0	0	0,0	0,0
M	СТРУЧНЕ, НАУЧНЕ, И ТЕХ. ДЕЛ.	38	38	6	6	15,8	15,8
N	АДМ. И ПОМОЋНЕ УСЛУЖНЕ ДЕЛ.	330	330	111	111	33,6	33,6
P	ОБРАЗОВАЊЕ	3	3	0	0	0,0	0,0
Q	ЗДРАВСТВЕНА И СОЦ. ЗАШТИТА	1	1	0	0	0,0	0,0
R	УМЕТНОСТ, ЗАБАВА И РЕКРЕАЦИЈА	2	2	0	0	0,0	0,0
S	ОСТАЛЕ УСЛУЖНЕ ДЕЛАТНОСТИ	28	28	9	9	32,1	32,1

Извор: обрачун на основу података АПР.

У 2019. задруге у АП Војводини пословале су у десет сектора, при чему је далеко највећи број задруга 618, односно 75,6% од укупног броја задруга у АП Војводини, пословало у сектору *Пољопривреда, шумарство и рибарство*. Све задруге из овог сектора су МСП и оне су у укупном броју задруга сектора *Пољопривреда, шумарство и рибарство* Србије у 2019. учествовале са 38,7%. Следећи сектор по броју задруга, али далеко мањи од сектора *Пољопривреда, шумарство и рибарство*, је сектор *Административне и помоћне услужне делатности* са 111 задруга у 2019. и учећем у броју задруга овог сектора Србије са 33,6%. У ова два сектора концентрисано је скоро 90% од укупног броја задруга АП Војводине. Поред поменути два сектора, значајнији број задруга у 2019. у АП Војводини пословао је и у секторима *Грађевинарство, Прерађивачка индустрија и Трговина на велико и мало и поправка моторних возила*. У сектору *Рударство* је 1 задруга, од укупно 2 у Републици Србији.

Иако предузетништво и МСП генерално представљају најзначајније креаторе радних места, број запослених у задругама АП Војводине је мали, како када се тај број посматра у односу на број запослених у привреди Војводине, тако и када се посматра апсолутни број запослених у задругама. Једино када се посматра податак о учешћу броја запослених у задружном сектору Војводине у броју запослених у задругама Србије може се извући нешто повољнији закључак о значају задружног сектора АП Војводине.

Табела 61: Број запослених у задругама АП Војводине у 2018. и 2019.

	Број запослених		Привреда* АПВ =100		Број запослених у задругама Србија=100	
	2018.	2019.	2018.	2019.	2018.	2019.
Микро	876	813	2.2	2.0	44.9	43.4
Мала	1316	1327	2.2	2.1	70.8	71.6
Средња	454	548	0.6	0.7	86.3	88.4
МСП	2646	2688	1.5	1.5	61.0	61.8
Велика	314	321	0.3	0.3	32.7	30.7
Укупно	2960	3009	1.0	1.0	55.9	55.8

Извор: обрачун на основу података АПР; Напомена: привреда* обухвата МСП сектор и велика предузећа.

Број запослених у задругама незнатно се повећао у АП Војводини у 2019. у односу на 2018., са 2.960 на 3.009., али је учешће броја запослених у задружном сектору у броју запослених у привреди Војводине остало непромењено (1%). Највећи број запослених у 2019. је у сектору МСП (89,3%), од чега је учешће малих предузећа 44,1%, микро предузећа 27% и средњих предузећа 18,2%. Велика предузећа учествују у запослености задружног сектора у 2019. са 10,7%. Учешће МСП у запослености задружног сектора Србије је веће од њиховог бројчаног учешћа у овом сектору Србије, и 2019. било је незнатно веће него 2018. (61% и 61,8%, респективно), што важи и за све врсте предузећа сектора МСП АП Војводине. У погледу учећа

запослених у задружном сектору АП Војводина у броју запослених у овом сектору Србије истичу се средња предузећа (88,4% у 2019.).

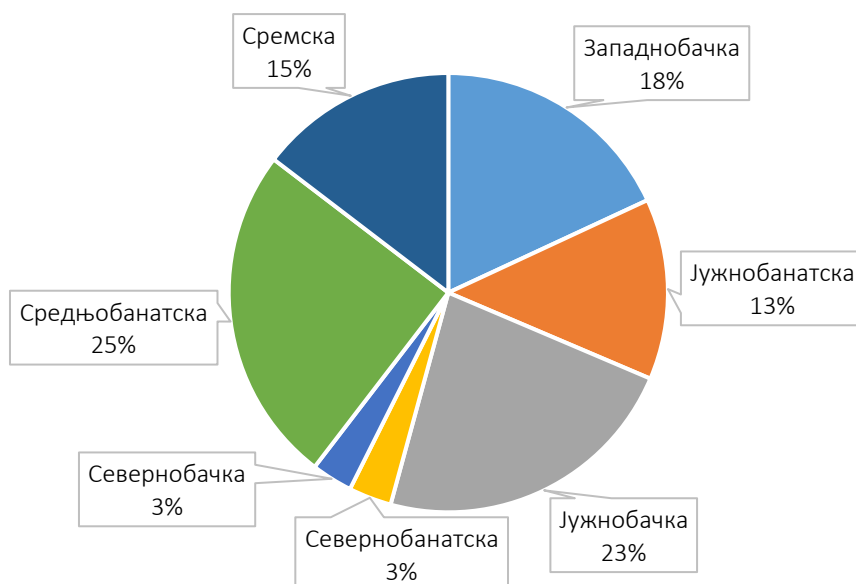
Табела 62: Број запослених у задругама по областима у АП Војводина у 2018. и 2019.

	Број запослених			
	Укупно		МСП	
	2018.	2019.	2018.	2019.
Република Србија	5.297	4.337	5.393	4.348
Регион Војводина	2.960	2.646	3.009	2.688
Западнобачка	498	498	544	544
Јужнобанатска	383	383	401	401
Јужнобачка	682	682	687	687
Севернобанатска	102	102	95	95
Севернобачка	95	95	91	91
Средњобанатска	749	435	751	430
Сремска	451	451	440	440

Извор: обрачун на основу података АПР.

Иако и у погледу броја задруга постоје велике регионалне разлике, те разлике су још веће када се анализира број запослених у задружном сектору по областима АП Војводине. Посматрано по областима највећи број запослених је Средњобанатској области (749 у 2018. или 25,3% од укупног броја запослених у задружном сектору АП Војводине, и 751 у 2019. или 25%), Јужнобачкој области (682 или 23% у 2018. и 687 или 22,8% у 2019.) и Западнобачкој области (498 или 16,8% у 2018. и 544 или 18,1% у 2019.), док је најмањи број запослених у Севернобачкој области (95 или 3,2% у 2018. и 91 или 3,2% у 2019.). Највећи број запослених у Средњобанатској области последица је чињенице да је у овој области једно велико предузеће у 2018. запошљавало 314 радника, а у 2019. 321 радника. Однос броја запослених између Средњобанатске области и Севернобачке области у 2018. је 7,9 : 1, а у 2019. та разлика се повећала на 8,2 : 1.

Графикон 47: Регионална дистрибуција броја задруга 2019. (%)

Извор: обрачун на основу података АПР.

Табела 63: Секторска структура запослених у задругама у Реп. Србији и АП Војводини 2019.

Сектор	Република Србија		АП Војводина		Учешћа АПВ у РС по секторима, %	
	Укупно	МСП	Укупно	МСП	Укупно	МСП
РС Укупно задруге	5.393	4.348	3.009	2.688	55,8	61,8
A ПОЉОПРИВРЕДА, ШУМ. И РИБАРСТВО	3.359	3.038	2.617	2.296	77,9	75,6
B РУДАРСТВО	1	1	1	1	100,0	100,0
C ПРЕРАЂИВАЧКА ИНДУСТРИЈА	952	228	47	47	4,9	20,6
D СНАБДЕВАЊЕ ЕЛ. ЕНЕРГИЈОМ	0	0	0	0	0,0	0,0
E СНАБДЕВАЊЕ ВОДОМ	10	10	0	0	0,0	0,0
F ГРАЂЕВИНАРСТВО	158	158	23	23	14,6	14,6
G ТРГОВИНА	199	199	97	97	48,7	48,7
H САОБРАЋАЈ И СКЛАДИШТЕЊЕ	81	81	30	30	37,0	37,0
I УСЛУГЕ СМЕШТАЈА И ИСХРАНЕ	0	0	0	0	0,0	0,0
J ИНФОРМИСАЊЕ И КОМУНИКАЦИЈЕ	2	2	0	0	0,0	0,0
L ПОСЛОВАЊЕ НЕКРЕТНИНАМА	4	4	0	0	0,0	0,0
M СТРУЧНЕ, НАУЧНЕ, И ТЕХ. ДЕЛ.	24	24	2	2	8,3	8,3
N АДМ. И ПОМОЋНЕ УСЛУЖНЕ ДЕЛ.	535	535	165	165	30,8	30,8
P ОБРАЗОВАЊЕ	0	0	0	0		
Q ЗДРАВСТВЕНА И СОЦ. ЗАШТИТА	4	4	0	0	0,0	0,0
R УМЕТНОСТ, ЗАБАВА И РЕКРЕАЦИЈА	1	1	0	0	0,0	0,0
S ОСТАЛЕ УСЛУЖНЕ ДЕЛАТНОСТИ	63	63	27	27	42,9	42,9

Извор: обрачун на основу података АПР.

Секторска анализа запослених у 2019. показује да највећи је број запослених у задругама АП Војводине је у сектору *Пољопривреда, шумарство и рибарство* 2.617 што чини 87% од укупног боја запослених у задругама АП Војводина. Од овог броја 2.296 запослено је МСП из сектора *Пољопривреда, шумарство и рибарство*. Учешће броја запослених у задругама АП Војводине у броју запослених у задругама Републике Србије у овом сектору је 77,9%. Следећи сектори по броју запослених, али укупно са готово дест пута мањим бројем запослених од сектора *Пољопривреда, шумарство и рибарство*, у 2019. су сектор *Административне и помоћне услужне делатности* са 165 запослених (30,8% учешће у броју запослених у овом сектору у Србији) и сектор *Трговина* на велико и мало и поправка моторних возила са 97 запослених (48% учећа у броју запослених овог сектора у Србији). У ова три сектора заједно у 2019. било је запослено 95,7% од укупног броја запослених у задружном сектору АП Војводина.

Табела 64: Промет задружног сектора АП Војводине у 2018. и 2019.

	Промет (мил. ЕУР)		Привреда АПВ =100		Промет задруга Србија=100	
	2018.	2019.	2018.	2019.	2018.	2019.
Микро	180.4	150.7	4.8	3.5	75.0	71.1
Мала	134.8	149.8	2.8	2.9	78.7	80.2
Средња	52.4	49.5	0.9	0.8	95.1	94.5
МСП	367.6	349.9	2.5	2.2	78.7	77.6
Велика	19.9	18.8	0.2	0.2	22.4	21.0
Укупно	387.4	368.8	1.6	1.4	69.7	68.2

Извор: обрачун на основу података АПР.

У посматраном периоду промет у задружног сектора АП Војводине смањено се за 5%, са 387,4 мил. ЕУР у 2018. на 368,8 мил. ЕУР у 2019. До пада промета дошло је код свих предузећа осим код малих предузећа. Највећи пад промета имала су микро предузећа, због чега је њихово учеће у промету задружног сектора АП Војводине смањено са 46,6% у 2018. на 40,9% у 2019., а знатно мање код средњих предузећа (са 13,5% у 2018. на 13,4% у 2019.), док је пад промета великих

предузећа био 1,1 мил. ЕУР, што је довело до смањења учећа великих предузећа у промету задружног сектора са 19,9% у 2018. на 18,8% у 2019. Раст промета малих предузећа од 2,9 мил. ЕУР (раст учећа од 34,6% у 2018. на 40,6% у 2019.) био је довољан да компензује пад промета осталих МСП, тако да је учешће МСП у промету задружног сектора АП Војводине остало непромењено (94,9%). До сличних промена дошло и када се посматра учешће задруга АП Војводине у промету задруга Србије. У 2019. у односу на 2018. дошло је до пада учешћа промета задружног сектора Војводине у промету задружног сектора Србије, са 69,7% на 68,2%. Пад учешћа забележен је код свих предузећа, осим код малих предузећа (раст од 78,7% у 2018. на 80,2% у 2019). Највеће разлике између области АП Војводине у задружном сектору испољавају се у висини промета и бруто додате вредности.

Табела 65: Промет у задругама по областима у АП Војводина у 2018. и 2019.

	Промет, мил. ЕУР			
	Укупно		МСП	
	2018.		2019.	
Република Србија	555.7	467.0	541.0	451.1
Регион Војводина	387.4	367.6	368.8	349.9
Западнобачка	53.8	53.8	50.5	50.5
Јужнобанатска	61.6	61.6	52.5	52.5
Јужнобачка	119.2	119.2	114.9	114.9
Севернобанатска	6.8	6.8	7.0	7.0
Севернобачка	15.8	15.8	18.0	18.0
Средњобанатска	65.6	45.8	63.7	44.9
Сремска	64.6	64.6	62.1	62.1

Извор: обрачун на основу података АПР.

Област која је у 2018. и 2019. остварила највећи промет је Јужнобачка област у висини 119,2 мил. ЕУР у 2018. (30,8% од промета задружног сектора АП Војводине) и 114,9 мил. ЕУР (31,2%), а затим следе Средњобанатска област 65,6 мил. ЕУР (16,9%) у 2018. и 63,7 мил. ЕУР (17,3%) у 2019. и Сремска област са 64,6 мил. ЕУР у 2018. (16,7%) и 67,1 мил. ЕУР (16,8%) у 2019., при чему је промет ове две области око 80% нижи од промета Јужнобачке области. Најмањи промет оставрила је Севернобанатска област од 6,8 мил ЕУР (1,8%) у 2018. и 7 мил. ЕУР (1,9%) у 2019., а однос промета Јужнобачке области и ове области у 2018. био је 17,5 :1, а у 2019. 16,5 :1.

Табела 66: Промет задруга по секторима у Србији и АП Војводини у 2019.

	Промет, хиљ. ЕУР					
	Република Србија		АП Војводина		Учешћа АПВ у РС по секторима, %	
	Укупно	МСП	Укупно	МСП	Укупно	МСП
Укупно задруге	541.009,1	451.061,7	368.757,2	349.912,5	68,2	77,6
A ПОЉОПРИВРЕДА, ШУМ. И РИБАРСТВО	402.670,7	383.826,0	353.736,3	334.891,7	87,8	87,3
B РУДАРСТВО	34,9	34,9	34,9	34,9	100,0	100,0
C ПРЕРАЂИВАЧКА ИНДУСТРИЈА	82.151,3	11.048,6	1.239,1	1.239,1	1,5	11,2
D СНАБДЕВАЊЕ ЕЛ. ЕНЕРГИЈОМ	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
E СНАБДЕВАЊЕ ВОДОМ	161,1	161,1	0,0	0,0	0,0	0,0
F ГРАЂЕВИНАРСТВО	15.445,9	15.445,9	763,2	763,2	4,9	4,9
G ТРГОВИНА	20.324,5	20.324,5	7.029,2	7.029,2	34,6	34,6
H САОБРАЋАЈ И СКЛАДИШТЕЊЕ	929,9	929,9	27,5	27,5	3,0	3,0
I УСЛУГЕ СМЕШТАЈА И ИСХРАНЕ	65,3	65,3	0,0	0,0	0,0	0,0
J ИНФОРМИСАЊЕ И КОМУНИКАЦИЈЕ	21,6	21,6	1,0	1,0	4,7	4,7
L ПОСЛОВАЊЕ НЕКРЕТНИНАМА	5,1	5,1	0,0	0,0	0,0	0,0
M СТРУЧНЕ, НАУЧНЕ, И ТЕХ. ДЕЛ.	1.391,6	1.391,6	24,3	24,3	1,7	1,7
N АДМ. И ПОМОЋНЕ УСЛУЖНЕ ДЕЛ.	17.506,1	17.506,1	5.798,8	5.798,8	33,1	33,1
P ОБРАЗОВАЊЕ	7,0	7,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Q ЗДРАВСТВЕНА И СОЦ. ЗАШТИТА	0,0	0,0	0,0	0,0		

R	УМЕТНОСТ, ЗАБАВА И РЕКРЕАЦИЈА	3,7	3,7	0,0	0,0	0,0	0,0
S	ОСТАЛЕ УСЛУЖНЕ ДЕЛАТНОСТИ	29,5	290,5	102,9	102,9	35,4	35,4

Извор: обрачун на основу података АПР.

Као и погледу броја задруга и броја запослених, сектор Пољопривреда, шумарство и рибарство према висини промета представља далеко назначајнији привредни сектор задружног сектора АП Војводине, са учећем у 2019. од 96% и укупном промету задружног сектора АП Војводине, односно учећем од 87,8% у промету задруга Србије. Остали сектори који су остварили промет већи од 1 мил. ЕУР у 2019. су: Трговина на велико и мало и поправка моторних возила (7.029,2 хиљ. ЕУР), Административне и помоћне услужне делатности (5.798,8 хиљ. ЕУР) и Прерађивачка индустрија (1.239,1 хиљ. ЕУР).

Табела 67: БДВ задружног сектора АП Војводине у 2018. и 2019.

	БДВ (мил.ЕУР)		Привреда АПВ =100		БДВ задруга Србија=100	
	2018.	2019.	2018.	2019.	2018.	2019.
Микро	7,6	7,5	1,7	1,5	54,7	48,7
Мала	17,1	17,2	2,1	1,8	84,7	76,4
Средња	7,9	8,7	0,7	0,7	97,5	93,6
МСП	32,6	33,4	1,4	1,2	77,2	70,7
Велика	3,7	3,9	0,2	0,2	31,4	32,2
Укупно	36,3	37,3	0,8	0,7	67,2	62,9

Извор: обрачун на основу података АПР.

Бруто додата вредност (БДВ) у задружном сектору АП Војводина повећала се за 2,7%, са 36,3 мил. ЕУР у 2018. на 37,3 мил. ЕУР у 2019. и том порасту допринела су средња предузећа (промена учећа са 21,67% 2018. на 23,42% у 2019.) и велика предузећа (са 10,20% у 2018. на 10,36% у 2019.), док се учешће микро предузећа и малих предузећа у БДВ задружног сектора АП Војводине у 2019. у односу на 2018. смањило са 21,06% на 20,13% и 47,07% на 46,09%, респективно. И поред малог раста БДВ задружног сектора АП Војводине у 2019. у односу на 2018. дошло је до мањег пада учешћа овог сектора у БДВ привреде АП Војводине, са 08,% у 2018. на 0,7% у 2019. До смањења је дошло у сегменту МСП (са 1,4% у 2018. на 1,2% у 2019.), док је релативна позиција великих предузећа остала непромењена. Како се учешће средњих предузећа није мењало у 2019. у односу на 2018. до пада учешћа сектора МСП у БДВ привреде Војводине дошло је услед смањења учешћа микро предузећа (са 1,7% на 1,5%) и малих предузећа (са 2,1% на 1,8%). Удео задружног сектора АП Војводине у БДВ задружног сектора Србије, иако релативно висок (67,2% у 2018. и 62,9% у 2019.), мањи је од одговарајућег учешћа у приходу што указује да задруге у Војводини имају више трошкове пословања у односу на задруге у Србији.

Табела 68: БДВ задружног сектора по областима у АП Војводини у 2018. и 2019.

	БДВ (мил. ЕУР)			
	Укупно		МСП	
	2018.	2019.	2018.	2019.
Република Србија	54,0	42,2	59,2	47,2
Регион Војводина	36,3	32,6	37,3	33,4
Западнобачка	7,8	7,8	6,9	6,9
Јужнобанатска	3,0	3,0	2,5	2,5
Јужнобачка	8,8	8,8	9,6	9,6
Севернобанатска	0,3	0,3	1,0	1,0
Севернобачка	0,9	0,9	1,3	1,3
Средњобанатска	9,4	5,7	9,5	5,7
Сремска	6,0	6,0	6,5	6,5

Извор: обрачун на основу података АПР.

Област која је у 2018. остварила највећу БДВ је Средњобанатска област у висини 9,4 мил. ЕУР (26% од укупне БДВ задружног сектора АП Војводине), а у 2019. Јужнобачка област која је остварила БДВ у висини 9,6 мил. ЕУР (25,7% БДВ задружног сектора АП Војводине). У обе посматране године Севернобанатска област отварила је најнижу БДВ у висини 0,3 мил. ЕУР или 0,7% од БДВ задружног сектора АП Војводине (2018.) и 1 мил. ЕУР (2,6%) у 2019. Однос БДВ Средњобанатске области и Севернобанатске области у 2018. био је 36,5:1, а однос БДВ Јужнобачке области и Севернобанатске области у 2019. био је 9,9:1.

Табела 69: БДВ по секторима у Србији и АП Војводини у 2019.

		БДВ, хиљ. ЕУР					
		Република Србија		АП Војводина		Учешћа АПВ у РС по секторима, %	
		Укупно	МСП	Укупно	МСП	Укупно	МСП
	Укупно задруге	59.203,3	47.223,3	37.259,6	33.400,8	62,9	70,7
A	Укупно задруге	39.342,6	35.483,7	34.518,4	30.659,6	87,7	86,4
B	ПОЉОПРИВРЕДА, ШУМ. И РИБАРСТВО	4,7	4,7	4,7	4,7	100,0	100,0
C	РУДАРСТВО	9.955,9	1.834,8	301,6	301,6	3,0	16,4
D	ПРЕРАЂИВАЧКА ИНДУСТРИЈА	0,0	0,0	0,0	0,0		
E	СНАБДЕВАЊЕ ЕЛ. ЕНЕРГИЈОМ	133,5	133,5	0,0	0,0	0,0	0,0
F	СНАБДЕВАЊЕ ВОДОМ	1.993,0	1.993,0	159,3	159,3	8,0	8,0
G	ГРАЂЕВИНАРСТВО	1.378,3	1.378,3	578,7	578,7	42,0	42,0
H	ТРГОВИНА	226,4	226,4	16,8	16,8	7,4	7,4
I	САОБРАЋАЈ И СКЛАДИШТЕЊЕ	1,4	1,4	0,0	0,0	0,0	0,0
J	УСЛУГЕ СМЕШТАЈА И ИСХРАНЕ	6,4	6,4	-2,8	-2,8	-43,5	-43,5
L	ИНФОРМИСАЊЕ И КОМУНИКАЦИЈЕ	14,2	14,2	0,0	0,0	0,0	0,0
M	ПОСЛОВАЊЕ НЕКРЕТНИНАМА	226,7	226,7	-1,9	-1,9	-0,8	-0,8
N	СТРУЧНЕ, НАУЧНЕ, И ТЕХ. ДЕЛ.	5.741,0	5.741,0	1.601,5	1.601,5	27,9	27,9
P	АДМ. И ПОМОЋНЕ УСЛУЖНЕ ДЕЛ.	0,5	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0
Q	ОБРАЗОВАЊЕ	1,1	1,1	0,0	0,0	0,0	0,0
R	ЗДРАВСТВЕНА И СОЦ. ЗАШТИТА	3,4	3,4	0,0	0,0	0,0	0,0
S	УМЕТНОСТ, ЗАБАВА И РЕКРЕАЦИЈА	174,1	174,1	83,1	83,1	47,7	47,7

Извор: прорачун на основу података АПР.

Сектор *Пољопривреда, шумарство и рибарство* је далеко најзначајнији стваралац БДВ задружног сектора АП Војводина, и овај сектор са 34.518,4 хиљ. ЕУР БДВ у 2019. учествује са 92,6% у БДВ целог задружног сектора Војводине, односно 62,9% у БДВ сектора *Пољопривреда, шумарство и рибарство* Србије. МСП сектора *Пољопривреда, шумарство и рибарство* учествују у БДВ овог сектора АП Војводина са 88,8%, а у БДВ овог сектора Србије са 86,4%. Поред овог, једини сектор који је у 2019. створио БДВ већу од 1 мил. ЕУР је сектор *Административне и помоћне услужне делатности* (1.601,5 хиљ. ЕУР, 27,9% од БДВ овог сектора Србије) и ова два сектора учествују у БДВ задружног сектора АП Војводине са 96,9%.

За разлику од задругарства, остали облици социјалног предузетништва су веома неразвијени у АП Војводина, што потврђују подаци о броју предузећа из области социјалне заштите, удружења, фондација и задужбина и сличних предузећа или организација, као и подаци о броју запослених у овим организацијама, подаци о финансијским резултатима пословања и сл.

Предузећа из области социјалне заштите обављају делатност бриге и старања о старим лицима и лицима са посебним потребама, делатност дневне бриге о деци, остале делатностима социјалне заштите без смештаја и делатност смештајних установа са медицинском негом.

Табела 70: **Предузећа из области социјалне заштите АП Војводина у 2015. и 2019.**

	Број предузећа	Број запослених	Нето добит (хиљ. ЕУР)	Нето губитак (хиљ. ЕУР)
2015.	25	749	1673.6	199.6
2019.	35	772	3248.4	135.3

Извор: обрачун на основу података АПР.

Највећи број предузећа из области социјалне заштите у 2019., укупно 21, регистровано је за обављање делатности *"остала непоменута социјална заштита без смештаја"*, 10 предузећа регистровано је за делатност *старања о старим лицима и лицима са посебним потребама*, 3 предузећа регистровано је за делатност *смештајних установа са медицинском негом* и 1 предузеће за *делатност дневне бриге о деци*. У овим предузећима у 2019. било је запослено само 772 лица, што представља повећање од свега 23 запослена у односу на 2015. У целини овај сектор је позитивно пословао у обе посматране године будући да је остварио позитивну разлику између нето добити и нето губитка.

Регионална анализа по областима показује да дистрибуцију броја предузећа из области социјалне заштите одликују велике регионалне разлике. Највећи број ових предузећа у 2019. је у Севернобачкој области 13 (37,1% од укупног броја ових предузећа у АП Војводини), а затим следе Јужнобачка област са 11 предузећа (31,4%), Средњобанатска област са 5 (14,3%), Јужнобанатска област са 4 предузећа (11,4%) и Севернобанатска област и Западнобачка област са по 1 предузећем (2,9%), док у Сремској област нема регистрованих предузећа из области социјалне заштите. Однос броја предузећа из области социјалне заштите између Севернобачке области и Сремске области је 13:0.

Табела 71: **Пословна и професионална удружења и активне фондације и задужбине у 2019.**

	Број пословних и професионалних удружења	Број активних фондација и задужбина
Регион Војводине	263	233
Западнобачка	19	23
Јужнобанатска	31	7
Јужнобачка	118	126
Севернобанатска	24	19
Севернобачка	36	28
Средњобанатска	10	13
Сремска	25	17

Извор: обрачун на основу података АПР.

Пословна и професионална удружења представљају специфичне форме интересног повезивања предузетника, других пословних људи и струњака различитих профила. Мисија ових удружења може бити веома различита и обухвата бројне друштвене, привредне и социјалне циљеве, од унапређење услова пословања, стручног и професионалног развоја чланова, преко развоја професионални стандарда делатности, па све до заступања интереса чланова удружења и старања о добробити чланова и корисника њихових услуга. *Мисија фондација и задужбина* је управљање имовином задужбинара (оснивача) ради остваривања вољом задужбинара одређеног општекорисног циља, обично заштите угрожених особа, просветног, културног или сличног циља.

Од укупног броја пословних и професионалних удружења највећи број у 2019. је у Јужнобачкој (45%), а затим следе Севернобачка 13,7% и Јужнобанатска 11,8%, док је најмањи број у Средњобанатској (3,8%). Однос броја пословних и професионалних удружења у Јужнобачкој и Средњобанатској области је 11,8 : 1.

Од 233 активних фондација и задужбина у 2019., навећи број је у Јужнобачкој (44,9%) и Севернобачкој области (12%), док је најмањи број фондација и задужбина у Јужнобанатској (3%). Однос активних фондација и задужбина у Јужнобачкој и Јужнобанатској области је 18 : 1.

Разграната предузетничка инфраструктура у АП Војводини укључује мрежу индустријских и слободних зона и кластера. Од 45 локалних самоуправа на нивоу АП Војводине, 42 локалне самоуправе на својој територији имају бар једну *индустријску зону*. Укупан број евидентираних индустријских зона, које би према процени локалних актера могле бити оспособљене за привлачење инвеститора и за обављање пословних активности, износи 104. Укупна површина свих индустријских зона на територији АП Војводине износи 10666,86 ха. Од тога, у употреби је око 40%. Највеће зоне налазе се на територији општине Вршац и Стара Пазова, док је најмања зона евидентирана на територији општине Нови Кнежевац.

Према *инфраструктурној опремљености*, највише је делимично опремљених зона, односно зона које имају фактор опремљености од 1-5. Врста недостајуће инфраструктуре, разликује се у свакој од локалних самоуправа. Позитиван податак је да има више потпуно опремљених зона него потпуно неопремијених (33, односно 15 респективно). Потпуно опремљене зоне које нису искоришћене представљају важан ресурс локалних самоуправа које треба да буду предмет њихових *инвестиционих политика* у правцу економске валоризације и привлачење инвестиционих пројеката. У погледу *путне инфраструктуре*, 79% ИЗ има развијену путну инфраструктуру. Само у једној ИЗ (Бачки Петровац), путна инфраструктура је једини недостајући фактор, да би била потпуно опремљена. У погледу постојања *електро инфраструктуре*, 66% ИЗ има обезбеђено снабдевање електричном енергијом. Будући да је снабдевеност електричном енергијом предуслов за покретање било какве активности у зони, потребно је унапредити овај сегмент техничке опремљености ИЗ. *Прикључак на водоводну мрежу* поседује 65% индустријских зона. Прикључак на гасовод има 57% индустријских зона. *Приступ канализационој мрежи* има тек 38% индустријских зона. У 17 индустријских зона, канализација је једини недостајући фактор да би зоне имале статус потпуно опремљених. Оптички кабл, односно прикључак на телекомуникациону мрежу има 53 ИЗ. Постоји изузетно изражена неједнакост у географском распореду, броју и фактором опремљености.

Табела 72: Основне карактеристике индустријских зона према областима АП Војводине

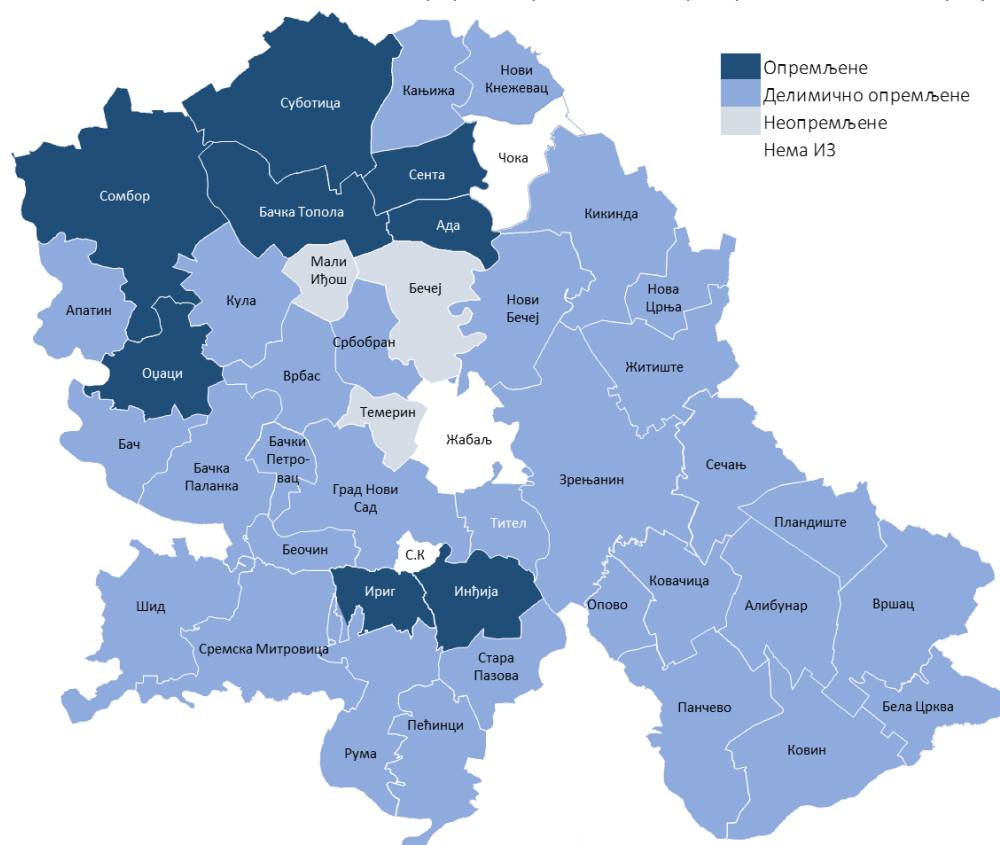
Јужнобанатска област	
<p>Укупна површина индустријских зона: 3.751,09 ха Број индустријских зона: 16 Фактор опремљености зона: 2,85/6 Најзначајније индустријске зоне: Индустријска зона Север - Вршац, Јужна радна зона - Вршац, Северна радна зона - Вршац</p>	<p>Најзаступљеније делатности:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Остале прерађивачке делатности - Производња хемикалија и хемијских производа - Производња кокса и деривата нафте - Производња моторних возила, приколица и полуприколица - Производња коже и предмета од коже
Севернобанатска област	
<p>Укупна површина индустријских зона: 480,50 ха Број индустријских зона: 8 Фактор опремљености зона: 4,90/6 Најзначајније индустријске зоне: Индустријска зона Југ - Сента, Индустријска зона - Ада</p>	<p>Најзаступљеније делатности:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Производња прехранбених производа - Производња одевних предмета - Производња основних метала - Производња непоменутих машина и непоменуте опреме - Производња коже и предмета од

	коже
Средњобанатска област	
Укупна површина индустријских зона: 807,38 ха Број индустријских зона: 14 Фактор опремљености зона: 2,37/6 Најзначајније индустријске зоне: Радна зона "Југоисток II-Д" - Зрењанин, Радна зона "Излаз" Нови Бечеј, Радна зона Јакшићево - Српска Црња	Најзаступљеније делатности: <ul style="list-style-type: none"> - Производња моторних возила, приколица и полуприколица - Производња одевних предмета - Производња металних производа осим машина и уређаја - Производња текстила - Копнени саобраћај и цевоводни транспорт
Севернобачка област	
Укупна површина индустријских зона: 102,06 ха Број индустријских зона: 3 Фактор опремљености зона: 4,00/6 Најзначајније индустријске зоне: Привредна зона "Мали Бајмок" - Суботица	Најзаступљеније делатности: <ul style="list-style-type: none"> - Производња електричне опреме - Производња производа од гуме и пластике - Производња одевних предмета - Производња производа од осталих неметалних минерала - Производња производа осим машина и уређаја
Јужнобачка област	
Укупна површина индустријских зона: 1.297,84 ха Број индустријских зона: 31 Фактор опремљености зона: 1,88/6 Најзначајније индустријске зоне: Индустријска зона парцела – Бечеј, Индустријска зона Бачки Петровац, Блок 8 - Темерин	Најзаступљеније делатности: <ul style="list-style-type: none"> - Производња моторних возила, приколица и полуприколица - Производња прехранбених производа - Производња одевних предмета - Пољопривредна производња, лов и пратеће услужне делатности - Производња електричне опреме
Западнобачка област	
Укупна површина индустријских зона: 461,01 ха Број индустријских зона: 7 Фактор опремљености зона: 5,21/6 Најзначајније индустријске зоне: Радна зона Оџаци, Индустријска зона Сомбор	Најзаступљеније делатности: <ul style="list-style-type: none"> - Производња текстила - Производња одевних предмета - Производња коже и предмета од коже - Производња хемикалија и хемијских производа - Производња производа од гуме и пластике
Сремска област	
Укупна површина индустријских зона: 3.766,98 ха Број индустријских зона: 25 Фактор опремљености зона: 4,23/6 Најзначајније индустријске зоне: Централна радна зона Нова Пазова, Јужна радна зона Крњешевци, Североисточна радна зона Инђија	Најзаступљеније делатности: <ul style="list-style-type: none"> - Производња моторних возила, приколица и полуприколица - Производња производа од гуме и пластике - Производња прехранбених производа - Производња електричне опреме - Производња непоменутих машина

Извор: РЗС, Регистар индустријских зона (новембар 2020.) и „Економски развој у АП Војводини 2021-2027“, Покрајинска влада, 2021.

Према степену опремљености, значајне су разлике између локалних самоуправа. На Карти 10 приказане су локалне самоуправе према критеријуму степена опремљености ИЗ. Може се приметити да су потпуно опремљене зоне највише лоциране у Западнобачкој и Севернобачкој области.

Карта 10: Јединице локалне самоуправе према степену опремљености индустријских зона

Извор: РЗС, Регистар индустријских зона (новембар 2020.)

Саобраћајна инфраструктура недостаје у 22 ИЗ, струја недостаје у 35 ИЗ, прикључак на водовод нема 36 ИЗ, 45 ИЗ није прикључено на госовод, 64 ИЗ нису повезане на канализациону мрежу, док прикључак на оптички кабл нема у 49 ИЗ.

Од 15 **слободних зона** у Републици Србији, на територији АП Војводине формирано је 4: СЗ Суботица, СЗ Зрењанин, СЗ Нови Сад и СЗ Апатин. Од 46 регистрованих **кластера**, активно је око 20 кластера, најактивнији су Војвођански метални и ICT кластер.

Развој институционалног оквира у циљу смањења регионалних разлика може се постићи развијањем, јачањем, координирајућег механизма за регионални развој, унапређење и развој институција и људских ресурса за спровођење пројеката из ЕУ фондова и јачање постојећих регионалних развојних агенција.

Поред наведених предузећа, удружења и других организација врло важну мисију од ширег друштвеног и привредног интереса у АП Војводини имају и **регионалне развојне агенције**, као и **пословни инкубатори**. Акредитоване развојне агенције у АП Војводини су: Регионална развојна агенција "Бачка", Регионална развојна агенција "Јужни Банат", Регионални центар за друштвено економски развој "Банат", Регионална развојна агенција "Срем" и Регионална развојна агенција "Панонрег". Као организације које имају веома важну мисију од ширег друштвеног и привредног интереса АП Војводин, за њихово функционисање се средства из обезбеђују из покрајинског буџета кроз програмску активност Покрајинског секретаријата за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу.

У АП Војводина делује **9 пословних инкубатора**, и то: Пословни инкубатор Нови Сад д.о.о., Пословни инкубатор Суботица, Пословни инкубатор Зрењанин БИЗ д.о.о., Пословни и иновативни центара д.о.о. Бачки Петровац, Пословни инкубатор д.о.о. Сента, Сован прогрес – Агро бизнис инкубатор д.о.о., Иновациони стартап центар Стара Пазова, Mokrin house и Infostud hub.

SWOT анализа социјалног предузетништва АП Војводине

Снаге	Слабости
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Раст броја задруга и запослених у њима; ▪ Благи раст БДВ задружног сектора; ▪ Релативно развијен задружни сектор у односу на остале области социјалног предузетништва; ▪ Развијена предузетничка инфраструктура; ▪ Добро развијен систем организација за подршку развоју предузетништву, социјалном предузетништву, регионалном и економском развоју итд. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Велико заостајање сектора социјално предузетништво у односу на ЕУ у погледу броја предузећа и других организација, броја запослених, промету, БДВ и др. ▪ Мала заступљеност предузећа из области социјалне заштите, пословних и професионалних удружења, фондација и задужбина уопште, као и у односу на задруге, по броју, доприносу запошљавању, приходу и другим индикаторима величине. ▪ Мали апсолутни број запослених у задругама (3.000) и мало учешће у броју запослених у привреди (1%); ▪ Велика концентрација задруга на једну или две привредне делатности.
Шансе	Претње
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Развој свести о значају социјалног предузетништва за решавање бројних друштвених проблема; ▪ Велика и растућа подршка развоју социјалног предузетништва у ЕУ и развијеним тржишним привредама; ▪ Развој свести о значају доприноса социјалног предузетништва равномернијем регионалном развоју. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Наставак и продубљивање економске кризе изазаване пандемијом COVID-19. ▪ Непостојање законског и регулаторног оквира за развој социјалног предузетништва.

1.12. Пољопривреда и рурални развој

Ефекат привредне коњунктуре 2015-2019. на пољопривреду АП Војводине резултирао је у бројним позитивним перформансама:

- У сточарској производњи остварен је значајан раст овчарске и живинарске производње;
- Код **дугогодишњих засада** приметан је раст површина, приноса и годишње производње јабуке, вишње и кајсије;
- **Производња жита** у АП Војводини је најзаступљенија у структури пољопривредне производње. Кукуруз и пшеница као најзначајније врсте жита показују релативну стабилност површина и значајан раст приноса и годишње производње;
- АП Војводина са изузетно великим процентом (око 90%) учествује у површинама и у производњи **индустријског биља** у Републици. Све врсте индустријског биља показују тенденције повећања површина, приноса и годишње производње;
- И поред стагнације сточарске производње у производњи крмног биља дошло је до значајних промена у структури производње крмног биља. Значајно су повећане површине под силажним кукурузом на рачун површина под луцерком и детелином;
- **Приноси** свих пољопривредних производа далеко су виши од републичког просека;
- АП Војводина је значајан произвођач кукуруза, пшенице, сунцокрета, соје и јабука у региону;
- Изражен је значајан **порастан цена поврћа** који у вредносном смислу компензира смањивање површина и производње;
- Развој **органске производње** дефинисан је планским документом: *Акциони план развоја органске пољопривредне производње у Војводини 2020-2025.*

Иако су неповољне тенденције у финансирању и кредитирању пољопривреде АП Војводине из покрајинског буџета и фондова, извесно је да су ова средства допринела:

- повећању површина у наводњавању (улагањем у опрему и водозахвате),
- повећању површина и технологије производње дугогодишњих засада,
- повећању производње поврћа у заштићеном простору (пластеници),
- техничкој опремљености газдинстава (набавка средстава механизације),
- успостављању и развоју система противградне одбране у АП Војводини,
- изградњи и унапређењу капацитета сточарске производње,
- изградњи капацитета за прераду пољопривредних (сточарских) производа,
- развоју пчеларства,
- изградњи објеката за складиштење пољопривредних производа (хладњаче),
- унапређењу органске производње кроз набавку адекватне механизације.

Регионална анализа по регионалним областима показала је релативну равномерност у руралном развоју и развоју пољопривредне производње.

Мапирање и анализа ресурса у пољопривреди АП Војводине обухватили су анализу расположивих капацитета (пољопривредна радна снага, пољопривредна газдинства, структура земљишта, наводњавање и квалитет земљишта), производних обележја (површина, принос и укупна производња) значајнијих врста пољопривредних производа, као и производних и економских услова за функционисање и развој пољопривреде АП Војводине у периоду 2015-2020.

Мапирање руралног развоја сагледано је у контексту мултифункционалног развоја пољопривредних (руралних) ресурса, што је подразумевало коришћење руралних ресурса, осим за конвенционалну пољопривреду, и за неконвенционалну (органску) пољопривреду, као и за друге намене (производњу енергије из обновљивих извора, агро-еко туризам и угоститељство, спорт, рекреацију). Концепцијски, рурални мултифункционални развој АП Војводине треба да

буде економски исплатив и одржив за произвођаче, а еколошки и социјално прихватљив за друштво и државу. Пољопривреда АП Војводине је и сада мултифункционална, али обзиром на нове могућности које се отварају на тржишту може још више да диверзификује коришћење својих пољопривредних ресурса у циљу повећања економске ефективности.

1.12.1. Значај пољопривреде за економију АП Војводине

Пољопривреда представља једну од најважнијих привредних грана у нашој земљи и сматра се ослоном домаће привреде. Пољопривреду Војводине карактеришу одређене компаративне предности које се огледају у доброј комбинацији природних ресурса и климатских услова, што погодује готово свим врстама производње.

Значај пољопривреде огледа се и у њеном учешћу у структури БДП Републике Србије, који је у 2019. години износио 6,0%. У периоду од 2015-2019. године, учешће Пољопривреде, шумарства и рибарства у укупном БДВ-у АП Војводине је у просеку износио 14,6%. У посматраном периоду, највећи допринос пољопривреде расту БДВ у АП Војводини је забележен 2016. године (15,6%), на шта су утицали добри резултати у биљној производњи који су били изнад вишегодишњег просека. Као последица неповољних агрометеоролошких услова, пољопривреда АП Војводине је најниже учешће у структури БДВ-а имала 2017. године и оно је износило 13,2%.

Графикон 48: БДВ по делатностима у АП Војводини, 2019. година

Извор: РЗС

У периоду од 2015-2019. године, највећи допринос у креирању бруто додате вредности АП Војводине је остварила Јужнобачка област, а у 2019. години она је учествовала са 23% у БДВ-у пољопривреде АП Војводине. Најмање учешће у БДВ-у пољопривреде АП Војводине је имала Севернобачка област (9,5%), која у односу на остале области у АП Војводини располаже са најмањом величином коришћеног пољопривредног земљишта (139.289 ha).

Табела 73: Удео БДВ-а пољопривреде области у креирању БДВ-а пољопривреде АП Војводине, 2019. година (у мил. РСД)

	БДВ	БДВ Пољопривреде, шумарства и рибарства	% БДВ-а пољопривреде у БДВ-у пољопривреде АП Војводине
Регион Војводине	1.188.022	175.060	100,0
Западнобачка област	80.969	22.183	12,7
Јужнобанатска област	163.502	28.443	16,2
Јужнобачка област	486.180	40.263	23,0
Севернобанатска област	69.493	17.137	9,8
Севернобачка област	103.387	16.590	9,5
Средњобанатска област	97.631	22.532	12,9
Сремска област	186.860	27.912	15,9

Извор: РЗС

Улога и значај пољопривреде огледа се и у оствареном учешћу у укупном извозу и увозу привреде у целини. Према подацима Привредне коморе Војводине, спољнотрговинска робна размена аграра АП Војводине у 2020. години је износила 2,3 млрд евра, а у односу на 2019. годину, извоз је повећан за 13,6%, а увоз за 17,5%. Покривеност увоза извозом у спољнотрговинској размени аграрних производа АП Војводине је врло висока и износи 237,4%, па као таква, аграрна спољна трговина АП Војводине несумњиво представља значајан потенцијал економског развоја АП Војводине и укупне макроекономске и социјалне стабилности Републике Србије.¹¹

Најзначајнији агропроизводи које је АП Војводина извозила у 2020. години били су кукуруз, осим семенског (412.664 евра), соја у зрну, ломљена или дробљена, осим за сетву (86.970 евра) и храна за псе и мачке, скроб >30%, млеч. производи = <10% (74.483 евра). Најзначајније инострано извозно тржиште АП Војводине у 2020. години је Румунија, где се извозило око 23% аграрних производа, а 76% тог извоза се односило на извоз кукуруза. Следи извоз у БиХ (10,9%), Руску Фед. (8,3%) и Италију (8,3%).

На увозној страни међу аграрним производима доминирају месо од домаћих свиња, остало, без костију, смрзнуто (20.555 евра), банане, остале, свеже (18.725 евра) и цигарете које садрже дуван, остале (17.562 евра). У 2020. години, највећу вредност увоза аграрних производа АП Војводине забележена је у увозу из Немачке (16,1%), Италије (8,2%) и Мађарске (7,6%).

Даљи раст и развој пољопривреде кроз извозну оријентисаност се може остварити идентификовањем основних фактора који утичу на спољнотрговинску размену и већим улагањем у овај сектор.

¹¹ Привредна комора Војводине

1.12.2. Анализа ресурса и производних резултата

Пољопривредна газдинства

Број пољопривредних газдинстава у АП Војводини износи 127.070, што чини 22,5% пољопривредних газдинстава Републике Србије. У односу на 2012. годину, број пољопривредних газдинстава у АП Војводини је смањен за 13,9%, а таквом негативном тренду знатно је допринела висока стопа депопулације руралних подручја и неповољна старосна структура.

Посматрано према правном статусу, највећи број газдинстава у АП Војводини чине породична пољопривредна газдинства (99,3%). У укупном броју газдинстава у Републици Србији, пољопривредна газдинства правних лица из АП Војводине чине 56,7%, а пољопривредна газдинства предузетника 37,5%. Захваљујући великом броју пољопривредна газдинства правних лица, Регион Војводине располаже са дупло већом просечном величином коришћеног пољопривредног земљишта од просека у Републици Србији.

Табела 74: Породична газдинства у АП Војводини према правном статусу, 2018. година

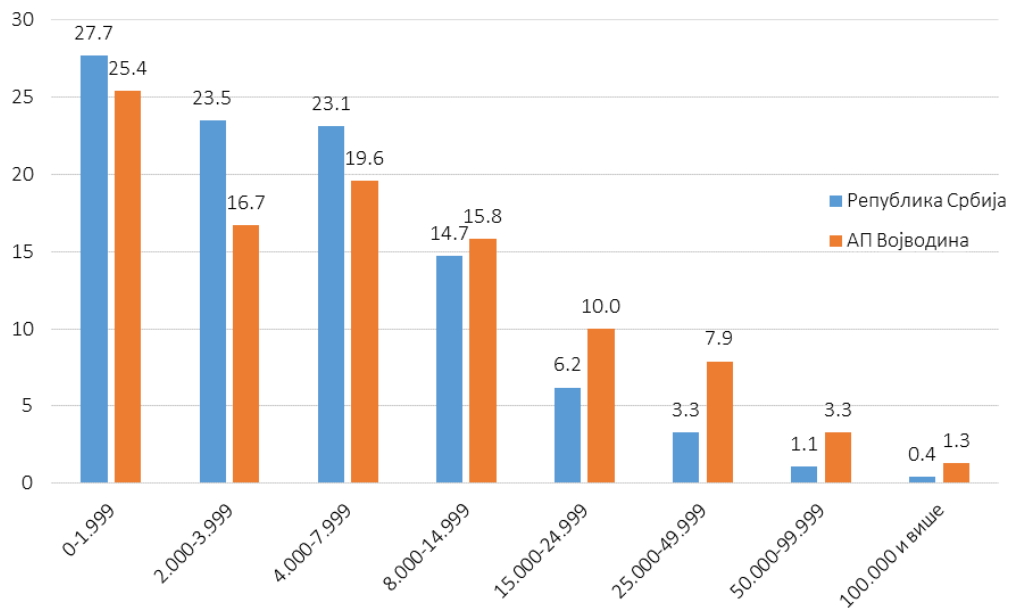
	Број газдинстава			
	Укупно	Породично газдинство	Правно лице	Предузетник
Регион Војводине	127.070	126.189	778	103
Западнобачка област	16.859	16.755	103	1
Јужнобанатска област	23.189	23.013	148	28
Јужнобачка област	26.297	26.118	151	28
Севернобанатска област	12.621	12.561	55	5
Севернобачка област	10.245	10.125	93	27
Средњобанатска област	14.739	14.627	104	8
Сремска област	23.121	22.990	125	6

Извор: РЗС

Посматрано регионално, пољопривредна газдинства са највећом просечном економском величином се налазе у Региону Војводине (16.273 евра), где је просечна економска вредност газдинства скоро дупло виша од просека Републике Србије (8.610 евра). Општине које се истичу по просечној економској величини су Бечеј (преко 35.000 евра), Пландиште и Бачка Топола (нешто испод 30.000 евра).

Уколико посматрамо према правном статусу, највећа просечна економска вредност газдинстава је такође у Региону Војводине, и то како породичних (12 259 евра), тако и газдинстава правних лица и предузетника (виша за 48% од просека у Републици Србији).

Графикон 49: Структура пољопривредних газдинстава у Републици Србији и АП Војводини према класама економске величине (%), 2018. година

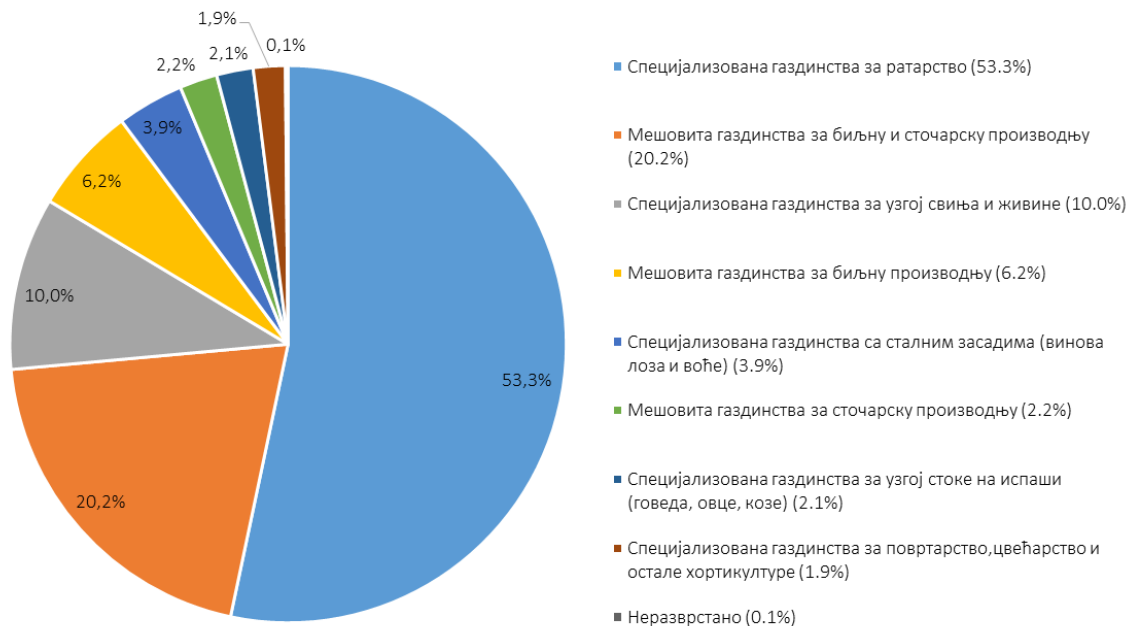

Извор:РЗС

Посматрано према типу производње, у АП Војводини се налази највећи број специјализованих газдинстава, где је од укупно 127.070 газдинстава њих 90.514 (71,2%) специјализовано за неку производњу. У АП Војводини је више од половине газдинстава специјализовано за ратарство (53,3%), а следећа по заступљености су мешовита газдинства за биљну и сточарску производњу (20,2%) и специјализована газдинства за узгој свиња и живине (10,0%). Иако на нивоу Војводине специјализована газдинства за узгој свиња и живине чине свега 10%, она у укупном броју тих газдинстава на нивоу Републике Србије чине око 42%.

Специјализована газдинства у АП Војводини, у првом реду газдинства специјализована за ратарство и узгој свиња и живине, по правилу имају високо механизоване радне процесе, посебно када се одвијају на газдинствима велике величине. Та чињеница указује да су потребе за радном снагом на овим газдинствима релативно ниже у односу на расположиве ресурсе, као и у односу на мешовита газдинства различитих типова, код којих постоји потреба за радном снагом током целе године.

Графикон 50: Структура пољопривредних газдинстава према типу производње у АП Војводини, 2018. год

Извор: РЗС

Радна снага

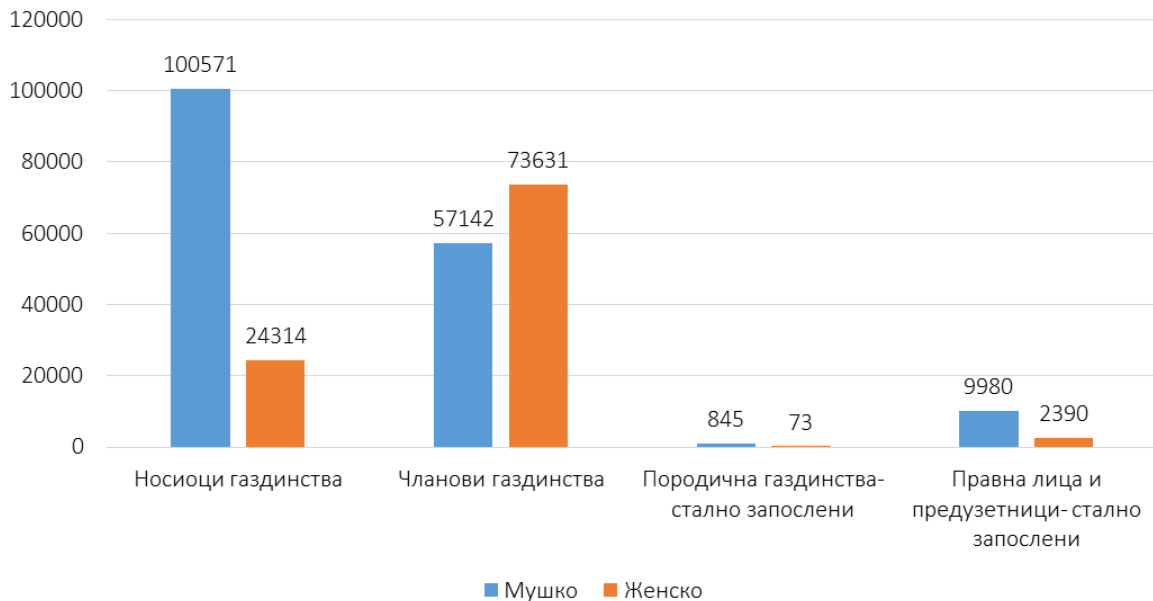
Према подацима Анкете о радној снази, у периоду од 2015-2020. године запосленост у сектору Пољопривреда, шумарство и рибарство у АП Војводини је у опадању. Док је у 2015. години у овом сектору радило 128.500 лица, што је чинило 18,8% укупно запослених у АП Војводини, у 2020. години у овом сектору је било запослено 110.400 лица, што је чинило удео од 14,4% у укупној запослености.

Када је реч о обиму радне снаге у АП Војводини, број лица укључен у пољопривредне послове износи 268.946 лица, што у просеку чини 2,1 лице по газдинству. У структури газдинстава, најзаступљенија су газдинства у којима је у пољопривредној активности ангажовано једно до два лица (76,0%), што се може објаснити производном структуром пољопривреде у којој доминирају линије производње које нису радно захтевне, већом употребом механизације у радним операцијама у пољопривреди, али и већом запосленошћу чланова газдинстава овог региона у непољопривредним секторима.¹²

Највећи део запослених у пољопривреди АП Војводине чине чланови породице носиоца газдинства (48,6%) и сами носиоци (46,4%). Иако радна снага на газдинствима правних лица у АП Војводини чини свега 4,6%, удео ове радне снаге у укупном броју Републике Србије чини чак 67,5%.

¹² Анкета о структури пољопривредних газдинстава, Радна снага и рад на ПГ – стање и тренд, 2018. година

Графикон 51: Газдинства према броју чланова и стално запослених на газдинству у АП Војводини према полу, 2018. година

Извор: РЗС

Међу идентификованим проблемима у сектору пољопривреде, велики проблем представља **недовољно заступљена родна равноправност**, будући да жене на тржишту рада имају угрожен положај, неједнака права и ограничен приступ информацијама у односу на мушкарце, а посебно у руралним срединама. Томе у прилог говоре и подаци да међу носиоцима газдинстава жене чине тек 19,5%. То је знатно ниже од њиховог учешћа у укупној радној снази на газдинству од 37,3%, што указује на неравноправни приступ положају који је повезан са већом моћи и одговорности на газдинству.

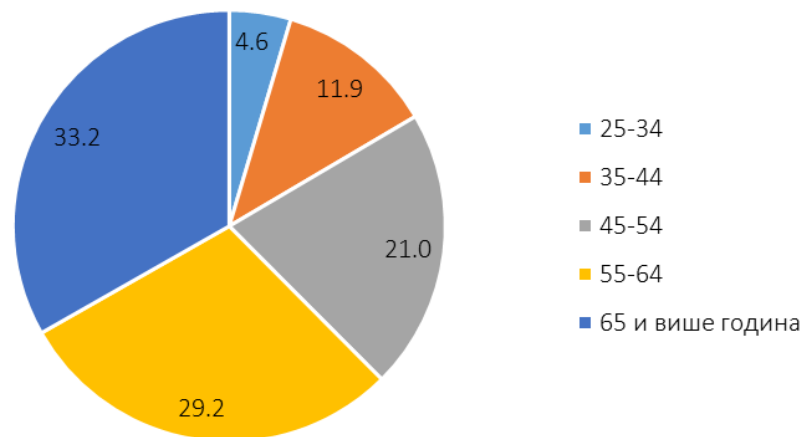
Још један од идентификованих проблема у пољопривредном сектору представљала је и **сезонска радна снага**, односно нерешен социјални статус запослених у пољопривреди. Према подацима из 2012. године, сезонска радна снага је чинила око 5% укупне радне снаге, а према последњим истраживањима, око 95% сезонских радника у пољопривреди је радило на „црно“ без икаквог уговора, а самим тим и права на социјално и пензионо осигурање и осигурање од повреда на раду. У циљу сузбијања сиве економије и неформалног запошљавања које је у овом сектору посебно изражено, Народна скупштина Републике Србије је у јуну 2018. године усвојила **Закон о поједностављеном радном ангажовању на сезонским пословима у одређеним делатностима** („Службени гласник РС”, број 50/18), који је почео да се примењује у јануару 2019. године. Закон уређује поједностављен начин радног ангажовања и плаћања пореза и доприноса за рад за лица на пословима који су сезонског карактера у сектору пољопривреде, шумарства и рибарства, са циљем да се послодавцима олакша ангажовање радника на сезонским пословима, а сезонским радницима омогући да за свој рад добију сва права која из ове врсте ангажовања произилазе.

Једно од најделикатнијих питања будућег развоја сектора пољопривреде представља изразито неповољна старосна структура пољопривредне радне снаге. Структура газдинстава у АП Војводини према старости носилаца указује на низак удео газдинстава чији су носиоци млађи од 35 година (4,6%), као и високо учешће газдинстава чији су носиоци старији од 65 година (33,2%). У односу на 2012. годину, промене у старосној структури носилаца газдинстава испољавају

се у опадању учешћа носилаца свих старосних група, изузев удела најстарије групе (65+), где је дошло до пораста учешћа у структури носилаца газдинстава за 10,4%.

Просечна старост женских носилаца газдинстава у АП Војводини износи 60 година, док на нивоу Републике Србије она износи 65 година. Када је реч о носиоцима газдинстава мушког рода, њихова просечна старост у АП Војводини (57 година) такође је повољнија него на републичком нивоу (60 година).

Графикон 52: Носиоци газдинстава према старости у АП Војводини, 2018. година

Извор:РЗС

Проблем повећања удела најстарије групе у структури газдинстава посебно је значајан у погледу капацитета људских потенцијала за усвајање нових технологија и промену производне структуре, али и са аспекта социјалне структуре руралних подручја. Како би се зауставило даље погоршање демографских трендова, из претприступних фондова и националног буџета су опредељена средства за мере подршке за запошљавање млађих од 40 година и жене носиоце пољопривредних газдинстава.

Пољопривредна механизација

Производња хране се не може замислити без разноврсне и квалитетне механизације. Ово је нарочито важно код производње на великим поседима. За мање поседе су важније мање снаге трактора, а нарочито мотокултиватори. Према истраживањима, механизација учествује са 40% у остваривању генетског потенцијала гајених биљака. Технолошке операције, као што су припрема земљишта, сетва, жетва и друго, могу се остварити само ако се врше у оптималним роковима, а зато је неопходно имати квалитетну механизацију. Ово све заједно утиче на приносе и економску добит.

У АП Војводини су од пољопривредне механизације најзаступљенији двоосовински трактори, којих је у 2018. години било преко 116.000. Највеће процентуално учешће Војводине у укупном броју трактора у Републици Србији имају остали комбајни (41,9%).

Када посматрамо структуру трактора према њиховој снази, у АП Војводини су најзаступљенији трактори са снагом од 38-66 kW. Највеће учешће Војводине у укупном броју трактора снаге 89 и више kW у Републици Србији имају трактори са 89 и више kW (71,3%). Што се тиче старосне структуре трактора у АП Војводини, највећи број трактора је старији од 20 година, док је најмањи број оних до једне године старости.

Табела 75: Структура пољопривредне механизације у Републици Србији и АП Војводини у 2018. години

	Република Србија	Регион Војводине	Учешће Војводине %
Средства механизације			
Једноосовински трактори	170518	6309	3,7
Двоосовински трактори	451983	116175	25,7
Универзални комбајни	31853	11057	34,7
Силажни комбајни	7425	874	11,8
Остали комбајни	23648	9900	41,9
Број трактора према снази			
До 18 kW	15138	1542	10,2
19-37 kW	258367	47935	18,6
38-66 kW	147710	49649	33,6
67-88 kW	22001	10801	49,1
89 и више kW	8767	6247	71,3
Број трактора према старосној структури			
1 год.	2097	1374	65,5
1-5 год.	7581	5099	67,3
6-10 год.	14210	7788	54,8
11-15 год.	17071	7278	42,6
16-20 год.	22174	7505	33,8
Преко 20 год.	388850	87131	22,4

Извор: РЗС.

У претходном периоду у АП Војводини је спроведен велики број конкурса за субвенције и кредите за пољопривредну механизацију, чиме је стање у овој области значајно унапређено. Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство је путем конкурса за доделу средстава за суфинансирање набавке пољопривредне механизације на територији АП Војводине у 2017. години одобрио укупно 133 пријаве у износу од 156.581.928,00 РСД.¹³ У циљу унапређења техничке опремљености, Развојни фонд Војводине је у периоду од 2018-2020. године индивидуалним пољопривредним газдинствима одобрио укупно 135 кредита за набавку пољопривредне механизације у износу од 274.566.908,00 РСД.¹⁴

¹³ Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство, Резултати конкурса

¹⁴ Развојни фонд АП Војводине, Обавештења са седница

Пољопривредно земљиште

АП Војводина располаже са 1.983.154 хектара пољопривредног земљишта, што чини 38,3% укупног пољопривредног земљишта у Републици Србији. У структури расположивог земљишта по категоријама коришћења, у АП Војводини доминира коришћено пољопривредно земљиште (79,4%). С обзиром да се АП Војводина, посматрано регионално, налази на првом месту по укупном коришћеном пољопривредном земљишту породичних пољопривредних газдинстава (22,4%), то је чини **производно најзначајнијим аграрним регионом** у Србији. Просечна величина коришћеног пољопривредног земљишта у АП Војводини је натпросечна спрам просечне величине поседа у Републици Србији (6,22 ха/ПГ) и она износи 12,7 ха/ПГ. Највећа је у општинама Сечањ (22,7 ха/ПГ), Нови Бечеј, Бечеј и граду Вршцу.

Посматрано по областима, највећи проценат укупног расположивог земљишта има Јужнобанатска област (22,2%), која уједно има и највећи проценат некоришћеног пољопривредног земљишта (37,7%). Према подацима из Пописа пољопривреде из 2012. године, у АП Војводини се укупна површина коришћеног пољопривредног земљишта смањила за 72.000 хектара и овај тренд је захватио све области осим Јужнобанатске и Средњобанатске, у којима је забележено благо повећање. Од укупних површина под шумом, у АП Војводини предњаче Јужнобанатска (37,9%) и Сремска област (33,3%), а најмање површина под шумом има Севернобанатска област, свега 150 ха.

Табела 76: Расположено земљиште по категоријама коришћења земљишта у АП Војводини (ха), 2018. година

	Коришћено пољопривредно земљиште	Некоришћено пољопривредно земљиште	Површине под шумом	Остало земљиште	Укупно расположиво земљиште
Западнобачка област	178.314	9.720	14.806	69.922	272.763
Јужнобанатска област	314.579	24.358	48.374	53.277	440.587
Јужнобачка област	273.729	9.420	19.974	32.669	335.793
Севернобанатска област	176.701	7.878	150	20.887	205.615
Севернобачка област	139.289	4.439	1.386	9.753	154.867
Средњобачка област	262.483	5.461	369	17.345	285.658
Сремска област	229.270	3.368	42.492	12.741	287.871
Регион Војводине	1.574.366	64.643	127.551	216.594	1.983.154

Извор: РЗС

Посматрано према структури коришћеног пољопривредног земљишта (КПЗ), у АП Војводини доминирају оранице и баште са учешћем од 91%, а њихова просечна површина износи 12,7 ха по газдинству. По заступљености, на другом месту се налазе ливаде и пашњаци (7,2%) са просечном површином од чак 41,7 ха по газдинству.

Оранице и баште су најзаступљеније у Јужнобанатској области где чине око 90% КПЗ, односно око 20% у укупној површини АП Војводине под ораницама и баштама. У АП Војводини, највеће површине под окућницом (32%) и вишегодишњим засадима (25%) се налазе у Сремској области, а површине под ливадама и пашњацима у Средњобачкој области (37%).

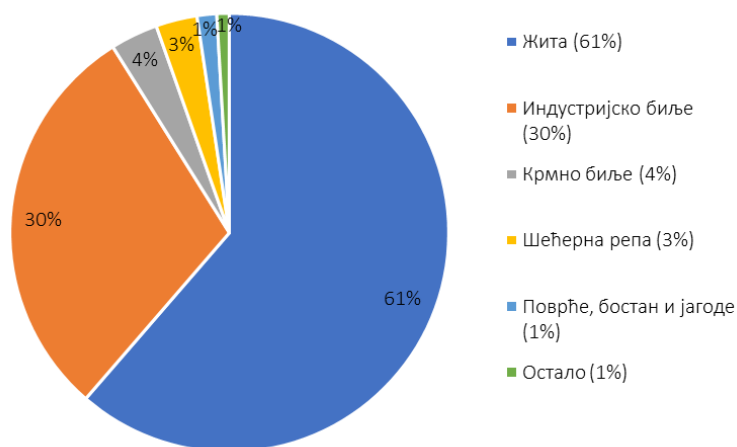
Табела 77: Структура коришћеног пољопривредног земљишта у АП Војводини, 2018. година

КПЗ (ha)	Окућница	Оранице и баште	Ливаде и пашњаци	Вишегодишњи засади	Укупно КПЗ
Западнобачка област	334	165.193	9.57	3.217	178.314
Јужнобанатска област	747	284.299	24.642	4.891	314.579
Јужнобачка област	561	262.394	6.086	4.689	273.73
Севернобанатска област	150	155.342	20.159	1.05	176.701
Севернобачка област	180	133.144	2.685	3.28	139.289
Средњобачка област	396	218.247	42.264	1.576	262.483
Сремска област	1.131	214.51	7.336	6.293	229.27
АП Војводина	3.497	1.433.130	112.742	24.996	1.574.366

Извор: РЗС

На ораницама у Војводини доминантна биљна култура су жита (61,4%). Од жита најзаступљенији су кукуруз у зрну (57%) и пшеница и крупник (36%). Под индустријским биљем је око 30% ораница, док су остале културе заступљене на око 9% површина под ораницама. У Војводини је под шећерном репом 97% укупних површина под шећерном репом у Републици Србији, а под индустријским биљем 86% укупних површина. Од укупне површине под индустријским биљем, у Војводини се на 48,6% површине гаји сунцокрет. Друга по заступљености је соја која заузима 41,8% површина под индустријским биљем. Више од половине површина под махунаркама покривају грашак и пасуљ.

Графикон 53: Структура коришћења ораница и башта у АП Војводини, 2018. година

Извор:РЗС

Биљна производња

Ратарска производња

Мапирање ратарске производње у АП Војводини усмерено је на анализу кључних пољопривредних култура: значајније врсте жита (кукуруз и пшеница), индустријско биље (сунцокрет, соја, шећерна репа, уљана репица и дуван), поврће и крмно биље (силажни куруз, луцерка и детелина).

Табела 78: Просечна површина, годишња производња и принос значајнијих врста жита и индустријског биља у периоду од 2015-2019. године у АП Војводини

АП Војводина 2015-2019. (просек)		Површина			Производња			Принос	
		ha	% од укупне површине у РС	просечна годишња стопа раста/пада	t	% од укупне производње у РС	просечна годишња стопа раста/пада	t/ha	просечна годишња стопа раста/пада
Жито	Кукуруз	557.780	57,0	-0,2	4.176.027	64,2	7,3	7,5	7,7
	Пшеница	305.412	51,7	1,3	1.592.453	59,9	2,6	5,2	1,2
Индустријско биље	Сунцокрет	189.845	90,0	5,1	566.949	92,0	7,1	3,0	1,4
	Соја	186.945	91,0	4,5	550.379	92,0	10,0	2,9	5,0
	Шећерна репа	43.633	96,0	-2,0	1.265.908	97,0	-1,4	42,2	0,6
	Уљана репица	20.124	82,6	15,5	60.076	86,9	17,9	3,0	2,0
	Дуван	3.334	57,4	2,7	4.928	61,8	-1,2	1,5	-3,6

Извор:РЗС

Кукуруз је најзаступљенија биљна врста у АП Војводини. У анализираном периоду просечно се гајила на око 557.780 хектара, што чини 57% површина под кукурузом у Републици Србији. Пажљиве површине под кукурузом (и поред слабих варијација по годинама) практично стагнирају. Просечна годишња стопа промене износи -0,17%.

Просечна годишња производња кукуруза у АП Војводини чини око 64% укупне производње у Републици Србији. Годишња производња кукуруза у АП Војводини показује тенденцију раста по просечној годишњој стопи од 7,3%. Такође, тенденцију пораста од 7,7% годишње имао је и принос кукуруза. Велике годишње варијације приноса и укупне производње последица су релативно екстензивне производње без наводњавања.

Производња **пшенице** обављала се на просечно 305.412 хектара, што је чинило 51,7% површина под пшеницом у Републици Србији. Пажљива површина имала је тенденцију пораста по просечној годишњој стопи од 1,3%. Просечна годишња производња пшенице у АП Војводини износила је 1.592.453 тоне, што је чинило 59,95% укупне годишње производње пшенице у Републици Србији. Производња пшенице у Војводини има тенденцију пораста од 2,62%. М

Сунцокрет се у Војводини просечно гајио на 189.845 хектара, што је чинило 90% укупних површина под сунцокретом у Србији. Површине под сунцокретом показују тенденцију повећања по просечној годишњој стопи од 5,1% годишње. Просечна годишња производња сунцокрета је чинила 92%

годишње производње у Србији. Производња је показивала тенденцију пораста од 7,1% годишње. Принос сунцокрета био је стабилан и кретао се од 2,5 т/ха до 3,4 т/ха.

Са учешћем од 91% у укупним површинама под сојом у Србији, **соја** представља још доминантније заступљену индустријску биљку од сунцокрета у Војводини. Површине под сојом такође показују тенденцију повећања по просечној годишњој стопи од 4,5%. Годишња производња соје у Војводини у просеку је чинила 92% укупне производње соје у Србији. Производња соје показује интензиван раст, по просечној годишњој стопи од чак 10% годишње. Просечан принос соје варирао је у интервалу од 2,3 до 3,3 т/ха уз тенденцију раста по просечној годишњој стопи од 5%.

Шећерна репа се просечно гајила на 43.633 хектара што је чинило чак 96% укупних површина под шећерном репом у Србији. Годишња производња шећерне репе просечно је износила 1.265.908 тона, што је чинило скоро 97% укупне производње у Србији. Просечан принос износио је 42,2 тоне по хектару и за разлику од површине и укупне производње, принос шећерне репе бележи благи раст од 0,6% годишње.

Уљана репица се просечно гајила на 20.124 ха што је чинило 82,6% укупних површина под уљаном репицом у Србији. Површине под уљаном репицом имале су изузетну тенденцију раста по просечној годишњој стопи од 15,5%. Годишња производња уљане репице просечно је чинила 86,9% укупне производње у Србији и имала је тенденцију високог раста од 17,9%. Просечан принос износио је 3 т/ха и бележи благи раст од 2% годишње.

Са учешћем од 57,4% у укупним површинама у Србији, **дуван** је био знатно мање заступљен у Војводини од осталих значајнијих индустријских биљака. Годишња производња дувана у Војводини у просеку је износила 4.928 тона, што је чинило 61,8% укупне производње дувана у Србији. Производња дувана показује благ пад по просечној годишњој стопи од -1,2% годишње, док просечан принос дувана у Војводини показује тенденцију пада по просечној годишњој стопи од -3,6%.

Повртарска производња

Кромпир је најзаступљенија врста поврћа у Војводини и просечно се гајио на 5.649 ха. Површине под кромпиром показују тенденцију изразитог смањивања (-12% годишње). Годишња производња кромпира показује тенденцију пада по стопи од -8,2%. Просечан принос износио је 22 т/ха и био за 45% виши од републичког просека.

По засејаним површинама, **грашак** је друго најзаступљеније поврће у Војводини. Грашак бележи тенденцију смањивања, како површина по стопи од -7,3%, тако и просечне годишње производње по стопи од -6,4%. За разлику од површина и годишње производње, принос грашка показује благе позитивне стопе раста од 0,8%.

Површине под **парадајзом** имају тенденцију пада по просечној годишњој стопи од -4,7%. Годишња производња је опала по просечној годишњој стопи пада од -6,4%. Просечан принос парадајза од 22 т/ха био је за чак 45% виши од републичког просека. И принос парадајза забележио је стопу пада у анализираном периоду, али знатно нижу од површина и годишње производње (-1,8%).

Паприка показује изузетно високу стопу пада површина од -21,3% годишње. Као и површине, и производња паприке бележи готово идентичну стопу пада (-21,5% годишње). Једино принос паприке показује благу тенденцију раста од 0,4% годишње.

Површине под **купусом** показују тенденцију изразитог смањивања по просечној стопи од -12,4% годишње. Просечна годишња производња купуса износила је 49.041 т и такође је имала тенденцију веома израженог пада по стопи од -13,4%.

Површине под **црним луком** показују тенденцију пада по просечној годишњој стопи од -5,6%, што је приближно динамици пада на републичком нивоу (стопа пада -6% годишње). Просечна годишња производња црног лука у АП Војводини такође је имала тенденцију веома израженог пада по стопи од -7,6%. У укупној производњи црног лука у Србији, Војводина учествује са преко 53%. Просечан принос црног лука износио је 13 т/ха и био за преко 48% виши од републичког просека.

Табела 79: Просечна површина, годишња производња и принос поврћа у периоду од 2015-2019. године у АП Војводини

АП Војводина 2015-2019. (просек)	Површина			Производња			Принос	
	ha	% од укупне површине у РС	просечна годишња стопа раста/пада	t	% од укупне производње у РС	просечна годишња стопа раста/пада	t/ha	просечна годишња стопа раста/пада
Кромпир	5.649	16,0	-12,0	137.782	21,0	-8,2	22,0	-1,8
Грашак	3.875	52,0	-7,3	20.542	60,0	-6,4	5,3	0,8
Парадајз	2.423	27,0	-4,7	53.746	39,0	-6,4	22,0	-1,8
Паприка	2.220	16,0	-21,3	32.491	20,0	-21,5	14,7	0,4
Купус	1.592	17,0	-12,4	49.041	21,0	-13,4	30,0	-1,6
Црни лук	1.520	36,0	-5,6	20.084	53,0	-7,6	13,0	-2,0

Извор: РЗС

Крмно биље

Луцерка, силажни кукуруз и детелина су изразити представници усева намењени исхрани стоке, чија се производња организује на ораницама. Ови усеви се гаје на преко 90% укупних површина под крмним биљем у АП Војводини.

Луцерка је најзаступљенији усев у групи крмног биља у Војводини. Површине под луцерком имају изразиту тенденцију пада по просечној годишњој стопи од -7,9%. Производња луцерке, и поред значајног пада површина, практично стагнира (стопа пада од -0,85% годишње). Принос сена луцерке бележи позитивна кретања, која су у Војводини износила 8%.

За разлику од луцерке, **силажни кукуруз** има тенденцију повећања површина по просечној годишњој стопи од 2,6%. Годишња производња има тенденцију раста по просечној годишњој стопи од 5,4%. Принос силажног кукуруза износио је 25,3 т/ха и у анализираном периоду бележи стопе раста од 2,8%.

Детелина је трећа по заступљености крмна биљка у Војводини. У АП Војводини присутне су значајне годишње стопе пада површина под детелином (-12,6%), годишње производње (-6,5%) док јен код приноса приметна тенденција раста по стопи од 7,2% годишње.

Табела 80: Просечна површина, годишња производња и принос крмног биља у периоду од 2015-2019. године у АП Војводини

АП Војводина 2015- 2019. (просек)	Површина			Производња			Принос	
	ha	% од укупне површине у РС	просечна годишња стопа раста/пада	t	% од укупне производње у РС	просечна годишња стопа раста/пада	t/ha	просечна годишња стопа раста/пада
Луцерка	25.158	23,0	-7,9	148.934	27,0	-0,8	6,0	8,0
Силажни кукуруз	10.553	32,0	2,6	266.148	41,0	5,4	25,3	2,8
Детелина	4.456	6,6	-12,6	21.419	8,3	-6,5	5,0	7,2

Извор:РЗС

Дугогодишњи засади

Мапирање дугогодишњих засада фокусирано је на анализу површина, годишње производње и приноса јабуке, крушке, шљиве, вишње, кајсије, брескве, ораха и грожђа у периоду 2015-19. године у АП Војводини.

Табела 81: Просечна површина, годишња производња и принос дугогодишњих засада у периоду од 2015-2019. године у АП Војводини

АП Војводина 2015-2019. (просек)	Површина			Производња			Принос	
	ha	% од укупне површине у РС	просечна годишња стопа раста/пада	t	% од укупне производње у РС	просечна годишња стопа раста/пада	t/ha	просечна годишња стопа раста/пада
Јабукe	7.198	28,4	1,9	181.867	41,9	0,5	25,3	-1,3
Крушке	1.004	18,1	-8,4	12.556	21,4	-15,7	12,5	-7,9
Шљиве	2.213	3,0	-1,7	30.572	7,1	-1,6	13,8	13,8
Вишње	1.717	9,7	10,1	11.985	11,6	-2,2	7,0	-11,0
Кајсије	1.235	21,6	1,9	8.074	25,1	10,2	6,5	8,4
Брескве	1.024	20,2	-4,0	13.258	24,1	-11,8	12,9	-8,2
Ораси	456	13,9	-12,9	2.932	24,2	-19,8	6,4	-7,8
Грожђе	4.181	20,2	-8,0	33.319	20,9	-6,2	8,0	2,0

Извор:РЗС

Просечна површина под **јабуком** у АП Војводини износила је 7.198 хектара, што је чинило 28,4% укупних површина под јабуком у Републици Србији. Површине под јабуком имале су тенденцију повећања по просечној годишњој стопи од 1,9%. За разлику од површине, годишња производња јабуке у АП Војводини бележи спорији раст од просечно годишње 0,5%. Принос јабуке у АП Војводини износио је 25,3 тона по хектару и био виши од републичког просека за 47%.

Површине под **крушком** имале су изражену тенденцију смањења по просечној годишњој стопи од -8,4%. Годишња производња крушке у АП Војводини бележи још интензивнији пад од пада површина, по просечној годишњој стопи од чак -15,7%. Принос је такође имао изражену тенденцију пада по просечној стопи од -7,9%.

Површине под **шљивом** имале су тенденцију смањивања по просечној годишњој стопи од -1,7%. Слично као површина, и годишња производња шљиве у АП Војводини имала је тенденцију пада по просечној стопи од -1,6%. Принос шљиве је имао тенденцију раста по просечној годишњој стопи од 13,8%.

Површине под **вишњом** имале су тенденцију високог раста по просечној годишњој стопи од 10,1%. Супротно од површина, годишња производња вишње у АП Војводини имала је тенденцију пада по просечној стопи од -2,2%, што је последица велике стопе пада приноса од -11,0% годишње.

Површине под **кајсијом** имале су тенденцију раста по просечној годишњој стопи од 1,9%. Просечна годишња производња кајсије износила је 8.074 тоне, што је чинило више од $\frac{1}{4}$ укупне производње кајсије у Србији. Као и површина, и годишња производња кајсије у АП Војводини је имала тенденцију раста, али по знатно вишој просечној годишњој стопи од 10,2%. Принос је имао тенденцију раста по просечној годишњој стопи од 8,4%, идентичну као у Републици Србији.

Површине под **бресквом** имале су тенденцију пада по просечној годишњој стопи од -4%. Годишња производња брескве у АП Војводини такође је имала тенденцију пада, али по знатно вишој просечној годишњој стопи од -11,8%. Принос брескве у АП Војводини износио је 12,9 тона по хектару и био виши од републичког просека за 19%.

Површине под **орахом** имале су тенденцију пада по просечној годишњој стопи од -12,9%. Годишња производња ораха у АП Војводини је такође имала тенденцију пада, али по знатно вишој просечној годишњој стопи од -19,8%. Принос ораха у АП Војводини износио је 6,4 тона по хектару и био виши од републичког просека за 73%.

Површине под **виновом лозом** у АП Војводини имале су тенденцију пада по просечној годишњој стопи од -8%. Просечна годишња производња грожђа износила је 33.319 тона, што је чинило 20,9% укупне производње грожђа у Србији. Годишња производња грожђа у АП Војводини је имала тенденцију пада, али по нешто нижој просечној годишњој стопи од -6,2%. Принос је имао тенденцију раста по просечној годишњој стопи од 2%.

Сточарска производња

Основно стадо

Укупно стадо музних **крава** у АП Војводини броји 91.925 грла, што чини 21,7 % укупног броја музних крава у Републици Србији. Највише музних крава има у Јужнобачкој и Средњобанатској области (18.870, односно 18.487 грла), а најмање у Сремској области (7.752 грла).

Биланс укупног броја грла стоке у АП Војводини крајем 2020. износио је: говеда 259.527, свиња 1.260.970, оваца 277.242 и живине 5.462.441.

У периоду од 2015. до 2019. број **условних грла стоке** у АП Војводини износио је 592.400 и растао је по скромној стопи од 0,25% годишње. У укупном броју условних грла у Републици Србији, АП Војводина учествује са 39,7%.

На 100 ха пољопривредног земљишта у АП Војводини долази просечно око 30 условних грла стоке, што је на нивоу просека Републике Србије (28,9 усг/100 ха), а далеко испод просека пољопривредно најразвијенијих земаља Европске уније.

Сточни биланс броја **говеда** у АП Војводини у периоду 2015-19. године просечно је износио 256.400 грла, што је чинило 28,6% броја говеда у Републици Србији. Број говеда у АП Војводини је равномерно распоређен по областима. Учешће броја говеда по окрузима (областима) у укупном броју говеда у Војводини, креће се од 11% у Јужнобанатској, до 19% у Јужнобачкој области.

Број говеда има тенденцију раста по просечној годишњој стопи од 1,5%.

У АП Војводини просечни број **оваца** у истом периоду износио је 276.800 грла, што је чинило само 16,3% броја оваца у Републици Србији. Концентрација оваца је највећа у Јужнобачкој области, али и у Севернобанатској и Јужнобанатској области. Овчарство је најмање заступљено у Севернобачкој области. Број оваца има изражену тенденцију раста по просечној годишњој стопи од 4,4%.

Број **свиња** у АП Војводини у истом периоду просечно је износио 1.254.800 грла, што је чинило чак 42,1% укупног броја свиња у Републици Србији. По броју свиња у Војводини доминира Сремска област, и то јужни део Срема (тзв. „свињски Срем“) са више од ¼ укупног броја свиња у Војводини. Такође, значајно је и учешће свиња у Јужнобачкој области (1/5 укупног броја). Број свиња показује тенденцију пада по просечној годишњој стопи од -2,2%. С обзиром на већ познати „циклус свиња“ ова стопа пада не би требало да забрињава, јер је шпиц циклуса био у првој години посматраног периода, 2015.

У АП Војводини број **живине** у анализираном периоду просечно је износио 5.553.000, односно 33,7% од укупног броја живине у Републици Србији. Производња бројлера најзаступљенија је у Банату. Готово 60% укупне производње бројлера лоцирано је у Јужнобанатској и Средњобанатској области.

Живина је имала позитивну тенденцију. Стопа раста износила је 2,6% годишње.

Табела 82: **Број грла стоке по регионалним областима у АП Војводини**

Област	Говеда		Овце		Свиње		Бројлери	
	број	%	број	%	број	%	број	%
Западнобачка	30.492	11,76	42.878	13,17	141.576	9,66	670.339	10,97
Јужнобанатска	28.569	11,02	51.642	15,86	117.847	8,04	2.042.897	32,86
Јужнобачка	49.095	18,94	65.695	20,18	306.959	20,94	648.598	10,43
Севернобанатска	40.294	15,54	51.573	15,84	180.254	12,30	150.008	2,41
Севернобачка	34.109	13,16	22.520	6,92	219.483	14,97	427.147	6,87
Средњобанатска	42.953	16,57	43.379	13,32	92.727	6,34	1.655.846	26,63
Сремска	33.719	13,01	47.872	14,71	406.821	27,75	622.622	10,01
АП Војводина	259.231	100	325.558	100	1.465.668	100	6.217.497	100

Извор: РЗС (2018).

Органска производња

Конвенционална пољопривредна производња је током свог развоја постизала значајне резултате у постизању високих приноса својих производа и производњи довољне количине хране за људску популацију, међутим због прекомерне, неконтролисане и често нестручне употребе синтетичких средстава за заштиту и ђубрење у производњи, безбедност и квалитет хране, као и здравље људи и животиња су постали угрожени. Након дефинисања концепта одрживог развоја почетком 80 – их година прошлог века, наметнула се потреба редефинисања система пољопривредне производње и његовог усклађивања са принципима заштите екосистема и производње здравствено безбедне хране. У складу са тим, формулисан је систем органске, односно еколошке пољопривреде, чије су предности у односу на конвенционалну, смањење ризика за животну средину, добијање здравствено безбедних производа за исхрану људи, ревитализација земљишта као ресурса, као и добробит животиња.

Органска производња у Србији је све популарнија и економски значајнија, а захваљујући потенцијалима који се пре свега огледају у уситњеном поседу и земљишту које није контаминирано штетним материјама, овај вид пољопривреде може значајно допринети и развоју руралних подручја. Захваљујући својим едафским и климатским особинама, територија АП Војводине, као и Републике Србије у целини, има одличне потенцијале за развој овог система пољопривредне производње, али њен даљи развој захтева континуирану промоцију и едукацију произвођача, стручних служби и потрошача.

Органска биљна производња

Прелазак са конвенционалне на органску биљну пољопривреду захтева изванредан временски период (конверзија у трајању од 2-3 године), али и суштинске промене у начину производње. Технологија органске производње треба да буде прилагођена условима на газдинству уз одговарајући одабир оруђа, времена и начина примене агротехничких мера, у циљу повећања производног капацитета агроекосистема и стварања услова за активацију процеса који воде ка њеној одрживости.

Укупна обрадива површина под органском биљном производњом у АП Војводини је у 2019. години смањена за 21,7% у поређењу са 2015. годином, када је та површина износила око 10.162 ha. Посматрано по групама производа, у 2019. години је дошло до смањења површина под индустријским биљем за 46,5% и органским поврћем за 16,1%, док су површине под лековитим и ароматичним биљем повећане за 44,5%, а под крмним биљем за 17,3%.

Табела 83: Површине под органском биљном производњом у АП Војводини, 2015. и 2019. година

Групе производа	2015.			2019.		
	Период конверзије	Органски статус	Укупно (ha)	Период конверзије	Органски статус	Укупно (ha)
Житарице	2003.6	2042.0	4045.6	1823.4	2090.9	3914.3
Индустријско биље	1176.6	1416.9	2593.6	126.6	1260.6	1387.2
Поврће	34.3	102.3	136.6	8.0	106.6	114.6
Крмно биље	333.2	998.5	1331.7	789.9	772.6	1562.5
Воће	154.5	26.7	181.2	133.8	62.8	196.6

Лековито и ароматично биље	1.8	28.5	30.3	0.2	43.6	43.8
Остало	1803.7	40.0	1843.7	631.1	102.3	733.3
Укупна обрадива површина	5507.6	4655.0	10162.6	3512.9	4439.3	7952.2

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, Органска производња

Површине под житом чине око половине укупних површина под органском биљном производњом у АП Војводини (49,2%). Највише површина под **житом** имају Јужнобанатска и Јужнобачка област, а најзаступљеније биљне врсте су кукуруз, пшеница и раж.

Органска производња **индустријског биља** најзаступљенија је у Јужнобанатској и Јужнобачкој области. У Јужнобанатској области је најзаступљенија органска производња сунцокрета, али су површине под овом биљком значајно смањене у поређењу са 2015. годином и то за 63,8%. У Јужнобачкој области је дошло до повећања површина под индустријским биљем за чак 93,1%, а од укупне површине под органском производњом на 95,3% се гаје соја и сунцокрет.

Од укупних површина под органском биљном производњом, површине под **поврћем** чине свега 1,4%. Највише органских површина под поврћем имају Јужнобанатска и Јужнобачка област. У Севернобанатској области је дошло до смањења органских површина под поврћем за 46,5%. Органска производња паприке је најзаступљенија у Севернобачкој и Западнобачкој области, а леблебије у Јужнобанатској области (82,2% од укупних површина под органском производњом поврћа).

Највише органских површина под **крмним биљем** има Јужнобачка област, али су у поређењу са 2015. годином ове површине смањене за 48,7%. У Војводини се од крмног биља највише гаје сточни грашак, грахорица и луцерка, које заједно чине преко 90% површина под органском производњом крмног биља.

У односу на 2015. годину, површине под органском производњом воћа су повећане у 2019. години за 8,5%. Јужнобачка област је у 2015. години имала највише површина под органском производњом воћа, а на 89% тих површина су се гајиле јагоде. У 2019. години, површине под воћем су смањене за 48,8%, и на више од 50% површине се гаје малине. У Сремској области најзаступљенија је органска производња вишања, грожђа и ароније, док су у Севернобанатској области најзаступљеније површине под шипурком, које чине око 60%.

Од укупних површина под органском производњом **лековитог и ароматичног биља**, преко 60% се налази у Севернобанатској области. Од лековитог и ароматичног биља, у АП Војводини се највише гаје камилица и нана, које чине преко 76% површина под органском производњом ове групе производа.

Органска сточарска производња

Органска сточарска производња заснива се на искоришћавању површина под пашњацима и коришћењу концентрованих хранива која су произведена на органски начин. За разлику од биљне органске производње која се може развијати независно од сточарства, у органској сточарској производњи је неопходно бити и органски биљни произвођач. То за циљ има успостављање јединственог система биљне и сточарске производње, која значајно може допринети смањењу загађења животне средине и очувању еколошке равнотеже.

У АП Војводини постоје повољни услови за органску сточарску производњу, као што су довољне површине под пашњацима за гајење животиња, али и довољне површине под ораницама на којима се може производити крмно биље у органским условима производње. Број стоке на територији АП Војводине у органском систему гајења је приказан у наредној табели.

Табела 84: **Органско сточарство у АП Војводини у периоду 2015-2019. године**

АП Војводина	Говеда	Овце	Козе	Свиње	Живина	Пчелиња друштва
2015.	2339	2364	1030	130	1091	0
2016.	2210	1851	1065	0	1764	0
2017.	2320	1342	1445	20	1515	60
2018.	2290	1097	1108	243	3330	70
2019.	2352	350	30	250	13289	270

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, Органска производња

У органској сточарској производњи АП Војводине најзаступљеније је гајење говеда и живине. АП Војводина је у 2019. години учествовала у укупној органској производњи говеда Републике Србије са 66,1% и она су најзаступљенија у Јужнобачкој области. У поређењу са 2015. годином, у АП Војводини је дошло до благог повећања броја **говеда** за 0,6%.

У АП Војводини је у периоду од 2015-2019. године број оваца процентуално падао од 18,2% до 68,1% годишње. У периоду 2015-2017. година, овце су се највише гајиле у Севернобачкој и Севернобанатској области, али се тај тренд није наставио, пошто су се у периоду од 2018-2019. године овце гајиле само у Јужнобачкој и Јужнобанатској области.

Ако посматрамо период од 2015-2019. године, у АП Војводини је у 2019. години дошло до великог пада броја коза и то за 97,3% у поређењу са 2018. годином. У посматраном периоду, највећи број коза у АП Војводини се гајио 2017. године и он чинио 70% у укупном броју коза Републике Србије.

У периоду од 2016-2019. године, у АП Војводини је присутан тренд раста броја свиња у оквиру органске сточарске производње. Органска производња свиња је најзаступљенија у Јужнобанатској области, а у 2019. години АП Војводина је учествовала са 79,4% у укупном броју свиња Републике Србије.

У оквиру органског сточарства, највећи раст броја стоке је забележен код живине и то за око 300% само у периоду од 2018-2019. У 2019. години, АП Војводина је учествовала у укупној органској производњи живине са 74,9%.

Позитиван тренд је присутан и у пчеларству. У поређењу са 2015. и 2016. годином, када на територији АП Војводине у оквиру органске производње није било присутно ниједно пчелиње друштво, у 2019. години је тај број износио 270. Иако је у Војводини присутан тренд пораста броја кошница, она у укупном броју пчелињих друштава Републике Србије чине свега 2,7%.

Водни ресурси и системи за наводњавање

У АП Војводини се наводњава 74.705 хектара, што је само 3,8% укупних пољопривредних површина у АП Војводини, односно 46,8% укупно наводњаваних површина у Републици Србији. Свега 20.057 газдинстава у АП Војводини наводњава своје земљиште, што је 15,8% укупног броја газдинстава у АП Војводини, односно 22,5% газдинстава које користе системе за наводњавање у Републици Србији.

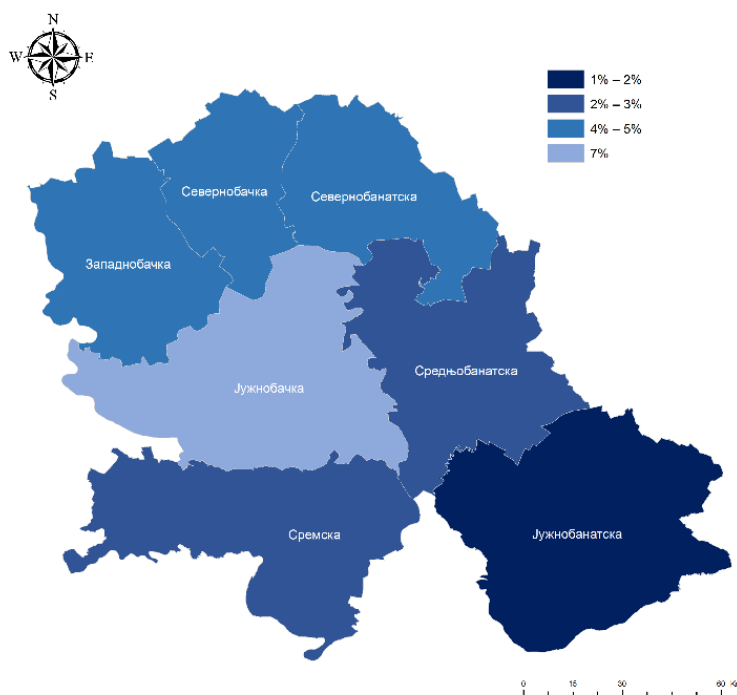
Табела 85: Површине и број газдинстава под наводњавањем

Регионална област	Наводњавано земљиште		Газдинства која се наводњавају		Наводњавана површина по газдинству (ха)
	хектара	% пољопривредних површина	број газдинстава	% броја газдинстава	
Западнобачка	11.855	4,35	2.257	13,39	5,25
Јужнобанатска	7.720	1,75	3.453	14,89	2,24
Јужнобачка	24.790	7,38	4.116	15,65	6,02
Севернобанатска	9.398	4,57	1.902	15,07	4,94
Севернобачка	6.928	4,47	1.591	15,53	4,35
Средњобанатска	6.263	2,19	1.662	11,28	3,76
Сремска	7.751	2,69	5.076	34,44	1,53
АП Војводина	74.705	3,77	20.057	15,78	3,72

Извор: РЗС.

Највећи проценат наводњаваног земљишта је у Јужнобачкој, а најмањи у Јужнобанатској области. Релативно највећи број газдинстава користи наводњавање у Сремској области, а најмање у Севернобачкој. У Јужнобачкој области је највећа просечно наводњавана површина по газдинству, а најмања у Сремској.

Карта 11: Процент пољопривредних површина под наводњавањем

У АП Војводини у 2019. години укупно је било захваћено 41.695 хиљада m^3 воде за наводњавање, што је за 11,3% мање него у 2012. години. Највише воде црпело се из водотокова (90,2%), док су преостале количине захваћене из подземних вода, језера, акумулација и из водоводне мреже.

Табела 86: Захваћене воде за наводњавање у Р. Србији и АП Војводини (у хиљадама м³),
упоредни подаци за 2012. и 2019. годину

	2012.				
	Укупно	Из подземних вода	Из водотока	Из акумулација	Из водовода
Република Србија	110.445	5768	100.160	4.401	116
Регион Војводине	47.035	4614	37.922	4.397	102
	2019.				
	Укупно	Из подземних вода	Из водотока	Из акумулација	Из водовода
Република Србија	67.692	3.466	61.020	3.181	25
Регион Војводине	41.695	3.054	35.456	3.180	4

Извор: РЗС.

Најзаступљенији тип наводњавања у Републици Србији и АП Војводини је орошавањем. Од укупне наводњаване површине у Војводини, орошавањем се у 2019. години наводњавало 94,2% површина, капањем 5,7% површине, а површински се наводњавало свега 0,07% површина.

Табела 87: Наводњаване површине према типу наводњавања у Републици Србији и АП Војводини, (у хектарима), упоредни подаци за 2012. и 2019. годину

	2012.			
	Укупно	Површински	Орошавањем	Капањем
Република Србија	52.986	2676	47.742	2.567
Регион Војводине	37.836	1375	35.324	1.136
	2019.			
	Укупно	Површински	Орошавањем	Капањем
Република Србија	46.863	59	43.253	3.550
Регион Војводине	38.772	26	36.542	2.204

Извор: РЗС.

Према врстама усева, на територији АП Војводине у 2018. години највише су наводњаване површине под поврћем, бостаном и јагодама (20.619 хектара), житом и кукурузом. У АП Војводини, најмање наводњавана површина је површина под виноградима и она износи свега 0,1%. Гледано по областима, највише површина се наводњава у Јужнобачкој области (24.790 ха), а највећи проценат наводњаваних површина су површине под житом (30,8%) и поврћем, бостаном и јагодама (26,9%).

Табела 88: Наводњавана површина земљишта према врстама усева у АП Војводини по областима (ха), 2018. година

	Кукуруз	Жита	Махунарке	Кромпир	Шећерна репа	Уљана репица	Сунцокрет	Поврће, бостан и јагоде	Крмно биље	Виногради	Воће и бобичасто воће	Остало
Регион Војводине	13.575	20071	1278	1974	5179	1419	1048	20619	923	131	9312	12752
Западнобачка област	3.750	4.734	419	139	721	113	95	2.053	68	13	1.499	2.000
Јужнобанатска област	386	874	98	301	2	200	180	2.527	15	41	1.027	2.455
Јужнобачка област	4.985	7.633	87	698	3.252	824	414	6.659	154	25	1.648	3.395
Севернобанатска област	1.776	2.131	17	93	595	49	114	2.826	360	7	330	2.874

Севернобачка област	1.142	2.103	73	646	351	3	45	1.080	226	9	1.828	564
Средњобанатска област	924	1.315	558	51	184	53	20	2.751	16	7	411	895
Сремска област	613	1.280	27	44	73	176	181	2.723	84	28	2.568	568

Извор: РЗС.

1.12.3. Цене и паритети

Цене пољопривредних производа, као и њихови паритети, веома су важан индикатор приликом квантитативне анализе природних резултата. Наиме, у пољопривреди (више него у другим областима) је изражена законитост кретања понуде и тражње. Наиме, уколико је мања производња неког производа то се нужно одражава на повећање његове цене и обрнуто. Такође, паритети цена између пољопривредних производа опредељују произвођаче на производе које ће производити у наредној години (имају утицаја на структуру пољопривредне производње). Паритети цена пољопривредних производа и инпута у пољопривреду имају утицаја на степен интензивности производње појединих пољопривредних производа, док паритети цена пољопривредних производа према прехранбеним производима утичу на степен финализације сопствених производа пољопривредних произвођача, односно снабдевања сировинама прехранбене индустрије. Анализиране су просечне откупне цене значајнијих врста пољопривредних производа у Србији у периоду 2015-19. и паритети цена појединих пољопривредних производа, како би се оценио њихов релативни економски значај.

Просечна цена **пшенице** износила је 16,7 дин/кг и била релативно стабилна, о чему говори низак коефицијент варијације који је износио 6,6%. Цена пшенице показује тенденцију веома благог раста (готово стагнације) по просечној годишњој стопи од 0,37%. Просечна цена **кукуруза** износила је 15 дин/кг и била је још стабилнија од пшенице, коефицијент 4,7%. Цена кукуруза показује тенденцију благог пада по просечној годишњој стопи од -1,3%. Углавном, тржиште житарица је релативно стабилно и не очекују се промене у наредном средњорочном периоду.

Код **индустријског биља** ценовни трендови су другачији. Просечна цена **шећерне репе** износила је 3,8 дин/кг. Цена је варирала од 3,2-4,2 дин/кг уз умерени коефицијент варијације од 10,5%. Цена шећерне репе има тенденцију раста по просечној стопи од 4,1% годишње. Просечна цена сунцокрета износила је 31,1 дин/кг имала умерену варијабилност (ЦВ=12,6%) и тенденцију смањивања по просечној годишњој стопи од -6,4%.

Сличне тенденције имала је и **соја** са просечном ценом од 38,21 дин/кг, коефицијент варијације износио је 10,7% и тенденцијом смањења по стопи од -2,5% годишње. **Уљана репица и дуван** имају релативно стабилне тенденције кретања цена. Просечна цена уљане репице од 37,7 дин/ха имала је тенденцију благог смањења (готово стагнације) од -0,76%, уз мали коефицијент варијације од 4,5%. Дуван се просечно откупљивао по 220,6 дин/кг, имао коефицијент варијације од 7,1% и готово исту тенденцију веома благог смањења као уљана репица, по стопи од -0,77%.

За разлику од ратарских усева који су показивали стагнацију или пад цена у анализираном периоду, код поврћа су присутне тенденције повећања откупних цена. Просечна цена **кромпира** износила је 25,92 дин/кг и варирала од 20-32 дин/кг уз просечну стопу раста од 6,3% годишње. **Парадајз** је имао просечну цену од 50 дин/кг и варирао од 40-62,6 дин/кг уз просечну стопу раста 11,7% годишње. **Црни лук** имао је просечну цену од 27,9 дин/кг. Цена је варирала 19-42 дин/кг и имала високу стопу раста од 17,3% годишње. Просечна цена **паприке** износила је 59 РСД и имала тенденцију раста по просечној годишњој стопи од 9,6%. Од свих врста поврћа цена **купуса** је имала најнижу тенденцију раста (само 1,9% годишње, уз просечну цену од 21,2 дин/кг).

Цене **сточарских производа** имале су стабилне вредности или негативне тенденције. Просечна цена товних јунади од 222,9 дин/кг била је изузетно стабилна. Коефицијент варијације износио је 3,5%, а просечна годишња стопа раста била је 0,03%.

Слично је и са **крављим млеком**, чија је просечна цена износила 31,2 дин/литри, коефицијент варијације износио је 2,2%, а просечна годишња стопа раста 0,04%. За разлику од њих, цене товних свиња и товних пилића имају негативне тенденције. Просечна цена товних свиња износила је 230 дин/кг уз коефицијент варијације од 19% и просечну стопу пада -3,4%. Цена товних пилића (просек 107,4), била релативно стабилна (CV 6,87%), али са стопом пада (-4,1%). Паритети цена служе да би се приказале релативне ценовне тенденција појединих пољопривредних производа. Паритети цени рађени су према цени пшенице, која је увек била неформални репер за процењивање цена других пољопривредних производа, прехранбених производа или инпута у пољопривреду.

Табела 89: Паритета цена пољопривредних производа према пшеници

Производ	Просек	Минимум	Максимум	CV (%)	Стопа промене %
Кукуруз	0,91	0,81	1,01	8,73	-1,49
Уљана репица	2,26	2,12	2,58	8,33	-1,15
Шећерна репа	0,23	0,18	0,27	14,92	3,93
Сунцокрет	1,87	1,58	2,09	12,52	-6,75
Соја	2,30	1,94	2,68	12,80	-2,87
Дуван	13,29	12,06	16,36	13,33	-1,13
Кромпир	1,55	1,34	1,96	18,04	6,05
Парадајз	3,01	2,29	3,51	16,13	11,27
Купус	1,27	1,14	1,34	6,60	1,55
Црни Лук	1,67	1,15	2,34	29,62	16,97
Паприка	3,52	2,99	4,26	14,62	9,25
Товна јунад	13,39	12,38	14,56	7,95	-0,24
Товне свиње	13,81	10,57	17,35	19,88	-3,76
Товни пилићи	6,46	5,36	7,44	11,49	-4,45
Кравље млеко	1,87	1,78	2,02	5,66	-0,28

Извор: Обрачун на основу података РЗС.

Анализа ценовних паритета показује да је **поврће** значајно побољшало свој релативни ценовни положај. Паритет **кукуруза** показује слабу тенденцију пада, али се може оценити као стабилан. **Индустријско биље** генерално је погоршало свој релативни ценовни положај према пшеници. **Говедарство**, односно товна јунад и кравље млеко имају стабилан паритет према пшеници, док товне свиње и бројлери имају тенденцију релативног погоршања ценовног положаја.

1.12.4. Компаративна анализа пољопривреде

Компаративно су анализирани само значајније линије производње релевантних грана пољопривреде за АП Војводину.

Табела 90: Годишња производња пшенице 2015-2020. година (000 т)

Држава/територија	Просек	Минимум	Максимум	CV (%)	Стопа промене %
ЕУ	147.414	137.908	155.452	5,24	2,40
Бугарска	5.742	4.777	6.320	11,14	-3,66
Хрватска	812	695	969	12,08	2,70
Мађарска	5.303	5.010	5.603	3,66	1,76
Румунија	8.546	6.409	10.297	21,71	-4,01
Словенија	144	122	163	10,33	0,13
Србија	2.653	2.276	2.942	10,44	3,51
АП Војводина	1.592	1.354	1.796	10,12	2,62

Извор: Обрачун на основу података Еуростата и националних статистика.

Производња пшенице у Војводини већа је од производње истог усева у Хрватској и Словенији (заједно). Стопа раста производње је на нивоу просека ЕУ.

Табела 91: Годишња производња кукуруза 2015-2020. година (000т)

Држава/територија	Просек	Минимум	Максимум	CV (%)	Стопа промене %
ЕУ	65.108	58.937	70.127	7,06	5,35
Бугарска	3.005	2.277	4.059	21,96	4,20
Хрватска	2.065	1.559	2.524	17,62	7,13
Мађарска	7.744	6.594	8.679	11,41	4,79
Румунија	13.306	9.821	8.679	24,72	2,00
Словенија	350	272	430	14,42	4,93
Србија	6.671	4.010	7.873	20,78	7,61
АП Војводина	4.176	2.646	4.896	19,85	7,28

Извор: Обрачун на основу података Еуростата и националних статистика.

Просечна годишња производња кукуруза у Војводини већа је од исте у Бугарској, Хрватској и Словенији. Производња кукуруза чини преко половине производње у Мађарској, односно 6,4% производње кукуруза у ЕУ. Стопа раста производње кукуруза је највиша у региону, као и од ЕУ.

Табела 92: Просечна годишња производња индустријског биља 2017-2019 (000 т)

Држава/територија	Сунцокрет	Соја	Уљана репица
Бугарска	1.972	13	455
Хрватска	111	232	132
Мађарска	3.182	179	949
Румунија	1	425	1.360
Словенија	0	5	8
Србија	616	598	69
АП Војводина	567	550	60

Извор: Обрачун на основу података Еуростата и националних статистика.

АП Војводина производи пет пута више сунцокрета од Хрватске и соју више од свих земаља у окружењу. У производњи уљане репице заостајемо за окружењем (сем Словеније).

Табела 93: Просечна површина под парадајзом 2015-2020. (ха)

Држава/територија	Просек	Минимум	Максимум	CV (%)	Стопа промене %
ЕУ	243.500	325.270	254.430	3,04	-1,92
Бугарска	4.280	3.280	5.150	18,00	1,82
Хрватска	400	320	490	17,74	-5,30
Мађарска	2.300	2.080	2.500	6,51	0,96
Румунија	23.350	22.210	24.840	3,98	2,84
Словенија	200	190	220	6,45	3,73
Србија	9.270	7.900	10.920	13,04	-6,82
АП Војводина	2.423	1.945	3.036	15,11	-4,69

Извор: Обрачун на основу података Еуростата и националних статистика.

Просечна годишња површина под парадајзом у АП Војводини већа него у Мађарској, а далеко већа него у Хрватској и Словенији и чини око 1% површина под истим поврћем у ЕУ. После Хрватске, у АП Војводини је најизраженија стопа пада површина под парадајзом.

Табела 94: Просечна површина под јабуком у периоду 2015-2020. (ха)

Држава/територија	Просек	Минимум	Максимум	CV (%)	Стопа промене %
ЕУ	522.960	507.250	538.500	2,12	-1,47
Бугарска	4.280	3.970	4.770	8,43	-0,30
Хрватска	5,190	4.730	5.890	9,69	-2,30

Мађарска	32.010	30.970	32.800	1,99	-0,13
Румунија	54.520	52.740	55.880	2,43	-0,90
Словенија	2.370	2.270	2.470	3,28	-2,09
Србија	24.930	23.740	26.100	4,58	1,37
АП Војводина	7.198	6.944	7.488	5,24	1,90

Извор: Обрачун на основу података Еуростата и националних статистика.

Површине под јабуком у АП Војводини веће су од површина у Бугарској, Хрватској и Словенији, значајно заостају за оним у Румунији и Мађарској. Једино у АП Војводини површине под јабуком имају тенденцију раста, у свим другим државама и ЕУ присутна је тенденција пада површина.

Војводина не заузима значајно место по производњи грожђа у ЕУ. Међутим, тенденција смањивања производње грожђа присутна је у ЕУ, као и у земљама у окружењу, са изузетком Румуније. У АП Војводини постоје 3 микрорејона за производњу грожђа: Фрушкогорски, Вршачки и Суботички (вина с песка).

Табела 95: Производња грожђа у периоду 2015-2019. (000 т)

Држава/територија	Просек	Минимум	Максимум	CV (%)	Стопа промене %
ЕУ	25.108	23.003	27.643	6,83	-0,24
Бугарска	211	179	261	14,60	-9,13
Хрватска	130	108	154	15,17	-8,46
Мађарска	494	457	553	7,10	-0,81
Румунија	941	733	1.140	18,44	5,21
Словенија	107	90	127	14,61	-2,77
Србија	155	146	171	7,31	-1,24
АП Војводина	33	26	39	11,25	-6,23

Извор: Обрачун на основу података Еуростата и националних статистика.

Војводина са 92.000 музних крава близу је Словенији (105.000) и Хрватској (139.000). Остале земље у окружењу имају далеко више музних крава (Мађарска 241.000, Бугарска 256.000 и Румунија 1,163.000 грла). Број музних крава је веома стабилан, о чему говоре веома ниски коефицијенти варијације.

Идентификација проблема:

- Смањење и погоршање квалитета производних ресурса у пољопривреди. Историјски је процес смањивања пољопривредног, а нарочито обрадивог земљишта, не само код нас, него генерално у свету. Тај процес изражен је и у АП Војводини, обрадива површина се константно смањује. Губитак површина надокнађује се повећањем интензивности производње (већи приноси), али проблем је присутан и биће дугорочно акутан;
- Приметно је и значајно смањење радне снаге у пољопривреди. Од евидентног вишка радне снаге до краја XX века, у скорој будућности индивидуални пољопривредни произвођачи и радници у пољопривредним предузећима ће представљати озбиљан проблем. Ту је и изражен проблем старачких газдинстава, која објективно немају активну радну снагу. Последица смањења радне снаге је делом и последица смањивања популације у АП Војводини;
- Водни ресурси, којима је АП Војводина богата, ни приближно нису искоришћени у одговарајућој мери. Узроци томе леже (између осталог) у квалитету воде, редовном одржавању и трошковима експлоатације водних ресурса. Овај проблем све више добија на значају јер се клима веома брзо мења. У просеку свака 3-4 година у Војводини је била сушна;
- Мали број стоке (условних грла стоке по хектару) такође је велики проблем како производни, тако и економски. Са малим бројем стоке не враћа се преко органског ђубрива довољна количина хумуса у земљиште, што доводи до његове деградације. Економски проблем је у томе што се ни остали пољопривредни ресурси не користе рационално (земљиште, радна снага, легуминозе, нуспроизводи,...). Код нас је супротан проблем од оног

у развијеним земљама ЕУ, где је проблем са вишком стоке (1,5-2 условна грла по ха) што ствара претерану концентрацију органске материје и изазива загађење земљишта), док се код нас тешко одржава минимална плодност земљишта;

- Структура пољопривредне производње је последњих година значајно побољшана, међутим и даље у структури ораница доминирају жита. Овај проблем није толико изражен, јер су тенденције промене сетвене структуре позитивне када је у питању индустријско биље. Код поврћа то није случај јер и оно показује значајне тенденције пада површина и производње;
- Неповољне су тенденције у површинама под виновом лозом и код појединих врста воћа (крушка, бресква, шљива и орах);
- У сточарској производњи проблем је тренд пада броја условних грла стоке. Свињарска производња највише доприноси том паду. Говедарска производња је релативно стабилна, али на доста ниском нивоу. Узрок томе су лоши економски услови за производњу. Нпр, производња крављег млека без државних донација је нерентабилна и са приносом млека далеко вишим од просека (око 3.500 лит. по крави). Код тога говеда је слична ситуација;
- Генерално посматрано интензивност производње код највећег броја пољопривредних производа није на задовољавајућем нивоу. О томе говоре изузетно високи коефицијенти варијације приноса, што указује на велики утицај природних услова на производњу, која доприноси нестабилности приноса из године у годину. Ниска интензивност производње огледа се у „сувом ратарењу“, неадекватној агротехници, немогућности поштовања оптималних рокова услед застареле механизације малог учинка, ниским улагањима у исхрану и негу (како биљака, тако и животиња);
- Недовољне површине и производња органских производа која има у иностранству платежно способну тражњу. Узрок тога је у делимично загађеним ресурсима (земљиште, вода, ваздух), а делимично и неадекватној државној подршци (финасијска и фискална);
- Неповољно финансирање пољопривреде од стране пословних банака, као и недовољна финансијска подршка Републике и Покрајине (и поред 5 фондова из којих се из Покрајине обезбеђују средства пољопривреди, бесповратно или уз изузетно повољно финансирање);
- За потребе развоја пољопривреде у АП Војводини у периоду од 2017-2020. из Покрајинског буџета издвојено је укупно 8,5 млрд. РСД (просечно годишње 2,1 млрд. РСД годишње). Средства су смањена са 2,9 млрд. РСД у 2017. на 1,5 млрд. РСД у 2020. (просечна стопа пада средстава од -20% годишње);
- Недовољна улагања у рурални развој, а посебно у инфраструктурне пројекте који обезбеђују добре услове за производњу и за солидан живот на селу. То нарочито важи за рурална насеља која су удаљена од већих градова у Воводини;
- Недовољно повезивање између Покрајинског секретаријата за пољопривреду, са институцијама задуженим за развој и функционисање пољопривреде на нивоу округа и општина, с једне стране, Стручне пољопривредне службе с друге стране и пољопривредних произвођача с треће стране. Наиме, основна улога пољопривредног саветодавства је имплементација аграрне политике и узајамно информисање пољопривредних произвођача о мерама аграрне политике и државних институција о проблемима пољопривредних произвођача и резултатима аграрне политике. За ту сврху Пољопривредна саветодавна служба у Војводини није адекватно оспособљена. Недостају јој профили агроекономског смера, тешња сарадња са образовним и државним институцијама око наведених проблема;
- Недовољна примена ИСО стандарда и добре пољопривредне праксе;
- Неадекватно вредновање квалитета пољопривредних производа. Не вреднују се адекватно квалитативне особине пољопривредних производа, тако да је за произвођаче основни императив квантитет, односно што виши приноси по јединици капацитета.
- Недовољно коришћење обновљивих извора енергије. Примена првенствено соларне енергије за производњу струје у пољопривреди је у великом замаху у целом свету, а последњих година су у порасту тзв. "agrivoltaic" пројекти који подразумевају истовремену производњу различитих биљних култура као и производњу струје постављањем соларних панела на одговарајући начин на истој парцели, тако да пољопривредник има приносе по

два основа. У овим случајевима не долази до великог умањења пољопривредних приноса док истовремено долази до значајне производње електричне енергије.

1.12.5. Рурални развој

Рурални развој мора бити оријентисан на мултифункционални и одрживи развој. То значи, дефинисање различитих производних и услужних програма развоја руралних подручја. Пољопривреда остаје највећи корисник и потрошач руралног простора, па је најодговорнија за његово стање. Само планирање целовитог, свеобухватног развоја мањих просторних руралних целина на начелима одрживог развоја, обезбеђује успешан модел оживљавања и напретка мање развијених руралних подручја.

Руралне области у Војводини се значајно разликују по економским, социјалним и демографским карактеристикама од урбаних. Сталне миграције у урбане средине, слаба диверзификација економских активности, пољопривреда као доминантна економска активност, висока стопа незапослености, неразвијена инфраструктура, низак бруто домаћи производ по глави становника су основни проблеми руралне области.

Концепт руралног развоја и структурних подстицаја, потребно је заснивати на синергији заштите животне средине, друштвеног и привредног потенцијала, локалној традицији и посебности, индивидуалној и заједничкој мотивацији и креативности, и партнерству јавног и приватног сектора. За подстицање таквог руралног развоја потребно је развити посебан приступ, мере и фондове.

Мултифункционалност руралних подручја подразумева коришћење пољопривредних ресурса, не само за производњу хране, већ и развој непољопривредних активности које се изражавају кроз друге намене – функције (производња енергије из обновљивих извора, агротуризам, услужне (занатске) делатности, здравствени туризам, угоститељство, лов, риболов, спорт, оснивање и развој малих и средњих предузећа, и др.). Циљ наведеног приступа је учинити руралне крајеве привлачнима за живот. Креирање и увођење нових делатности и извора прихода изван пољопривреде у руралним областима може утицати на проширење могућности запошљавања и заштиту руралног богатства.

Диверзификација и развој активности имају важне економске последице, а улагањем у сеоску инфраструктуру стварају се бољи услова живота које ће умањивати потребу за иселјавањем становништва које живи у руралном подручју.

Концепт руралног развоја заснива се на узајамном приближавању локалних учесника у развоју и стварању веза међу њима. Оспособљене за сопствене развојне иницијативе, локалне заједнице ће преузимати одговорности за њихову имплементацију и бити одговорне за доношење локалних руралних развојних стратегија и налажење сигурних извора финансирања.

Применом концепта мултифункционалне пољопривреде, која ће поштовати околину, ограничава се конфликт између економског раста и заштите природне средине. Мултифункционална пољопривреда у руралном развоју подразумева међусобну интеракцију утицаја аграрне производње на рурални развој и обрнуто, утицај руралног развоја на покретање неких видова аграрне производње.

Промоција специфичних одлика домаћих производа и ширење знања о доброј пољопривредној пракси ради очувања животне средине, подстицај је стварања нових могућности за запошљавање у циљу смањивања степена сиромаштва и повећање квалитета живота у руралној АП Војводини. Дугорочни одрживи развој руралних подручја је стратешки циљ привредног

развоја, будући да и други економски и друштвени сектори имају велики утицај на развој руралних подручја.

SWOT анализа пољопривреде и руралног развоја АП Војводине

Предности	Недостаји
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Добри природни услови за производњу (земљиште, клима, водни ресурси) ▪ Компаративне предности микрорејона (Фрушка гора, Суботичка пешчара, Вршачке планине), ▪ Изврсни услови за мултифункционални развој пољопривреде, ▪ Традиција у конвенционалној пољопривредној производњи, ▪ Релативно квалификована радна снага, ▪ Развијеност прерађивачких капацитета, ▪ Постојање образовних и научно-истраживачких институција, ▪ Спремност покрајинских институција за развој агрокомплекса, ▪ Постојање пољопривредне саветодавне службе. 	<p>Релативно загађена животна средина и ресурси пољопривреде,</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Неуређеност земљишног комплекса ▪ Ситни поседи и парцеле газдинстава, ▪ Релативно екстензивна производња по структури и интензивности, ▪ Слаба заступљеност сточарства, ▪ Неодговарајуће решење коришћења државног земљишта, ▪ Недовољно коришћење и лоши економски услови за коришћење водног потенцијала за наводњавање, ▪ Слаба организованост сељачких газдинстава, ▪ Немогућност адекватне подршке развоју пољопривреде од стране државе, ▪ Проблем старачких домаћинстава и девастације села.
Могућности, шансе	Претње, опасности
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Уређење земљишних површина, ▪ Повећање површина у наводњавању, ▪ Интензивирање биљне производње променом структуре производње и већим улагањем у поједине линије производње, ▪ Могућности бољег коришћења земљишта роз пострну и накнадну сетву, ▪ Интензивирање сточарске производње, ▪ Већи степен финализације производње у сопственим прерађивачким капацитетима, ▪ Унапређење технологије прераде пољопривредних производа, ▪ Мултифункционални рурални развој, ▪ Интеграција производње, прераде и пласмана кроз задругарство, ▪ Успостављање ИСО стандардизације и побољшање квалитета производа, ▪ Већа примена добре пољопривредне праксе, ▪ Развој органске производње, ▪ Даље унапређење саветодавне службе, научних и образовних институција, ▪ Могућност примене ГПС технологије у производњи, ▪ Веће коришћење обновљивих извора енергије у пољопривреди. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ограничења пласмана услед слабе платежно способне тражње и нелојалне конкуренције из иностранства, ▪ Ограничења извоза због низа нецаринских прописа, ▪ Смањење радне снаге у пољопривреди, ▪ Константно смањивање пољопривредних ресурса (земљишта, квалитетне воде, загађене животне средине), ▪ Деградација земљишта услед малог броја стоке и органског ђубрива, ▪ Промена климе, мања количина падавина и повећање просечне температуре може довести до великих промена у структури пољопривредне производње, ▪ Доминација међународних корпорација које могу да угуше домаће произвођаче, ▪ Недостатак квалитетних извора средстава за развој и функционисање, ▪ Непостојање или неадекватност примене и контроле законске регулативе, ▪ Недовољан утицај институција на рурални развој.

1.13. Туризам

Раст туризма у Републици Србији и АП Војводини у периоду 2015-2020. је био изузетно динамичан по свим аналитичким параметрима. Раст укупног броја туриста у АП Војводини је износио 27%, а броја ноћења 28%.

Због нешто динамичнијег раста на републичком нивоу, учешће туризма АП Војводине у Републици је смањено: у броју долазака туриста са 17% на 15%, и у броју ноћења са 15% на 13,7%. Учешће броја страних туриста АП Војводине у Републици је смањено са 16% на 15%, а броја ноћења са 17% на 15%.

Скоро половина туриста је изабрало **туристичке дестинације** у Јужнобачкој регионалној области и 36% укупног броја ноћења. Структурно највише туриста је из држава региона, док је број туристичких ноћења из Руске Федерације (16%).

Број организатора путовања се у АП Војводини смањено за преко 30%, док се број посредничких агенција повећао више него двоструко. Највећи број и организатора путовања и посредничких агенција у 2019. послује на територији Јужнобачке области, а најмање на територији Западнобачке и Севернобанатске области.

У стратешким документима који покривају развој туризма у наредном периоду посебно се акцентује **развој традиционално конкурентних видова туризма** у АП Војводини (ловни, бањски, манифестациони и градски туризам) и дестинације са доминантном летњом понудом (Горње Подунавље, Нови Сад – Фрушка гора, Горње Потисје, Доње Потисје и Делиблатска пешчара).

Трендови у развоју туристичке привреде Републике Србије и АП Војводине

Упоредна анализа туристичке привреде, пре свега, анализа броја долазака домаћих и страних гостију у Републици Србији и АП Војводини у периоду 2000-2019., у односу на раздобље 1989-2000. показује изразите позитивне промене и преокрет изузетно неповољних трендова у туризму до 2000., јер су последице у туризму увек рефлексивна политичких и економских фактора. Политичке, економске и друштвене промене од 2000. биле су основа за постепено унапређење положаја Србије као туристичке дестинације и позитиван тренд који се од тада готово непрекидно наставља (уз неколико осцилаторних година).

Највећи број укупних долазака остварен је у 2019., када је Републику Србију посетило 3.689.983 туриста, од чега АП Војводину 561.657. Генерално, позитиван тренд је углавном последица раста броја иностраних посетилаца. Када су у питању домаћи гости, уочава се умерени пад до 2015. (због последица рецесије 2008.), од када почиње тренд постепеног и континуираног раста. Највећи број домаћих туриста у Републици Србији забележен је 2000. када је износио нешто преко 2 милиона и од тада до данас овај број није превазиђен. Нешто је другачија слика у АП Војводини која у последње три године бележи већи број долазака домаћих туриста од оног у 2000. Са друге стране, доласци страних туриста расту и 2019. када је први пут забележен већи број долазака страних (1.846.551) од домаћих туриста (1.843.432) на нивоу Републике Србије. Слично је и у АП Војводини, са снажним растом, почев од 29.802 гостију 2000., до 274.238 долазака 2019.

Број ноћења у Републици Србији и АП Војводини, у периоду 2000-2019. године има веће осцилације него код укупног броја долазака туриста. Наиме, иако је у укупним ноћењима у Републици Србији забележен раст од почетка до краја посматраног периода, унутар овог тренда наилази се на велике осцилације. Највећи број регистрованих ноћења и у Републици Србији и у АП Војводини забележен је у 2019., када је било 10.073.299 и 1.384.344 респективно. Као и код

броја посетилаца, највећи број ноћења домаћих туриста забележен је 2000. и тај број није достигнут ни 2019. У АП Војводини, са друге стране, највећи број ноћења домаћих туриста забележен је 2019. и износи 774.143. Исти је случај и када је у питању број ноћења страних посетилаца.

Од 2014. када је уведена мера дотираног туристичког путовања (доделе материјалних средстава грађанима за поспешивање развоја домаћег туризма) подељено је 15.000 ваучера, а 2020. тај број је достигао 160.000 реализованих и 400.000 одобрених ваучера. У 2020. одобрено је 560.000 ваучера, значи 2,8 млрд. РСД инвестиција у развој домаћег туризма и директно повећање броја ноћења за 2,8 милиона. Са одобрених додатних 400.000 ваучера за 2020. укупна инвестиција (2014 – 2020) износи 4,7 млрд. РСД (932.000 ваучера) и 4,7 милиона додатних ноћења на домаћим дестинацијама.

Табела 96: Укупан број туриста и број ноћења у АП Војводини 2019.

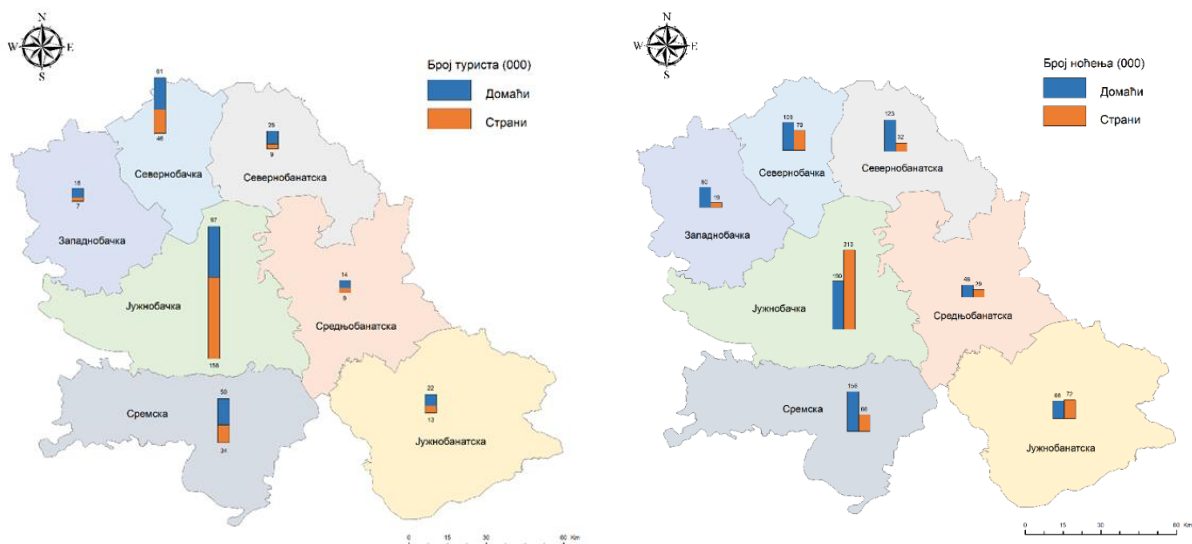
	Број туриста			Ноћења туриста			Просечан број ноћења туриста	
	Укупно	домаћи	страни	Укупно	домаћи	страни	домаћи	страни
АП Војводина	561.657	287.419	274.238	1.384.344	774.143	610.201	2,7	2,2
Западнобачка	24.944	17.976	6.968	98.398	79.862	18.536	4,4	2,7
Јужнобанатска	35.085	21.820	13.265	140.379	67.922	72.457	3,1	5,5
Јужнобачка	253.054	97.048	156.006	502.893	189.650	313.243	2,0	2,0
Севернобанатска	34.393	25.040	9.353	155.491	123.270	32.221	4,9	3,4
Севернобачка	106.800	60.992	45.808	187.548	109.025	78.523	1,8	1,7
Средњобанатска	23.247	14.216	9.031	77.301	48.228	29.073	3,4	3,2
Сремска	84.134	50.327	33.807	222.334	156.186	66.148	3,1	2,0

Извор: РЗС.

АП Војводина у туристичком промету Републике Србије у 2019. учествује са 15,2%. Број долазака на нивоу Републике повећава се бржим темпом него у АП Војводини исто као и број остварених ноћења, који у апсолутном смислу расте по мањој стопи у односу на Републику Србију. Унутаррегионално, највећи број долазака у 2019. забележила је Јужнобачка област коју је посетило 45,1% од укупног броја туриста, следи Севернобачка са 19%, док је Сремска област остварила 15% од укупног броја долазака у АП Војводини. Остале области учествују са мање од 10% у укупном броју долазака.

Карта 12: Број туриста по регионалним областима АП Војводине 2019.

Карта 13: Број ноћења туриста по регионалним областима АП Војводине 2019.

Извор: РЗС.

Као и у броју долазака и у броју ноћења, Јужнобачка област доминира са 36,3% од укупног броја остварених ноћења на територији АП Војводине. Следи Сремска област са 16%, а затим следе Севернобачка са 14%, Севернобанатска са 11% и Јужнобанатска област са 10%. Број ноћења је равномерније распоређен на територији АП Војводине од броја долазака, како домаћих тако и страних туриста. Туристи су у 2019. години најдуже боравили у Севернобанатској области, где су просечно проводили 4,5 дана, док су се најкраће задржавали у Севернобачкој области, нешто више од 1,7 дана.

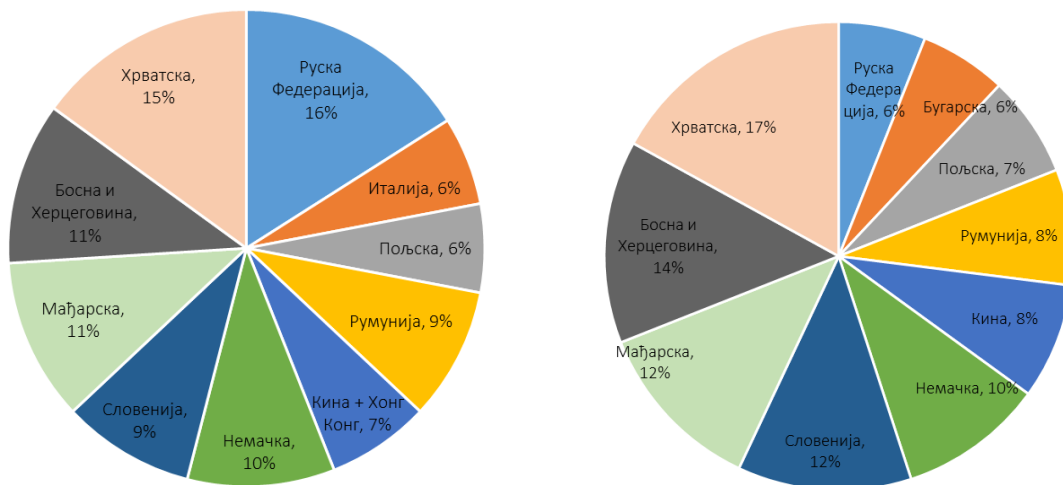
Табела 97: Најпосећеније дестинације по областима АП Војводине, 2019.

Дестинација	Број туриста		Дестинација	Број ноћења	
	Укупан број туриста	% у регионалној области		Укупан број ноћења	% у регионалној области
Нови Сад	221.848	87,7	Нови Сад	425.149	84,5
Суботица	98.400	92,1	Суботица	167.714	89,4
Ириг	31.017	36,9	Ириг	113.734	51,2
Вршац	17.324	49,4	Панчево	40.668	29,0
Зрењанин	17.068	73,4	Зрењанин	56.549	73,2
Сомбор	13.698	54,9	Апатин	68.302	69,4
Кањижа	12.892	37,5	Кањижа	52.952	34,1

Извор: РЗС.

Највише гостију из иностранства у АП Војводини у 2019. дошло је из Републике Хрватске (17%), потом из Босне и Херцеговине (14%), Мађарске (12%) и Словеније (12%). Структура гостију је доминантно са простора бивше СФРЈ и окружења, са изузетком великог пораста броја долазака туриста из НР Кине због олакшаног визног режима са овом државом (144.961; раст од 41,6%). Највећи број ноћења остварили су туристи из БиХ (294.423; раст од 12,1%).

Графикони 54-55. Долазци и ноћења туриста према земљи порекла у АП Војводину 2019.

Извор: РЗС.

По броју остварених ноћења страних туриста, на првом месту се налазе туристи из Русије са 16%. Туристи из Хрватске су чинили 15%, Босне и Херцеговине и Мађарске 11%, а Немачке 10% туриста у укупном броју ноћења у Војводини. Гости из осталих земаља учествују са мање од 10% у укупном броју ноћења. Највећи пораст броја долазака у АП Војводини у 2019. од 54,4%, регистрован је код туриста из Бразила, а број ноћења (100,3%) регистрован је код туриста из Украјине. Домаћи туристи су у 2018. години остварили 7.844.588 укупних ноћења, од чега је 821.456 туриста отишло у иностранство и тамо остварило 7.041.909 ноћења, што значи да су српски туристи у иностранству боравили у просеку 8,6 дана.

Упоредни приказ броја и типа туристичких агенција које послују на територији АП Војводине по областима за 2011. и 2019. констатује да се туристичко тржиште значајно променило. Наиме, број организатора путовања се у АП Војводини смањио за преко 30%, док се, са друге стране број посредничких агенција повећао више него двоструко. Највећи број и организатора путовања и посредничких агенција у 2019. послује на територији Јужнобачке области, а најмање на територији Западнoбачке и Севернобанатске области.

Табела 98: Број и тип туристичких агенција у АП Војводини 2011-2019.

	2011.		2019.	
	Организатор путовања	Посредник	Организатор путовања	Посредник
АП Војводина	118	84	82	186
Севернобачка	8	9	4	23
Средњобанатска	7	6	15	4
Севернобанатска	7	3	4	11
Јужнобанатска	8	17	3	35
Западнoбачка	7	5	4	11
Јужнобачка	65	37	45	80
Сремска	16	7	7	22

Извор: АПР.

Смештајни капацитети у АП Војводини

Укупни смештајни капацитети на територији АП Војводине бележе значајан раст 2011-2019. Број објеката за смештај порастао је за 27%, број расположивих соба за 13%, док је укупан број лежајева забележио раст од готово 8%.

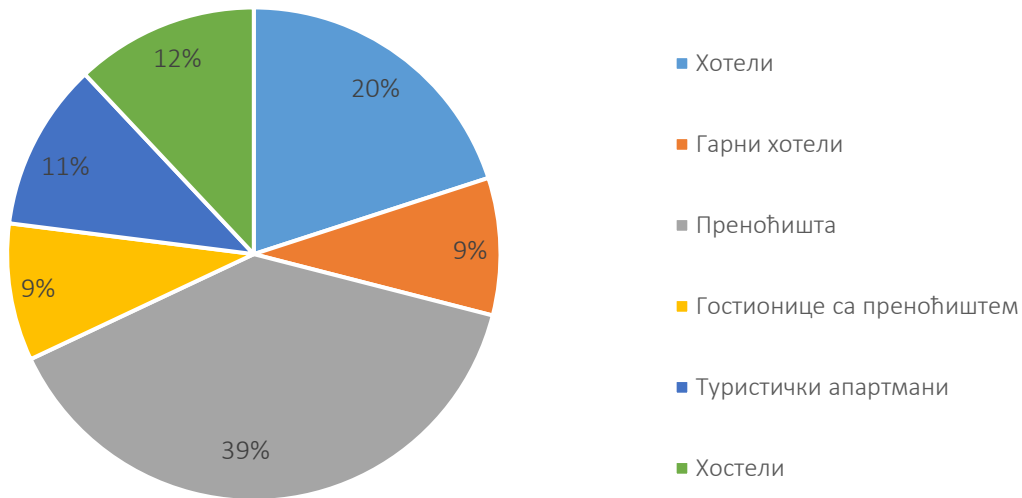
Табела 99: Укупни смештајни капацитети у АП Војводини 2011-2019.

	2011.			2019.		
	Број објеката	Број расположивих соба	Број лежаја	Број објеката	Број расположивих соба	Број лежаја
Укупно	231	8896	21.581	294	10056	23.224

Извор: РЗС

Када је у питању смештај туриста према врсти и категорији објекта у АП Војводини, уочава се да је у 2019. дошло до смањења броја хотела, као и драстичног смањења броја пансиона и мотела. Број преноћишта и гарни хотела је забележио раст, док су број хостела са 4 објекта у 2011. години, порастао на 32 у 2019.

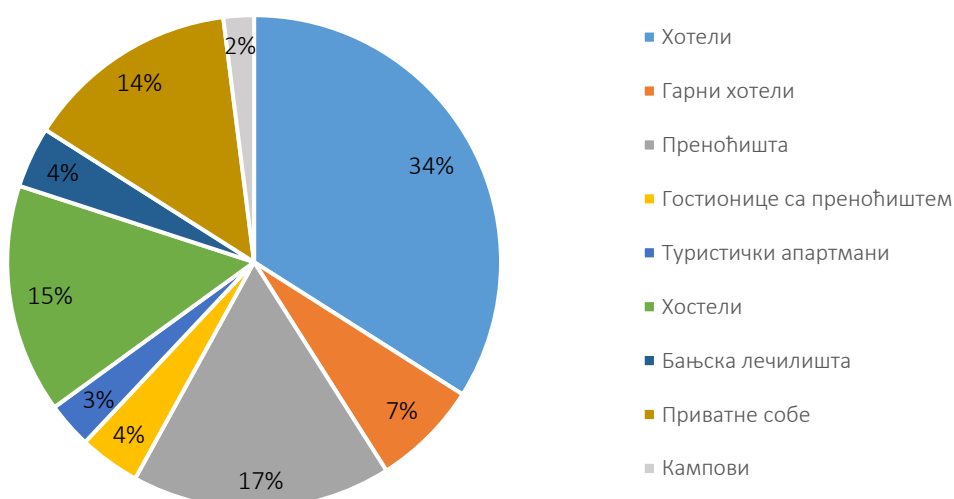
Графикон 56: Најзаступљеније врсте објеката за смештај у АП Војводини, 2019.

Извор: РЗС.

Највећи број расположивих соба на територији АП Војводине у 2019. био је у хотелима (34% од укупног броја), уз смањење за 22,75% у односу на 2011. Са друге стране 17% од укупног броја расположивих соба су у преноћиштима, којих је у односу на 2011. више за 155%. У категорији пансиона и мотела је, као и у броју објеката ове категорије, забележен драстичан пад у броју расположивих соба. Супротно томе, број соба је повећан и код туристичких насеља (183%), гарни хотела (142%), бањских лечилишта (287%), те приватних кућа и соба. Највеће процентуално повећање броја соба се уочава код хостела од чак 756,82% у односу на 2011. У 2019. хостели чине 15% од укупног расположивог броја соба.

Графикон 57: Број расположивих соба по врстама објеката за смештај у АПВ 2019.

Извор: РЗС.

Укупан број лежајева на територији АП Војводине је порастао за 7,6% у периоду 2011-2019., али је унутар структуре броја лежајева било неколико различитих трендова. Хотели доминирају и у овом сегменту са 32% од укупног броја лежајева, међутим у односу на 2011. њихов број је за 42% мањи, слично као и код броја лежајева у пансионима и мотелима. Преноћишта су на другом месту и забележила су раст по свим параметрима, па је и број лежајева у њима порастао за

15,7% у протеклих осам година. Хостели су на трећем месту са 18% од укупног броја лежајева на територији АП Војводине и растом од 675%.

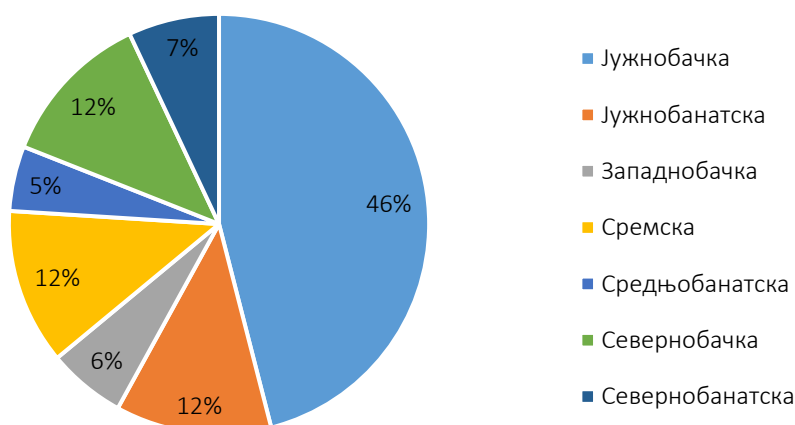
Табела 100: Број лежајева по врстама објеката за смештај у АП Војводини 2019.

Хотели	Преноћишта	Хостели	Приватне собе	Гарни хотели	Гостионице са преноћоштем	Туристички апартмани	Приватне куће/станови
32%	19%	18%	14%	7%	4%	4%	2%

Извор: РЗС

Највеће повећање смештајних капацитета је у Сремској области (повећање од 40,5%). Једино је Јужнобанатска област забележила смањење броја лежајева, док су све остале области оствариле позитивне резултате по овом индикатору. У Јужнобачкој области овај параметар се није изменио.

Графикон 58: Регионални распоред лежајева у АП Војводини 2019.

Извор: РЗС.

Искоришћеност лежајева такође сукцесивно расте са 9,6% у 2011., на 16,3% у 2019. Највеће повећање искоришћености смештајних капацитета у 2019. је у Јужнобанатској области која је са 4,3% искоришћености дошла до 14,3%. Највећи степен искоришћености смештајних капацитета у 2019. има Севернобанатска (25,8%), док најмању бележи Јужнобачка област (12,8%).

Табела 101: Промена просечне искоришћености смештајних капацитета у АП Војводини (%)

	2011.	2019.
АП Војводина	16,3	9,6
Западнобачка	17,8	13,3
Јужнобанатска	14,4	4,3
Јужнобачка	12,8	6,4
Севернобанатска	25,87	23,0
Севернобачка	18,2	13,0
Средњобанатска	19,7	25,0
Сремска	22,5	14,9

Извор: прорачун, на основу података РЗС.

Стратегија развоја туризма Републике Србије 2016-2025. („Сл. Гл. РС“, бр. 98/16) је кровни документ из области туризма. Развој туризма обухваћен је и *Просторним планом Републике Србије 2010-2020.* („Сл. Гл. РС“, бр. 88/10) и *Регионалним просторним планом АП Војводине до*

2020. („Сл. Гл. АП Војводине“, бр. 22/11). Област угоститељства уређена је Законом о угоститељству. Од посебног значаја за развој туризма на подручју АП Војводине су: *Програм развоја туризма у АП Војводини 2018-2022*, Мастер планови развоја туризма у Војводини (Горње Подунавље, Доње Подунавље, Сремске Карловце и Фрушку гору, Бач - Бачку Паланку-Бачки Петровац, Ново Милошево, Палић, као и Пут римских царева) и Локална стратешка и планска документа у вези са развојем туризма, руралног развоја и др. Ови документи приказују стање развоја туризма на ужим дестинацијама. На основу њих, локални мастер планови доносе предлоге развоја туристичких производа, акционе планове за реализацију и списак пројеката са проценом вредности улагања чиме постају водич за јавне политике у правцу развоја туризма.

Просторни план Републике Србије 2021-2035. (нацрт) посебно истиче одрживи просторни развој туризма, интегрисан у економски, социјални, културни и еколошки развој територијалних целина, урбаних и руралних насеља и инфраструктуре, који би допринео јачању међународне, националне и регионалне конкурентности, активирања и заштите туристичких простора. Стратешки приступ се базира на комплетирању постојеће туристичке понуде, подизању квалитета и интензитета њеног коришћења, са јачањем постојећих и увођењем нових туристичких производа, у складу са захтевима иностраног и домаћег тржишта. Стратешки приоритет је одрживо разграничење заштићених зона и зона туристичких центара, како би се са једне стране издвојила подручја са еколошки најосетљивијим и највреднијим природним целинама и зеленим коридорима, а са друге утврдила подручја са израженим погодностима за развој националних туристичких дестинација.

Примарни и секундарни туристички простори на територији АП Војводине - Дестинације обухватају своје конститутивне вредности природе, културног наслеђа, градова, бања, села, ловишта и др., са традиционалним и новим центрима. На основу потенцијала за трајање туристичке сезоне, примарне туристичке дестинације су по значају рангиране у следеће три групе: (1) Дестинације са доминантном летњом понудом (2) Дестинације са летњом понудом уз учешће зимске понуде и (3) Дестинације са целогодишњом понудом. На територији АП Војводине издвојене су само дестинације са доминантном летњом понудом и то Горње Подунавље, Нови Сад – Фрушка гора, Горње Потисје, Доње Потисје и Делиблатска пешчара.

Транзитни/туринг туристички правци - Друмски туристички правци издвојени су по критеријумима диспозиције постојеће и планиране друмске мреже у односу на примарне и секундарне туристичке просторе дестинација и целина, градских и бањских центара и других вредности, а по значају су подељени на примарне – међународне и секундарне – националне. Ова мрежа подржава све видове туризма, уз активирање и оних потенцијала који се физички не могу уврстити у примарне и секундарне туристичке просторе. Мрежа има функције саобраћајног повезивања туристичких простора, транзитног туризма и кружних путовања на итинерерима са еколошким, културно-историјским, верским, етнолошким, спортско-рекреативним, гастрономским и другим мотивима.

Примарни, међународни друмски правци који су значајни за подручје АП Војводине, са целогодишњом понудом су у коридорима главних постојећих и планираних аутопутева (државни путеви IA реда) и за туризам најзначајнијих државних путева IB реда (могући аутопутеви или брзе саобраћајнице) на следећим релацијама:

1. постојећи аутопут А1 граница Мађарске – граница Северне Македоније;
2. постојећи аутопут А3 граница Хрватске – Београд;
3. планирани аутопут Нови Сад – Ваљево;
4. државни путеви IB реда граница Мађарске – Сомбор – Нови Сад – Зрењанин – Београд.

Секундарни, национални правци са претежно летњом понудом су у коридорима свих осталих државних путева IB реда.

Пловни транзитни/туринг туристички правци издвојени су по критеријумима значаја за наутички туризам и положаја у односу на долињско-водне туристичке дестинације. Подељени су на примарне – међународне и секундарне – националне правце са претежно летњом понудом. Од значаја за АП Војводину су међународни правци Дунав, Тиса и Сава и национални правци канал Дунав – Тиса – Дунав и остали пловни канали у Војводини. Такође, од великог су значаја и остали транзитни правци који пролазе кроз Србију воде из Мађарске према Бугарској, и то: Дунавска бициклическа рута *Euro velo 6* (која прати ток Дунава); као и европски пешачки путеви Е-4 (на правцу Кањижа – дуж Тисе – Београд – источним делом Србије) и Е-7 (на правцу Палић – Нови Сад – западним делом Србије ка Златибору – Копаонику - Власини - Дукату).

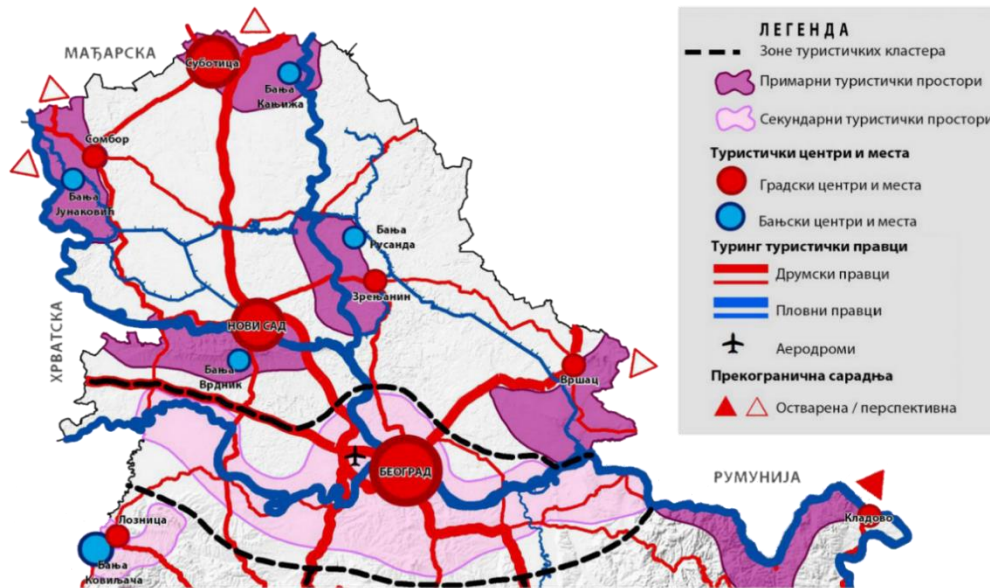
Градски туристички центри и места на територији АП Војводине - Издвајање и рангирање градских туристичких центара и места извршено је по критеријумима величине, привредног и културног значаја, достигнутог туристичког промета, изграђености, уређености и опремљености, урбаног амбијента, културног наслеђа, културних установа, манифестација и сл., као и по положају у односу на туристичке дестинације, транзитне/туринг правце и др.

Градови су третирани као битни конституенти туристичких простора и постојећи или потенцијални лидери њиховог развоја у статусу традиционалних центара, подељених на примарне – међународне и секундарне – националне.

Примарни градски туристички центри међународног значаја са целогодишњом понудом на територији АП Војводине су Нови Сад и Суботица, док *секундарне градске туристичке центре националног значаја* са претежно целогодишњом понудом чине Сомбор, Зрењанин и Вршац. *Остали градски туристички центри и места* националног значаја су: Кикинда, Панчево, Рума и Сремска Митровица.

Бањски туристички центри и места - Издвајање и рангирање бањских туристичких центара и места извршено је по критеријумима развијености (остварен промет, валоризовани природни и створени ресурси, изграђеност и уређеност), перспективности у односу на обухваћеност туристичким дестинацијама и положаја према транзитним/туринг правцима и градским центрима. Бање Србије диференциране су на примарне бањске туристичке центре перспективно међународног значаја, секундарне бање националног значаја и остале бање регионалног значаја. У АП Војводини од бања националног значаја (*секундарне бање*) са претежно целогодишњом понудом присутна је само Бања Врдник. Од осталих бања, национални ранг са претежно летњом понудом имају Бања Кањижа, Бања Јунаковић, Бања Русанда и Бања Сланкамен.

Карта 14: Развој туризма према Нацрту Просторног плана Републике Србије 2021-2035.

Извор: Нацрт Просторног плана Републике Србије 2021-2035

Као кључни туристички производи у **Програму развоја туризма АПВ 2014-2020.**, издвајају се следећи видови туризма: манифестациони, културни, градски, рурални (сеоски), здравствени и бањски, пословни, наутички, ловни и риболовни, вински, етно-гастрономски и екотуризам.

Као један од кључних туристичких производа Војводине истиче се гастрономија, који је значајан за развој не само етно-гастрономског туризма, већ и за манифестациони, рурални и екотуризам.

У оквиру манифестационог туризма у понуду се могу уврстити различити типови манифестација, попут уметничких, етнографских, привредних, спортских и манифестација забавног карактера.

У подручјима АП Војводине који су предиспонирани за производњу грожђа треба развијати „Вински туризам“. На нивоу АП Војводине требало би промовисати не вински пут, већ **„ВИНСКИ ТРОУГАО“**, који би се састојао од Суботичке пешчаре (вина са песка), Фрушке горе (фрушкогорско виногорје) и Вршачких вина. У оквиру винског туризма главне активности су обиласци винских подрума (винске туре) и разне манифестације организоване поводом бербе грожђа.

У АП Војводини би се требао промовисати „Ракијски пут“, пратећи и развијајући производњу воћних ракија у појединим руралним подручјима са развијеном воћарском производњом. Нарочито су интересантне ракије од дуње, брескве, кајсије и шљиве, које су заштитни знак Србије.

Угоститељски туризам салашарског типа прилично је развијен у АП Војводини. На великом броју салаша нуди се специјална понуда домаћих и старинских јела и пића. Појачаном пропагандом и инвестирањем у изградњу комфорних смештајних објеката на традиционални начин, угоститељски туризам могао би да прерасте у **„хотелски салашарски туризам“**.

Значајна обележја **културног туризма** Војводине представљају археолошка налазишта, фортификацијска здања, дворци, стара градска језгра, музеји и верске знаменитости.

Ресурсну основу развоја туризма чине и природна добра, која су већим делом заштићена. **Екотуризам** се темељи на активностима у пределима очуване природе и заштићеним природним добрима, на чијем подручју се под заштитом налазе и многобројне биљне и животињске врста са статусом природних реткости.

Манифестације **уметничког карактера** обогаћују културну туристичку понуду и доприносе креирању јединственог културног идентитета Војводине.

На нивоу Војводине заступљен је и **ловни туризам**, који према типу ловишта разликује ловишта на пољопривредном земљишту, шумска ловишта и ловни туризам везан за водене површине. Најпознатијим ловиштима газдују ЈП „Војводинашуме“ и Војска Србије. Ловни туризам је у АП Војводини прилично добро организован и доноси солидан девизни прилив. Даља улагања у ову област сигурно би допринела бржем руралном развоју

Риболовни туризам има потенцијал за даљи развој услед обиља површинских вода на простору АП Војводине, при чему се најпознатија риболовна подручја налазе на највећим рекама: Дунаву, Сави, Тиси и Тамишу. Богатство речних водотокова даје изузетне могућности за развој спортског риболовног туризма, а то значи изградњу одговарајућих објеката, односно кампова уз реке Дунав, Саву, Тису, Бегеј, Тамиш, Јегричку, Караш, Кривају, Неру, Босут, Чик, Златицу, Мостонгу итд.

Наутички туризам повезан је са туристичком понудом приобаља, у чијем садржају су манифестације, спортско-рекреативне активности и богата гастрономска понуда.

Здравствени и бањски туризам се заснивају на потенцијалима термоминералних вода на подручју АП Војводине које поседују квалитет и разноврстност и које се експлоатишу и користе на више од двадесет локалитета, укључујући бање, лечилишта, базене и купатила од локалног значаја.

Карактеристичан за градове у Војводини, **градски туризам** нуди комплексне туристичке вредности и могућности комбиновања појединачних специфичних елемената туристичких производа. Мотиви доласка туриста у градове укључују посао, културно-историјска баштина и манифестације.

Услед великог значаја за унапређење привредног и туристичког развоја Војводине, потребно је издвојити **пословни туризам**, који обухвата индивидуална или корпоративна путовања, конгресе, семинаре, конференције и сајмове.

Идентификација проблема

Ресурсни потенцијал за развој туристичких производа и атракција везаних за историју и културу углавном није искоришћен на ефикасан начин, иако у том аспекту постоје пројектне иницијативе и идеје, релативно малобројне и у раној фази развоја. Са друге је стране постоји врло изражена потреба урбане рехабилитације главних градских средишта (укључујући и Нови Сад), међутим ови пројекти су сложени и захтевају значајна финансијска средства и велики напор;

Регион АП Војводине има своје туристичке вредности и, у односу на остале регионе ЈИЕ, једини је регион са изразитим мултикултурализмом. Сви народи који су живели или још увек живе овде оставили су неизбрисив траг у домену културе, гастрономије, традиције и обичаја. Мултикултуралне туристичке вредности АП Војводине су познате на туристичком тржишту Балканског простора, међутим Европа и далеке дестинације тек почињу да откривају зашто АП Војводина носи епитет „Европа у малом“. Нажалост, мултикултуралност као њен главни адут није искоришћена у довољној мери, јер веома често баш оно по чему је АП Војводина посебна измиче као саставни део туристичких производа.

Услужни сектор је део привреде који је због своје структуре највише погођен пандемијом COVID-19. Иако су неке услужне делатности попут трговине и финансијског сектора наставили са позитивним кретањима, поједине делатности попут туризма, угоститељства, саобраћаја,

уметности, забаве и рекреације забележиле су драматичан пад. Број ноћења страних туриста (1.187.915) је у периоду I-XI 2020. пао за 68%, док је девизни прилив од туризма (957,8 мил. ЕУР) мањи за 25,6% у односу на исти период 2019., уз реални пад промета у угоститељству од 23,5%.

Приоритетне активности у туризму потребно је усмерити ка изградњи имица регије као туристички атрактивног подручја. У том контексту, кључно је планирање у јавном сектору, пре свега на припреми инвестиционих пројеката и иницијалној фацитацији процеса.

Правци развоја у туризму дефинисани су документом „Програм развоја туризма у АП Војводини за период 2018-2022. година“, који је 2018. године на предлог Покрајинског секретаријата за привреду и туризам усвојила Скупштина АП Војводине.

SWOT анализа туризма АП Војводине

Предности	Недостаји
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Добри природни услови за производњу, изузетан геостратешки положај; ▪ Близина афирмисаних туристичких дестинација; ▪ Добра инфраструктурна опремљеност и саобраћајна повезаност; ▪ Елементи природног и културног наслеђа; ▪ Погранични и подунавски положај; ▪ Међународне пловне реке, каналска мрежа; ▪ Квалитет и доступност земљишта; ▪ Отвореност и гостољубивост становништва; ▪ Квалитет појединих елемената понуде (нови објекти смештаја, салаши, вино и др.). 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Негативни демографски трендови; ▪ Ограничена туристичка инфра и супраструктура; ▪ Лоша дистрибуција смештајних капацитета; ▪ Дефицитарни људски ресурси (квантитативно и квалитативно); ▪ Капацитет система управљања и маркетинга у туризму; ▪ Недовољна координација са суседним регионима, ▪ Непостојање значајних заједничких прекограничних пројеката у области туризма.
Могућности, шансе	Претње, опасности
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Оријентација националне и политике ЕУ које фаворизују развојне политике у домену туризма и културе; ▪ Тржишни трендови у развоју производа (туре, кружна путовања Дунавом, старење путујуће популације, итд.); ▪ Повезивање са суседним туристичким регионима и дестинацијама; ▪ Брендинг и модернизација туристичког маркетинга; ▪ Глобално растући значај <i>health&wellness</i> индустрије; ▪ Институционално организовање и ефикасно аплицирање за развојне фондове ЕУ; ▪ Ефикасно управљање коришћењем ГИС алата и модерних ИД апликација. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Маргинализовање сектора услуга и туризма као потенцијално значајне привредне гране; ▪ Дубоке последице пандемије од 2020.; ▪ Даља девастација ресурса од важности за развој туризма (културно – историјског и природног наслеђа); ▪ Оријентација на моделе аграрног развоја који су у супротности са развојем туризма више и високе додате вредности; ▪ Неделовање у смеру заустављања одлива становништва у средњем року; ▪ Могући негативни ефекти и преливање економске кризе; ▪ Успорена реализација капиталних инфраструктурних пројеката.

2. РЕГИОНАЛНИ РАЗВОЈ

Највеће ограничење у спровођењу ефикасне унутаррегионалне политике АП Војводине је **институционална неизграђеност** на нивоу Републике. Политика регионалног развоја суочена је са два ограничења: (1) неизграђеност институција; и (2) недефинисање кривних стратешких докумената – националног развојног плана и стратегије регионалног развоја – којима би се усмеравали развојни процеси.

Институционална незаокруженост афирмише недовољну пажњу и усмереност на круцијалне проблеме и факторе који одређују услове за даљи укупан развој, као и развој на нивоу региона.

У наредној деценији суштинско питање биће питање даље децентрализације функција вођења регионалне политике, као и координације и имплементација позитивних инструмената регионалне политике ЕУ.

*Најефикаснији инструмент за вођење регионалне политике представља **процес придруживања Европској унији**. Регионална политика ЕУ је политика инвестиција. Она подржава стварање радних места, конкурентност, привредни раст, унапређивање квалитета живота и одрживи развој.*

Регион АП Војводине се налази на 40% просека ЕУ. Унутаррегионалне разлике су мање на нивоу регионалних области (само је Јужнобачка област за 20% изнад просека Републике), али су диспаритети на нивоу општина и градова све већи, достижу у 2019. однос најразвијеније општине према најнеразвијенијој од 1:8.

Регионална специјализација грана прерађивачке индустрије у АП Војводине 2015-2019. диференцирала је 19 грана које испуњавају и критеријум регионалне отпорности и регионалне конкурентности. Док су регионалну отпорност углавном сачувале традиционалне гране у АП Војводини, регионална конкурентност се углавном базирала на СДИ у Прерађивачкој индустрији. Истраживање регионалне специјализације је показало да што је регионална област развијенија њена диверсификација индустрије је већа.

Укупна **финансијска подршка** за привредни и регионални развој 2017-2020. године у региону АП Војводине износила је 86,5 млрд. РСД за 29 хиљада пројеката/подстицаја из различитих области. Резултати подстицајне подршке огледају се у порасту броја привредних друштава која послују са добитком (за 2,5%), смањењу броја привредних субјеката која послују са губитком (за 6,1%), порасту пословних прихода (за 16,1%) и расту броја запослених (за 9,0%), осим пада броја укупних привредних субјеката (за 1,9%) у 2019.

Светска економија у 2020. је успорена и њен опоравак у великој мери зависиће од јачине јаких привреда и пресудно ће утицати на бржи опоравак слабих и недовољно развијених економија. Дужина и брзина опоравак биће условљени и достигнутим реформским процесима унутар појединих држава. У пандемијској економији, кључну полугу опстанка многих компанија и радних места детерминисана је могућностима које националне владе могу да пруже посрнулим привредама и посебно појединим секторима. Ипак, када се буде свет довео у `редовно стање`, као и када државна помоћ престане, ефекти `lockdown` године ће се тек сумирати. Процене светских стручњака је да ће се на глобалном нивоу сиромаштво током 2021. повећати. Заједнички именован и здравственом и привредном систему је један – људски фактор.

У том контексту, посебно светло усмеравају истраживања ЕУ и УН која апстрофирају да ће до 2050. регион Балкана и даље бити изложен факторима ризика депопулације - ниском наталитету и емиграцији. Процењује се да би Бугарска могла да изгуби 39% популације (мерено од почетка 1989.), Босна и Херцеговина 37% Румунија 31%, Србија и Хрватска по 24% и Албанија 25%. Популација (обима и структуре) опредељујуће утиче на водеће економске показатеље, па тако

велике демографске (на доле) промене имаће огромне социјалне и економске последице. Први од показатеља – стопа незапослености – који је деценијама био проблем региона, сада добија сасвим друго тумачење, али се зато појавио и нови – недостатак радне снаге. Поред људског фактора, најважнијих чиниоци за вођење регионалне политике су институционални оквир и ниво достигнутог развоја.

2.1. Институционални оквир политике регионалног развоја

Успешној развојној и регионалној политици, биће неопходни можда више него икад, плански систем управљања, уз јасно дефинисане циљеве раста и развоја. Досадашња искуства Републике Србије у овој области показала су да период транзиције и инвестиционог раста нису били у довољној мери окренути регионалној проблематици. Генерално, узроци транзиционог пораста регионалних диспаритета у Србији су вишеструки - наслеђене неравномерности, ефекти приватизације, институционална асиметричност, некоординираност секторске и развојне политике и др. Политика регионалног развоја Србије се, под утицајем последица светске економске кризе, а посебно пандемије током 2020., суочава са додатним изазовима. Простор за вођење активне подстицајне политике регионалног развоја је значајно сужен. Нов стратешко-институционални оквир регионалне политике неопходно је ускладити са буџетским планирањем на свим нивоима, као и у контексту приступања/проширења Европској унији.

Изградња институционалног оквира политике регионалног развоја Републике Србије започета је доношењем *Закона о регионалном развоју* 2009. који је имао измене и допуне већ 2010.¹⁵ и који је био основа за усвајање сета поздаконских аката. До 2020. Влада Републике Србије извршила је неколико институционалних промена у области регионалног развоја. Једна од кључних је формирање мреже акредитованих регионалних развојних агенција, којих само на територији Војводине има 5 – у Новом Саду, Суботици, Руми, Панчеву и Зрењанину. Усвојен је *Закон о улагањима*¹⁶ којим је основана нова институција – Развојна агенција Србије – као правни наследник Националне агенције за регионални развој (НАРР) и Агенције за страна улагања и промоцију извоза (SIEPA).

У циљу финансијске подршке регионалном и локалном развоју, Влада је од 2011. године, на годишњем нивоу, доносила низ подзаконских аката којима је усмеравала буџетска средства у подршку како програмским мерама, тако и регионалним институцијама у циљу реализације мера и инструмената које је министарство надлежно за област регионалног развоја¹⁷ спроводило у претходној деценији.¹⁸ Користећи инструмент суфинансирања пројеката од регионалног и локалног значаја, овим мерама дефинисан је систем подршке нижим нивоима управљања, а у циљу повећања конкурентности, унапређивања међуопштинске, међурегионалне, прекограничне и међународне сарадње, као и јачања регионалних институционалних капацитета.

¹⁵ Сл. Гл. РС, бр. 51/09 и 30/10, 89/15 - др. закон.

¹⁶ Детаљније у члану 20. *Закона о улагањима* (Сл. Гл. РС, бр. 89/2015).

¹⁷ У периоду од доношења *Закона о регионалном развоју*, поготову од 2016. управљање и одговорност за регионални развој на републичком нивоу је била подељена између министарства за привреду и министра без портфеља задуженог за регионални развој.

¹⁸ На годишњем нивоу донети су следећи подзаконски акти: *Уредба о утврђивању Програма подршке развоју регионалне конкурентности*; *Уредбе о утврђивању Програма подршке реализацији мера од регионалног и локалног значаја*; *Уредбе о утврђивању Програма подстицања регионалног и локалног развоја*; *Уредбом о утврђивању Програма унапређења институционалне инфраструктуре - стандардизовани сет услуга акредитованих регионалних развојних агенција*; *Уредба о утврђивању програма мера о распореду и коришћењу средстава за програмирање регионалног развоја и подршке малим и средњим предузећима и предузетништву*. Напомена: неки подзаконски акти више нису на снази – нису донешени у 2019. и 2020.

Посебно важан инструмент за управљање регионалним развојем је усвајање нове *Уредбе о утврђивању методологије за израчунавање степена развијености региона и јединица локалне самоуправе*¹⁹ (2015.) којом је дат нов концепт мерења разлика и диспропорција. Примена претходне методологије (2011.) указала је на проблем годишњег (честог) померања појединих градова и општина у различите развојне групе што је последица коришћења индикатора који на годишњем нивоу имају јак утицај сезоне, односно, не омогућава сагледавање појаве у дужем временском периоду. Ово је имплицирало да програми и пројекти не могу да обезбеде финансијску конзистентност и континуитет за одобравање подстицајних средстава, односно, помоћи којима би се обезбедила неопходна финансијска констуркција за учешће привредних субјеката, или јединица локалне самоуправе у пројектима међународне, међурегионалне и међуопштинске сарадње. Као последица примене и анализе ефеката овог подзаконског акта, приступило се изради нове методологије која предвиђа, поред коришћења нових индикатора за мерење степена развијености, и доношење листе развијености на период од три године.

Институционализација управљања јавним политикама извршена је усвајањем *Закона о планском систему Републике Србије*²⁰ којим се дефинисао систем доношења планских, развојних докумената и поново се увео систем планирања. Ово је посебно важно за проблематику регионалног развоја јер је то мултидисциплинарно питање, мултисекторско координирање и спровођење, као и укљученост више нивоа како у планирању тако и у процесу реализације и сл.

Ипак, у периоду од 2012-2020. нису донета два кровна документа који су предвиђени законом – Национални план развоја и Стратегија регионалног развоја. Стога, из угла регионалног стратешког планирања кључни изазов је *институционалног карактера*. Макро региони су асиметрични и нефункционални, *процес децентрализације* је успорен, као и доношење приоритетних програма и циљева усмерених на успоравање или ублажавање проблема укупног регионалног развоја или појединих подручја.

Примарни проблем у вођењу савремене регионалне политике Србије је у институционалној асиметричности. Уставним и другим законским одредницама утврђени су административне целине Србије, на основу којих је извршен пренос доношења одлука о важним развојним питањима. У овом контексту Аутономна покрајина Војводина има пун статус за вођење развојних политика, а посебно регионалне. Доношење правне регулативе и извршна власт Покрајини омогућава основне прерогативе за вођење дугорочне, континуиране и функционалне регионалне политике.

На нивоу Покрајине опредељеност да се проблем регионалног развоја `извуче` из оквира опште привредне политике види се у чињеници да у структури покрајинске Владе функционише посебан *Секретаријат за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу*. Активности до 2010. биле су усмерене и на методолошке концепције којима је Покрајина водила регионалну политику и планирала развој, чиме се допринело подизању нивоа развијености војвођанских градова и општина, а што је резултирало да мањи број општина Војводине буде уврштен у групу неразвијеног подручја на нивоу целе Србије. Томе доприноси чињеница да у 2014. је само општина Опово имала статус неразвијеног подручја, за разлику од појединих области на југу Србије у којима је од 6 јединица локалне самоуправе чак 5 општина ушло у групу неразвијених, или девастираних општина.

Међутим, услед институционалног вакуума на републичком и покрајинском нивоу у вези мерења нивоа развијености, уследио је и недостатак подзаконске регулативе за вођење конзистентне регионалне политике. Ипак, опредељење покрајинске Владе да активно решава проблеме развоја јединица локалне самоуправе огледа се у доношењу *Одлуке о додели средстава за суфинансирање израде планова развоја ЈЛС на територији АП Војводине*, што је у складу са чл. 9. став 1. *Закона о планском систему Републике Србије и Уредбе Владе Републике*

¹⁹ Сл. Гл. РС, бр. 62/2015.

²⁰ Сл. Гл. РС, бр. 30/18.

Србије о обавезним елементима плана развоја аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе²¹. То су дугорочни документи и усвајају се за период од најмање 7 година и пролазе кроз процес усаглашавања са Планом развоја АП Војводине. Одлуку је донео Покрајински секретаријат за регионални развој.

Посебан инструмент којим се води регионална политика је континуиран и интензиван рад покрајинских секретаријата у спровођењу међународних, односно, програма Европске уније, којима се, поред могућности за финансирање или суфинансирањем великих и дугорочно одрживих пројеката, обезбеђују знање и вештине неопходни за даљи развој. Пројекти који су, пре свега, прекограничног карактера, омогућавају локалном становништву и запосленима размену искустава и примену методологија, концепција, мера и инструмената у сарадњи с партнерима чиме може да се подстакне пуна запосленост и виши стандард.

Почетком 2021. одобрена су средства у вредности од 34 мил. РСД представницима 36 градова и општина који су стекли право на средства по основу Конкурса за суфинансирање израде планова развоја ЈЛС на територији АП Војводине. Ово се спроводи у оквиру процеса пружања конкретне подршке бесповратним средствима јединицама локалне самоуправе, а у контексту законска обавезе усвајања локалних планова развоја од стране Скупштина градова и општина који, по форми и садржини, а нарочито по циљевима и мерама, морају бити усаглашени са вишим нивоима развојног планирања.

Имајући све ово у виду, кључни изазови с којима је суочена регионална политика Републике Србије, а индиректно и АП Војводине, су:

- институционална неконзистентност;
- превазиђен законски оквир којим се директно уређује област регионалног развоја;
- недоношење националног плана и стратегије регионалног развоја;
- неусаглашеност развојних докумената на свим нивоима;
- интензиван тренд демографске регресије имплицира неповољне како привредне (на ниже) нивое активности, тако и социјалне (на више) проблеме;
- формиране су бројне институција које у свом делокругу рада имају област регионалног развоја, али се регионалне асиметрије не смањују оном брзином којом се врши њихова „институционализација“;
- дисконтинуитет у буџетирању и планирању секторских политика, а посебно регионалне;
- неотварање поглавља Поглавља 22.

²¹ СЛ Гл. РС, бр. 30/18.

2.2. Регионална политика у контексту европских интеграција

Посебан инструмент за вођење регионалне политике представља процес придруживања Европској унији. Регионална политика ЕУ је политика инвестиција. Она подржава стварање радних места, конкурентност, привредни раст, унапређивање квалитета живота и одрживи развој.

Имајући ово у виду, Република Србија је 2017. извршила институционално унапређење ове области тиме што је основала Министарство за европске интеграције (МЕИ). У јануару 2014. одржана је Међувладина конференција о приступању Републике Србије ЕУ. Том приликом је наведена посвећеност бољој и сталној изградњи институционалног и стратешког оквира неопходног за ефикасно управљање структурним фондовима и кохезионим фондом.

У претприступном периоду, Република Србија, односно, АП Војводина, користе Инструмент за претприступну помоћ (ИПА) за постепено прилагођавање и успостављање система најбољих у областима стратешког планирања, доброг финансијског управљања и спровођења различитих инвестиционих програма у националном систему.

У претходном периоду за *Поглавље 22* израђен је *Мастер план* који представља основу за израду акционог плана. У 2015. формирана је Радна група за *Поглавље 22-Регионална политика и координација структурних инструмената*²² која је започела активности на изради *Акционог плана* овог поглавља. Успостављање институционалног система који обезбеђује ефикасно управљање програмима (пројектима), представља основу овог поглавља. Такође, у склопу припрема за преговарачки процес, формирана је Преговарачка група за *Поглавље 22*, која се састоји од 27 институција. Преговори везани за ово поглавље повезани су са низом других преговарачких поглавља што условљава додатну координацију и међусобну консултацију. Иако правне тековине у Поглављу 22 не захтевају транспозицију у национално законодавство, земље кандидати морају да имају одговарајући правни оквир за реализацију конкретних одредби у овој области.

Приликом преговарачких процеса између представника Србије и Европске комисије, а у вези израде овог документа и скрининга, наведено је да ће главни изазови за успешно коришћење ЕУ фондова (након приступања ЕУ) бити неадекватан и комплексан стратешки и институционални оквир, недостатак квалитетне пројектне документације, непостојање политике задржавања кадрова који се баве пословима управљања пројектима и IPA, неадекватан систем праћења и вредновања програма и пројеката који се финансирају из буџета и неразвијен систем интерне финансијске контроле у јавном сектору.

Правни оквир за кохезиону политику за период 2014-2020, који је тренутно на снази, представља основ за израду садашњег Акционог плана. Сходно томе, може се захтевати периодичан преглед, ажурирање и прилагођавање мера Акционог плана, узимајући у обзир могуће промене и нове захтеве који буду произишли из нове финансијске перспективе ЕУ и релевантног законодавства након 2020. године.

У циљу обезбеђивања детаљнијих података о томе како ће суфинансирање бити обезбеђено у оквиру кохезионих програма, у наредне две године потребно је предузети низ корака, који ће дати јасан преглед опција унутар националног буџетског система који би подржали ефикасно спровођење кохезионих програма. Дефинисање систематског приступа зависи од оптималног

²² *Поглавље 22* обухвата углавном оквирне прописе везане за планирање и спровођење кохезионе политике ЕУ који не захтевају преношење европских прописа у домаће законодавство. У питању су прописи којима се дефинишу конкретни циљеви кохезионе политике ЕУ, фондови за њену реализацију (Европски фонд за регионални развој, Европски социјални фонд и Кохезиони фонд), правила за израду, одобравање и спровођење програма, активности које могу бити финансиране, принципи и правила за пружање подршке и износ расположивих средстава. Оно што је посебно важно јесте да се овим прописима утврђује стратешки и институционални оквир за управљање програмима.

институционалног оквира (централизоване или децентрализоване мреже) и структуре оперативних програма (укљученост одређеног броја веома различитих актера, од министарстава до истраживачких центара, јавних предузећа и специјализованих агенција, итд.). Ова питања, која су тренутно непозната, утицаће на успостављање система за управљање финансијама, укључујући механизме и изворе националног суфинансирања на свим нивоима.

Стратегија Комисије за веродостојну перспективу проширења и појачано ангажовање ЕУ на западном Балкану даје перспективу за приступање Србије 2025. и дефинише кључне кораке и услове који су потребни у преговорима о приступању. Имајући ово у виду, временски оквир за спровођење мера дефинисаних у Акционом плану је јасан, а водећи принцип је био да се 2021. година одреди као година планирана за испуњавање кључних предуслова/захтева кохезионе политике неопходних у припреми Србије за спровођење кохезионе политике ЕУ.

Када је реч о Европској групацији за сарадњу (ЕГС), Европску оквирну конвенцију о прекограничној сарадњи између територијалних заједница или власти²³ потврдила је Народна скупштина (ступила на снагу 2016.), али без свог трећег Протокола. Осим тога, Србија нема билатералне или мултилатералне споразуме са неким државама чланицама ЕУ које су потврдиле поменути протокол на који начин би уредила ово питање.²⁴

Када је у питању ниво Покрајине, *Закон о утврђивању надлежности Аутономне Покрајине Војводине* у члану 3. дозвољава АП Војводини да сарађује са одговарајућим територијалним заједницама других држава, у оквиру спољне политике Републике Србије, уз поштовање територијалних јединства и правног поретка Републике Србије. ЈЛС, као и АП Војводина, могу заједно да сарађују у областима од заједничког интереса. Ова сарадња се може успоставити са одговарајућим територијалним заједницама и/или јединицама локалне самоуправе у другим земљама. С тим у вези, локалне самоуправе могу без ограничења учествовати у пројектима на програмима прекограничне и транснационалне сарадње у којима учествује Србија. Пренос средстава корисницима из Србије, као и пренос средстава пројектним партнерима (локалне власти и другим подносиоци пројеката), обавља се без икаквих препрека.

У оквиру питања европских интеграција и сарадње, свакако треба споменути један од геостратешких циљева и приоритета Европске уније - **Западни Балкан**. У септембру 2020, када се говорило о стању Уније, наглашено је да „будућност *целог* региона лежи у ЕУ”. Током пандемије болести *COVID-19*, блиски односи између ЕУ и Западног Балкана јасно су се испојили. **Циљ овог економског и инвестиционог плана је да подстакне дугорочни опоравак – да се ослободи неискоришћени економски потенцијал региона и значајан простор за повећану унутар-регионалну економску сарадњу и трговину.**

Са популацијом од скоро 18 милиона људи, регион је важно тржиште за ЕУ и транзитно подручје за европску и међународну робу, са квалификованом радном снагом за привредна друштва која су спремна да улажу. Овим економским и инвестиционим планом се дефинише значајан инвестициони пакет за регион. Изграђен је на темељима предлога Инструмента за претприступну помоћ III (ИПА III) заснованог на учинку и реформама и унапређеним инструментима за подстицање инвестиција из јавног и приватног сектора.

У складу са усвајањем наредног Вишегодишњег финансијског оквира и повезаним правним основама, Комисија предлаже мобилизацију до 9 милијарди евра финансијских средстава из програма ИПА III за период 2021–2027. како би се подржала економска конвергенција, а пре свега, кроз инвестиције и подршку конкурентности и инклузивном расту, одрживој повезаности

²³ *Сл. Гл. РС – Међународни споразуми*, бр. 2/2016 од 8. фебруара 2016. године.

²⁴ Закон о локалној самоуправи, члан 88. став 2. дозвољава јединицама локалне самоуправе да остварују сарадњу са јединицама локалних самоуправа у другим државама, у оквиру спољне политике Републике Србије, уз поштовање територијалног јединства и правног поретка Републике Србије, у складу са Уставом и законом. Одлуку о успостављању сарадње, односно о закључењу Споразума о сарадњи са локалним властима друге државе доноси скупштина локалне самоуправе, уз сагласност Владе.

и двојној зеленој и дигиталној транзицији. Поред тога, инвестициони капацитет региона треба додатно повећати мобилизацијом новог Гарантног фонда за Западни Балкан са амбицијом да се потенцијално привуку инвестиције до 20 милијарди EUR.

Актуелне пандемијске године утицале су на брзе реакције ЕУ да преко Кохезионе политике и структурних фондова обезбеди неопходну помоћ посрнулим европским економијама. Тако је Комисија кроз инструмент „ЕУ следеће генерације“ предложила додатних 750 милијарди евра за дугорочно финансирање/буџетирање ЕУ за раздобље 2021-2027.

За Србију, а тиме и њене регионе, важна је, поред већ постојећих програма међурегионалне сарадње, дефинисана *Стратегија ЕУ за јадранско-јонску регију* (EUSAIR). Групу земаља на коју се односи овај европски документ чини четири држава чланица ЕУ (Грчка, Хрватска, Италија и Словенија) и пет земаља Балканске регије (Албанија, Босна и Херцеговина, Србија, Црна Гора и Северна Македонија). Европска комисија ће, у склопу активности за опоравак регије од последица пандемије, предложити јасан привредни план и план улагања за период 2021-2027, уз унапређење њене зелене и дигиталне трансформације, унапређивања процеса повезаности и јачања друштвеног развоја.

Програми прекограничне и транснационалне сарадње се једним именом називају територијалним програмима или INTERREG програмима. У периоду од 2014 до 2020. године Србија учествује у осам програма прекограничне и транснационалне сарадње: 1. Мађарска-Србија, 2. Румунија-Србија, 3. Бугарска-Србија, 4. Хрватска-Србија, 5. Србија-Босна и Херцеговина, 6. Србија-Црна Гора, 7. Јадранско-јонски транснационални програм и 8. Транснационални програм Дунав.

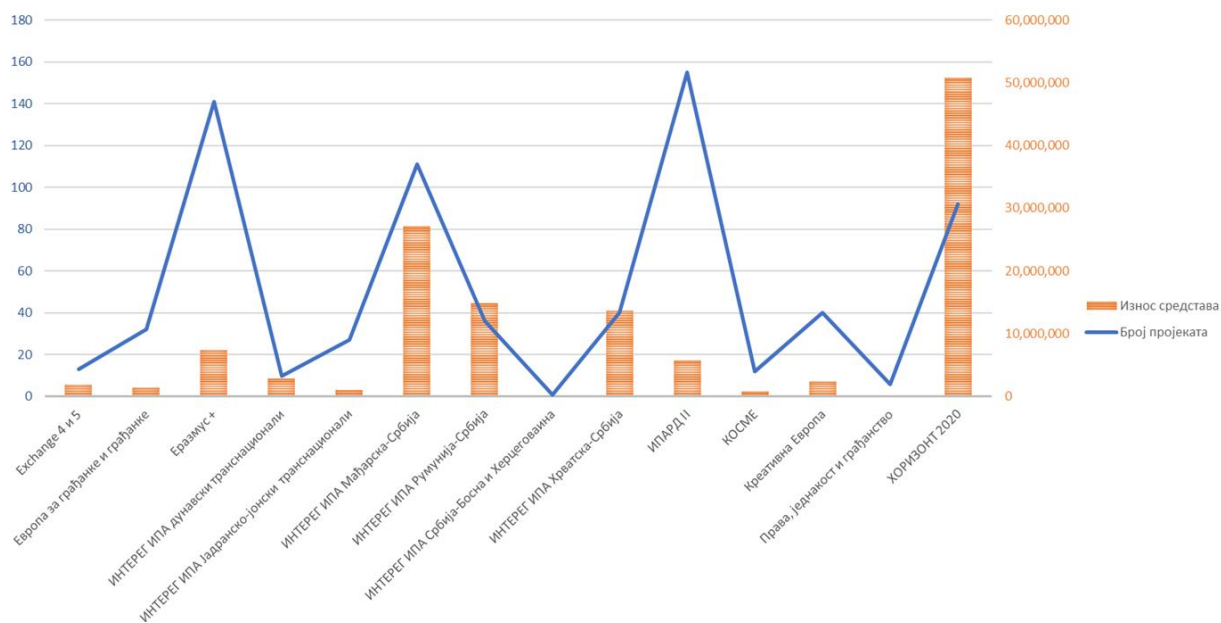
Административно уређење Покрајине обезбеђује јој активно учествовање у свим регионалним програмима и пројектима, односно, могућност за активно и континуирано привлачење предприступних фондова, као и међурегионалну сарадњу на европском простору. У подизању апсорпционих капацитета у Војводини, поред покрајинских институција, укључујући и Фонд „Европски послови“, кључну улогу су имале и акредитоване регионалне развојне агенције.

Према подацима Фонда „Европски послови“, Војводина је кроз ИПА европске пројекте у периоду 2014-2020 (неки су завршени, а неки су још у процесу реализације), привукла близу 55,7 милиона евра. Највише пројеката одобрено је у оквиру Програма прекограничне сарадња Мађарска-Србија (111 пројеката са износом 27 милиона евра бесповратне помоћи).

У оквиру ИНТЕРРЕГЕ ИПА транснационалних програма, апсорбовано је укупно 3,9 милиона евра бесповратних средстава, док је у оквиру програма ЕУ (Хоризонт 2020, КОЗМЕ, ИПАРЕД 2, Еразмус+, Креативна Европа, Права, једнакост и грађанство, Европа за грађане и грађанке, Exchange 4 и 5) привучено 70,5 милиона евра.

Посматрано према секторима и областима у којима су одобрени пројекти, највећи износ средстава (око 50 мил евра) одобрено је за пројекте из области истраживања и иновација док је највећи број пројеката (162) одобрено из области пољопривреде. Највише средстава апсорбовали су субјекти са територије Јужнобачке области.

Графикон 59: Укупна средства и број пројеката по програмима

2.3. Степен развијености подручја – региони, области, градови и општине

Интегрални део регионалне политике је методологија мерења развијености подручја. То је аналитичко-статистичко средство за утврђивање индекса развијености, односно, рангирања региона, области, градова и општина чиме се дефинишу мере политике регионалног развоја.

Генерално, приликом разматрања о концепту методологије индекса развијености и, следствено, разврставања јединица локалне самоуправе у развојне групе, важно је нагласити да је Србија већ скоро три деценије имала институционалну неконзистентност у примени методологија. Тиме се политика регионалног развоја „пролонгирала“, а такође, доводила у неусклађеност са другим националним и секторским политикама. А раскорак увек значи да неко заостаје.

Овај сегмент регионалне политике је посебно важан јер се његовим занемаривањем не обезбеђује континуирана фискална / буџетска политика регионалног развоја чиме све јединице локалне самоуправе, а посебно оне из (нај)неразвијених група, остају без јединог сигурног инструмента који се обезбеђује кроз подстицајне мере које бројна ресорна министарства / секретаријати планирају годишњим буџетима/програмима за (су)финансирање.

Подсетимо, најнеразвијеније општине у Србији су од 1960-тих до 2005. године имале свој институционални оквир – петогодишње планове развоја, односно Закон о недовољно развијеним општинама (који је донет за период од 10 година) – што је био правни основ за буџетирање регионалне политике. Од 2006.године, уз измену методологије и правног оквира, није се спроводио принцип континуитета.

За потребе анализе различитих територијалних нивоа (подручја посматрања), коришћени су последњи подаци који су употребљени за сагледавање регионалних и унутаррегионалних неједнакости. Различити индикатори и композитни индекси који су коришћени имају један циљ а то је да се дефинишу економско-политички инструменти усмерених на смањивање регионалних неједнакости/разлика. Треба напоменути да нису сви индикатори и композитни индекси једнако примљиви за мерење различитих територијалних целина.

2.3.1. Ниво развијености – Регион Војводина

Покрајина Војводина географски се састоји од три субрегионалне целине (Банат, Бачка и Срем), а административно, регион чини 7 области/округа на чијој територији живи 1,8 милиона становника. То значи да Покрајина чини 26,7% укупног становништва и 24% укупне територије Србије. Са густином насељености од 92 ст/км², превазилази републички просек. Током последње две деценије, територијалну организацију Војводине чини још 7 градова чији је статус утврђен *Законом о територијалној организацији Републике Србије*.²⁵

Након светске економске кризе и рецесионог смираја у периоду 2009-2014, започео је тренд привредног раста, што експлицитно показују стопе раста БДП 2016-2019.

Табела 102: Регионални БДП 2015-2019. (у мил. РСД)

Регион	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	Стопе раста (ланчани индекси г/г)			
						2016.	2017.	2018.	2019.
РЕПУБЛИКА СРБИЈА	4.315.020	4.528.192	4.760.686	5.072.932	5.417.725	104,9	105,1	106,6	106,8
Београдски регион	1.717.609	1.818.714	1.923.578	2.097.607	2.257.001	105,9	105,8	109,0	107,6
Регион Војводина	1.147.310	1.209.041	1.262.680	1.314.080	1.436.403	105,4	104,4	104,1	109,3
Регион Шумадије и Западне Србије	855.627	880.002	914.513	941.439	980.388	102,8	103,9	102,9	104,1
Регион Јужна и Источна Србија	591.421	617.415	656.810	717.110	741.290	104,4	106,4	109,2	103,4

Извор: РЗС.

²⁵ Сл. Гл. РС”, бр. 109/2009 и 46/2010 и 43/2016.

Укупном БДП у 2019., највише је допринео Београдски (41,7%), затим регион Војводина (26,5%), следе региони Шумадија и Западна Србија(18,1%) и Јужна и Источна Србија (13,7%). Учешће региона Војводине у БДП као и у броју становника Србије је скоро идентично и креће се око 26%, за разлику од нпр. Београдског региона који у укупној популацији Србије партиципира са просечних 24% у посматраном периоду, али је учешће у укупној вредности БДП раст повећан са 39,8% на 41,7%. Насупрот, југоисточни регион у укупном броју становника Србије учествује са просечних 22%, али је његов просечан допринос стварању БДП Србије око 14%.

Табела 103: Тренд регионалне продуктивности, текуће цене

Регион	БДВ/ст. (у хиљ. РСД)					БДВ/ст. Ниво РС=100%				
	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
РЕПУБЛИКА СРБИЈА	608	641	678	727	780	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Београдски регион	1.022	1.080	1.140	1.241	1.332	168,1	168,4	168,1	170,8	170,8
Регион Војводина	606	643	675	706	776	99,7	100,2	99,5	97,1	99,4
Регион Шумадија и Западна Србија	434	458	471	489	514	71,3	71,4	69,5	67,3	65,8
Регион Јужна и Источна Србија	381	402	432	476	497	62,7	62,7	63,7	65,6	63,8

Извор: РЗС

Анализа регионалног БДП показује да се регион Војводина константно креће око 1/4 вредности укупног БДП привреде Србије, а ланчани индекси показују високе годишње стопе, да би у 2019. овај регион остварио највишу стопу од 9,3%. Реалан раст БДП 2019. у односу на 2015. (у сталним ценама 2019) износи 16,1% за Републику Србију, или 3,8% просечно годишње. Треба рећи да су сви региони имали реалан раст, при чему је Београдски имао највећи од 21,6% (годишњи раст по 5%), Војводина 15,8% (3,7%), регион Јужне и Источне Србије 15,9% (3,8%), а најмања стопа од свега 6% (или 1,5% на годишњем нивоу) имао је регион Шумадије и Западне Србије. Регионална анализа продуктивности показује да регион Јужне и Источне Србије остварује за 1/3 мањи БДП/ст. од националног просека, док Београдски регион има БДП/ст. већи за 70% од просека Србије. Рацио вредности ова два региона износи 2,68. што је скоро на истом нивоу као и 2015. Регион Војводина је у односу на Београдски регион имао повољнији однос - у 2015. је био на нивоу 1,69, а у 2019. се благо поваћао за 1,72.

Посебан аналитички аспект тумачења регионалног БДП/ст. представља декомпозиција продуктивности и сагледавање доприноса компонената расту БДП. Промене БДП/ст. су у директној корелацији са променама у продуктивности, односно, са нивоом запослености. Анализа указује да су разлике регионалних БДП/ст. условљене разликама у нивоу запослености, а не разликама у већој продуктивности, односно, регионални раст у Србији 2015-2019. се темељио на расту продуктивности који је детерминисан континуираним падом запослености.

Разматрање регионалне позиције Војводине у ширем окружењу на нивоу NUTS-2 европских региона показује да, у последње две године, Војводина као и други региони Србије, је испод границе од 75% просека БДП-а по становнику ЕУ, при чему је регионални БДП изражен у PPS (паритет куповне снаге).

Табела 104: Регионални БДП (PPS)

Територија	БДП (мил. PPS)		Учешће (%)		БДП/ст (хиљ. PPS)		БДП/ст индекс нивоа (ЕУ-27=100)	
	2018.	2019.	2018.	2019.	2018.	2019.	2018.	2019.
ЕУ 28	15.939.469	16.491.885	100,0	100,0	31,0	32,0	100,0	100,0
РЕПУБЛИКА СРБИЈА	85.557	90.207	0,5	0,5	12,3	13,0	39,5	40,6
Београдски регион	35.377	37.580	0,2	0,2	20,9	22,2	67,7	69,3
Регион Војводина	22.163	23.917	0,1	0,1	11,9	12,9	38,3	40,3

Регион Шумадија и Западна Србија	15.878	16.324	0,1	0,1	8,2	8,6	26,6	26,7
Регион Јужна и Источна Србија	12.094	12.343	0,1	0,	8,0	8,3	25,9	25,9

Извор: РЗС

Компаративна анализа уочава тренд повећаних стопа запослености радно-активних у свим земљама, као и померање на развојној скали у односу на просек ЕУ. Ипак, Србија заузима тек петину просека ЕУ када је у питању `обичан` БДП/ст. (за разлику од БДП у РПС, односно од БДП по куповној моћи који је приказан у табели), док је регион Војводине тек на 12% просека ЕУ.

2.3.2. Ниво развијености – регионалне области

Аутономна покрајина Војводина састоји се од 7 управних области/округа и њихова улога у политици регионалног развоја није до краја препозната. Инститucionalно посматрано, овај средњи административни ниво управе, према европским критеријумима, припадају NUTS-3 нивоу и, углавном, укључују регионе који су исувише мали за комплексне анализе, а користе се за утврђивање специфичних проблема где је неопходно применити регионалне мере.

Најважнији индикатор привредне активности на нивоу регионалних области је бруто додата вредност (БДВ). Анализа кретања БДВ Војводине 2015-2019. показује да је вредност повећана реално за 14,9% (у сталним ценама 2019.), што је нешто испод просека Републике (15,2%). Већи раст имао је само Београдски регион (20,6%). Према овом показатељу регион Војводине учествује са 1/4 у укупном БДВ Србије, али БДВ/ст. је нешто испод нивоа републичког просека. На нивоу регионалних области, само Јужнобачка област значајније прелази просек Србије.

Секторска учешћа БДВ посматрани по окрузима, показују доминантност Јужнобачке области у свим секторима привреде, са просечним учешћем од 40,9%. Значајнија учешћа има и Сремска област (просечно 15,7%) у вредности БДВ Војводине, док су Западнбачка и Севернобанатска област имали најнижа просечна учешћа од 6,8% и 5,7% (респективно).

Табела 105: Учешће области у стварању БДВ Србије и индекси нива

Област	БДВ ¹⁾ (хиљ. РСД)		Индекс 2019/2018	Учешће (%)		БДВ/ст. (хиљ. РСД)		Индекси нивоа (РС=100)	
	2018.	2019.		2018.	2019.	2018.	2019.	2018.	2019.
РЕПУБЛИКА СРБИЈА	4.202.926	4.480.900	106,6	100,0	100,0	602	645	100,0	100,0
Регион Војводина	1.088.716	1.188.022	109,1	25,9	26,5	541	590	89,8	91,5
Западнбачка	75.263	80.969	107,6	1,8	1,8	435	473	72,2	73,4
Јужнобанатска	151.599	163.502	107,9	3,6	3,6	543	589	90,2	91,4
Јужнобачка	440.193	486.180	110,4	10,5	10,9	712	786	118,3	121,8
Севернобанатска	64.145	69.493	108,3	1,5	1,6	468	513	77,8	79,5
Севернобачка	95.819	103.387	107,9	2,3	2,3	534	580	88,7	89,9
Средњобанатска	93.337	97.631	104,6	2,2	2,2	531	562	88,3	87,0
Сремска	168.360	186.860	111,0	4,0	4,2	563	629	93,5	97,5

Извор: РЗС; ¹⁾ Разлика између БДП и БДВ је у нето порезима на производе. У складу са регулативом Еуростата, за ниво области исказује се БДВ.

Највећи допринос војвођанском БДВ дају привредници субјекти из сектора индустрије (29,1%), трговина (17,8%), следи пољопривреда (14,7%), а са 11,1% сектор државне управе. Ова учешћа се нису значајније променила у односу на 2015. годину.

Табела 106: Регион и области Војводине – регионални БДВ по секторима, 2019. (мил. РСД)

Сектор	Регион Војводина	Западно- бачка	Јужно- банатска	Јужно- бачка	Северно- банатска	Северно- бачка	Средњо- банатска	Сремска
УКУПО	1.188.022	80.969	163.502	486.180	69.493	103.387	97.631	186.860
Пољопривреда	17.5060	22.183	28.443	40.263	17.137	16.590	22.532	27.912
Индустрија	346.163	16.007	62.958	127.869	18.962	28.806	29.170	62.391
Грађевинарство	61.840	2.642	5.762	32.871	2.076	6034	2.614	9.840
Услуге	211.547	12.670	21.770	97.336	10.253	17.493	13.691	38.334
ИКТ	37.450	1.137	2.064	26.783	1.193	2.513	2.345	1.415
Финансије	29.533	1.824	2.297	16.547	1.229	2.694	1.880	3.083
Некретнине	99.781	8.090	13.557	37.217	6.268	9.480	8.714	16.455
Стручне дел.	63.688	3.739	5.625	37.189	2.164	4.406	4.054	6.512
Државна управа	131.511	10.767	17.255	55.993	8.579	11.909	10.659	16.350
Остале услуге	31.427	1.908	3.771	14.112	1.633	3.463	1.972	4.569

Извор: РЗС

Упоредна анализа реалних стопа раста БДВ по секторима привреде Војводине у 2019. у односу на 2015. годину (сталне цене 2019), показује да је највећи раст регионалног БДВ био у сектору грађевинарства (раст за 70,3%), али је учешће овог сектора и даље скромно у укупном БДВ грађевинске индустрије Војводине (са 3,5% на 5,2%). Сектор који су, такође, имали високе реалне стопе раста су сектор информисања и комуникације (39,9%), финансијске делатности (21,1%) и трговина (16,7%). Овакве стопе иплицирају закључак да је у питању висок ниво улагања, као и повећана кредитна активност банака. Наиме, анализе финансијског сектора показују да су кредити привреди забележили раст по основу повећаног кредитирања привредних друштава, а настављен је и раст кредита становништву одређен, пре свега, одобравањем готовинских кредита (укључујући и кредите за рефинансирање). Трговинску активност карактерише константан раст увоза у односу на извоз.

Табела 107: Учешће БДВ сектора регионалне области у БДВ Војводине 2019.

Сектор	Регион Војводина	Укупно	Западно- бачка	Јужно- банатска	Јужно- бачка	Северно- банатска	Северно- бачка	Средњо- банатска	Сремска
УКУПНО	100,0	100,0	6,8	13,8	40,9	5,8	8,7	8,2	15,7
Пољопривреда	14,7	100,0	12,7	16,2	23,0	9,8	9,5	12,9	15,9
Индустрија	29,1	100,0	4,6	18,2	36,9	5,5	8,3	8,4	18,0
Грађевинарство	5,2	100,0	4,3	9,3	53,2	3,4	9,8	4,2	15,9
Трговина	17,8	100,0	6,0	10,3	46,0	4,8	8,3	6,5	18,1
ИКТ	3,2	100,0	3,0	5,5	71,5	3,2	6,7	6,3	3,8
Финансије	2,5	100,0	6,2	7,8	56,0	4,2	9,1	6,4	10,4
Некретнине	8,4	100,0	8,1	13,6	37,3	6,3	9,5	8,7	16,5
Стручне дел.	5,4	100,0	5,9	8,8	58,4	3,4	6,9	6,4	10,2
Држ. управа	11,1	100,0	8,2	13,1	42,6	6,5	9,1	8,1	12,4
Остале услуге	2,6	100,0	6,1	12,0	44,9	5,2	11,0	6,3	14,5

Извор: Прорачун на основу података РЗС.

Значајно је истаћи да су све привреде регионалних области у Војводини, а тиме и привреда Покрајине као целине, оствариле реалан раст БДВ у 2019. у односу на 2015. за 14,9%. Највише су допринели Сремска (27,4%) и Јужнобанатска област (23,6%), док се привредно најактивнија Јужнобачка област остварила раст од 12,9% који је приближан покрајинском просеку. На другој страни, сектор *Индустрије* је у 4 од 7 регионалних области остварио негативне стопе и то у Западнбачкој (-25,7%), Јужнобачкој (-3,0%), Севернобанатској (-5,8%) и Средњобанатској (-13,9%). Остале три области су забележиле значајне реалне стопе раста индустрије – Севернобачка

(12,4%), Јужнобанатска (24,6%) и Сремска (35,5%). Само Сремска област имала је повећано учешће у укупном БДВ Војводине, док су све остале области мање партиципирале и то смањење се кретало од 0,2 п.п. до 1 п.п.

Табела 106: **Промене унутаррегионалних разлика у Региону Војводине**

Индикатори	2019. рацио – екстремне вредности регионалних области	2015. рацио – екстремне вредности регионалних области
БДВ/ст.	1,7 : 1 Јужнобачка : Западнубачка	1,6 : 1 Јужнобачка : Западнубачка
Нето просечне зараде по запосленом	1,2 : 1 Јужнобачка : Западнубачка	1,3 : 1 Јужнобачка : Западнубачка
Стопа незапослености	1,8 : 1 Западнубачка / Јужнобанатска : Севернубачка	1,5 : 1 Јужнобанатска : Севернубачка
Стопа запослености	1,2 : 1 Јужнобачка : Западнубачка	1,4 : 1 Јужнобачка : Јужнобанатска
Демографско пражњење 2011=100 (%)	(-9,1) : (+0,6) Западнубачка : Јужнобачка	(-4,5) : (+0,2) Западнубачка : Јужнобачка

Извор: Прорачун на основу података РЗС.

Унутар регионални разлике на нивоу војвођанских области постоје, али се могу сматрати уравнотеженим. Једине екстремне вредности регистроване су у сегменту демографског пражњења. Може се закључити да у развојне полове у приказаним показатељима имају две регионалне области – Јужнобачка, која према свим индикаторима заузима позитивне вредности, за разлику од Западнубачке области.

2.3.3. Ниво развијености – општине

Регионалне диспропорције у Покрајини Војводини се додатно продубљују услед интензивнијег демографског пражњења целокупног подручја што је нова карактеристика популационих процеса. Док су у претходним деценијама демографском пражњењу највише биле изложене приграничне општине (скоро цео Банат), данас је овај тренд присутан на целој територији.

Разлике између општина у Војводини, на основу појединачних и синтетичких индикатора развијености – дохотка по становнику, стопа (не)запослености, изграђености путне инфраструктуре и основних показатеља животног стандарда, достижу однос 1:8. Ове разлике, углавном се свде на разлике између градских центара и осталих општина.

Проблеми мерења степена развијености јединица локалне самоуправе не могу се објаснити искључиво економским показатељима и једноставно тумачити преко економских диспаратитета. Динамични процеси и интензивне промене у укупном друштвеном, привредном и социјалном амбијенту, детерминисали су и умножили специфичности градова и општина у Србији, услед чега је процес мерења и тумачења међусобних разлика према степену развијености знатно сложенији проблем. Због тога су се концепције мерења регионалних диспаратитета помериле са само економских и на неекономске индикаторе.

Влада Републике Србије је 2015. усвојила нову Методологију за израчунавање степена развијености региона и ЈЛС ("Сл. Гл. РС", бр. 62. од 14. јула 2015.). Разлози су били суштинског, законског и методолошког карактера. **Суштински**, уважени су захтеви великог броја јединица локалне самоуправе, да је неопходно приступити новом мерењу степену развијености, јер је измењена регионална и локална привредна структура након разорних ефеката глобалне рецесије. **Законски**, јер је једна од битних одредби Закона о регионалном развоју налагала мерење степена развијености општина и градова сваке године. **Методолошки**, поступак утврђивања степена развијености дефинисан 2009. базирао се доминантно на мерењу

економске димензије развијености, што је имало јако оправдање и валидно образложење, имајући у виду актуелни процес приватизације и транзиције привреде Србије. Усвојен нови методолошки поступак 2015. се базирао се креирању композитног **Индекса развијености**, односно на мерењу пет развојних димензија (економска, социјална, демографска, образовна и финансијска снага ЈЛС), преко репрезентативних и транспарентних индикатора, различито пондерисаних. Методолошка решења израчунавања степена развијености усвојена 2015. су компатибилна са европском праксом у овој области. Међутим, Влада нови методолошки концепт није применила у периоду 2015-2020., већ се примењивао листа развијености јединица локалне самоуправе из 2014. која је за рангирање општина и градова користила стару методологију. Мапирање степена развијености општина и градова у Србији у 2019. базирано је на утврђеној методологији усвојеној 2015., са актуелним подацима и најновијим демографским проценама.

Табела 109: **Груписање броја ЈЛС АП Војводине применом старе и нове методологије**

Група развијености (РС=100%)	2014.*	2015.	2019.
Прва група (>100%)	11	6	12
Друга група (80-100%)	15	15	9
Трећа група (60-80%)	18	22	16
Четврта група (<60%)	1	2	8
Девастиране (<50%)	/	/	2

Извор: прорачун на основу података РЗС, ПУ и МФ; *према методологији из 2014.

У првој групи развијености (изнад републичког просека), рангирано је 12 општина и градова, међу којима су: Нови Сад, Стара Пазова, Суботица, Инђија, Сремски Карловци, Бачки Петровац, Пећинци, Ада, Зрењанин, Темерин, Панчево и Сремска Митровица.

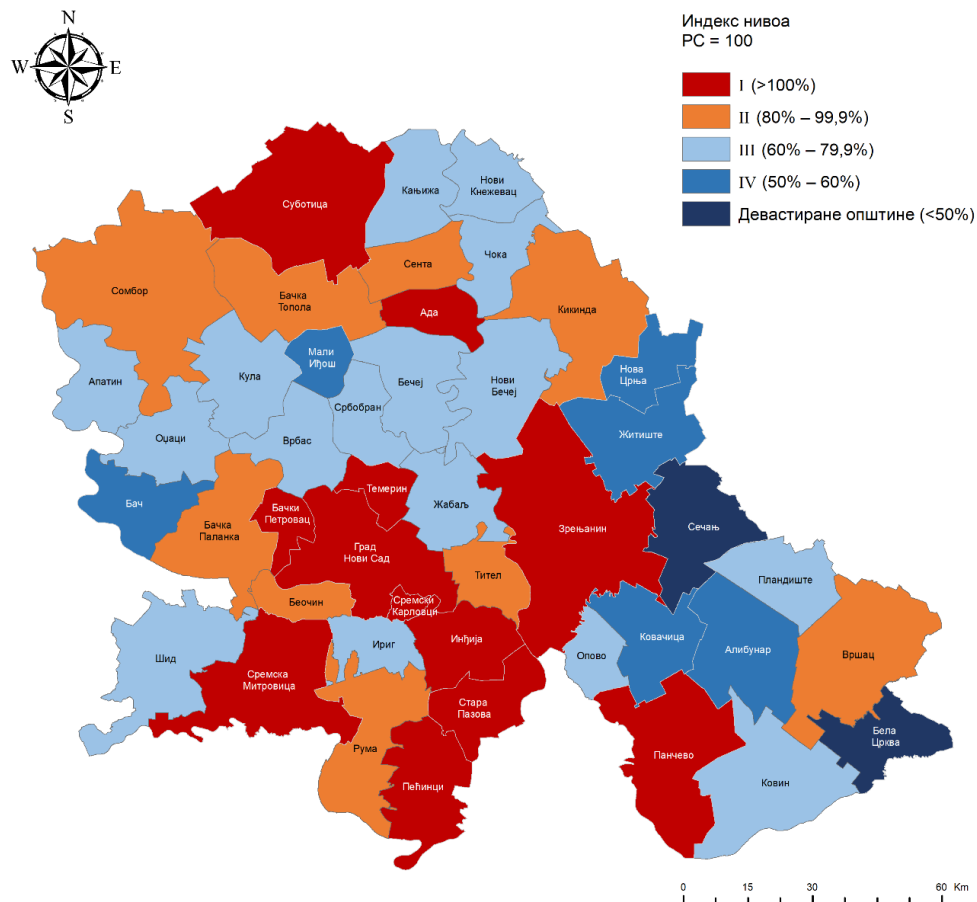
У другој групи развијености (просечна развијеност од 80% до 100%), налази се 9 градова и општина: Сента, Кикинда, Вршац, Бачка Топола, Рума, Беочин, Сомбор, Бачка Паланка и Тител.

У трећој групи развијености (недовољно развијене јединице локалне самоуправе), разврстано је 16 општина: Кањижа, Врбас, Оџаци, Бечеј, Опово, Нови Бечеј, Кула, Нови Кнежевац, Апатин, Србобран, Шид, Жабал, Чока, Ковин, Ириг и Пландиште.

У четвртој групи развијености (изразито недовољно развијене ЈЛС), сврстано је 8 општина и то Житиште, Алибунар, Ковачица, Мали Иђош, Нова Црња, Бач, Сечањ и Бела Црква.

Резултати примене нове методологије за мерење степена развијености показује значајније раслојавање подручја у АП Војводини. Општине Бела Црква и Сечањ, с рангом развијености испод 50% просека Републике, сврстале би се у групу девастираних општина. Неповољан резултат је да се у групи неразвијених груписала (трећа и четврта група) половина војвођанских општина (24). Генерално, највећи број (6 од 8) општина које имају најнижу просечну развијеност је из Баната, а насупрот овоме, у групи најразвијенијих (12) су само две банатске општине (Ада и Зрењанин) и град Панчево, док су остали из Срема и Бачке. У другој групи остали су само Бачка Топола, Рума и Кикинда. Промене у развојним групама огледа се да је чак 7 општина из друге прешло у прву групу, али и да је 5 општина и градова из прве `склизнуло` у другу групу, а 2 прешле чак у трећу групу (Кањижа и Врбас). Тачније, Нови Сад, Панчево, Суботица, Стара Пазова и Пећинци су градови и општине који су задржали статус у првој развојној групи, без обзира на методологију. Важно је истаћи да све општине које су по старој методологији биле рангиране у трећу, сада су разврстане у четврту групу развијености са карактеристикама: високе стопе незапослености, испод просечни доходак/ст. и изворни буџетски приходи/ст.

Карта 15: Степен развијености општина и градова АП Војводине 2019.

Извор: Прорачун на основу података РС, МФ-ПУ, НСЗ.

Табела 110: Ранг градова и општина у АП Војводини 2019.

Назив града/општине	Уредба 2014.	Вредност индекса 2019.	Ранг на нивоу АПВ (45 ЈЛС)	Ранг на нивоу РС (145 ЈЛС)	2019.
Нови Сад	прва група	174,54	1	3	прва група
Стара Пазова	прва група	173,50	2	4	прва група
Суботица	прва група	142,01	3	5	прва група
Инђија	друга група	140,88	4	6	прва група
Сремски Карловци	друга група	135,26	5	7	прва група
Бачки Петровац	друга група	131,28	6	8	прва група
Пећинци	прва група	129,81	7	9	прва група
Ада	друга група	127,62	8	10	прва група
Зрењанин	друга група	123,54	9	12	прва група
Темерин	друга група	111,55	10	15	прва група
Панчево	прва група	109,97	11	17	прва група
Сремска Митровица	друга група	105,44	12	19	прва група
Сента	прва група	98,96	13	23	друга група
Киkinда	друга група	98,17	14	25	друга група
Вршац	прва група	93,93	15	29	друга група
Бачка Топола	друга група	91,96	16	33	друга група
Рума	друга група	90,03	17	34	друга група
Беоцин	прва група	89,64	18	35	друга група

Сомбор	прва група	86,04	19	37	друга група
Бачка Паланка	прва група	84,70	20	39	друга група
Тител	трећа група	81,62	21	43	друга група
Кањижа	прва група	77,19	22	51	трећа група
Врбас	прва група	76,82	23	52	трећа група
Оџаци	трећа група	74,82	24	53	трећа група
Бечеј	друга група	73,74	25	54	трећа група
Опово	четврта група	73,40	26	55	трећа група
Нови Бечеј	трећа група	73,36	27	56	трећа група
Кула	друга група	72,73	28	59	трећа група
Нови Кнежевац	друга група	69,51	29	65	трећа група
Апатин	друга група	68,70	30	66	трећа група
Србобран	трећа група	68,10	31	67	трећа група
Шид	трећа група	68,06	32	68	трећа група
Жабалъ	трећа група	67,92	33	70	трећа група
Чока	трећа група	67,86	34	71	трећа група
Ковин	трећа група	65,66	35	76	трећа група
Ириг	трећа група	63,71	36	81	трећа група
Пландиште	трећа група	61,46	37	88	трећа група
Житиште	трећа група	58,63	38	96	четврта група
Алибунар	трећа група	55,14	39	105	четврта група
Ковачица	трећа група	54,62	40	107	четврта група
Мали Иђош	трећа група	54,37	41	108	четврта група
Нова Црња	трећа група	52,16	42	115	четврта група
Бач	трећа група	51,60	43	116	четврта група
Сечањ	трећа група	43,54	44	127	четврта група (девастирани)
Бела Црква	трећа група	42,72	45	129	четврта група (девастирани)

Извор: на основу података РЗС, ПУ, МФ

2.4. Унутаррегионалне асиметрије – градови vs. општине

Територијални и привредни развој, уз достигнути ниво изграђености инфраструктуре и супраструктуре, детерминисали су да се, уз примену административно-правних критеријума на територији Републике Србије утврди листа од 29 градова у Републици Србији. Од тога, 8 градова је у Покрајини Војводини - Нови Сад, Вршац, Зрењанин, Кикинда, Панчево, Сремска Митровица, Сомбор и Суботица (последње измене и допуна Закона о територијалној организацији из 2016.).

Прво што се може уочити је да је током последње деценије изражен депопулациони тренд и у 8 градова Војводине. Ипак, изузетан популациони раст у главном граду Војводине Новом Саду од 5,6%, „умирио“ је екстремно негативне стопе на осталом подручју Покрајине. Тачније, војвођански градови пад броја становника за нешто више од 17.800 становника, док се тај број у осталих 37 општина смањило за око 61.900. У тој разлици треба тражити факторе биолошког одржавања општина, имајући у виду дугорочне проблеме које овакав тренд изазива на будућем тржишту рада, у социјалној и здравственој заштити.

Табела 111: Развијеност градова према репрезентативним индикаторима

Подручје	Демографско пражњење 2019-2011 (стопа, %)	Запосленост (стопа, %)	Незапосленост (стопа, %)	Зараде (просечне, РС=100)	Учешће извоза подручја* (%)
РЕПУБЛИКА СРБИЈА	-3,4	31,3	20,8	100,0	-
АП Војводина	-4,1	31,2	16,9	95,2	34,7
37 општина	-6,7	28,9	27,9	84,4	41,8
8 градова	-1,8	33,2	13,0	96,8	58,2
Град Нови Сад	5,6	36,4	10,0	113,1	24,6
Вршац - град	-6,0	30,0	22,0	102,7	4,6
Зрењанин - град	-6,1	32,1	11,4	95,3	5,9
Кикинда - град	-9,0	31,7	15,6	91,3	3,8
Панчево - град	-3,2	31,8	18,5	98,8	5,0
Ср. Митровица - град	-5,9	31,5	18,6	89,3	1,8
Сомбор - град	-8,7	28,1	14,4	91,6	4,1
Суботица - град	-3,6	32,6	9,6	92,7	8,5

Извор: Прорачун на основу података РЗС, Напомена: учешће извоза АП Војводине се односи на Србију, а учешће градова и општина у односу на укупан извоз АП Војводине.

Унутаррегионална анализа запослених и незапослених 2015-2019. показује да се број запослених у градовима повећао за 17.925 или за 5,8%, док се број незапослених смањило за 34.854 или за 44%. С друге стране, група од 37 општина је више допринела расту запослености (у апсолутним и релативним показатељима), јер од укупног броја раста запослених у Војводини (71.148), ова група је учествовала са 74,8%, што чини повећање од 53.225 запослених. У односу на 2015. стопа раста запослености износи 27,2%. Код незапослених је нешто другачији однос, тачније, обе групе приближно су „допринеле“ паду незапослености – 8 градова са 47,8%, а 37 општина са 52,2% (38.045 мање незапослених).

Анализа кретања просечних зарада показује да градови АП Војводине (у 2020.) не обезбеђују знатно већу просечну зарату, тачније, осим у градовима Нови Сад и Вршаца, који имају надпросечне зараде по запосленом у односу на просек Србије (13,1% и 2,1%, респективно), док се у свим осталим градовима и општинама АП Војводине зараде крећу испод просека. Резултанта је да је за 15,6 п.п. мања просечан ниво нето зарада по запосленом за групу од 37 општина, а за групу од 8 градова за 3,2 п.п. од републичког просека.

Извозна активност посматрана преко учешћа појединих градова у укупном извозу Војводине, додатно нијансира привредну активност и развојну позицију унутар групе градова. Нови Сад учествује са 1/4 у извозу Војводине, док осталих 7 градова партиципира са 33,6%.

2.5. Степен неравномерности – неразвијени vs. остало подручје

Детаљна анализа индикатора који директно и индиректно указују на опште и привредне услове и развојну позицију екстремних група општина у Војводини, пре свега упућује на закључак да су неразвијене општине екстремно депопулационе. Узроци су вишеструки (природно и механичко кретање, одлив мозга, (е)миграциони процес), привредна структура, флексибилност образовног система и могућност запошљавања, и сл.

Резултати примене нове усвојене методологије сврставају у групу изразито неразвијеног подручја (НРП) 8 општина на подручју АП Војводине: Алибунар, Бач, Бела Црква, Житиште, Ковачица, Мали Иђош, Нова Црња и Сечањ. Ако се овој групи додају и општине које према степену развијености припадају трећој развојној групи (80%-100% просека Републике), онда групу неразвијеног подручја Војводине чини 24 општина, што чини 53% укупног броја ЈЛС.

Табела 112: Неразвијене општине према водећим индикаторима

Подручје	Демографско пражњење 2019-2011 (стопа, %)	Запосленост (стопа, %)	Незапосленост (стопа, %)	Просечне нето зараде (РС=100%)	Учешће извоза подручја* (%)
РЕПУБЛИКА СРБИЈА	-3,4	31,3	20,8	100,0	-
АП Војводина	-4,1	31,2	16,9	95,2	34,7
37 општина и градова	-3,8	31,7	15,9	87,7	98,8
Неразвијене општине	-9,0	24,1	33,9	81,3	1,2
1. Алибунар	-9,2	24,1	29,3	83,0	0,2
2. Бач	-9,2	24,3	33,9	76,3	0,1
3. Бела Црква	-8,0	21,6	47,4	81,3	0,1
4. Житиште	-11,4	26,5	27,8	83,9	0,3
5. Ковачица	-6,2	22,8	27,2	78,6	0,1
6. Мали Иђош	-7,0	24,9	37,2	77,5	0,1
7. Нова Црња	-10,9	23,9	39,7	85,8	0,2
8. Сечање	-12,2	26,4	34,7	83,7	0,1

Извор: Прорачун на основу података РЗС, Напомена: учешће извоза АП Војводине се односи на Србију, а учешће градова и општина у односу на укупан извоз АП Војводине.

Потребно је нагласити да је неразвијено подручје АП Војводине за непуну деценију смањено за 11.654 становника, односно, да се највећи развојни потенцијал – људски фактор све више „круни“. Као илустрација овоме може да послужи и чињеница да у укупном паду броја становника у Војводини (79.716), ово подручје учествује са 14,6%, док је у групи осталих 37 градова и општина забележен пад броја становника за нешто више од 68 хиљада (85,4%).

Анализа тржишта рада показује позитивне перформансе 2015-2019., број запослених у неразвијеним општинама је порасла за 5.636 (за 24,7%), док се број незапослених смањило за преко 6.380 (за 33,5%). Најнеповољнији статус према овом показатељу имају општине Бач, Мали Иђош и Ковачица (око 77% републичког просека).

Табела 113: Однос развојних полова АП Војводине 2019.

Индикатор	8 градова	8 НРП	Радио (градови : НРП)
Демографско пражњење 2019-2011 (стопа %)	-1,8	-9,0	1 : 5
Запосленост (стопа %)	33,2	24,1	1,4 : 1
Незапосленост (стопа %)	13,0	33,9	1 : 2,6
Просечне нето зараде (РС=100)	96,0	81,3	1,2 : 1

Извоз (учешће АПВ=100)	58,2	1,2	48,5 : 1
------------------------	------	-----	----------

Извор: прорачун на основу података РЗС.

Генерални закључак је да су неразвијене општине пет пута демографско угрожене у односу на градове, да су градови обезбедили већу запосленост и просечне зараде приближне републичком просеку, односно, да је незапослености скоро три пута већа у неразвијеним општинама.

2.6. Регионална индустријска специјализација

Истраживање регионалне отпорности (енгл. *regional resilience*) и регионалне конкурентности увек добија на актуалности кад се привреда суочава са глобалним рецесијом, екстерним ударима и поремећајима у функционисању привредних области и индустријских грана. У фокусу анализе се налазе структурне регионалне промене у Прерађивачкој индустрији како би се сагледао утицај различитих фактора који повећавају или смањују рањивост региона на екстерне утицаје. Анализа класичних економских перформанси регионалних привреда (БДП, запосленост) сагледава структурне промене у регионалним индустријским структурама у циљу примене концепта паметне специјализације, таргетира секторе који би кроз примену концепта паметне специјализације повећали конкурентност привреде АП Војводине. У том контексту у транзиционим државама посебан значај има утицај страних директних инвестиција на регионалне специјализације. Степен регионалне индустријске отпорности, конкурентности и специјализације првенствено зависи од од секторске повезаности (већа је уколико је већи степен гранске повезаности привредних структура), од учешћа нових производа и услуга, иновативног капацитета, целог сета регионалних ресурса (инфраструктура, образовне установе, људски капитал, предузетнички и финансијски капацитет, *“предузетничка култура региона”*), специјализације традиционалних грана (јер су оне мање подложне екстерним шоковима), институционалних капацитета за брзу адаптацију измењеним екстерним околностима, као и од степена сарадње између јавног, приватног и непрофитног сектора. У ЕУ данас егзистирају различити облици регионалних индустријских специјализација (иновацијски кластери, регионални индустријски дистрикти, МСП кластери, регионални профит центри), многи региони су кроз регионалне специјализације валоризовали своје компаративне предности, тренутно више 50% запослених у ЕУ ради у различитим облицима регионалних специјализација.

Анализа регионалне индустријске специјализације АП Војводине базирала се на примени динамичке анализе грана Прерађивачке индустрије у периоду 2015-2019., односно резултатима *Индекса регионалне индустријске специјализације (ИРИС)*²⁶.

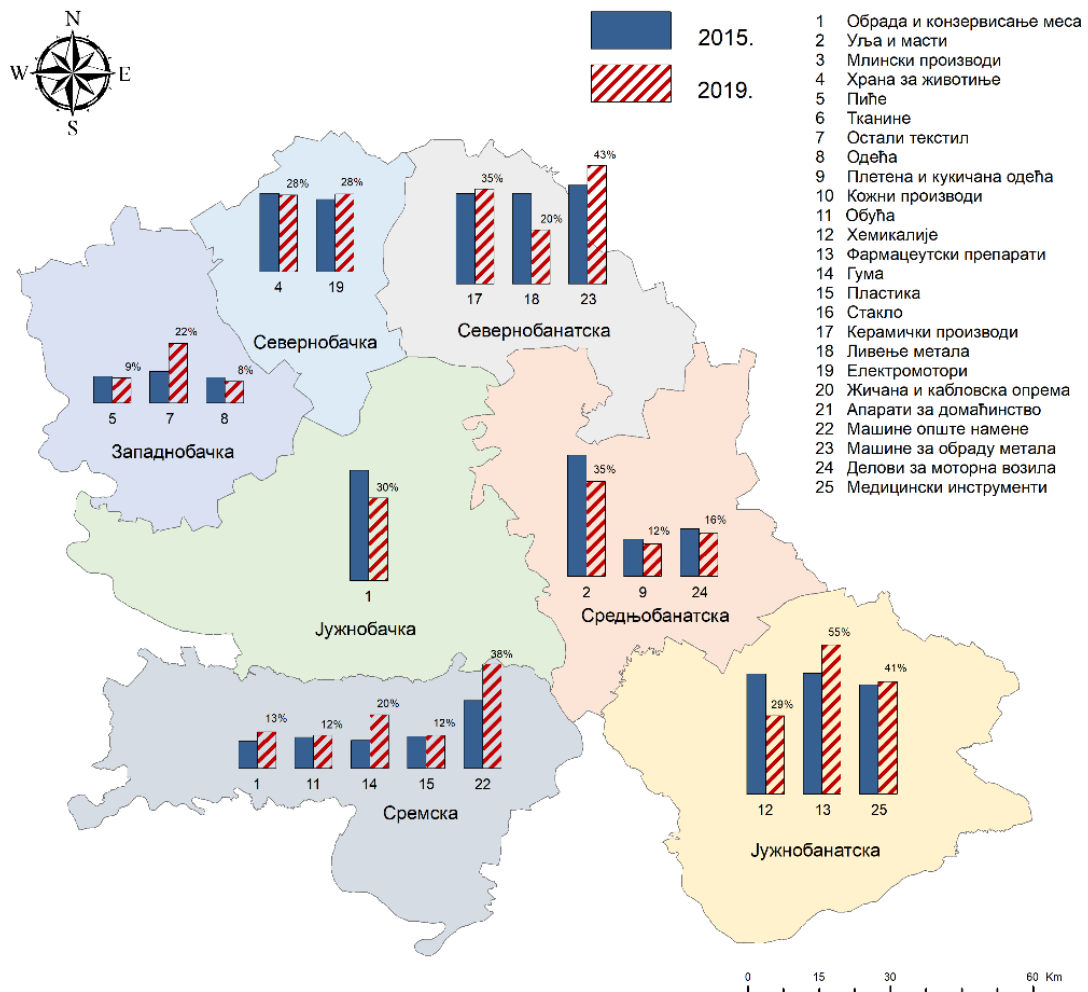
Анализа унутаррегионалне **отпорности** прерађивачке индустрије на нивоу регионалних области показује да су највећу отпорност исказале следеће гране: *Производња производа од гуме* (стопа раста запослености 178%), *Производња машина опште намене* (88%) и *Прерада и конзервисање меса и производа од меса* (67%) у Сремској области; *Производња електромотора, генератора, трансформатора и опреме* (43%) у Савенобачкој; *Производња осталих керамичких и порцеланских производа* (42%) и *Производња делова и прибора за*

²⁶ Методолошки, ИРИС се састоји од два подиндекса: *Индекс регионалне отпорности* (промена запослености у гранама Прерађивачке индустрије 2015. и 2019., коришћењем критеријума: (а) запосленост у индустријској грани мора да буде \geq од 10% запослености у тој грани на нивоу Републике, и (б) запосленост у грани мора да буде \geq од 3% укупне запослености у привреди региона; *Индекс регионалне конкурентности* (промена БДВ у гранама Прерађивачке индустрије 2015. и 2019., тако да: (а) БДВ у грани мора да буде \geq од 10% БДВ у тој грани на нивоу Републике, и (б) БДВ у грани мора да буде \geq од 3% укупне БДВ у привреди региона. *ИРИС* обухвата оба подиндекса. Гране Прерађивачке индустрије које испуњавају критеријуме регионалне отпорности добијају једну звездицу (*), уколико испуњавају критеријуме регионалне конкурентности добијају две звездице (**), а уколико испуњавају и један и други критеријум добијају три звездице (***)).

моторна возила и моторе за њих (67%) у Средњобанатској; Производња машина за обраду метала и алатних машина (63%) и Ливење метала (40%) у Севернобанатској; Производња осталог текстила (142%) у Западнобачкој области.

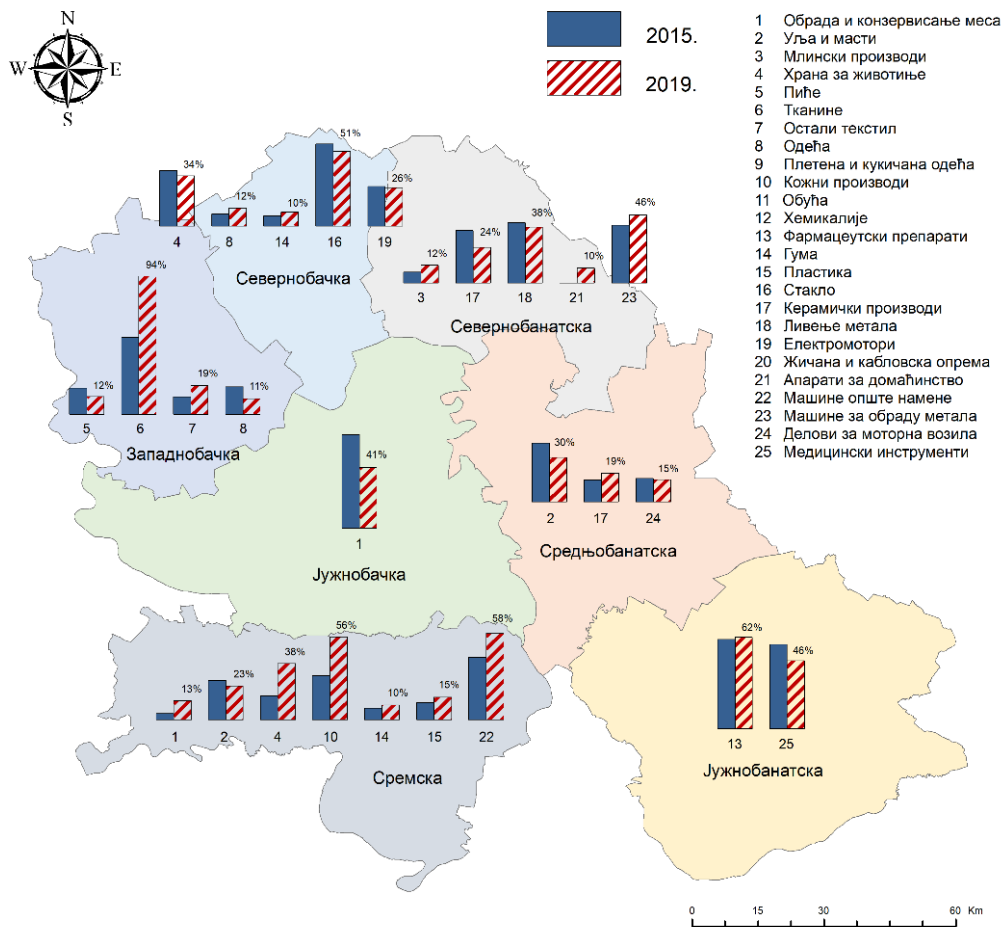
Регионална **конкурентност** је изражена у следећим гранама и регионалним областима: Производња електромотора, генератора, трансформатора и опреме (раст БДВ 43%) у Сенобачкој; Производња делова и прибора за моторна возила и моторе за њих (82%) у Средњобанатској; Ливење метала (80%) и Производња машина за обраду метала и алатних машина (78%) у Севернобанатској; Производња осталог текстила (105%) у Западнобачкој; Производња машина опште намене (127%) и Прерада и конзервисање меса и производа од меса (290%) и Производња готове хране за животиње (218%) у Сремској области.

Карта 16: Регионална отпорност Прерађивачке индустрије АП Војводине 2015-2019.

Извор: Прорачун на основу података РЗС.

Карта 17: Регионална отпорност Прерађивачке индустрије АП Војводине 2015-2019.

Извор: Прорачун на основу података АПР.

Регионална специјализација грана прерађивачке индустрије у АП Војводине 2015-2019. диференцирала је 19 грана које испуњавају и критеријум регионалне отпорности и регионалне конкурентности. Генерални закључак је да су регионалну отпорност сачувале традиционалне гране, а да се регионална конкурентност углавном базирала на СДИ, као и то да што је регионална област развијенија њена диверсификација индустрије је већа, што показује структура прерађивачке индустрије Јужнобачке области - најразвијеније регионалне области.

Табела 114: Отпорне, конкурентне и специјализоване индустријске гране АП Војводине 2019.

Регионалне области	Индустријске гране	Отпорне	Конкурентне	Специјализација
Севернобачка	Производња готове хране за животиње	*	**	***
	Производња одеће, осим крзнене		**	**
	Производња производа од гуме		**	**
	Производња стакла и производа од стакла		**	**
	Производња електромотора, генератора, трансформатора и опреме	*	**	***
Средњобанатска	Производња биљних и животињских уља и масти	*	**	***
	Производња плетене и кукичане одеће	*		*
	Производња осталих керамичких и порцеланских производа		**	**
	Производња делова и прибора за моторна	*	**	***

	возила и моторе за њих			
Севернобанатска	Производња млинских производа, скроба и скробних производа		**	**
	Производња основних хемикалија, вештачких ђубрива и азотних једињења, пластичних и синтетичких маса	*	**	***
	Производња осталих керамичких и порцеланских производа	*	**	***
	Ливење метала	*	**	***
	Производња апарата за домаћинство	*	**	***
	Производња машина за обраду метала и алатних машина	*	**	***
Јужнобанатска	Производња основних хемикалија, вештачких ђубрива и азотних једињења	*		*
	Производња фармацеутских препарата	*	**	***
	Производња медицинских и стоматолошких инструмената и материјала	*	**	***
Западнобачка	Производња пића	*	**	***
	Производња тканина		**	**
	Производња осталог текстила	*	**	***
	Производња одеће, осим крзнене	*	**	***
Јужнобачка	Прерада и конзервисање меса и производа од меса	*	**	***
	Производња жичане и кабловске опреме	*		*
Сремска	Прерада и конзервисање меса и производа од меса	*	**	***
	Производња биљних и животињских уља и масти		**	
	Производња готове хране за животиње		**	
	Штављење и дорада коже; производња путничких и ручних торби и каишева; дорада и бојење крзна		**	
	Производња обуће	*		
	Производња производа од гуме	*	**	***
	Производња производа од пластике	*	**	***
	Производња машина опште намене	*	**	***

2.7. Подстицање привредног и регионалног развоја

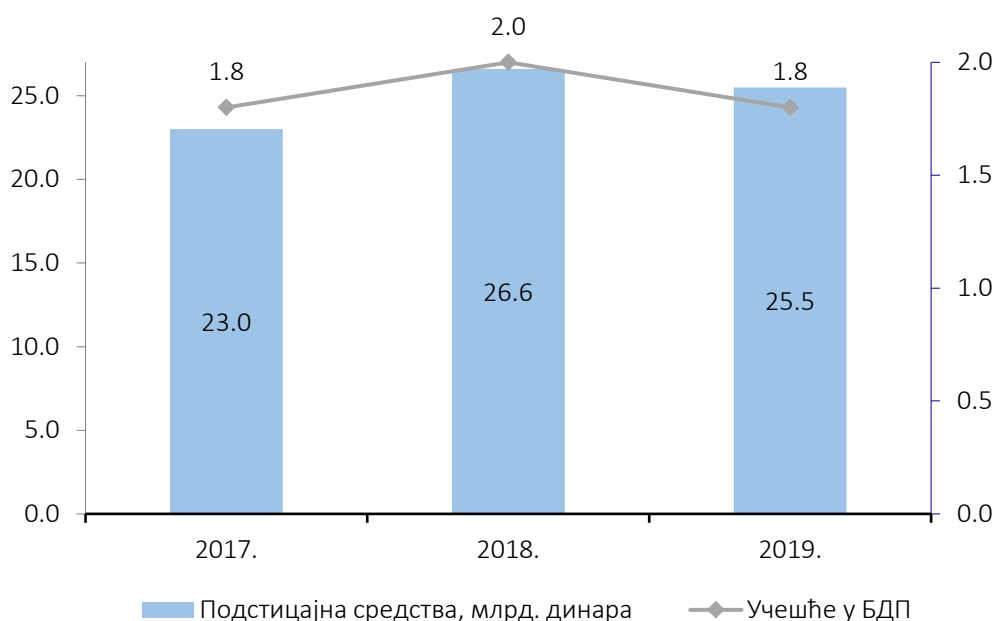
Интегрисани финансијски подстицаји²⁷, реализовани преко министарстава и фондова националних и покрајинских институција (директним или индиректним путем) током периода 2017-2020, обухватају одобрена средства 24 надлежне институције разврстане према територијалном аспекту (регион, област, општина) и намени улагања.

Укупна финансијска подршка за привредни и регионални развој од 2017. до 2020. године у региону АП Војводине износила је 86,5 млрд. РСД за 29 хиљада пројеката/подстицаја из различитих области.

За њихову реализацију издвојило се 1,8% БДП-а региона АП Војводине у 2019. години.

²⁷ Регистар мера и подстицаја регионалног развоја Агенције за привредне регистре. Последње ажурирано стање се односи на период 01.01 - 30.06.2020. године.

Графикон 60: Реализовани подстицаји у БДП АП Војводине 2017-2019.

Извор: Обрачун на основу података РЗС и АПР.

Институционално, од 2017. године, регион АП Војводине највише је подржан средствима Управе за капитална улагања АП Војводине (19,3%) и Министарства финансија (17,1%), док је највећи број пројеката реализован преко Националне службе за запошљавање (14.537).

У односу на 2017. годину, у 2019. години 14 институција бележи виша финансијска средства, док по ангажованим пројектима десет институција бележи већу пројектну реализацију.

Територијално, у односу на Републику Србију, учешће ангажованих подстицаја у периоду 2017-2020, показује да регион АП Војводине бележи највише учешће у броју пројеката у 2020. години (25,5%), док је вредност реализованих средстава била највиша у 2019. години (16,5%).

Табела 115: Територијални распоред финансијских подстицаја

	2017.		2018.		2019.		2020.	
	Број	Износ	Број	Износ	Број	Износ	Број	Износ
Република Србија	37.024	323.482.297	37.015	313.709.866	38.694	154.440.512	9.072	76.273.624
АП Војводина	8.756	23.073.836	9.012	26.668.385	8.914	25.505.782	2.315	11.312.638
Учешће (%)	23,6	7,1	24,3	8,5	23,0	16,5	25,5	14,8

Извор: АПР - Регистар мера и подстицаја регионалног развоја (ниво регион у 000 динара), 31.12.2020.

Табела 116: Укупни финансијски подстицаји по институцијама

	2017-2020	2017-2020	% у средстввима	% у пројектима
	Број	Износ		
01. Мин. привреде	150	7.528.285	8,7	0,5
02. Мин. финансија	1164	14.780.721	17,1	4,0
03. Мин. заштите животне средине	75	561.253	0,6	0,3
04. Мин. грађевинарства, саобраћаја и инф.	24	4.058.981	4,7	0,1
05. Мин. рударства и енергетике	28	65.840	0,1	0,1
06. Мин. трговине, туризма и телеком.	126	518.707	0,6	0,4
07. Мин. за рад, зап. борачка и соц. питања	114	925.370	1,1	0,4
08. Мин. просвете, науке и тех. развоја	3961	5.728.364	6,6	13,7
09. Мин. здравља	9	6.125	0,0	0,0
10. Мин. културе и информисања	511	3.726.028	4,3	1,8
11. Мин. за европске интеграције	24	996.420	1,2	0,1
12. Фонд за развој Републике Србије	846	5.082.133	5,9	2,9
13. Национална служба за запошљавање	14537	3.035.556	3,5	50,1
14. Развојна агенција Србије	802	986.282	1,1	2,8
15. Агенција за осиг. и финансирање извоза	143	7.930.571	9,2	0,5
16. Развојни фонд АП Војводине	642	2.864.508	3,3	2,2
17. Управа за капитална улагања АП Војводине	366	16.737.505	19,3	1,3
18. Покрајински секр. за енергетику, грађ. и саобраћај	724	643.827	0,7	2,5
19. Покрајински секр. за рег. развој, међ. сарадњу и л.с.	285	1.178.020	1,4	1,0
20. Покрајински секр. за високо образов.и научн. дел.	4	9.220	0,0	0,0
21. Покрајински секр. за пољопр. водопр. и шумарство	1459	5.567.728	6,4	5,0
22. Покрајински секр. за привреду и туризам	2329	1.377.148	1,6	8,0
23. Покрајински секр. за спорт и омладину	509	943.374	1,1	1,8
24. Покрајински секр. за урбанизам и зашт. ж.средине	165	1.308.669	1,5	0,6
Укупно	28.997	86.560.641	100,0	100,0

Извор: АПР; Регистар мера и подстицаја регионалног развоја (ниво регион у 000 РСД), 31.12.2020.

*Подстицаји које пољопривредним газдинствима усмерава Министарство пољопривреде и заштите животне средине (Управа за аграрна плаћања), реализују се преко Министарства финансија -Управа за трезор. ** Подстицаји из међународне развојне помоћи одговарају подацима којима Канцеларија за европске интеграције располаже у моменту објављивања и подложни су променама.

Секторска структура реализованих регионалних средстава приказује финансијске потребе и пројектну усмереност ангажованих средстава, што је од посебног значаја за даље и ефикасније инвестиционе и програмске активности.

Графикон 61: Структура подстицаја по намени (2017 - 2020)

Извор: АПР

У односу на 2017. годину, поред повећања укупног финансијског обима (за 10,5%) регион Војводина у 2019. години највишу финансијску реализацију бележи у јачање пољопривреде (22,1%), производњу (11,8%) и извоз (10,3%), а затим следе улагања у пројекте образовања, науке, културе и спорта (9,4%) и запошљавање (8,4%). Високо учешће бележе улагања у пројекте научно истраживачког рада (8%) и саобраћајне инфраструктуре (8%).

Табела 117: Финансијски подстицаји по намени

	2017.	2018.	2019.	2020.	2017=100	2019=100	2019/2017 (стопа)
01. Подстицање запошљавања	1.682.645	3.095.322	2.147.953	619.372	7,3	8,4	27,7
02. Кадровски и људски ресурси	1.990	952	797	2.698	0,0	0,0	-59,9
03. Подстицање извоза	1.936.807	2.346.546	2.632.656	1.120.883	8,4	10,3	35,9
04. Подстицање производње	4.387.686	2.358.705	3.010.163	1.038.438	19,0	11,8	-31,4
05. Подстицање пољопривреде	5.393.114	6.095.502	5.637.627	4.269.255	23,4	22,1	4,5
06. Научно-истраж. рад и развој	1.704.618	1.829.519	2.031.926		7,4	8,0	19,2
07. Прост. планирање	21.787	21.443	19.718		0,1	0,1	-9,5
08. Реструктур. прив. субјеката		62			0,0	0,0	
09. Заштита животне средине	307.383	386.670	734.295	375.997	1,3	2,9	138,9
10. Еколошка инфраструктура	209.508	359.815	1.170		0,9	0,0	-99,4
11. Саобраћајна инфраструктура	3.749.209	3.792.014	2.043.288	1.473.960	16,2	8,0	-45,5
12. Комунална инфраструктура	715.275	847.636	886.136	494.444	3,1	3,5	23,9
13. Енергетска инфраструктура	94.103	34.057	90.382	68.374	0,4	0,4	-4,0
14. Економска инфраструктура	57.442	8.966	86.651		0,2	0,3	50,8
15. Инфраструктура-друго	481.482	1.833.023	1.624.474	18.504	2,1	6,4	237,4
16. Здравство	695.928	444.894	250.875	4.748	3,0	1,0	-64,0
17. Образов, наука, култ.и спорт	888.545	2.332.156	2.408.176	446.200	3,9	9,4	171,0
18. Социјална заштита	33.189	68.416	-6.253	2.663	0,1	0,0	
19. Изградња и јачање инстит.	6.765	11.700	11.298		0,03	0,04	67,0
20. Друге намене	706.359	800.989	1.894.451	1.377.105	3,1	7,4	168,2
Укупно	23.073.836	26.668.385	25.505.782	11.312.638	100,0	100,0	10,5

Извор: АПР; Регистар мера и подстицаја регионалног развоја (ниво регион у 000 РСД), 31.12.2020.

Истовремено, посматрајући укупни период (2017-2020), такође доминирају улагања у пољопривреду (24,7%), а затим следи инфраструктура (21,3%), производња (12,5%), извоз (9,3%), запошљавање (8,7%) и остале делатности.

Сумирајући реализована средства, могу се сагледати финансијске, секторске и пројектне потребе на нивоу свих општина региона Војводине.

- Генерално, у периоду од 4 године (2017-2020), сви градови и општине региона АП Војводине имали су неки вид финансијске подршке, а међу њима највеће учешће бележе Нови Сад (29,5%), Суботица (7,1%) и Темерин (5,2%), а затим следе Панчево (3,2%), Рума (3,1%), Стара Пазова (3,0%) и Кањижа (3,0%) за које се издвојило 54% укупних средстава односно 42,0 млрд. РСД;
- С друге стране, најнижу финансијску подршку бележе Сремски Карловци (0,3%), Беоцин (0,4%), Пландиште (0,5%), Нова Црња (0,5%) и Нови Кнежевац (0,5%) за које се укупно издвојило 1,7 млрд. РСД;
- Финансијска ангажованост у укупном износу од 77,6 млрд. РСД²⁸ на нивоу општина и градова маркирала је „секторске тачке“ интересовања општина ка инвестицијама.
- Реализована финансијска средства приказују да су подстицаје у пројекте запошљавања, производње, пољопривреде, науке, саобраћајне и комуналне инфраструктуре и образовање искористиле скоро све општине региона Војводине.
- Подстицаје у еколошку инфраструктуру искористило је само 5 општина а за подстицаје кадровских и људских ресурса било је заинтересовано само 7 општина.

Табела 118: Општине и градови који су користили подстицаје по намени 2017-2020.

	Број општина/градова
01. Подстицање запошљавања	45
02. Кадровски и људски ресурси	7
03. Подстицање извоза	34
04. Подстицање производње	45
05. Подстицање пољопривреде	45
06. Научно-истраж. рад и развој	40
07. Прост. планирање и високоградња	28
09. Заштита животне средине	20
10. Еколошка инфраструктура	5
11. Саобраћајна инфраструктура	43
12. Комунална инфраструктура	44
13. Енергетска инфраструктура	19
14. Економска инфраструктура	22
15. Инфраструктура-друго	39
16. Здравство	34
17. образовање, наука, култура и спорт	45
18. Социјална заштита	20
19. Изградња и јачање институција	31
20. Друге намене	45

Извор: АПР - Регистар мера и подстицаја регионалног развоја, 31.12.2020.

- Детаљније структура подстицаја по општинама и градовима, приказује да су пројекте **запошљавања** највише користили корисници из општина Кикинда, Ириг, Чока и Ковин.
- У пројекте подстицања **производње** највеће учешће бележе корисници из општина Сечањ, Пећинци, Рума, Стара Пазова и Инђија.

²⁸ Разлика између износа секторских подстицаја по општинама и укупних подстицаја на нивоу региона представљају заједничке пројекте који су се реализовали на територији две или више општина.

- У подстицање **пољопривреде** највеће учешће бележе корисници из општина Ковачица, Србобран, Алибунар, Ада, Сента, Нова Црња, Пландиште, Житиште, Бечеј, Вршац, Тител, Жабаљ, Ковин, Бачки Петровац, Сомбор, Сремска Митровица, Нови Кнежевац, Нови Бечеј, Шид, Оџаци, Зрењанин, Сечањ, Бачка Топола, Чока, Кула, Врбас, Бачка Паланка, Апатин, Кикинда, Бела Црква и Бач.
- У **инфраструктурне** пројекте највеће учешће бележе корисници из општина Опово, Мали Иђош и Сремски Карловци.
- Када су у питању друге делатности, за пројекте **научно-истраживачког рада** највеће интересовање бележе Нови Сад и Суботица, за пројекте у области **здравства** је Зрењанин, док се за пројекте **образовања, науке, културе и спорта** највише заинтересовани корисници из општина Бела Црква, Беочин, Зрењанин, Кула, Нови Бечеј и Суботица.

Табела 119: Укупни финансијски подстицаји по корисницима (2017-2020)

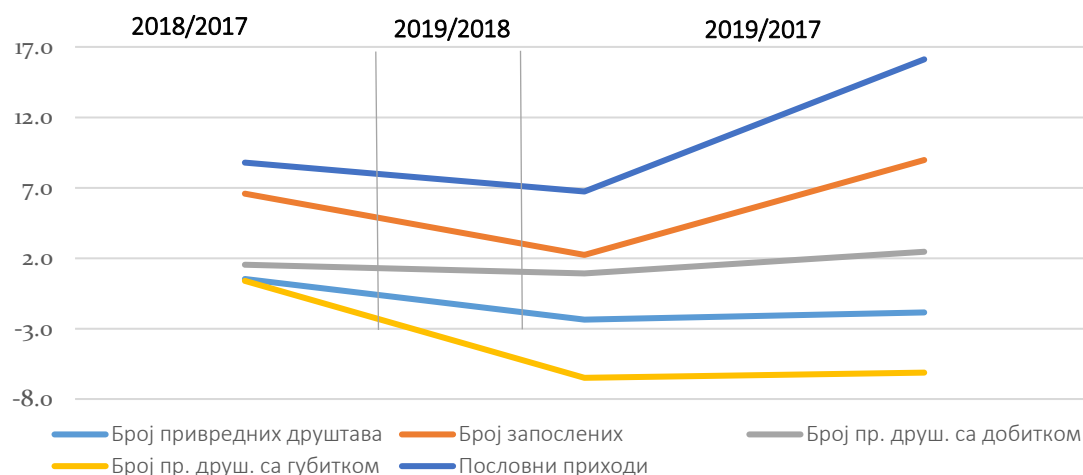
	Износ	% у средствима
Микро, мала и средња привредна друштва	22.167.317	25,6
Велико привредно друштво	6.046.733	7,0
Предузетник	2.874.374	3,3
Пољопривредна газдинства	18.898.974	21,8
Кластер, пословни инкубатор, удружења и друге институције	5.236.457	6,0
Институције из области образовања, науке, културе и здравства	7.940.923	9,2
Органи аутономне покрајине	8.135.366	9,4
Органи локалне самоуправе	15.260.503	17,6
Укупно	86.560.647	100,0

Извор: АПР - Регистар мера и подстицаја регионалног развоја, 31.12.2020.

- Скоро половину финансијских подстицаја користила су МСП привредна друштва (25,6%) и пољопривредна газдинства (21,8%) а високо учешће бележе и органи локалних самоуправа (17,6%) преко којих се реализују појединачни и заједнички подстицаји.

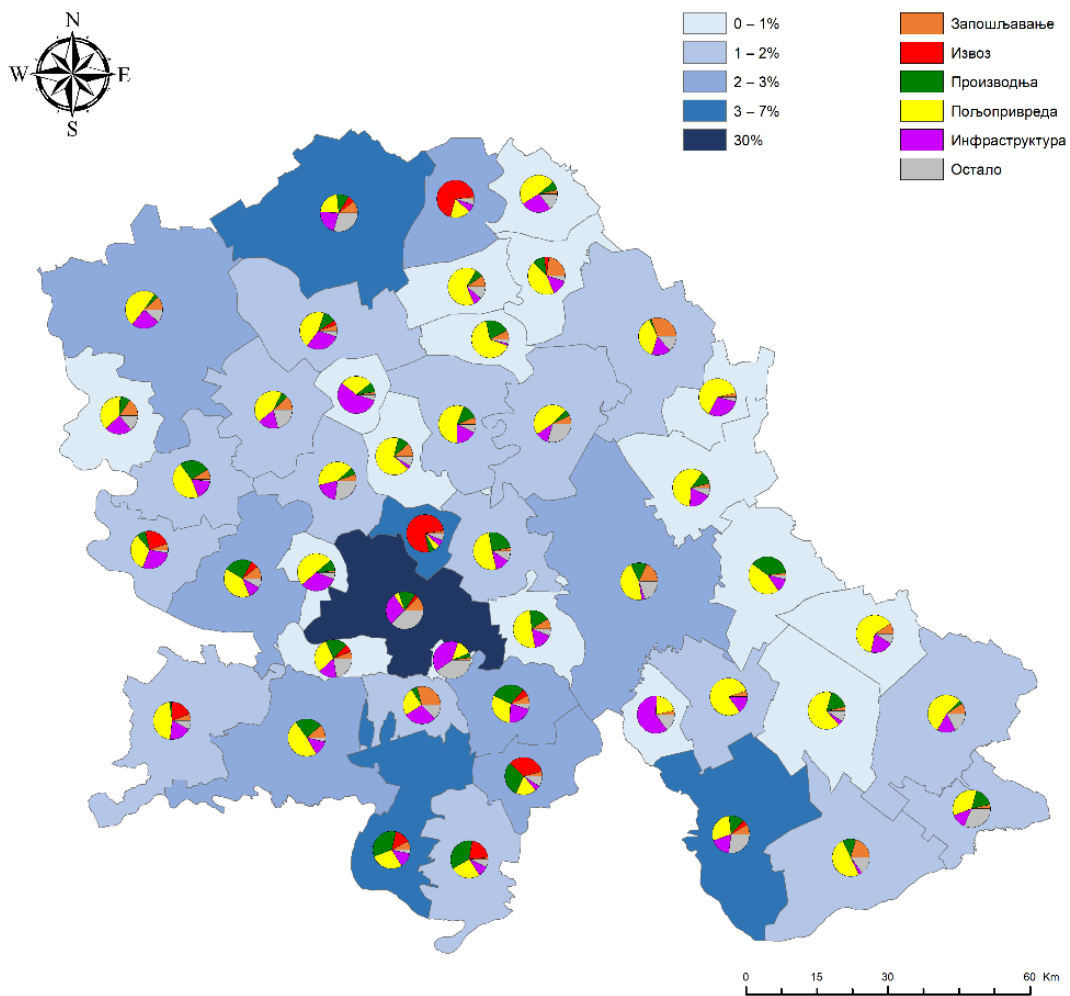
Сумарно, у односу на 2017. годину, резултати подстицајне подршке огледају се у порасту броја привредних друштава која послују са добитком (за 2,5%), смањењу броја привредних субјеката која послују са губитком (за 6,1%), порасту пословних прихода (за 16,1%) и расту броја запослених (за 9,0%), осим пада броја укупних привредних субјеката (за 1,9%) у 2019.

Графикон 62: Ефекти реализоване подстицајне подршке

Извор: АПР.

Карта 18: Структура подстицаја привредног и регионалног развоја (2017-2020.)

Извор: Прорачуна на основу података АПР-Регистар мера и подстицаја регионалног развоја.

SWOT анализа регионалног развоја АП Војводине

Предности	Недостаци
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Константан раст регионалног БДП; ▪ Раст унутаррегионалне запослености и пад незапослености; ▪ Јака и конкурентна привреда; ▪ Мали број неразвијених општина; ▪ Применом нове методологије у групи изнадпросечно развијених општина и градова налази се већи број ЈЛС; ▪ Институционална покривеност и континуираност у вођењу политике регионалног развоја на нивоу Покрајине; ▪ Програмска и пројектна подршка европских фондова у спровођењу стратешких приоритета Покрајине; ▪ Инфраструктура и супраструктура изнадпросечно развијени у односу на просек Србије. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Неконзистентност управљања регионалним развојем на централном нивоу, што онемогућава пуну примену принципа континуираности и координираности; ▪ Доношење законских решења на републичком нивоу уз недовољно системског праћења ефеката донетих инструмената и мера; ▪ Тренд све интензивнијег раслојавања у степену развијености општина и градова; ▪ Поларизација између градова и општина; ▪ Асиметрије између 8 градова и 8 неразвијених.
Могућности	Опасности
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Доношење свих националних и регионалних стратешких докумената; ▪ Законска редефинисање институционалног оквира регионалне политике; ▪ Конзистентност у вођењу регионалне политике; ▪ Афирмација локалних иницијатива; ▪ Административни капацитети за привлачење европских програма и фондова; ▪ Ефикаснија валоризација инфраструктурних, привредних, образовних и туристичких ресурса; ▪ Спровођење политике стратешког планирања на свим нивоима. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Преливање екстерних ризика; ▪ Демографска регресија ширег подручја – недостатак укупне популације угрозиће и структуру тржишта рада ▪ Наставак даљег економског раслојавања у степену развијености ЈЛС; ▪ Успоравање интеграционих процеса.